

ជីវិតសំណែ

MONASTIC LIFESTYLE

SB 304

ชีวิตสมณะ

ชีวิตสมณะ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาก แคลิฟอร์เนีย

คณะผู้จัดทำ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาก แคลิฟอร์เนีย

ISBN 978-974-8373-77-5

หากนักศึกษามีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ตึก ปณ. 69 ปณจ. คลองหลวง
ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017

โทรสาร 0-2901-1014

<http://www.dou.us>

คำนำ

วิชา SB 304 หรือ “ชีวิตสมณะ” เป็นวิชาที่มุ่งให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นพระภิกขุในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องเป้าหมายของการบวช การเลี้ยงชีวิต และวิธีการปฏิบัติตนของเพื่อการมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การทำกิเลสอาสavaให้หมดไป

ในการศึกษานั้น ได้อาคัยพระสูตรสำคัญ คือ “สามัญญาณสูตร” มาเป็นหลักในการศึกษา เพราะได้กล่าวถึงผลที่ได้รับจากการเป็นสมณะไปตามลำดับที่เรียกว่า “สามัญญาณ” รวมถึงข้อปฏิบัติตัวของพระภิกขุ เพื่อให้ได้รับสามัญญาณไว้อย่างชัดเจน

เนื้อหาของวิชานี้ทั้งหมดได้นำมาจากหนังสือ “พระแท้” ของพระเดชพระคุณพระภาณุวิริยคุณ (หลวงพ่อทัตตซีโว) ที่ได้อธิบายขยายความพระสูตรให้เห็นแนวทางการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาทุกท่าน

คณะกรรมการผู้จัดทำตำราชุดนี้ จึงหวังว่า นักศึกษาจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาวิถีชีวิตสมณะในพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

คณะกรรมการประจำชุดวิชาชีวิตสมณะ

มกราคม พ.ศ. 2550

สารบัญ

หน้า

คำนำ	(3)
รายละเอียดชุดวิชา	(7)
วิธีการศึกษา	(8)
บทที่ 1 ความ窄มแห่งสามัญญาณลักษณะ	1
1.1 ความหมายของสามัญญาณ	4
1.2 ความย่อ	5
1.3 ผู้มีส่วนแห่งสามัญญาณ	5
1.4 ชีวิตนักบวชนั้นประเสริฐลุด	6
1.5 พระลูตรที่ต้องศึกษา	7
บทที่ 2 ที่มาแห่งสามัญญาณลักษณะ	11
2.1 ดินแดนประดิษฐานพระพุทธศาสนาแห่งแรก	14
2.2 ธรรมราชาพิมพิสาร	14
2.3 พระเทวทัตผู้มีเจริญยา	16
2.4 อชาตคัตตุราชกุமารทรงกระทำปฏามาต	17
2.5 พระเจ้าอชาตคัตตุทรงลงสัยเป้าหมายของนักบวช	19
บทที่ 3 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ สวนอัมพวัน	21
3.1 พระเจ้าอชาตคัตตุทรงมีพระประสงค์เข้าเฝ้าพระพุทธองค์	24
3.2 หมอดืชีวกสรรเริญพระพุทธคุณ	26
3.3 ขบวนเลด็จสู่สวนอัมพวัน	28
3.4 ผู้ทำบำบัดอย่อมระวางในโลกนี้	29
บทที่ 4 ปัญหาค้างพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตตุ	33
4.1 ผู้เสด็จมาทั้งความรัก	36
4.2 สามัญญาณ...ปัญหาที่รอคำตอบ	37
4.3 คำตอบของครูทั้ง 6	37
4.4 คำสอนของครูทั้ง 6	40
4.5 การปฏิบัตตนของพระเจ้าอชาตคัตตุต่อเจ้าลัทธิต่างๆ	43

บทที่ 5 สามัญผลเบื้องต้น	45
5.1 สามัญผลประการแรก	48
5.2 สามัญผลประการที่สอง	50
5.3 พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธคุณ	51
5.4 พระพุทธคุณ ๙	51
5.5 ความสำคัญของการประกาศพระพุทธคุณ	61
บทที่ 6 คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์	65
6.1 แรงจูงใจและเป้าหมายในการบวช	68
6.2 ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุ	72
บทที่ 7 สามัญผลเบื้องกลาง	101
7.1 สามัญผลเบื้องกลาง	104
7.2 ละนิวรณ์ได้ ใจยอมเป็นสามาธิ	105
7.3 นิวรณ์	105
7.4 ความหมายของสามาธิ	107
7.5 ลักษณะของใจ	107
7.6 ความหมายที่สมบูรณ์ของสามาธิ	108
7.7 ฝัน ๔	108
7.8 ประเภทของสามาธิ	111
7.9 สามาธิในทางปฏิบัติ	111
บทที่ 8 สามัญผลเบื้องสูง	115
8.1 การบรรลุมรรคผลนิพพาน	118
8.2 สามัญผลลำดับที่ ๑	118
8.3 สามัญผลลำดับที่ ๒	120
8.4 สามัญผลลำดับที่ ๓	121
8.5 สามัญผลลำดับที่ ๔	122
8.6 สามัญผลลำดับที่ ๕	122
8.7 สามัญผลลำดับที่ ๖	124
8.8 สามัญผลลำดับที่ ๗	125
8.9 สามัญผลลำดับที่ ๘	126

บทที่ 9 บทส่งท้าย	131
9.1 สรุปเรื่องจากพระสูตร	134
9.2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนา	135
9.3 ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถือ	138
9.4 การปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์	139
9.5 เป้าหมายชีวิตของมนุษย์	141
9.6 คบคนพามีโทษถึงตกนราก	144
9.7 คบกัลยาณมิตรมีโอกาสบรรลุนิพพาน	145
9.8 ใจที่เคร้าห์มองย่อมชำราบล้ำได้ด้วยบุญ	148
9.9 โลกขาดลันติสุข เพราะคนพาล	149
9.10 เหตุปัจจัยของการเป็นคนดี	150
9.11 การอบรมบุตรเป็นหน้าที่สำคัญของมารดาบิดา	153
9.12 การสารภาพผิดเป็นลิงจำเป็น	155
9.13 การอบรมเยาวชนต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครอง	158
9.14 เกณฑ์วัดคุณภาพของคน	162
9.15 เหตุแห่งการเกิดของศาสตร์ใหม่ๆ	163
ภาคผนวก	167
ภาคผนวก 1 สามัญญาณสูตร	168
ภาคผนวก 2 อักษรย่อชื่อคัมภีร์	196
บรรณานุกรม	197

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

SB 304 ชีวิตสมณะ

ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องเป้าหมายของการบวช การเลี้ยงชีวิต และวิธีการปฏิบัติดนเอง เพื่อการมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการทำกิเลสอาสวะให้หมดไป โดยอาศัยพระสูตรสำคัญ คือ “สามัญญาณลัทธิ”

2. วัตถุประสงค์ชุดวิชา

- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบภาพรวมของเนื้อหาและสาระสำคัญเบื้องต้นของสามัญญาณลัทธิ
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้จากการศึกษาสามัญญาณลัทธิ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการสร้างบุญการมีของตนต่อไป

3. รายชื่อบทที่สอน

บทที่ 1 ความนำแห่งสามัญญาณลัทธิ

บทที่ 2 ที่มาแห่งสามัญญาณลัทธิ

บทที่ 3 พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเลส์จประทับ ณ สวนอัมพวัน

บทที่ 4 ปัญหาค้างพระทัยของพระเจ้าอชาตศัต্রุ

บทที่ 5 สามัญญาณเบื้องต้น

บทที่ 6 คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์

บทที่ 7 สามัญญาณเบื้องกลาง

บทที่ 8 สามัญญาณเบื้องสูง

บทที่ 9 บทส่งท้าย

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชา ชีวิตสมมุติ นักศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

1. ควรศึกษาบทเรียนแต่ละบทอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ โดยอาจใช้เวลาเพื่อการเรียนรู้วันละอย่างน้อย 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบแต่ละบทภายใน 1 ลับดาห์
2. ควรทำแบบประเมินก่อนบทเรียนเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และเมื่อได้ศึกษาจนจบในแต่ละบทแล้ว ควรทำแบบประเมินหลังเรียนทุกครั้ง เพื่อตอกย้ำและประเมินความรู้ที่ได้ศึกษาผ่านมา
3. นักศึกษาควรศึกษาวิธีการ และวางแผนทำกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมความเข้าใจในบทเรียนก่อนล่วงหน้าเพื่อให้สามารถทำกิจกรรมควบคู่ไปกับการศึกษาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. การประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินตนเองก่อนเรียน ในแบบประเมินก่อนเรียนของแต่ละบท เพื่อวัดพื้นความรู้เดิมของนักศึกษาว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะศึกษามากน้อยเพียงใด และหลังจากการศึกษาเอกสารการสอนโดยตลอดทั้งบทแล้ว ขอให้นักศึกษาได้ทำแบบประเมินหลังเรียนอีกครั้ง เพื่อเป็นการประเมินตัวเองว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมมากน้อยเพียงใด และมีความรู้อยู่ในระดับที่จะศึกษาในบทต่อไปได้หรือไม่ ขอให้นักศึกษาพึงตระหนักรู้ว่า การทำแบบประเมินตนเองก่อนและหลังเรียนด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเองเท่านั้นจึงจะได้ผล

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหาในแต่ละบท ขอให้ศึกษาแผนการสอนประจำบท ว่าในบทนั้นๆ มีกี่ตอน มีหัวข้ออะไรบ้าง ศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องในแต่ละตอนจบแล้ว ควรบันทึกสาระสำคัญของแต่ละเรื่อง และปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ท้ายบท ก่อนที่จะศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป การปฏิบัติกิจกรรมนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินผลตนเองได้ว่า นักศึกษามีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในแห่งของการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างแท้จริง ฉะนั้นนักศึกษาจึงควรปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างด้วยตนเองและอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรทำในลักษณะเร่งทำในช่วงก่อนล่วงเพียงอาทิตย์เดียว เพราะจะทำให้นักศึกษาไม่ได้ความรู้ที่แท้จริงที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น นิสัยดีๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการได้ปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดให้ก็จะไม่เกิดขึ้นในตัวของนักศึกษาเลย

4. การทำกิจกรรม

นักศึกษาควรวางแผนทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ให้ดี เพื่อที่จะได้กำหนดช่วงเวลาสำหรับทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ครบถ้วนตามที่หลักสูตรวิชากำหนดไว้ และเมื่อทำกิจกรรมในแต่ละครั้งเสร็จให้นักศึกษาบันทึกสาระสำคัญลงในแบบประเมินผลกิจกรรมตามที่กำหนดให้ (ในหัวข้อกิจกรรมเสริมวิชา “ชีวิตสมณะ”)

เนื่องจากกิจกรรมที่กำหนดให้มีความจำเป็นมากสำหรับการศึกษาชุดวิชานี้ นักศึกษาจึงควรให้ความสำคัญ และทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้ก็เพื่อที่ตนเองจะได้รับประโยชน์จากการทำกิจกรรมอย่างแท้จริง

5. ศึกษาบทเรียนผ่านทางการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียมและสื่อเสริม

เนื่องจากการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียม (หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ดาวธรรม”) ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิศึกษาระยะทางไกล ล้อม เป็นสื่อที่มีการนำเสนอสาระความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติ และสามารถติดตามชมและศึกษารายการต่างๆ ที่อ่อนน้อมถ่อมตนต่อการศึกษาชีวิตสมณะเป็นอย่างดี นักศึกษาควรจะหาโอกาสรับชมและศึกษารายการที่เกี่ยวกับการนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหา (นักศึกษาสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียมได้ที่ ชุมชนประสบงาน DOU ตามที่อยู่ที่นักศึกษาสมัครเรียน)

6. เข้าโรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา

เพื่อให้นักศึกษามีความรู้และศึกษาตัวอย่างประกอบในการเรียน อันเป็นประสบการณ์จริงของการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นผลของการนำธรรมะมาใช้ในวิถีชีวิต นักศึกษาควรติดตามรายการที่ซึ่งอ่าว “โรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา” ซึ่งเป็นรายการหนึ่งในการศึกษาระยะทางไกลผ่านดาวเทียมที่มีการนำเสนอทุกวันจันทร์ ถึง วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 19.00 - 21.30 น. (เวลาในประเทศไทย) หรือเวลาช่วงอื่นที่มีการทบทวน ตามที่มีการแจ้งไว้ในผังรายการ ซึ่งนักศึกษาสามารถสอบถามหรือขอรับเอกสารได้ที่ ชุมชนประสบงาน DOU ที่ใกล้ที่อยู่ของนักศึกษา

7. การสอบ

การศึกษาวิชาชีวิตสมณะ มีการวัดผลด้วยการสอบข้อสอบแบบปรนัย อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิชาชีวิตสมณะนี้ แม้การวัดผลการเรียนด้วยการสอบจะมีความสำคัญในการประเมินผลการเรียนของนักศึกษา แต่สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือนักศึกษาจะต้องได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และจะต้องมีประสบการณ์ในการนำธรรมะมาใช้ในชีวิตของตัวเอง

w. nichie
w.a. &

บทที่ 1

ความนำแห่ง

สามัญญาณสูตร

เนื้อหาบทที่ 1

ความนำแห่งสามัญญาณสูตร

1.1 ความหมายของสามัญญาณ

1.2 ความย่อ

1.3 ผู้มีส่วนแห่งสามัญญาณ

1.4 ชีวิตนักบวชนั้นประเสริฐสุด

1.5 พระสูตรที่ต้องศึกษา

1.5.1 มาตรฐานของนักบวช

1.5.2 การปฏิบัติดนต่อนักบวช

1.5.3 การเตรียมตัวก่อนบวช

1.5.4 บทสรุปหลักศาสนา

1.5.5 การลั่งสมบูญารามี

แนวคิด

สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงข้อปฏิบัติอันเป็นทางแห่งการบรรลุมรรคผลไว้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย “เหตุ” และ “ผล” คือนักบวชนั้นใช่ว่าจะได้รับอานิสงส์แห่งการบวชาจากการดลบันดาลของเทพเจ้า หรือลิ่งคักดีสิทธิ์ใดๆ ก็หาไม่ แต่จะได้ก็ต่อเมื่อได้ประกอบเหตุดีด้วยตนเองเท่านั้น สามัญญผลสูตรจึงเพียบพร้อมสมบูรณ์ไปด้วยเนื้อหาทั้งที่เป็นเหตุ คือข้อปฏิบัติต่างๆ และผล หรือลิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะพึงได้รับ แบ่งเป็นระดับต่างๆ กัน ตั้งแต่เบื้องต้น ไปจนกระทั่งได้บรรลุผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือการหมดกิเลสอาสาสະทัพปวง

สามัญญผลสูตรนี้ จึงให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ทั้งต่อนักบวชและชาว瀑ผู้ศึกษา อันจะเป็นแนวทางให้สร้างบารมี ตามรอยบาทขององค์สมเด็จพระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบภาพรวมของเนื้อหา และลักษณะเบื้องต้นของสามัญญผลสูตร
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบลึกลงประโยชน์ที่จะได้จากการศึกษาสามัญญผลสูตร ที่สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการสร้างบุญบารมีของตนต่อไป

บทที่ 1

ความนำแห่งสามัญญาณลัตน์

1.1 ความหมายของสามัญญาณลัตน์

คำว่า “สามัญญาณ” ในสามัญญาณลัตน์ หมายถึง ผลหรืออานิสงส์ของความเป็นสมณะ หรือผลดีของการเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ครองชีวิตเป็นนักบวชที่บริบูรณ์บริสุทธิ์อย่างแท้จริงในพระพุทธศาสนานั้น ย่อมได้รับอานิสงส์มากมายนานัปการ

ตามธรรมชาติของลั่งต่างๆ ในโลกนี้ สิ่งใดมีคุณอนันต์ สิ่งนั้นมักจะมีโทษหันต์แห่งอยู่เป็นของควบคู่กันไป แต่การเป็นนักบวชที่บริบูรณ์บริสุทธิ์อย่างแท้จริงในพระพุทธศาสนา จะบังเกิดแต่ผลดีเท่านั้น ไม่มีผลร้ายหรือโทษเลย

ผลดีที่นักบวชจะพึงได้รับนั้น ย่อมเกิดขึ้นโดยลำดับ ที่เห็นได้ชัดเจนในทันทีคือ การได้รับความเคารพยกย่องจากบุคคลโดยทั่วไป นอกจากนี้ การเป็นนักบวชยังทำให้เป็นผู้มีความสงบ กาย วาจา ใจ มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาพิจารณาได้รับรองเรื่องต่างๆ รอบคอบขึ้น มีความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งลั่งเหล่านี้ทำให้นักบวชสามารถเป็นกällayanamित्रให้กับตนเอง เพื่อการครองชีวิตอย่างถูกต้อง ตามกำหนดของคลองธรรม ไม่ตကอยู่ใต้อำนาจกิเลส และยังสามารถเป็นกällayanamित्रให้กับผู้อื่น คือเป็นผู้ชี้ทางที่ถูกต้องดีงามให้แก่บุคคลรอบข้างและชาวโลกได้อีกด้วยการเป็นนักบวชย่อมจะได้รับแต่ผลดียิ่งๆขึ้นไปเช่นนี้ จนกระทั้งบรรลุถึงผลขั้นสูงสุด คือ บรรจบผลนิพพาน

หากยังไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินี้ได้ ประสบการณ์ และบุญกุศลทั้งปวงที่นักบวชได้บำเพ็ญไว้ในปัจจุบันชาติก็ไม่สูญเปล่า ย่อมลั่งลมไว้เป็นรากฐานหรือกองทุน เพื่อรอเวลาออกผลในภพชาติต่อๆ ไป สมดังพุทธภาษิตที่ว่า

“แม้หม้อน้ำ ย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตกทีละหยด ฉันใด
ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญทีละน้อย ย่อมเต็มได้ด้วยบุญ ฉันนั้น”¹

เมื่อบุญเต็มเปี่ยมแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

¹ ข. ธ. 25/19/31

1.2 ความย่อ

ในปลายสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับ ณ สวนอัมพวันของหมู่บ้านโภกภารกัลจ์ ในเขตกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคอร ครั้นนั้นพระเจ้าอชาตคัตธุ พระเจ้าแผ่นดิน แคว้นมคอร ได้เสด็จไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกราบทูลถามปัญหาซึ่งค้างพระทัยพระองค์มานาน

ปัญหานั้นคือ “สมณพราหมณ หรือผู้ที่เป็นนักบวชทั้งหลายนั้น ได้รับประโยชน์อะไรจากการบวช ที่สามารถเห็นประจักษ์ในปัจจุบันชาตินี้”

ทั้งได้กราบทูลด้วยว่า ก่อนหน้านี้พระองค์ได้เคยเสด็จไปถามครูเจ้าลัทธิทั้ง 6 ท่าน ซึ่งมีเชื้อเลียงมากในยุคนั้นมาแล้ว แต่ได้รับคำตอบที่ไม่กระจ่างแจ้ง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงประโยชน์ หรือคุณค่าของการบวชตั้งแต่ประการแรกสุด ซึ่งจัดเป็นสามัญญาณเบื้องต้น คือการยกฐานะของผู้บวชเอง โดยเปลี่ยนจากสถานภาพเดิมไปสู่สถานภาพของบุคคลที่ควรแก่การบูชากราบไหว้ เรื่อยขึ้นไปจนถึงสามัญญาณเบื้องกลาง อันได้แก่การบรรลุสมารถในระดับต่างๆ ตั้งแต่ปฐมภาน ทุติยภาน ตติยภาน จนถึงภาน ซึ่งล้วนทำให้จิตใจมั่นคงและสงบสุข และสามัญญาณเบื้องสูง คือ การบรรลุวิชชา 8 อันได้แก่ วิปัสสนาญาณ มโนมายิทธิ อิทธิวิธี ทิพพโลต เลโตรปิริญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จตุปปตญาณ และอาสวักขยญาณ ตามลำดับ

ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสถึงสามัญญาณเบื้องกลางและเบื้องสูงนั้น ได้ทรงแสดงถึงข้อปฏิบัติที่นักบวชต้องปฏิบัติให้บริบูรณ์บูรุษที่ เพื่อการบรรลุสามัญญาณแต่ละขั้น

ข้อปฏิบัติสำคัญที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตรนี้คือ “การถึงพร้อมด้วยศีล การคุ้มครองทวารในอินทรีย์ ทั้งหลาย การมีสติ สัมปชัญญะ การเป็นผู้สันโดษ และการเจริญภวาน”

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเทศนาจบลง พระเจ้าอชาตคัตธุทรงปฏิญาณพระองค์เป็นอุบาสกขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดพระชนมชีพ ทั้งกราบทูลขอมาที่ทรงปลงพระชนมชีพพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชนิพัตตา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรับการขอมาแน่น

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตธุเสด็จกลับไปแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าพระเจ้าอชาตคัตธุไม่ได้ปลงพระชนม์พระราชนิพัตตา ก็จะต้องได้บรรลุธรรม เป็นพระโพสดาบันในค่ำคืนนี้

1.3 ผู้มีส่วนแห่งสามัญญาณ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยึดถือ เหตุ และผล เป็นหัวใจสำคัญ สามัญญาณอันจะบังเกิดแก่นักบวชนั้น ใช่ว่าจะมีเทพเจ้าหรือลิ่งคากดลิทธิ์ใดๆ ดลบันดาลให้เกิดขึ้นก็หายไป นักบวชจะต้องประกอบเหตุ

ด้วยตนเอง จึงจะได้รับผลเป็นของตน เมื่อประกอบเหตุดี ย่อมจะต้องได้รับผลดี ดังพุทธภาษิตที่ว่า
“หัวนพีชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

ในสามัญผลสูตรนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดข้อปฏิบัติอันเป็นทางแห่งการบรรลุมรรคผลไว้อย่างชัดเจน ถ้ากับวชูปได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีขาดตกบกพร่อง ไม่มีการพลิกแพลงดัดแปลงการปฏิบัติให้ผิดเพี้ยนแตกต่างออกไป เพื่อนุโลมตามความลับเฉพาะหรือความพองใจของตน ก็ถือได้ว่าประกอบเหตุดี ดังนั้นผลดีคือสามัญผลอันประณีต ก็ย่อมจะบังเกิดขึ้นแก่นักบวชผู้นั้น ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ดีแล้วอย่างแน่นอน

นักบวชผู้มีส่วนแห่งสามัญผล หรือผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการบวช จึงจำเป็นต้องขวนขวยในการประกอบเหตุดี นำข้อวัตรปฏิบัติในพระธรรมวินัยมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง มิใช่เพียงแค่จำพระคัมภีร์ หรือแตกด้านในพระไตรปิฎกแต่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว นักบวชย่อมไม่ได้รับผลดีอันได้แก่ตนเลย ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า

“หากกล่าวพุทธจนได้มาก แต่เป็นคนประมาท ไม่ทำตามพุทธจนนั้น
ก็ไม่มีส่วนแห่งสามัญผล เหมือนคนเลี้ยงโค คอยนับโคให้ผู้อื่นฉะนั้น”¹

พุทธศาสนาสุภาษิตนี้มีความหมายว่า บุคคลที่สามารถจำพระธรรมคำล้ำสอนได้มาก แต่ไม่ประพฤติธรรมนั้น เปรียบเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค รุ่งเช้าก็รับโคไปเลี้ยง เย็นลงก็นับโคไปลังคืน แต่ไม่เคยได้ลิ้มรلن์มโคหรือผลิตภัณฑ์จากนมโคเลย เทียบได้กับผู้ชี้ชี้ธรรมมาก แสดงธรรมได้มาก มีชื่อเลียงมาก แต่หากมิได้นำหลักธรรมไปปฏิบัติ ก็ย่อมไม่มีโอกาสบรรลุมรรคผลนิพพานได้เลย

1.4 ชีวิตนักบวชนั้นประเสริฐสุด

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในสามัญผลสูตรว่า “straras เป็นทางคับแคม เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง” หมายความว่า การครองชีวิตเป็นstraras ย่อมมีโอกาสปฏิบัติกุศลธรรมได้น้อยกว่าการเป็นนักบวช ดังที่เราท่านประจักษ์แจ้งแก่กันดี ทั้งนี้เพระการธรรมตั้งเป็นstraras ต้องใช้เวลาในวันหนึ่งๆ ให้หมดไปกับการทำมาหากายเชิงชีพตนเอง และครอบครัว จนบางคันไม่มีเวลาแม้แต่จะลัดมนต์ให้วพระในแต่ละวัน ข้าร้ายกว่านั้นบางคันไม่เคยมีเวลาศึกษาทำความรู้เรื่องพระธรรมเลย ทั้งๆ ที่เรียกตนเองว่าเป็นพุทธศาสนานิกขน แต่ก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนา จึงขาดหลักธรรมใน

¹ ข. ธ. 25/11/17

การดำเนินชีวิต ขาดหลักคิดด้วยโยนิโสมนสิการ¹ เมื่อขาดสิ่งนี้เลี้ยงแล้ว คนเรายอมประพฤตินไปตามอำนาจกิเลสอนได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นต้น การที่ต้องเสียเวลาไปกับกิจทางโลกเช่นนี้ ย่อมยากที่จะมีโอกาสในการประพฤติธรรม ยกที่จะมีเวลาในการประกอบคุณงามความดีอย่างเต็มที่ จึงกล่าวได้ว่า “มรรคาสเป็นทางคับแอบ”

สภาพชีวิตของมรรคาลทุกระดับ ทุกลัษณะ ไม่ว่าจะเป็นลัษณะระดับผู้บริหารประเทศ ไปจนกระทั่ง ลัษณะของบุคคลระดับหาเช้ากินค่ำ ต่างก็ตอกยูในทางคับแอบนี้ด้วยกันทั้งล้วน นอกจากนี้การที่ต้องอยู่ ในลัษณะที่ประกอบด้วยทั้งคนดีและคนชั่ว ซึ่งบางครั้งก็เลือกคบได้ บางครั้งก็เลือกไม่ได้ จึงมีโอกาสที่บุคคลจะก่อกรรมทำเข็ญต่อกัน แม้ในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มีการเบี้ยวเปลียนซึ่งกันและกัน แก่งแย่งชิงดีกัน ให้ร้ายป่ายศักดิ์ หรือหักหลังกัน จนอาจถึงกับทำลายล้างผลลัพธ์ที่ได้ เหล่านี้คือ “ทางมาแห่งธุลี”

ทราบได้ที่คนเรายังคงใช้ชีวิตอยู่ในมรรคาสวัสดิ์ ก็ย่อมยากที่จะมีโอกาสประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อขัดเกลาตนเองให้หมดจดจากกิเลสทั้งปวงได้ นั่นย่อมหมายความว่า เราจะต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในวัฏสงสารอีกมิรู้สุดรู้สึ้น ซึ่งหากพลาดพลั้งไปก่อกรรมทำเข็ญขึ้นรุนแรงเข้า ก็ย่อมจะต้องเสวยผลกรรมอยู่ในนรกโดยไม่มีผู้ใดสามารถช่วยเหลือให้ได้ ด้วยเหตุนี้พระลัมนาลัมพุทธเจ้าจึงทรงสนับสนุนการบวชทั้งทรงชี้ให้เห็นคุณค่าอันประเสริฐยิ่งของการบวช ซึ่งแสดงไว้ในสามัญญาณลัพธ์นี้อย่างชัดเจน นั่นคือ “บรรพชาหรือการดำเนินชีวิตเป็นนักบวชเป็นทางปลดโปรดปรែង”

1.5 พระสูตรที่ต้องศึกษา

การศึกษาสามัญญาณลัพธ์ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจว่า เหตุใดมนุษย์เราจึงควรบวช เมื่อบวชแล้ว จะต้องปฏิบัตินอย่างใดบ้าง จะต้องไม่ปฏิบัติอย่างใดบ้าง และเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนเป็นลำดับไป จนถึงที่สุด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประพฤติธรรมจรรยา โดยบริสุทธิ์บริบูรณ์แล้ว จะเกิดผลดีต่อผู้ประพฤติเองอย่างไรบ้าง ความรู้เหล่านี้จะทำให้ผู้ที่ศึกษาตกรองเห็นด้วยปัญญาว่า การดำเนินชีวิตเป็นนักบวชแท้ๆ ในพระธรรมวินัยนั้นประเสริฐสุด ไม่มีการดำเนินชีวิตแบบใดๆ จะเทียบได้เลย

สามัญญาณลัพธ์นี้ ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างมากทั้งต่อนักบวชและมรรคาสในด้านต่างๆ หลายประการ ดังต่อไปนี้คือ

¹ โยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักรู้ตัวต่องพิจารณาหาเหตุผล รู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว แล้วยังกุศลธรรมให้เกิดขึ้น ยังอกุศลธรรมให้เลื่อมไป หรือการคิดถูกวิธีจนสามารถสาบส่ายหาต้นเหตุได้

1.5.1 มาตรฐานของนักบวช

ธรรมะที่ปรากฏอยู่ในสามัญญาณสูตรนี้ถือได้ว่า เป็นเกณฑ์มาตรฐานด้านหลักการและคุณธรรมของนักบวชอย่างแท้จริง เพราะได้ให้ภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานของนักบวชว่า นักบวชที่สมบูรณ์แบบไม่ใช่จะเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาใดๆ ก็ตาม จะต้องมีหลักการและมีคุณธรรมอย่างใดบางซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักบวชโดยตรง

ยิ่งกว่านั้น ความเข้าใจนี้ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อชาวลัทธิทั้งหลาย ในการพิจารณาว่า นักบวชรูปเดียวหรือไม่ดี จริงหรือปลอม สามารถยึดเป็นที่พึ่งที่ระลึกได้หรือไม่ เพื่อว่าจะได้สามารถหลีกเลี่ยงจากนักบวช ซึ่งเผยแพร่ลัทธิคำสอนที่เป็นอันตรายต่อชาวโลก หรือเพื่อป้องกันตนไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของนักบวชทุกศิล หรือเพื่อไม่ให้หลงมายตามคำสอนของนักบวชที่ปฏิบัตินอกลุนอกทางไปจากพระธรรมคำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

1.5.2 การปฏิบัติตนต่อนักบวช

มราวาลโดยทั่วไปเมื่ออ่านพระสูตรนี้แล้วย่อมจะเข้าใจได้ว่าควรจะประพฤติปฏิบัติตนต่อนักบวชอย่างไร จึงจะไม่ขัดต่อพระวินัยหรือศิลของนักบวช อันมีจุลศิล มัชณิมคีล มหาศิล เป็นต้น และถ้าประนันจะได้รับความรู้ ความดี หรือบุญกุศลจากนักบวช ก็ควรจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะปฏิบัติตนต่อนักบวชอย่างไร และจะสนับสนุนนักบวชอย่างไรบ้าง เป็นต้น ทั้งเกิดความเข้าใจว่า แม้ตนเองไม่ได้บวชก็สามารถจะบำเพ็ญกุศลธรรมได้ โดยทำหน้าที่เป็นกำลังสนับสนุนนักบวช ให้สามารถล่งเหลิมลันติสุขแก่โลกได้อย่างกว้างขวาง

1.5.3 การเตรียมตัวก่อนบวช

สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้บวช หากวันใดวันหนึ่งคิดจะออกบวชบ้าง ก็จะสามารถเตรียมตัวเตรียมใจล่วงหน้าได้ถูกต้อง เขาจะรู้ว่าเมื่อบวชแล้วต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการบวช ทั้งไม่เป็นนักบวชที่มีส่วนทำลายพระพุทธศาสนา ไม่เป็นนักบวชที่มอมemaประชาชน และไม่เป็นนักบวชที่ลรังความลับสน จนทำให้ประชาชนเข้าใจพระพุทธศาสนาผิด

ยิ่งกว่านั้นเมื่อถึงเวลาบวชจริง ก็จะสามารถเลือกวัด เลือกพระอาจารย์ได้ถูกต้อง ทำให้การบวชมีคุณค่าตรงตามความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา และความตั้งใจของผู้บวชเอง

ถ้าเป็นการบวชาตลอดชีวิต ก็จะเป็นการบวชเพื่อมรรคผลนิพพานโดยแท้ หรือแม้ว่าจะเป็นการบวชระยะสั้น ดังที่นิยมบวชกันตามประเพณีของไทยในช่วงฤดูเข้าพรรษา ผู้บวชก็จะได้รับสพระธรรมอันประเสริฐถูกต้องตามแนวทางที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ซึ่งจะช่วยให้ผู้บวชเกิดโญนิโสมนลิการ อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการครองชีวิตธรรมราVAS เมื่อลากิข้าแล้ว และเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อครอบครัว สังคมตลอดจนประเทศชาติ ทั้งยังเป็นการช่วยทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวอยู่คู่โลกอีกด้วย

1.5.4 บทสรุปหลักค่าสอน

สามัญผลสูตรเป็นบทสรุปหลักการและวิธีการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ยิ่งสูตรหนึ่ง เพราะสามารถละทิ้งภาพรวมแห่ง เหตุ และผล อันเป็นหัวใจของคำสอนในพระพุทธศาสนาอกรกมาได้อย่างชัดเจน

“เหตุ” คือ ข้อปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ให้กับบุปผาที่ปฏิบัติตาม รวมทั้งต้องไม่ปฏิบัติในข้อที่ทรงห้ามไว้ด้วย

“ผล” คือ สิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะพึงได้รับจากการปฏิบัตินั้น ซึ่งมีอยู่หลายระดับ

สามัญผลสูตรจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักการศาสนา รวมถึงนักบวชทั้งหลาย เพราะเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานแห่งการครองตนในสุนานะนักบวช ที่สามารถใช้เป็นแบบในการบริหารการศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น และยังสามารถใช้เป็นเครื่องตรวจสอบการประพฤติปฏิบัติของนักบวชเอง และนักบวชผู้อยู่ในความดูแล

ดังนั้น นักบวชทั้งหลายจึงจำเป็นต้องศึกษาสามัญผลสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อยึดถือ เป็นหลักปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ยิ่งกว่านั้น ผู้ที่มีความเข้าใจสามัญผลสูตรอย่างถ่องแท้ ย่อมจะสามารถอธิบายหลักการและวิธีการสำคัญในพระพุทธศาสนา ให้ผู้ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา หรือให้บุคคลต่างศาสนารู้เข้าใจได้ในระยะเวลาอันสั้นๆ แม้เพียง 5 หรือ 10 นาที ถ้าเราสามารถอธิบายหลักการและวิธีการของพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนแล้ว ผู้ฟังที่มีปัญญาตรตรอง แม้จะนับถือศาสนาอื่น ก็ยอมจะนำสิ่งที่ได้ฟังไปพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการและวิธีการในศาสนาของเข้า ซึ่งในที่สุดอาจจะเห็นแนวทางที่จะปรับเข้าหากันได้ ทำให้ผู้นับถือศาสนาอื่นสามารถอยู่ร่วมกับชาวพุทธได้อย่างลั้นลิด្ឋุ โดยปราศจากความขัดแย้ง ซึ่งกันและกันในด้านทิฐิ

1.5.5 การสั่งสมบุญบารมี

สามัญผลสูตรหมายความว่ารับผู้ตั้งใจสั่งสมบุญบารมีเป็นอย่างยิ่ง นักสร้างบุญบารมีทั้งหลาย ถ้าทำความเข้าใจสามัญผลสูตรได้เป็นอย่างดีแล้ว จะสามารถสร้างบารมีได้อย่างยิ่งยวด สามารถเดินหรือปฏิบัติตามรอยบาทพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันต์ทั้งหลายไปได้อย่างของอาจ ไม่มีผิดพลาด จนบรรลุธรรมรรคผลได้อย่างอัศจรรย์ แม้ในระหว่างที่ยังไม่บรรลุก็รู้ได้ว่า มีสิ่งใดบ้างที่ต้องระมัดระวังหรือต้องปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า สามัญผลสูตร เป็นพระสูตรยั่นมหัศจรรย์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะชี้ทางสว่างให้แก่นักบวช และผู้ pratana รรคผลนิพพานแล้ว ยังให้แนวคิดที่มีคุณค่ายิ่งต่อผู้ครอบเรือนโดยอเนกประการดังได้กล่าวแล้ว

ວິ. ລະບົບທີ່

ວ.ມ. ๙

ກິຈกรรม

හລັງຈາກນັກສຶກສາໄດ້ສຶກສາ ບທທີ່ 1 ຄວາມນຳແກ່ສາມັກຸງພລສູຕຣ ຈບໂດຍລົມບູຮົນແລ້ວ
ໂປຣທາແບບປະເມີນຕົນເອງຫລັງເຮັຍນແລກກິຈกรรม ບທທີ່ 1 ແລ້ວຈຶ່ງສຶກສາ ບທທີ່ 2 ຕ່ອໄປ

บทที่ 2

ที่มาแห่ง

สามัญญาณสูตร

เนื้อหาบทที่ 2 ที่มาแห่งสามัญญาณลักษณะ

- 2.1 ดินแดนประดิษฐานพระพุทธศาสนาแห่งแรก
- 2.2 ธรรมราชาพิมพิสาร
- 2.3 พระเทวทัตผู้มีจริชยา
- 2.4 อชาตคัตธาราชกุまれทรงกระทำปิตุฆาต
- 2.5 พระเจ้าอชาตคัตธารงสสัยเป้าหมายของนักบัว

1. แคว้นมคอในสมัยพุทธกาลนั้นได้รับการยกย่องว่า เป็นแวนแคว้นมหาอำนาจ และขึ้นชื่อว่า เป็นแวนแคว้นที่อุดมสมบูรณ์ยิ่ง มีเมืองหลวงชื่อ กรุงราชคฤห์ อันเป็นที่เลื่องลือว่า เป็นนครแห่งความร่าเรวย มั่งคั่งมหาศาล เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และลัทธิต่างๆ รวมทั้งเป็นที่ชุมนุมของเหล่านักประชัญราชบัณฑิต ด้วยเหตุนี้เอง พระสัมมาลัมพุทธเจ้า จึงทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ แคว้นนี้เป็นแห่งแรก

2. พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองแคว้นที่มีปรีชาสามารถ และยังเป็นผู้ทรง ทศพิธราชธรรม เพราะพระองค์ทรงบรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน จึงทรงเป็นเอกอัครศาสนบุคลมหาก ทรงถวายพระราชอุทยานเวชุวนลรังเป็นวัดชื่อ เวชุวนมหาวิหาร นับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

3. พระเจ้าอชาตคัตติราชกุ玞性ของพระเจ้าพิมพิสารได้กระทำปิตุชาต ซึ่งเป็นอนันติยกรรม ด้วย ความหลงผิด หลงเชื่อ เพราะยกย่องบุชานักบวชเทวทัต เมื่อทรงสำนึกผิดแล้วทำให้พระองค์ทรงลงลัยว่า เหตุใดนักบวชเทวทัตที่พระองค์ทรงเห็นว่า เป็นผู้ทรงศีล และยังทรงเป็นพระภูติของพระสัมมาลัมพุทธเจ้า จึงได้ซักนำพระองค์ให้ก่อกรรมทำบาปอย่างอุกฤษ្សถึงเพียงนี้ พระองค์จึงทรงลงลัยเป้าหมายของนักบวช ถึงกับตระเวนไปพบบรรดาครูเจ้าลัทธิหลายลำนัก แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบ จนกระทั่งเมื่อได้เข้าเฝ้าพระสัมมาลัมพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงได้รับคำตอบอันกระจงแจ้ง และขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระลังษ์ เป็นส่วนตลอดพระชนมชีพ อันเป็นที่มาของสามัญญาณลัศตร

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึง ความสำคัญของแวนแคว้น ที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประดิษฐาน พระพุทธศาสนาเป็นแห่งแรก
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงเหตุแห่งความริชยาของพระเทวทัต ถึงกับบุധิให้อชาตคัตติราชกุ玞性 ทรงกระทำปิตุชาต
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงที่มาแห่งสามัญญาณลัศตร

บทที่ 2

ที่มาแห่งสามัญผลสูตร

2.1 ตินแคนประดิษฐานพระพุทธศาสนาแห่งแรก

ในสมัยพุทธกาล แครวัณมคอธิขึ้นชื่อเลื่อนมาว่า เป็นแวนแคนที่อุดมลมบูรณ์ยิ่ง เพราะตั้งอยู่บนที่ราบลุ่ม กว้างใหญ่ มีแม่น้ำใหญ่ 3 สาย คือ จัมปา คงคา และโสนะ ให้ลดเครียดไปตามพรหมเดนด้านตะวันออก เห็นอ แลและตะวันตก ตามลำดับตลอดทั้งปี ทางด้านเหนืออย่างมีเทือกเขาหิมาลัยอันลุ่งทะมึน ซึ่งปักคลุมด้วย ป่าทึบและเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายขวางปิดกั้นพรหมเดนไว้ เมืองหลวงของแครวันนี้มีชื่อว่า “กรุงราชคฤห์” ที่เลื่องลือ กันว่า เป็นนครแห่งความร่าเรวยมั่งคั่งมหาศาล บรรดาเศรษฐีและมหาเศรษฐีผู้ใจบุญ เช่น เมณฑากเศรษฐี เป็นต้น ล้วนอาศัยอยู่ในกรุงราชคฤห์ บรรดาประชาชนชาวกรุงในครนี้ล้วนไฝรู้ รักการเล่าเรียน มีความเชี่ยวชาญ ในเชิงศิลปวิทยาการต่างๆ ยิ่งนัก จึงมีความฉลาดเฉลียวในการหาทรัพย์ นำความมั่งคั่งร่ำรวยมาสู่แวนแคน ถึงกับต้องเจาภูเขารูเป็นถ้ำ เพื่อใช้เป็นพระคลังหลวงสำหรับเก็บมหาสมบัติและอาวุธยุทธ์ประกอบต่างๆ

กล่าวได้ว่า แครวัณมคอในสมัยพุทธกาลนั้นเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และลัทธิต่างๆ บรรดาศาสตราเจ้าลัทธิ และนักประชัญญา ราชบัณฑิตทั้งหลายต่างมาชุมนุมกันในแครวันนี้ สมกับที่เป็นดินแดนแห่งการตัวลัชชีธรรมของพระลัมมา- ลัมพุทธเจ้าโดยแท้ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้าย รวมทั้ง พระมหากัสสปะเตระ ต่างก็เป็นชาวแครวัณมคอทั้งสิ้น

พระเหตุที่เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญทั้งปวง แครวัณมคอจึงได้รับการยกย่องให้เป็นแวนแคน แห่งมหาอำนาจ หนึ่งในสี่ของชมพุทธวีป¹ ยังความครั้นค้างบ่ำเกรงแก่บรรดาแครวันต่างๆ ในยุคหนึ่น และ พระเหตุนี้เอง พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ แครวันนี้เป็นแห่งแรก

2.2 ธรรมราชาพิมพิสาร

พระเจ้าแผ่นดินผู้ครองแครวัณมคอในขณะนั้นคือ พระเจ้าพิมพิสาร พระองค์ทรงมีพระปรีชา สามารถ ทั้งในด้านการบริหารประเทศและการสังคม พระองค์ทรงดำเนินกุศลพยายามด้านต่างประเทศ โดยทรงผูกไมตรีกับแครวัณมหาอำนาจต่างๆ อาย่างแบบคาย เป็นต้นว่า ได้อภิเชกสมรสกับพระนางเวเทที

¹ แครวันที่เป็นมหาอำนาจทั้ง 4 ของชมพุทธวีป ได้แก่ มคอ โกศล อวันตี และวังสะ

พระราชธิดาแห่งแคว้นโกศล เมื่อพระราชอำนาจมั่นคงแล้ว จึงทรงแผ่ขยายดินแดนด้วยการทำสงคราม เช่น ทรงกรีฑาทัพบุกเข้ายึดแคว้นอังคะ¹ อันเป็นเหตุให้พระเจ้าพรหมทัต กษัตริย์แห่งแคว้นอังคะลิ้นพระชนม์ในสันมารับ พระเจ้าพิมพิสารคงจะทรงก่อเรวปานาติบาตอีกมาก หากไม่ทรงพบและได้ฟังธรรมจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้า จนทรงบรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน

นับแต่พระเจ้าพิมพิสารทรงบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันเป็นต้นมา ความกระหายอำนาจลับเลือนไปจากพระทัยของพระองค์ ทรงยุติสิ่งความนอนเลือดทั้งปวง ทรงหันมาดำเนินกุศโลบายนี่ใหม่ โดยใช้ธรรมเป็นเครื่องผูกไมตรี ดังเช่น ทรงแจ้งข่าวและพรรਸณาสรรเลริญการบังเกิดขึ้นของพระอรหันต์ลัมมาลัมพุทธเจ้าแก่พระเจ้าปุกกุลสาติแห่งแคว้นคันธาระ² ทรงล่งหม้อชีวกโภการกัจจไปถวายการรักษาพยาบาลพระเจ้าจันทปัชชิชาติแห่งแคว้นอันตี³ เป็นต้น นับแต่นั้นแคว้นมคอธมีแต่ความสงบ ร่มเย็นเสมอมา เพราะมีพระราชผู้ทรงทศพิธราชธรรม

ในด้านการศาสนา พระองค์ทรงเป็นอุปถัมภ์สำคัญ ผู้เบี่ยงด้วยความเคารพ และครัวทราในพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา โดยทรงถวายพระราชอุทิยาณเวชรุ่นสร้างเป็นวัดชื่อ “เวชรุ่นมหาวิหาร” นับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไปจนตลอดพระชนม์ชีพ

พระทรงเป็นพระโสดาบัน พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงตระหนักดีว่า การแผ่ขยายพระราชอำนาจด้วยการบุ่งช้ำฟันกัน ดังเช่นที่พระองค์ทรงเคยกระทำมาในอดีตนั้น เป็นบาปกรรมอันจะนำมาซึ่งความทุกข์ในเมืองหน้า ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังทรงซาบซึ้งในคุณของพระรัตนตรัยเป็นอย่างดีว่า มีเพียงพระรัตนตรัยเท่านั้น ที่เป็นที่พึ่งอันแท้จริงของทุกชีวิต พระองค์จึงทรงเพียรพยายามพาอชาตศัตรูราชกุมารไปฝ่าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า เพื่อจะปลูกฝังพระอรรถให้เป็นลัมมาทวารุสุบุคคล มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัยตั้งแต่เยาว์วัย

¹ แคว้นอังคะ เป็นหนึ่งในบรรดา 16 แคว้นใหญ่แห่งชัมพูทวีป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแคว้นมคอธม มีแม่น้ำจัมปากั้นเขตแดน และมีนครหลวงชื่อจัมป่า สมัยพุทธกาลแคว้นอังคะขึ้นกับแคว้นมคอธม

² แคว้นคันธาระ เป็นหนึ่งในบรรดา 16 แคว้นใหญ่แห่งชัมพูทวีป ตั้งอยู่แบบแม่น้ำลินธุต่อนเหนือ ตรงกับแคว้นป้อมจางภาคเหนือในปัจจุบัน นครหลวงชื่อตักกลิลา เป็นคราหนึ่งที่มีความรุ่งเรืองด้วยศิลปวิทยาต่างๆ แคว้นคันธาระอยู่ติดกับแคว้นกั้มมีระหรือแคนชเมียร์ในปัจจุบัน

³ แคว้นอันตี เป็นหนึ่งในบรรดา 16 แคว้นใหญ่แห่งชัมพูทวีป ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกูเขาวินธัย ทางตะวันตกเฉียงใต้ของแคว้นวังละ มีนครหลวงชื่ออุชเชนี

2.3 พระเทวทัตผู้มีเจริญญา

ในช่วงที่อชาตคัตtruราชกุмарได้เล็ดจไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นเอง เป็นเวลาที่พระเทวทัตผู้เป็นสาวกของคหบดีของพระพุทธองค์กำลังคิดหาทางเป็นใหญ่ ทั้งที่ตนเองมิได้บรรลุมรรคผลอันใดดังเช่นพุทธสาวกสำคัญองค์อื่นๆ จะบรรลุก็เพียงโลภឯ曼荼เร่นั้น พระเทวทัตมีเจริญญาพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระอสีติมหาสาวก¹ ทั้งหลาย ที่มีผู้คนหลงใหลนำเครื่องลักการะไปน้อมถวายพร้อมบริบูรณ์ ส่วนตนเองนั้นไม่ได้มีโอกาสได้รับเครื่องลักการะใดๆ เลย

ด้วยฤทธิ์แห่งเพลิงริษยา ที่แผลเปาใจให้ร้อนรุ่มอยู่ตลอดเวลา พระเทวทัตจึงคิดวางแผนด้วยเล่ห์ เพทุบายให้อชาตคัตtruราชกุмарเลื่อมใสศรัทธาในตน เพื่อเป็นขุมกำลังในการลัมล้างพระลัมมาลัมพุทธเจ้า เพราะเห็นว่าอชาตคัตtruราชกุมารทรงอยู่ในวัยหนุ่ม มีความทะเยอทะยาน ย่อมชักจูงให้หลงเชื่อด้วยไม่ยาก

เมื่อกำหนดแผนร้ายไว้ในใจเช่นนั้นแล้ว พระเทวทัตจึงรับเดินทางไปยังกรุงราชคฤห์ ใช้อำนาจманาสماบติสำแดงฤทธิ์แปลงเพศเป็นเด็กน้อย มีพิษพันที่มือ เท้า คอ คีรี ฯ และป่า ปราภ្យกากายบนพระเพลา ของอชาตคัตtruราชกุmar เป็นเหตุให้อชาตคัตtruราชกุมารทรงตกพระทัยหวานกลัวยิ่งนัก ครั้นต่อมาอชาตคัตtruราชกุมารทรงทราบจากเด็กน้อยคนนั้นว่า เขาคือพระเทวทัต อชาตคัตtruราชกุมารจึงทรงขอว่องให้กลับกล้ายร่าง เป็นสมณะตามเดิม

เมื่ออชาตคัตtruราชกุมารทอดพระเนตรเห็นเด็กน้อยคนนั้นกลับกลายร่างเป็นสมณะดูน่าเลื่อมใจ จึงทรงบังเกิดความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธาในปาฏิหาริย์ของพระเทวทัตยิ่งนัก ทรงหลงเชื่อย่างสนิทพระทัยว่า พระเทวทัตเป็นผู้มีอานุภาพยิ่งกว่าผู้ใดในโลก นับแต่นั้นมาจึงทรงเป็นอุปปัจฉากสำคัญของพระเทวทัต ถวายการบำรุงด้วยปัจจัยไทยทานอย่างพร้อมบริบูรณ์ อีกทั้งทรงยอมทำตามคำแนะนำของพระเทวทัตทุกอย่าง โดยมิได้ทรงไตร่ตรองให้ถ่องแท้

เมื่อได้รับลาภลักการะและพลังสนับสนุนจากเจ้าชายผู้เป็นรัชทายาทแห่งแคว้นมคอธแล้ว พระเทวทัตมีเจริญญาเริบคิดการใหญ่อันซึ่ว้าย ถึงขั้นจะยึดอำนาจการปกครองลงมือแทนพระลัมมาลัมพุทธเจ้า อำนาจกิเลสที่เข้าครอบงำใจ ทำให้манโลภឯที่เคยมีอยู่กลับเลื่อมลึ้นไปหมด คุณธรรมที่พระเทวทัตได้พากเพียรปลูกฝังอบรมมาตั้งแต่เริ่มบวชได้อันตรธานไปลื้น จิตใจในขณะนั้นเครื่าหมาย ชุ่นมัว ด้วยอำนาจมิจฉาทิภูมิ² เล่มื่อนความมีดีที่เข้ามาแทนความสว่าง เพาะไรได้บัดชนะนั้น

¹ พระสาวกผู้ใหญ่ 80 รูป บางแห่งเรียกว่า พระอนุพุทธ 80 รูป

² มิจฉาทิภูมิ คือ ความเห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี Maraดาบิดามีคุณ เป็นต้น และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพัฒนา

วันหนึ่ง ขณะที่พระลัมมาลัมพุธเจ้าป่าระทับนั่งทรงแสดงธรรม อยู่ท่ามกลางพุทธบิริยี้ แล้ว
พระราชาจากเมืองต่างๆ พระเทวทัตได้เข้าไปกราบทูลขอปกครองสังฆแทนพระพุทธองค์ โดยอ้างเหตุผลว่า
พระพุทธองค์ทรงชราภาพแล้ว ถึงเวลาที่ควรจะทรงพักผ่อนให้สบายนี้ แม้พระพุทธองค์จะทรงปฏิเสธ พระ
เทวทัตก็ยังดึงดันกราบทูลซ้ำอีก 3 ครั้ง การปฏิเสธในครั้งที่ 3 พระลัมมาลัมพุธเจ้าตัวรู้ว่า

คำปฏิเสธและคำต้านนี้ ทำให้พระเทวทัตชุ่นเคืองยิ่งนัก และผูกใจอาณาจพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตั้งแต่นั้นมา

2.4 ອະນາຄົມຕຽບຮຽນການທອງກະໄວທຳປິດມາດ

พระเทวทัตได้หมั่นไปฝ่าอชาตคัตtruราชกุมา แล้วถวายคำแนะนำอย่างเนื่องๆ ว่า สมัยก่อนคนเราอายุยืน แต่ล้มยันนีคนอายุล้น ด้วยเหตุนี้อชาตคัตtruราชกุมาอาจจะลืมพระชนม์เลี้ยกวันที่จะได้ขึ้นครองราชย์ ก็ได ดังนั้นพระองค์จึงนำจะปลงพระชนม์พระราชบิดา แล้วยึดครองราชสมบัติเลีย ส่วนตนเองก็จะปลงพระชนม์พระลัมมาลัมพธธเจ้าแล้วปักกรองลงบนเกอนเลียเอง

ด้วยเหตุที่อชาตคัตtru ราชกุมารทรงหลงเลื่อมใจพระเทวทัตอย่างสุดพระทัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทรงสำคัญผิดว่า พระเทวทัตคงจะรู้ความจริงว่าพระองค์จะอายุล้น จึงทรงเชือและคิดทำตามคำยุยงนั้น วันหนึ่งทรงเห็นช่อง空 โอกาส จึงเห็นบกริชแบบพระอรห ม่งเข้าไปปลงพระชนม์พระราชบิดา

อย่างไรก็ดี แม้จะเชื่อถือพระเทวทัตมากมายเพียงไรก็ตาม แต่ด้วยความผูกพัน根根 กลัวในจิต
พระโกรลที่ทรงมีต่อพระราชบิดา อชาตศัตtru ราชกุமารก์ไม่อาจละกัดความหวาดห่วงสะดึงกลัวไว้ได้ ทรง
ล่ออาการเป็นพิรุธ ครั้นเมื่อถูกเหล่ามหาอามาดย์จับได้ อชาตศัตtru ราชกุณารังษึทรงสารภาพความจริงว่า
ทรงประสงค์จะปลงพระชนม์พระราชบิดาเพื่อรำลึกน้อม ตามคำแนะนำของพระเทวทัต

มหาอำนาจเหล่านั้นมีความเห็นแตกแยกออกเป็น 3 พวง คือ พวงที่หนึ่งเห็นว่า ควรปลงประชาชนม์ชาตศัตรุราชกุமาร และฆ่าพระเทวทัตกับพระลูกคิชช์ทั้งหมดเสีย พวงที่สองเห็นว่า ไม่ควรฆ่าพระผู้ไม่มีส่วนร่วมกระทำผิด ควรฆ่าเฉพาะพระเทวทัต และปลงประชาชนม์ชาตศัตรุราชกุมารก็พอ ส่วนพวงที่สามเห็นว่า ควรกราบทูลเรื่องทั้งหมดนี้ให้พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบ และขอให้อยู่ในพระราชวินิจฉัย ของพระองค์เอง ผลปรากฏว่า พวงที่สามเป็นฝ่ายชนะ จึงพาภันนำชาตศัตรุราชกุมารเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมทั้งกราบทูลเรื่องราวทั้งหมดให้ทรงทราบ

¹ สังฆภากขันธะ, พระวินัยปิฎก จลวรรณ ทติยภาค, มก. เล่ม 9 ข้อ 361 หน้า 282

พระเจ้าพิมพิสารแทนที่จะทรงพิโรธแค้น กลับทรงสละราชบัลลังก์ให้แก่พระราชโอรสองด้วยความเต็มพระทัยยิ่ง แล้วทรงมีรับลังก์ให้ถือด้วยศมหาน้ำมนต์พวงแรก ทรงให้ลดตำแหน่งมหาอำมาตย์พวงที่สอง และทรงเลื่อนตำแหน่ง พร้อมทั้งปูนบำเหน็จรางวัลให้มหาอำมาตย์พวงที่สามตามลำดับ อาทิตย์ครุฑากุลมารจึงขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้าอชาตศัตรูตั้งแต่นั้นมา

การปฏิบัติของพระเจ้าพิมพิสารต่อมหาอำมาตย์ทั้ง 3 พวคนั้น ย่อมจะก่อให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจแก่มหาอำมาตย์พวงที่ 1 และ 2 อย่างแన่นอน ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า ความแตกสามัคคีและความอาหาตพยาบาท ระหว่างหมู่มหาอำมาตย์แห่งกรุงราชคฤห์กับพระราชาองค์ใหม่ ได้ฟักตัวขึ้นอย่างเงียบๆ รอเวลาที่จะปะทุขึ้นมาเท่านั้น

แม้พระเจ้าอชาตศัตรูจะเป็นพระราชาผู้มีอำนาจเต็มที่แล้ว เรื่องก็ยังไม่ถูกเพียงเท่านั้น เพราะพระเทวทัตยังปลุกปั่นพระองค์ให้ทรงหาราดระว่างพระราชนิเดต่อไปอีกว่า หากปล่อยพระเจ้าพิมพิสารไว้ ก็จะเป็นอันตรายต่อการครองราชบัลลังก์ของพระองค์ ด้วยเหตุนี้พระเจ้าอชาตศัตรูจึงทรงสั่งให้ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร ด้วยการทรมานอย่างสุดแสนโหดร้ายทารุณ

ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสั่งให้ชั้งพระราชนิเดตไว้ในห้องแล้วรอมคืน สั่งห้ามส่งพระกระยาหารและห้ามเยี่ยมโดยเด็ดขาด แต่เนื่องจากพระเจ้าพิมพิสารเป็นโสดาบันบุคคล ดังนั้นแม้จะขาดพระกระยาหาร ทั้งยังถูกรุมด้วยควนไฟ ก็ยังสามารถดำเนินพระชนม์ชีพอยู่ได้ โดยอาศัยปีติสุขอันเกิดจากมรรคผลด้วยวิธีเดินจงกรม มิหนำซ้ำพระวรกายยังเปล่งปลั่งยิ่งขึ้นอีกด้วย

เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูทรงทราบเรื่อง จึงรับสั่งให้ช่างตัดผมเอาเม็ดโกนกรีดฝ่าพระบาททั้งสองข้างของพระเจ้าพิมพิสาร เอาหน้ามันผสมเกลือทา แล้วย่างด้วยถ่านไม้ตะเคียนที่กำลังคุแดงอีกต่อหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสารทรงเกิดทุกข์เวหนาอย่างแรงกล้า ไม่นานนักก็สวรรคต

กล่าวกันว่า ในภาคติดนั่ง พระเจ้าพิมพิสารเคยทรงลบหลู่หูมีนพระรัตนตรัย ด้วยการทรงฉลองพระบาทเข้าไปยังลานพระเจดีย์ และเอาพระบาทที่ประโภเบื้องบนเสื่ออกที่เข้าไปไว้สำหรับนั่งพิงธรรม นาปกรรมในครั้งนั้นรวมกับผลกรรมที่ทรงเคยก่อเวรปานาติบาตจากการศึกสงครามในอดีต ได้ตามมาสนองพระองค์ในที่สุด

ในวันที่พระเจ้าพิมพิสารสวรรคตนั้น พระโอรสองค์ของพระเจ้าอชาตศัตรูก็ประสูติ เมื่อได้ทรงทราบข่าวการประสูติของพระโอรสองค์จากอำมาตย์ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงบังเกิดความรักพระโอรสอย่างลึกซึ้ง ทั้งทรงตระหนักในพระทัยว่า พระราชนิเดตของพระองค์ก็คงทรงมีความรักต่อพระองค์ ไม่แตกต่างกับที่พระองค์ทรงมีต่อพระโอรส

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสำนึกในทันทีว่า พระองค์ได้ทำความผิดอย่างใหญ่หลวง จึงมีรับลังก์ให้ปล่อยพระราชนิเดต แต่อำมาตย์ได้ถวายรายงานว่า พระเจ้าพิมพิสารสวรรคตเสียแล้ว ข่าวนี้ทำให้พระเจ้า

อชาตคัตตรูทรงทุกข์โภมนัสสอย่างสุดซึ้ง ถึงกับทรงกันแสงคร่าครวญ น้ำพระเนตรไหลลงพระพักตร์ ขณะเสด็จไปเฝ้าพระราชมารดา

หลังจากพระเจ้าพิมพิสารสรรคตแล้ว พระนางเวเทพิพรมารดาของพระเจ้าอชาตคัตตรู ผู้เป็นชนิษฐุกคินีของพระเจ้าปเลนทิโ哥คล ทรงรู้สึกอดสูเกินกว่าจะอยู่ร่วมกับพระราชนิรลอกตัญญู จึงเสด็จกลับไปประทับอย่างถาวร ณ กรุงสาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกคล ต่อมาไม่นานก็สรรคตด้วยความตรอมพระทัย

เมื่อพระญาติและพระลิขิตของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ทราบเรื่องความโหดร้ายทารุณและอกตัญญู ของพระเจ้าอชาตคัตตรู ต่างก็พากันเคียดแคนนเป็นอย่างยิ่ง พระเจ้าปเลนทิโ哥คลถึงกับทรงกรีฑาทัพบุยกีดหมู่บ้านกาลิกามของแคว้นมคอ ล่วนพระเจ้าจันทปัชโชติแห่งแคว้นอวนตี ซึ่งเป็นแคว้นมหาอำนาจด้านตะวันตก ก็ทรงเตรียมทัพบุกมคอเช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นเหล่าอำนาจราชบริพารยังแตกความสามัคคีกันอีกด้วย พระเจ้าอชาตคัตตรูจึงต้องผลัญชีกิทั้งจากภายในและภายนอกราชอาณาจักร

นับแต่วันที่ปลงพระชนม์พระราชนิพิดา ครั้งใดที่พระเจ้าอชาตคัตตรูลับพระเนตรลงด้วยตั้งพระทัยว่าจะบรรتم ก็ต้องทรงละดุตื่นด้วยความหวาดระแวงภัยทุกครั้ง พระองค์จึงไม่อาจบรรتمหลับได้เลย ไม่ว่ากลางคืนหรือกลางวัน ได้แต่ประทับนั่งเพื่อบรรเทาความง่วงเหงาใน

2.5 พระเจ้าอชาตคัตตรูทรงสงสัยเป้าหมายของนักบวช

พระเจ้าอชาตคัตตรูทรงประสบทุกข์แล่นสาหัสภายหลังจากพระราชบิดาลิ้นพระชนม์ด้วยการกระทำของพระองค์เอง ประกอบกับทรงได้สตดับคติเดียนของชาวแวนแควันในกรุงชั่วของพระเทวทัต เมื่อทรงครุ่นคิดไตร่ตรองดูด้วยปัญญาแล้ว พระองค์จึงทรงตระหนักร่วมกับ ความทุกข์และความเดือดร้อนที่พระองค์กำลังเผชิญอยู่นี้ ล้วนมีสาเหตุมาจากความหลงผิด หลงเชื่อและยกย่องบุชานักบวชเทวทัตโดยแท้ ขณะเดียวกันก็ทรงพิเคราะห์กันว่า เหตุใดนักบวชเทวทัตที่พระองค์เห็นว่าเป็นผู้ทรงคีล มิหนำซ้ำยังเป็นพระญาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกด้วย จึงได้ซักนำพระองค์ให้ก่อกรรมทำบาปอย่างอุกฤษ្សึงปานนั้น

แม้จะทรงทราบดีว่า ในกลุ่มคนหมู่มากຍ່อมมีทั้งคนดีและเลว นักบวชก็เช่นกัน ຍ່อมมีทั้งนักบวชที่ทรงคีลและนักบวชทุกคีล แต่จะรู้ได้อย่างไรว่า นักบวชรูปใดทรงคีลหรือทุกคีล เพราะนักบวชมีอยู่มากมาย อีกทั้งศาสนาก็มีอยู่หลายศาสนา แต่ละศาสนา洋洋แตกออกเป็นนิกายต่างๆ อีก แม้นักบวชในนิกายเดียวกัน ก็ยังมีความเชื่อ แนวคิด แนวการลั่งสอน ตลอดจนแนวปฏิบัติแตกต่างกันออกไปอีก สิ่งเหล่านี้ຍ່อมทำให้ประชาชนลับลืม ไม่รู้ว่าจะหาเกณฑ์มาตรฐานของความเป็นนักบวชที่ทรงคีลทรงธรรมได้อย่างไร

ความลงลัยดังกล่าว ทำให้พระเจ้าอชาตคัตตรูทรงพยายามอย่างยิ่งที่จะหาคำตอบในเรื่องนี้ ให้ได้ ด้วยเกรงว่าอาณาประชาราษฎร์ในแวนแควันของพระองค์จะตกเป็นเหี้ยของนักบวชทุกคีล จนทำให้

ไร้สติปัญญาถึงกับก่ออนันตริยกรรม¹ ดังเช่นพระองค์อีก

นอกจากนี้ยังทรงโปรดให้รู้อีกด้วยว่า นักบวชทั้งหลายออกบวชเพื่อประสงค์ลิ่งได้ และใช้ชีวิต นักบวช กันอย่างไร ดังนั้น พระองค์จึงทรงพยายามตระเวนไปหาความจริงจากเจ้าลัทธิต่างๆ ด้วยพระองค์เอง

พระเจ้าอชาตคัตตรูทรงตระเวนไปพบบรรดาครุเจ้าลัทธิหลายสำนัก แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบอันเป็นที่พอใจทั้ย จนกระทั่งในที่สุด เมื่อได้เข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงได้รับคำตอบอันกระจงแจ้ง ทรงรู้ลึกช้าบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์เป็นล้นพ้น จึงได้ทรงขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสังฆ เป็นสรณะตลอดพระชนม์ชีพ ทั้งหมดนี้คือที่มาของสามัญญาณสูตร

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 ที่มาแห่งสามัญญาณลู่ตร ฉบับโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองเรียนและกิจกรรม บทที่ 2 แล้ววิจัยศึกษา บทที่ 3 ต่อไป

¹ อนันตวิรยกรรม หมายถึง กรรมหนัก กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ตัดทางลัวร์ค ตัดทางพระนิพพาน มี 5 อายุ คือ

1. มาดุชาต ฝ่ามารดา 2. ปิตุชาต ฝ่าบิดา 3. อรหันตชาต ฝ่าพระอรหันต์ 4. โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนทำพระโลหิตให้หัก
5. สังฆภิกษุ ทำสังข์ให้แตกกัน

บทที่ 3

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เสด็จประทับ ณ สวนอัมพวัน

เนื้อหาบทที่ 3

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ สวนอัมพวัน

3.1 พระเจ้าอชาตคัตtruทrmีพระประสังค์เข้าเฝ้าพระพุทธองค์

3.2 หมօชีวกสරรreิญพระพุทธคุณ

3.3 ขบวนเสด็จสู่สวนอัมพวัน

3.4 ผู้ทำบำบัดอย่อมระวางในโลกนี้

แนวคิด

1. หลังจากทรงทำปฏิญาตพระราชบิดาแล้ว พระเจ้าอชาตคัตธูทรงมีพระทัยเต็มไปด้วยความเครื่องหมาย ฝ่าโศกอาดูรถึงแต่การสวรรคตของพระราชบิดาถึงกับไม่เป็นอันบรรหม รู้สึกสำนึกผิดที่หลงเชื่อคำของพระเทวทัต และต้องการขอขมาพระลัมพุทธเจ้า พระองค์จึงมีพระประสงค์จะเสด็จไปเข้าเฝ้าพระลัมพุทธเจ้า โดยอาศัยหมอยชีวกโภการภัจจ์ผู้เป็นอุปถักระเป็นผู้นำไป

2. หมอยชีวกโภการภัจจ์เมื่อทราบพระประสงค์อันแน่นแห่งที่พระเจ้าอชาตคัตธูจะเสด็จไปเฝ้าพระลัมพุทธเจ้า โดยใช้ตนเป็นผู้นำทาง หลังจากที่พระองค์ทรงมีรับสั่งถ้าหากล่วง หมอยชีวกจึงกล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณให้เป็นที่ประภาภรรษ์ร่วมบริบูรณ์ ต่อเหล่าราชสำนักผู้เป็นศิษย์เจ้าลัทธิทั้ง 6 ที่ต่างกล่าวยกย่อง และซักจุ่งพระราชหฤทัยให้เลื่อมใสในอาจารย์ของพากตนแล้ว

3. หมอยชีวกโภการภัจจ์ได้จัดขบวนตามเสด็จเป็นกองเกียรติยศ และอารักขาด้วยพระอิสริยยศยิ่งใหญ่ แล้วยังประกาศเชิญชวนมหาชนตามเสด็จ เพื่อให้พระองค์ทรงคลายความหวาดระแวงภัยจากคัตธู และการถูกปลงพระชนม์ เพราะเหตุที่เคยทำบปามาก

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงความทุกข์อันใหญ่หลวง จากการกระทำอนันตริยกรรมของพระเจ้าอชาตคัตธู ที่ทำให้พระองค์ทรงมีพระประสงค์ที่จะเสด็จไปเข้าเฝ้าพระลัมพุทธเจ้า
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงพระพุทธคุณอันพร้อมบริบูรณ์ ทั้ง 9 ประการ แห่งพระลัมพุทธเจ้า
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงความซาบสลด ปฏิกิริยานั้นเยี่ยมของหมอยชีวกโภการภัจจ์ ผู้บรรลุโสดาบันและเป็นอุปถักระ

บทที่ 3

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ สวนอัมพวัน

ส่วนอัมพวัน ตั้งอยู่ระหว่างกำแพงกรุงราชคฤห์กับภูเขาคิชฌกุล¹ เดิมเป็นของหมู่ชีวกโภการวัดครึ่งหนึ่งหมู่ชีวกโภการวัดจได้เคยถวายการรักษาพระอาการประชวร ของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าซึ่งทรงอาพาธ ให้หายเป็นปกติ และถวายผ้าเนื้อดีจากแคว้นสีพิคุ่นนึง พระพุทธองค์ทรงอนุโมทนา ทันทีที่ทรงอนุโมทนาจบลงหมู่ชีวกโภการวัดจกบรรลุโสดาปัตติผล

หลังจากนั้น หมวดชีวกิจโภควัสดุคิดว่า ตนควรจะไปเฝ้าถวายการดูแลพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ลักษณะ 2-3 ครั้ง แต่เนื่องจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามักจะเล็งประทับ ณ เขากิซัมภู หรือพระวิหารเวฬุวัน ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงราชคฤห์ ไม่สะดวกแก่การเดินทางไปมาก่อนยๆ หมวดชีวกิจโภควัสดุจึงสร้างพระวิหารขึ้น ในสวนอัมพวัน หรือสวนมะม่วงของตน สร้างกำแพงลีดแดงสูง 18 ศอก ล้อมรอบสวนนั้น ภายในบริเวณมี อาคารก่อสร้างขึ้นหลายหลัง เพื่อใช้เป็นที่พักของตนบ้าง เป็นหอประชุมบ้าง เป็นกุฎิลงม์บ้าง และที่สำคัญคือ สร้างเป็นพระคันธกุฎิสำหรับพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อสร้างเสร็จ จึงได้ถวายสวนอัมพวันเป็นพระวิหารแด่ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า นับแต่นั้นมาสวนอัมพวันมหาวิหารจึงเป็นลั้งมารามที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยพ�กาล

สมัยหนึ่ง พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ สวนอัมพวน พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ 1,250 รูป ข่าวการเสด็จพุทธดำเนินไปสู่สวนอัมพวนในครั้งนั้น ได้แพร่ไปทั่วกรุงราชคฤห์อย่างรวดเร็ว ข่าวนี้เป็นที่สนใจของพระเจ้าอชาตศัตรุยิ่งนัก

3.1 พระเจ้าอชาตศัตรุทรงมีพระประสังค์เข้าเฝ้าพระพุทธองค์

หลังจากทรงทำปฏิมาตแล้ว พระทัยของพระเจ้าอชาตคัตธุรูปเต็มไปด้วยความเคราะห์มอง ไม่เป็นอันบรรطم ทรงเฝ้าโศกอาดูรถึงพระราชบิดาที่สวรรคตไปแล้ว จึงมีพระราชประสงค์จะทรงแล้วงหาสมณพราหมณ์ผู้ทรงคีลบริบูรณ์บริสุทธิ์ ที่จะสามารถทำให้พระทัยของพระองค์ผ่องใส่ขึ้นมาได้

ชาวอาชญากรรมในยุคหนึ่ง มีประเพณีอยู่อย่างหนึ่ง คือ ทุกคืนวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ บรรดาศิษย์ของอาจารย์ ในสำนักทั้งหลาย จะพากันไปสูบวนธรรมกับอาจารย์ของตน ด้วยเหตุนี้บรรยายการสอนน่ารื่นรมย์ของคืนเดือนเพ็ญแห่งวันอโ沿途 จึงชวนเชิญพระเจ้าอชาตศัตร ให้ทรงมีความประราชนาอย่างแรงกล้าที่จะเล็งไป

¹ เข้าคิชกุ ซีอุภญาลกหนึ่ง ในบรรดาภญาท้าวที่เรียกว่า เปญจัคชีร ล้อมกรุงราชคฤห์

พังธรรม ถึงกับทรงเปล่งอุทานว่า “คืนนี้เราควรจะเข้าไปหาสมณะ หรือพราหมณ์ได้ดีหนอ ที่จะทำให้จิตใจของเรามีความใส่ได้”

เมื่อลิ้นพระสูรเสียงราชสำมาตย์ผู้หนึ่งซึ่งเป็นศิษย์ของครูปุรณกัลสป¹ จึงกราบทูลถึงคุณสมบัติของอาจารย์ของตนว่า

“ท่านปุรณกัลสปเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นอาจารย์ที่มีเชื้อเลียงมีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ มหานิกาย.org ว่าดี เป็นคนเก่าแก่บวชมานาน มีอาวุโส ข้าพระองค์เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จไปทางท่านปุรณกัลสปแล้ว พระองค์จะทรงรู้สึกเลื่อมใสครัวธรา”

เมื่อได้ฟังราชสำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลจบลงแล้ว พระเจ้าอชาตคัตธูรีทรงประทับนิ่งเฉยอยู่ เพื่อเปิดโอกาสให้ราชสำมาตย์อื่นๆ กราบทูลบ้าง ราชสำมาตย์อื่นๆ อีก 5 คน ต่างก็ทยอยกราบทูลพระเจ้าอชาตคัตธูรีให้เสด็จไปทางเจ้าลัทธิที่ตนเลื่อมใสครัวธรา โดยเรียงลำดับจาก ครูมักขลิโคลาล ครูอชิตเกสกัมพล ครูปุกุทธกัจจายนะ ครูนิคزنนาภูบุตร และครูลัญชัยเวลภูสุบุตร

การกล่าวยกย่องเทิดทูนอาจารย์ของราชสำมาตย์แต่ละคน ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อชักจูงโน้มน้าวเจ้าหนีหัวไปสู่สำนักอาจารย์ของตน อันจะเป็นเหตุให้ตนได้รับความไว้วางพระทัยยิ่งขึ้น ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว ลักษณะการพระราชกิจย่อมจะเกิดขึ้นแก่ตนอย่างแน่นอน แต่สำมาตย์เหล่านั้นต่างหารู้ไม่ว่า พระเจ้าอชาตคัตธูรทรงรู้สึกผิดหวังในตัวเจ้าลัทธิทั้ง 6 มา ก่อนแล้ว แต่ด้วยพระราชจริยา沃ต์แห่งพระราชา จึงมิได้ตรัสประการใดให้ละเอียดแก่ทุกฝ่าย ได้แต่ทรงประณีตไว้ไปทางหมวดชีวากโภภารกัจจ์

แม้หมอดชีวากโภภารกัจจ์จะรู้ซึ่งถึงพระทัยของเจ้าหนีหัวดีว่า ทรงปรารถนาจะเสด็จไปเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เขากลับมิได้อีือนเอ่ยว่าจะใดๆ ทั้งลิ้น ด้วยตั้งใจจะให้พระราชทรงแสดงเจตนาภรณ์ของพระองค์ออกมากโดยตรง เพื่อตนจะได้กล่าวสรรเลริญพระคุณของพระผู้มีพระภาคเจ้าโดยละเอียด และยังต้องการจะดูเหล่าราชสำมาตย์ผู้เป็นศิษย์ของเจ้าลัทธิทั้ง 6 และด้วยการซิงไห้ชิงพริบ ชักจูงพระราชให้เลื่อมใสอาจารย์ของพวกตนอีกด้วย ดังนั้น เมื่อบรรยากาศหน้าพระที่นั่งเงียบสงบนง แทนที่หมอดชีวากโภภารกัจจ์จะฉายโภกาลกราบทูลทันที กกลับลงวนท่าทีนิ่งเฉยอยู่

ในที่สุด พระเจ้าอชาตคัตธูรจึงทรงตัดสินพระทัยตรัสถามอย่างมีนัยว่า “ชีวากผู้สหาย ทำไมเมื่อจึงนิ่งเฉยเล่า”

พระกระแสรรบลั่นนี้เอง ทำให้หมอดชีวากโภภารกัจจ์เข้าใจได้ทันทีว่า พระเจ้าอชาตคัตธูรทรงมีพระประสงค์แనวแนที่จะเสด็จไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยใช้ตนเป็นผู้นำทาง เหตุที่ไม่อาจเสด็จไปด้วย

¹ ครูปุรณกัลสป คือ หนึ่งในครูทั้ง 6 หรือที่มักเรียกว่า ติตถกร ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิอันเป็นมิจฉาทิภูมิ ได้แก่ 1. ปุรณกัลสป 2. ครูมักขลิโคลาล 3. ครูอชิตเกสกัมพล 4. ครูปุกุทธกัจจายนะ 5. ครูนิคزنนาภูบุตร 6. ครูลัญชัยเวลภูสุบุตร

พระองค์เอง ก็ เพราะพระองค์ทรงรู้สึกถึงความผิดให้ญี่ห่วงที่พระองค์ได้ทรงกระทำอนันตทริยกรรม จึงต้องการอาคัยตนผู้เป็นอุปถัมภ์จากของพระล้มมาลัมพุทธเจ้าเป็นผู้นำไป

3.2 អាមេរិកសរសើរលូព្យរៀបចុន

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตติรูทรงมีรับสั่งถามเจพะตุนเช่นนั้น หมօชีวากโภการภัจจ์จึงได้อุกาสกรราบทูลว่า ขณะนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้า เสด็จประทับ ณ สวนอัมพวน พร้อมด้วยภิกขุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ 1,250 รูป ครั้นเห็นจอมกษัตริย์ทรงรับฟังด้วยความสนใจ หมօชีวากจึงกล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณให้เป็นที่ ปรากฏพร้อมบวบิบูรณ์ ทั้งพระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระกรุณาธิคุณ ด้วยน้ำเสียงดังกังวานว่า

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นพระอรหันต์ คือเป็นผู้บริสุทธิ์หมวดจดจำภิกิเลสօราสวัททั้งปวงแล้ว เป็นผู้គรณะนำสั่งสอนผู้อื่น ควรได้รับการเคารพบูชาอย่างยิ่ง
 2. ทรงเป็นสัมมาสัมพุทธ คือ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสติปัญญาอย่างยิ่ง สามารถตรัสรู้ธรรมด้วยพระองค์เอง
 3. ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ถึงพร้อมด้วยวิชชา คือ มีความรู้แจ่มแจ้งในสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ทั้งที่เป็นโลกียภูมิและโลกุตตโรภูมิ ทรงเป็นผู้งามพร้อมด้วยจรณะ คือ ความประพฤติอันประเสริฐยิ่ง หาผู้ใดเสมอภัยได้
 4. ทรงเป็นสุคโต คือ ผู้เล็ตต์ไปดีแล้ว ไม่ว่าจะทรงย่างก้าวไปที่ใด ก็มีแต่นำความพากสุกและความร่มเย็นไปถึงที่นั่น ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังทรงสามารถนำหมู่ลัตต์ไปสู่หนทางพระนิพพาน ซึ่งสมบูรณ์ด้วยความลุขโดยล้วนเดียว ไม่มีความทุกข์เจือเลย
 5. ทรงเป็นโลกวิทู คือ ทรงรู้แจ้งโลก ทรงรู้แจ้งสภาวะอันเป็นคติธรรมดاخองโลก ทรงเห็นความทุกข์ในวัฏสงสารอย่างที่ไม่เคยมีผู้ใดรู้เห็นมาก่อน ทรงหยั่งรู้อัชยากัจจัยแห่งลัตต์โลกทั้งปวง ซึ่งเป็นไปตามอำนาจแห่งคติธรรมด้าโดยถ่องแท้ เป็นเหตุให้ทรงดำเนินพระองค์เป็นอิสระ พ้นจากอำนาจครอบงำแห่งคติธรรมดานั้น และทรงเป็นที่พึงที่แท้จริงของลัตต์ทั้งหลาย ผู้ยังจมอยู่ในกระแสโลก
 6. ทรงเป็นปริสทัมสารถ คือ ทรงสามารถฝึกคนที่ควรฝึก โดยไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า ทรงเป็นนักฝึกคนชั้นเยี่ยม ด้วยเหตุที่ทรงรู้วาระจิตชาวโลก จึงทรงสามารถให้การฝึกที่เหมาะสมกับจิตอัชยากัจจัยของชาวโลกเหล่านั้น
 7. ทรงเป็นศาสذاของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพาะเหตุที่ทรงถึงพร้อมด้วยคุณลุมบตือนยอดเยี่ยม ในการแนะนำพร่าสอน นำพาเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายให้ข้ามพ้นภัยในวัฏสงสาร ไปสู่แดนเกษตร คือ คอมตามนานิพพาน ทั้งมนหมายและเทวดาจึงย่อมรับและทราบผลการพระองค์คือ่างลงสุด

8. ทรงเป็นพุทธ คือ ผู้ดื่นและเบิกบานแล้ว ทรงตื่นເອງจากความเชื่อถือและข้อปฏิบัติทั้งหลายที่ถือกันมาผิดๆ ทั้งทรงปลูกให้ผู้อื่นหลุดพ้นจากความหลงมายด้วย อนึ่ง เพราะไม่ติด ไม่หลง ไม่ห่วงกังวลในสิ่งใดๆ จึงมีพระราชทุกทัยเบิกบาน ชุมชน เป็นสุขอよ่างที่สุด

9. ทรงเป็นภาวนा คือ ผู้จำแนกร่วมด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง จึงทรงสามารถจำแนกร่วมทั้งหมดที่พระองค์ตรัสไว้ออกเป็นหมวด เป็นหมู่ เป็นข้อ เพื่อให่ง่ายต่อการศึกษา และเลือกปฏิบัติให้ถูกกับจริตอธิบายคัยของชาวโลก ไม่มีศาสตร์ใดในโลกสามารถทำได้เท่าพระองค์ หรือยิ่งกว่าพระองค์

เมื่อสิ้นเสียงสรรเสริญพระพุทธคุณอันประเสริฐจากหมอดซีวกโภการภัจจ์แล้ว เหล่าอAMILYราชบริพารทั้งหลายที่ชุมนุมกันอยู่ ณ มหาปราสาทชั้นบนนั้น ต่างนั่งนิ่งตะลึงจันด้วยความอศจรรย์ใจ เพราะไม่คาดคิดว่าจะมีศาสตราองค์ใดถึงพร้อมด้วยคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ปานนั้น ครั้นแล้วหมอดซีวกโภการภัจจ์ จึงกราบทูลอัญเชิญพระเจ้าอชาตคัตtru ให้เสด็จไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ณ สวนอัมพรwan

การที่พระเจ้าอชาตคัตtru ทรงมีพระประสงค์โครงจักรเสด็จไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในครั้นนั้น มีเหตุผลที่สำคัญหลายประการ คือ ทรงรู้สึกสำนึกพระองค์ว่าได้กระทำผิด ในการที่หลงเชื่อคำพระเทวทัต นักบวชทุกศีลและอันธพาล จนถึงกับหลงทำการอันร้ายกาจ ปลงพระชนม์ซึ่พะราชาบิดาผู้ทรงธรรม ซึ่งเป็นกรรมใหญ่หลวงนัก นอกจากนี้พระองค์ยังถูกพระเทวทัต ล่อลงด้วยกลอุบายหลายวิธี จนถึงกับเห็นผิดไปร่วมมือกับพระเทวทัตประทุษร้ายต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้า โดยทรงใช้พวนายขมังนูไปลอบยิงพระพุทธองค์ แม้ว่าไม่อาจทำอันตรายได้ ต่อพระบรมศาสดาได้ แต่ก็ถือว่าพระองค์ได้ทรงทำกรรมหนักยิ่ง

เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ได้ทรงสตับข่าวว่า พระเทวทัตผู้เป็นอันธพาลนั้น ถูกกรรมบันดาลให้ปรนีสูบลงไปได้พื้นปฐพี เห็นประจักษ์แก่ตาคนทั้งหลายแล้ว อีกทั้งกิตติศักดิ์ที่อันชั้นชากของพระองค์ที่ได้หลงคบกับพระเทวทัต ก็จะบือไปทั่วแวงแควัน ทำให้ทรงรำพึงว่า ถ้าไม่หาโอกาสไปขอมาต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นบรมครุของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายแล้ว พระองค์ก็จักได้รับโทษเช่นพระเทวทัตเป็นแน่แท้ ยิ่งทรงรำพึงไป ก็ยิ่งจินตนาการเห็นผลแห่งอันตรียกรรมที่ทรงก่อไว้ จนไม่สามารถบรรเทาทุกข์ได้และไม่ทรงเห็นผู้ใดที่จะเป็นที่พึ่งได้เลยนออกจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

ด้วยเหตุผลสำคัญดังกล่าว ประกอบกับได้สตับคำสรรเสริญพระพุทธคุณจากหมอดซีวกโภการภัจจ์ จึงทำให้พระเจ้าอชาตคัตtruทรงมีพระราชประสงค์อย่างแน่วแน่ ที่จะเสด็จไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงตอบรับคำเชิญของหมอดซีวกโภการภัจจ์ทันที และทรงลั่งให้หมอดซีวกโภการภัจจ์จัดเตรียมขบวนช้างพระที่นั่ง สำหรับเดินทางไปเข้าเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในค่ำคืนนั้นเอง

3.3 ขบวนเสด็จสู่สวนอัมพวัน

เมื่อรับพระราชโองการแล้ว หมออชีวกิมภารภัจจ์จึงรีบอุกมาสั่งเจ้าหน้าที่ให้จัดเตรียมซ้างพระที่นั่งของพระเจ้าอชาตคัตธู และซ้างพัง¹ อีก 500 เชือก สำหรับผู้ดามเล็ต์จะเป็นกองเกียรติยศและอาวุกขा

ตามธรรมดานี่พระราชาทั้งหลายมักมีศัตรูมาก หมอยชีวกโกมารภัจจ์จึงจำเป็นต้องคิดวางแผนอย่างรอบคอบ โดยจัดให้นางกำนัล 500 คน ปลอมเป็นชาย สวมผ้าโพก คล้องพระบรรค์ที่ป่า ถือดาบและหอกซัด แล้วให้หนูน้อยเหล่านั้นขึ้นช้างพัง 500 เชือก ค่อยแ渭ดล้อมพระราชา ล่วนตนเองเล็ดจไม่ท่าพระราชา ด้วยหมายใจว่าหากมีอันตรายใดๆ เกิดขึ้น ตนจักถวายชีวิตเพื่อพระราชาได้ก่อนคนอื่นทั้งหมด

หมอซีวากโภการภัจจ์คิดว่า การจัดขบวนอารักขาเป็นหญิงนั้นมีประโยชน์หลายอย่าง ที่สำคัญคือตนรู้อยู่เต็มอกว่า พระเจ้าอชาตคัตtruทวงเป็นผู้มากด้วยความระวงศ เมื่อเล็ดจอกอกนกเมืองในเวลาค่ำคืนประตุเมืองทั้งเล็กและใหญ่รวมกันเก็บร้อยแห่ง² ของกรุงราชคฤห์จะถูกปิดหมด จึงดูเหมือนหนึ่งล้อพระองค์ให้ออกไปอยู่ในเงื่อมมือของคัตru อิกทั้งเข้าของภูเขาคิชฌกูฏที่ยอดมหาดบังแสงจันทร์ทำให้เล่นทางที่จะเล็ดจพระราชน้ำเนินผ่านนั้นมีเดือนท ความหวาดระวงศกัยย่องแล่นเข้าเกาะกุมพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตruได้ง่าย แต่ถ้าทรงทราบว่า ข้าราชบริพารที่ห้อมล้อมใกล้ชิดพระองค์ ล้วนเป็นสตรีในวงศ ก็จะทรงคลายความหวาดระวงศลง และหากแม้นว่าจะมีเหล่าอริราชคัตruบุกเข้าลูใจมขบวนเล็ดจัจจริ่งหมู่สตรีที่แผลล้มพระเจ้าอชาตคัตruเหล่านี้ก็จะเป็นเกราะกำบังอันดีเยี่ยม ด้วยว่า วิลัยของชายชาตินักรบในสมัยนั้นจะไม่ว่างแก่หรือทำอันตรายสตรี

ในขณะเดียวกัน หมวดชีวกิจการภัณฑ์เป็นพระโลดาบัน แล้วยื่มทราบดีว่า พระเจ้าอชาตคัตธุไม่อาจบรรลุมรรคผลได้ในชาตินี้เป็นแน่ เพราะถูกผลแห่งอนันตริยกรรมที่ทรงกระทำไปนั้นมาตั้งแต่แรก จึงทรงเจ้าทั้งหลายยอมทรงพิจารณาอุปนิสัยแห่งมรรคผลของผู้ฟังก่อน แล้วจึงทรงแสดงธรรม เผรະฉะนั้น จึงควรให้มหาชนได้ตามเล็ตต์ฉบับด้วย เมื่อมีมหาชนตามเล็ตต์ฉบับนี้มาก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จักเลือกแสดงธรรมให้สมควรแก่อุปนิสัยแห่งการเข้าถึงธรรมของมหาชนนั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว พระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ก็จักเป็นประโยชน์แก่มหาชนทั้งปวงที่ตามเล็ตต์³

คิดดังนี้แล้ว หมอยิ่งโกรกมารวัลลจิงให้คนตีกลองป่าวร้องไปทั่วพระนครว่า ในราตรีนั้นพระเจ้า

¹ ช้างเป็นลัตัวที่มีมากในอินเดียลมัย婆羅ณ จึงถูกนำมาใช้เป็นยานพาหนะ ทั้งในยามบ้านเมืองปกติและใช้ในการรุยธ์ สำหรับช้างตัวผู้หรือที่เรียกว่า ช้างพลาย จะใช้ในการศึกลงครามและเป็นยานพาหนะ เพื่อส่งเสริมพระเกียรติในขบวนเลด็จจนอกพระราชฐาน สำหรับช้างตัวเมียหรือที่เรียกว่า ช้างพัง นั้น นิยมใช้ในการขันส่งบรรทุกเสื่งของต่างๆ

² กรุงราชคฤห์เป็นนครใหญ่ ประกอบด้วยประตูเมืองใหญ่ 32 แห่ง ประตูเล็ก 64 แห่ง

³ พระไตรปิฎกมหาวิตรานัย 5,000 กัณฑ์ หน้า 131

อชาตคัตตรูจะเสด็จไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า มหาชนทั้งปวงจะไปอวตารกขาระเจ้าอยู่หัว ตามสมควรแก่หน้าที่ของตนได้

ฝ่ายมหาชนทั้งปวง เมื่อได้ยินประกาศดังนั้นจึงพากันคิดเห็นว่า แทนที่จะไปเที่ยวดูมหรสพอันหายประโยชน์มิได้ เราชักพากันไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า เพื่อให้ได้ประโยชน์อันดีงามแล้ว คิดดังนั้นแล้ว มหาชนทั้งปวงจึงนำดอกไม้และของหอมไปอโภชราษฎร์ ตามทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

เมื่อขบวนเล็ดพร้อมแล้ว หมօชีวกโภมากวัดจึงกราบทูลเชิญพระเจ้าอชาตคัตตรูเสด็จประทับช้างพระที่นั่ง ห้อมล้อมด้วยขบวนช้างพัง 500 ชีว มีสตรี 500 นาง แต่งกายเป็นชาย มีอาชุดพร้อม เป็นผู้บังคับช้างเหล่านั้น ติดตามอวัยขาไกล์ซิดช้างพระที่นั่ง มีทหารองครักษ์ถือคบเพลิงนำหน้า ต่อจากขบวนอวัยขาเป็นเหลาหญิงฟ้อนรำ รายล้อมพระมหาเสด็จ ติดตามด้วยคนไกล์ซิดผู้ดูแลพระนคร และมหาอามาตย์เคลื่อนขบวนเสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ด้วยพระอิสริยยศยิ่งใหญ่ ไปสู่สวนอัมพวนอันเป็นที่ประทับของพระบรมศาสดา

3.4 ผู้ทำบ้าป่ายอมระวางในโลกนี้

ครั้นไกล์จะถึงสวนอัมพวน เหตุการณ์ที่หมօชีวกโภมากวัดคาดไว้ก็ปรากฏเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องด้วยช้างเป็นสัตว์ที่เดินเบามาก ดนตรีและเครื่องประโคมทั้งหลายก็ถูกลั่งงด เพื่อเป็นการแสดงแสดงความเคารพต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าซึ่งทรงประลัง ความเงียบสงบ ประกอบกับความมีดมิด เพราะเขางดงามกว่าที่เคยดู ที่ทอดลงมา แม้จะมีคบเพลิงจุดสว่างไสว ก็ตาม แต่บรรยายการโดยรอบบริเวณนั้นเงียบสงัดวังเวงยิ่งนัก พระเจ้าอชาตคัตตรูทรงเกิดความหวาดหวั่น เกรงกลัว จนพระโลมชาติชูชันท่าวพระวรกาย ด้วยเกรงภัยว่าจะถูกปลงพระชนม์ จึงทรงหยุดช้างพระที่นั่ง สายพระเนตรที่ดูดันจ้องจับมายังหมօชีวกโภมากวัด และตรัสกามด้วยความรู้สึกคลางแคลงพระทัย ระคนความหวาดกลัวว่า

“ชีวกผู้สหาย ท่านไม่ได้ลวงเราหรือ ชีวกผู้สหาย ท่านไม่ได้หลอกเราหรือ
ชีวกผู้สหาย ท่านไม่ได้ล่อเรามาให้ข้าศึกทำร้ายหรือ ใจนเล่าภิกษุหมู่ใหญ่ ถึง
1,250 รูป จึงไม่มีเสียงจำ เสียงกระยอม เสียงพิมพ์aley ทั้งๆ ที่เรออยู่ไกล
สวนอัมพวนขนาดนี้”¹

หมօชีวกโภมากวัดทั้งๆ ที่รู้ว่าชีวิตตนในขณะนั้นเหมือนแขวนอยู่บนเส้นตาย แต่ด้วยความที่เป็นพระโลดาบัน มีจิตใจมั่นในพระรัตนตรัย จึงไม่หวาดหวั่นต่อสถานการณ์แห่งความเป็นความตายนั้น กลับ

¹ สามัญผลสูตร ท. ส. 9/92/64

กราบทูลปลองประโลมพระทัยให้คล้ายจากความหวาดหัวนั่นครั่นคร้ามว่า

“ข้าแต่พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ ขอพระองค์อย่าทรงหวานใจนั่นเกรงกลัวเลย
พระเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ลวงพระองค์ ไม่ได้หลอกพระองค์ ไม่ได้ล่อ
พระองค์มาให้ข้าศึกเลย ขอเชิญเลต์จต่อไปเรื่อยๆ เกิด แสงประทีปที่โรงกลม
ในสวนอันพวณยังสว่างไสวอยู่ แสดงว่ามีพระภิกษุประชุมกันเป็นจำนวนมาก
พระเจ้าข้า”¹

กระแสเลี้ยงที่มั่นคงและบริสุทธิ์ใจของหมอดซีวกโภการภัจจ์ สามารถคลายความหวาดระแวงภัย
ของพระราชาลงได้ ความสงบในพระทัยและความเชื่อมั่นในตัวหมอดซีวกโภการภัจจ์อย่างกลับคืนมา พระเจ้า
อชาตคัตtruจึงเส็จต่อไปจนกระทั่งสุดทาง เส็จลงจากซ้างพระที่นั่งแล้วทรงดำเนินเข้าประตูโรงกลม ซึ่ง
ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งอยู่ท่ามกลางหมู่ภิกษุสงฆ์

พระเจ้าอชาตคัตtruเส็จเข้าไปใกล้ที่ประทับของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ทอดพระเนตรเห็น
พระภิกษุจำนวนมากนั่งแวดล้อมพระพุทธองค์อยู่ด้วยอาการเงียบสงบ ไม่มีแม้แต่เสียงกระเומות ไอ ยิ่งย่าง
พระบาทเข้าไปใกล้ที่ประทับเท่าใด ก็ยิ่งเกิดความหวาดหัวนั่นพรัตนพึงว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าอาจจะ
ไม่ทรงต้อนรับ เนื่องจากความผิดครั้งอดีตของพระองค์ และทั้งๆ ที่พระองค์ทรงรู้ดีว่าพระภิกษุรูปใด คือ
พระลัมมาลัมพุทธเจ้า แต่เพื่อเป็นการผ่อนคลายความหวาดหัวนั่นในพระทัย จึงตรัสตามหมอดซีวกโภการภัจจ์ว่า

“ซึ่วผู้ล้าย ให้พระผู้มีพระภาคเจ้า”

หมอดซีวกโภการภัจจ์จึงกราบทูลว่า “ขอเดชะ นั่นพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับนั่งพิงเสากลาง ผิน
พระพักตร์ไปทางทิศบูรพา มีภิกษุสงฆ์นั่งแวดล้อมพระองค์อยู่ พระเจ้าข้า”

การที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าประทับนั่งพิงเสากลางนั้น เนื่องจากขณะนั้นทรงชราภาพมากแล้ว
ประกอบกับทรงถูกเบี้ยดเบี้ยดด้วยอาการปวดที่พระปกุชฐานะค้อยู่เป็นประจำ อันเป็นผลแห่งบุพกรรม² ซึ่ง
เบี้ยดเบี้ยนลังขนาดของพระองค์เอง แม้ว่าพระพุทธองค์จะมีพระสรีระบวบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ
ก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงต้องประทับพิงเสาในเวลาที่ทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์

¹ สามัญผลสูตร ที่. ส. 9/92/65

² บุพกรรม คือ กรรมในอดีตชาติ ลมยหนึ่งเมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้ายังเป็นพระโพธิลัตต์ เมื่ามีรูปร่างค่อนข้างเตี้ย
แต่มีพลังมหาศาล เคยท้าประลองฝีมือกับนกหมายปล้าผู้ชนะมาท้าทาย พระโพธิลัตต์สามารถจับนกหมายปล้าผู้นั้นทุกครั้งที่หลบ
หัก ด้วยผลของวิบากกรรมนั้น พระโพธิลัตต์จึงได้รับทุกข์ทรมานด้านร่างกายมาทุกชาติ แม้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแล้ว ยังทรง
มีอาการเลี้ยดแหงที่พระปกุชฐานะคือ

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ สวนอัมพวัน
จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 3 และวิจัยศึกษา บทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

ปัญหาค้างพระทัย

ของพระเจ้าอชาตศัตรู

เนื้อหาบทที่ 4

ปัญหาค้างพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตธรุ

4.1 ผู้เสด็จมาทั้งความรัก

4.2 สามัญญา ... ปัญหาที่รอคำตอบ

4.3 คำตอบของครูทั้ง 6

4.4 คำสอนของครูทั้ง 6

4.4.1 ครูปูรณกัลลสป

4.4.2 ครูมักรัลลิโคลาล

4.4.3 ครูอชิตเกลกัมพล

4.4.4 ครูปุกุทธกัจจายนะ

4.4.5 ครูนิครนถนาภูบุตร

4.4.6 ครูลัญชัยเวลภูบุตร หรือ ลัญชัยปริพาซก

4.5 การปฏิบัตินของพระเจ้าอชาตคัตธรุต่อเจ้าลัทธิต่างๆ

แนวคิด

1. การย้อนຄามปัญหาของพระลัมมาลัมพุทธเจ้ากับพระเจ้าอชาตคัตtruถึงปัญหาที่พระองค์เคย
ถามเกี่ยวกับ “สามัญผล” และคำตอบที่ได้รับจากเจ้าลัทธิทั้ง 6 ซึ่งพระองค์ทรงเป็นผู้ตัวสัตหินิคำสอน
ที่ผิดๆ เหล่านั้นเสียเอง เป็นโอกาสเหมาะสมที่จะแก้ความเห็นผิดๆ ของอامةด้วยราชบริพารและล้านคีชัยของ
ครูทั้ง 6 ที่มาประชุมรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก

2. คำตอบและคำสอนของครูทั้ง 6 เป็นเรื่องความเชื่อหรือทิภูจิของตน โดยหวังจะทำให้พระเจ้า
อชาตคัตruทรงโปรด และมาเป็นผู้สนับสนุนลัทธิของตน

3. พระเจ้าอชาตคัตruทรงมีพระปรีชาชญาณ ทรงวินิจฉัยคำสอนของครูทั้ง 6 ว่า คำสอนเหล่านี้
ไม่น่าเลื่อมใสครั้ทวา และในทางปฏิบัติไม่ทรงส่งเสริมนักบัวชทไม่ทรงเลื่อมใสครัทวา แต่ก็ไม่ทรงรุกราน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงปัญหาที่พระเจ้าอชาตคัตruทรงตัวสัตหินิคำสอนพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงคำตอบและคำสอนของครูทั้ง 6
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงพระปรีชาชญาณของพระเจ้าอชาตคัตruในการวินิจฉัย และปฏิบัติต่อ
 - ลัทธิทั้ง 6

บทที่ 4

ปัญหาค้างพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตtru

4.1 ผู้เสด็จมาทั้งความรัก

ขณะที่พระเจ้าอชาตคัตtruเสด็จเข้าไปถึงที่ประทับของพระลัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงหยุดประทับยืน ณ ตำแหน่งอันสมควร ทรงชำนาญเสียงน้ำเสียงที่มีความหมายล้อมพระพุทธองค์อยู่นั้น มีอาการสงบนิ่งลงนิทราภกับหัวงน้ำใสยามปราศจากคลื่นลม ทันใดนั้นพระทัยของพระองค์ก็พลันหวานรำลึกถึงพระราชกุمارผู้เป็นยอดเสน่ห์ ซึ่งกำลังอยู่ในวัยชุกชน ถึงกับทรงเปล่งพระอุทานว่า “ขอให้อุทัยภัทรกุมาเรของเรางมีความสงบอย่างภิกษุสงฆ์เหล่านี้ด้วยเถิด”

ตามธรรมดามีอบุคคลใดได้พบเห็นลิ่งที่ดีงาม หรือลิ่งหนึ่งลิ่งใดที่ทำให้รู้สึกอัศจรรย์ใจแล้ว ย่อมหวานรำลึกถึงผู้ที่ตนรัก อยากให้มีลิ่งนั้น หรืออยากให้เป็นเช่นนั้นบ้าง พระเจ้าอชาตคัตru เช่นเดียวกัน ย่อมหนีไม่พ้นธรรมดาย่อกเช่นนี้ จึงทรงปรารถนาจะได้เห็นพระราชกุมาผู้เป็นที่รักยิ่งของพระองค์มีความสงบเช่นเดียวกับพระภิกษุเหล่านั้น

อีกนัยหนึ่ง อาจจะเป็นพระทรงมีความแห่งพระทัยในพระโ/or ส ทรงเกรงว่า ต่อไปในภายหน้า เมื่อพระโ/or สของพระองค์ได้ทรงทราบว่า พระองค์ปลงพระชนม์พระราชบิดาเพื่อซิงราชบัลลังก์ ทั้งๆ ที่ทรงรู้อยู่เต็มพระทัยว่า พระบิดาทั้งแสนรักแสนห่วงใยพระองค์ยังนัก พระโ/or สก็อาจจะกระทำเช่นพระองค์บ้าง ดังนั้น อุทัยภัทรกุมาจึงเป็นทั้งสมบัติอันล้ำค่า และเป็นทั้งหนามแผลมที่คอยเลียดแทงพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตruไปพร้อมๆ กัน

พระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงหยังรู้ว่าจะจิตของพระเจ้าอชาตคัตru ในขณะนั้นดีว่า กำลังลับสนวัววุ่นยิ่งนัก จึงตรัสทักทายขึ้นก่อนว่า

“ดูก่อนมหาบพิตร พระองค์เสด็จมาทั้งความรัก”

พระปฏิสันถารเพียงลั้นๆ เท่านั้น ดับความอึดอัดกระวนกระวายทั้งปวงของพระเจ้าอชาตคัตru ให้มลายไปสิ้น พระองค์จึงกราบทูลรับว่า

“พระเจ้าข้า อุทัยภัทรกุมาเป็นที่รักของหมื่นล้าน ขอให้อุทัยภัทรกุมาของหมื่นล้าน ลงมีความสงบอย่างภิกษุสงฆ์เดียวันนี้เถิด พระเจ้าข้า”

ตรัสดังนี้แล้ว พระเจ้าอชาตคัตru เวทีบุตร ทรงน้อมอภิวิหารแด่พระลัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประคองอัญชลีแด่พระภิกษุสงฆ์ แล้วจึงประทับนั่ง ณ ที่อันควร ครั้นแล้วจึงทรงขอประทานพระราชวโรกาล

กราบทูลตามปัญหาต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

4.2 สามัญญา...ปัญหาที่รอคำตอบ

ครั้นพระเจ้าอชาตคัตtruได้รับพุทธานุญาตให้ทรงตามปัญหาได้ พระองค์จึงทรงเริ่มปัญหาว่า

“ผู้คนทั่วไปต่างก็อาคัยความรู้ ความสามารถของตน ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมทั้งบำรุงบิดามารดาให้เป็นสุข ส่วนทรัพย์ที่เหลือก็นำไปบำรุงกันบัวทั้งหลาย ด้วยหวังความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า ส่วนการอุกบัวจะเป็นสมณะนั้น มีผลที่เห็นได้ในปัจจุบันชาติ (หรือที่เรียกว่า “สามัญญา”) อย่างไร”

พระลัมมาลัมพุทธเจ้ายังไม่ทรงตอบในทันที ด้วยทรงทราบดีว่า พระเจ้าอชาตคัตtruเคยเสด็จไปตรัสรถามปัญหานี้กับครูทั้ง 6 คือ ครุปุรุณกัสลป ครุมักขลิโคลาล ครุอชิตเกลกัมพล ครุปุกุทธกัจจายนะ ครุนิคุนณนาภูบุตร และครุลัญชัยเวลภูบุตรมาแล้ว แต่ไม่ได้รับคำตอบที่พอพระทัย

เนื่องจากครูทั้ง 6 นั้นเป็นผู้มีความเห็นผิด หรือเป็นมิจฉาทิฏฐิอย่างสุดกู แต่มีลسانุคิชช์หลง弋งาย นับถือมากมาย และในที่นั้นมีจำนวนตั้งแต่ 6 องค์ 7 องค์ 8 องค์ เป็นล้านุคิชช์ของครูทั้ง 6 มาประชุมรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงเห็นเป็นโอกาสเหมาะสมที่จะแก้ความเห็นผิดๆ ของคนเหล่านั้น

พระพุทธองค์ทรงมีพระดำริว่า หากพระองค์จะตรัสรถามปัญหานี้ ก็ต้องทรงมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีความสามารถในการสอนที่สูง แต่ถ้าพระเจ้าอชาตคัตtruทรงเป็นผู้ตัวสัตตว์สำหรับการสอนที่ผิดๆ เหล่านั้นเสียเอง พากความสามารถย่อมจะไม่ต่อต้านหรือมีปฏิกิริยาแต่อย่างใด เพราะพระเจ้าอชาตคัตtruเป็นกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่ชนเหล่านั้น

4.3 คำตอบของครูทั้ง 6

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสรถามปัญหานี้ กับครูปุรุณกัสลปถึงที่อยู่ และทรงได้รับคำตอบที่ไม่ตรงกัน ซึ่งมีความสรุปได้ว่า “บุญไม่มี บาปไม่มี”

ครั้นที่หนึ่ง พระองค์เคยเสด็จไปถ้ำปัญหานี้กับครูปุรุณกัสลปถึงที่อยู่ และทรงได้รับคำตอบที่ไม่ตรงกัน ซึ่งมีความสรุปได้ว่า “บุญไม่มี บาปไม่มี”

คำกล่าวเช่นนี้ย่อหมายความว่า ไม่ว่าคนเราจะก่อกรรมทำเข็ญ Lew Rāy ลักษณะใด นับตั้งแต่ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทั้งหลาย การลักทรัพย์ การคบชู้ หรือการเป็นมดเด็จฯ ย่อมไม่มีบาป และในทาง

ตรงกันข้าม ไม่ว่าคนเราจะสร้างบุญกุศลได้ฯ เป็นดั่นว่า การทำงานทั้งปวง การรักษาศีลโดยบริบูรณ์บริสุทธิ์ การฝึกตนให้รู้จักลำร่วมอินทรีย์อย่างดีเลิศก็ตาม ย่อมไม่ได้บุญ

คำตอบเช่นนี้ ย่อมไม่เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตtru เพราะพระองค์ย่อมทรงมีพระปรีชาธิเท่าทันว่า ครูปูรณกัสลับพยาามประจบล้อ จึงทูลตอบแบบเออพระทัยเช่นนั้น เพื่อทำให้พระองค์ทรงเข้าพระทัยว่า การปลงพระชนม์ซึพพระราชนิพิดาของพระองค์ที่ผ่านมาแล้วนั้น ไม่มีบาป แต่พระเจ้าอชาตคัตruทรงประจักษ์แจ้งในพระทัยดีว่า ได้ก่อกรรมทำบาปอย่างใหญ่หลวงไว้ เพราะกำลังทนทุกข์ทรมานจนไม่สามารถจะบรรทมหลับได้เลย ทั้ๆ ที่ไม่ทรงพอพระทัยคำตอบนั้น แต่ด้วยทรงเป็นกษัตริย์ต้องมีหน้าที่ให้การปกป้องคุ้มครองโดยธรรมต้อนกบวชในพระราชอาณาจักร ไม่ทรงปราณາจะรุกรานนักบวช พระเจ้าอชาตคัตruจึงทรงข่มความรู้สึกไว้ไม่ทรงแสดงว่าไม่พอพระทัยหรือคัดค้านโดยเด็ดขาด

ครั้งที่สอง พระเจ้าอชาตคัตruเสด็จไปถามเรื่องสามัญผลน้ำกับครูมักขลิโคลาล ก็ได้รับคำตอบไม่ตรงคำถามอีก โดยครูมักขลิโคลาลกล่าวร่ายคำสอนในลักษณะเชื้อของตนอย่างยืดยาว พoSรุปประเด็นสำคัญได้ว่า “สรรพสัตว์ในโลกล้วนเป็นไปตามชะตาชีวิต เมื่อเรียนรู้ว่าตายเกิดไปนานๆ ก็จะบริสุทธิ์ได้เอง”

คำสอนเช่นนี้หมายความว่า ชีวิตล้วนแปรไปตามเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้าย ใครดวงดีก็ได้มีลุข ใครดวงไม่ดีก็มีเคราะห์ไปตามเรื่อง ไม่จำเป็นที่คนเราจะต้องขวนขวยทำความดี เพื่อความหลุดพ้น เพราะเมื่อคนเราเรียนรู้ว่าตายเกิดไปเรื่อยๆ จับพลัดจับพลิกพันทุกข์ไปเอง พระเจ้าอชาตคัตruให้ทรงฟังคำตอบเช่นนี้ ก็มิได้ทรงพอพระทัยเลย ได้แต่เสด็จลากามาด้วยอาการลงบ

ครั้งที่สาม พระเจ้าอชาตคัตruได้เสด็จไปยังสำนักของครูอชิตเกลกัมพล ทรงถามปัญหาเดียวกันแต่กลับได้รับคำตอบซึ่งเป็นมิจฉาทิฏฐิอย่างยิ่งว่า “การทำบุญทำงานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การทำกรรมดีหรือกรรมชั่วไม่มีผล โลกนี้ไม่มี โลกอื่นไม่มี มารดาบิดามีคุณ สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้นแบบโอบปาติก¹ ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบซึ่งกระทำโลกนี้และโลกอื่นให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเงยแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ไม่มีในโลก คนเราตายแล้วสูญหมด คงเหลือแต่กระดูกและเถ้าเป็นที่สุด ไม่มีการเกิดขึ้นซ้ำอีก มีแต่คนเข้าขี้ปดมดเท็จเท่านั้นที่บัญญัติว่า การทำงานมีผล”

คำตอบของครูอชิตเกลกัมพลนี้ เท่ากับตอบเป็นนัยต่อพระเจ้าอชาตคัตruว่า การทำปิตุชาตไม่มีความผิด เพราะบิดามารดาไม่มีคุณ กรรมดีกรรมชั่วไม่มีผล เช่นนี้ย่อมเป็นการประจบล้อ เพื่อให้เจ้าหนือหัวลabyای เมื่อได้รับคำตอบที่ไม่ตรงกับคำถามเช่นนั้น พระเจ้าอชาตคัตruก็เสด็จลากามาโดย

¹ โอบปาติกะ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นคือเกิดผุดขึ้นมาและโตเต็มที่ในทันทีทันใด เมื่อตายก็ไม่มีเชื้อประภูมิ เช่น เทวดาและลัตว์นรก เป็นต้น

อาการลงบ เช่นเดียวกับการเสด็จไปตามปัญหาครูทั้งสองดังกล่าวแล้ว

ครั้งที่สี่ พระเจ้าชาตคัตธูได้เสด็จไปยังสำนักของครุปกุทธก์จายนะ ทรงตามปัญหาเดียวกัน แต่กลับได้รับคำตอบเรื่องสภาวะ 7 กอง อันเป็นความเชื่อในลัทธิของครูท่านนั้น มีประเด็นสำคัญสรุปได้ว่า “ชีวิตเรานี้ประกอบด้วยสภาวะ 7 กอง คือ กองดิน กองน้ำ กองไฟ กองลม สุข ทุกข์ และชีวะ (การมีชีวิต) ดังนั้น เมื่อครุปลงชีวิตครอ ก็เป็นเพียงแต่สอดคลาสตราเข้าไปตามช่องแห่งสภาวะ 7 กอง เท่านั้น”

คำตอบของครุปกุทธก์จายนะย่อมาเป็นชี้ชัดว่า ปรารถนาจะกราบทูลพระเจ้าชาตคัตธูให้ทรงลงบายพระทัยว่า การปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าพิมพิลารนั้นมิได้เป็นบาปเลย เมื่อได้รับคำตอบเช่นนั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จลาจากมาโดยปราศจากความเลื่อมใสครัวท่า

ครั้งที่ห้า พระเจ้าชาตคัตธูได้เสด็จไปยังสำนักของครุนิครณนาภูบุตร ทรงตามปัญหาเดียวกัน แต่กลับได้รับคำตอบเรื่องลัง华尔 4 อันเป็นความเชื่อในลัทธิของครูท่านนั้น มีประเด็นสำคัญสรุปได้ว่า “คนเราบริสุทธิ์ได้ด้วยน้ำ กล่าวคือ นักบวชนิครณ์เป็นผู้สำรวมระวังในลัง华尔 4 ประการ คือ เป็นผู้ห้ามน้ำทั้งปวง เป็นผู้ประกอบด้วยน้ำทั้งปวง เป็นผู้กำจัดน้ำทั้งปวง และเป็นผู้ประพรอมด้วยน้ำทั้งปวง การสำรวมระวังในลัง华尔 4 ประการนี้ สามารถทำให้สิ่งกิเลสสิ้นทุกข์ได้” ถึงแม้จะไม่พอพระทัยในคำตอบของครุนิครณนาภูบุตร พระเจ้าชาตคัตธูก็เสด็จลาจากมาโดยลงบ

ครั้งที่หก พระเจ้าชาตคัตธูได้เสด็จไปยังสำนักของครุลัญชัยเวลภูบุตร เพื่อถามปัญหาเดียวกัน ครุลัญชัยเวลภูบุตรจนปัญญาไม่รู้ที่จะตอบประการใด จึงกราบทูลความเชื่อในลัทธิของตน แบบเล่นสำนวน วรวนไปมานำปัวปิดเคียรเรียนเกล้า จนทำให้พระเจ้าชาตคัตธูมีคำวินพระทัยว่า ในบรรดาครูทั้ง 6 นั้น ครุลัญชัยเวลภูบุตรคงจะเป็นคนที่สุด ครั้นแล้วจึงเสด็จลาจากมาโดยเร็ว

การที่พระเจ้าชาตคัตธูทรงมีวิริยอุดสาหะ เสด็จไปยังสำนักของครูทั้ง 6 เพื่อทรงตามปัญหาเกี่ยวกับสามัญผล หรือคุณค่าและประโยชน์ของชีวิตนักบวชว่าเป็นประการใด แต่กลับได้รับคำตอบที่ไม่ตรงคำถาม ดังนั้น พระองค์จึงทรงอุปมากราบทูลพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ แต่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย กลับตอบเป็นเรื่องอื่น เสมือนหนึ่งถามเรื่องมะม่วง แต่ไฟลไปตอบเรื่องขันนุ่มປะโล¹ หรือเมื่อถามเรื่องขันนุ่มປะโล แต่ไฟลไปตอบเรื่องมะม่วง”

คำตอบเรื่องสามัญผลที่ครูทั้ง 6 แสดงแก่พระเจ้าชาตคัตธูนั้น แท้จริงแล้วก็คือ ครูทั้ง 6 ต่างก็ไม่รู้คุณวิเศษของการบวช ทั้งไม่รู้จุดประสงค์ของการบวช จึงพากันอธิบายถึงความเชื่อหรือทิฏฐิของตน

¹ ขันนุ่มປะโล เป็นไม้ต้นขนาดกลางชนิดหนึ่ง ใบใหญ่เป็นแกน ๆ ผลมีเมล็ดมาก กินได้ ชนิดผลไม่มีเมล็ด เรียกว่าสาเก กินได้

โดยหวังจะทำให้พระเจ้าอชาตคัตธุทรงโปรด แล้วมาเป็นผู้สนับสนุนลัทธิของตน

4.4 คำสอนของครูทั้ง 6

ต่อไปนี้เป็นคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำสอนของครูทั้ง 6

4.4.1 ครูปุรณกัสสป

ท่านผู้สอนว่า การทำชั่วนั้น ถ้าไม่มีเครื่องไม่มีเครือ และไม่มีเครจับได้ ไม่มีเครลงโทษ ผลของความชั่วนั้นก็เป็นโมฆะ จะชั่วร์ต่อเมื่อมีคนรู้เห็นหรือจับได้เท่านั้น ส่วนความดีนั้นก็เหมือนกัน จะมีผลก็ต่อเมื่อมีคนรู้เห็น มีคนชื่นชม และมีผู้ให้บำเหน็จรางวัล ถ้าไม่มีเครรู้เห็น ไม่มีเครชั่น และไม่มีเครให้รางวัลแล้วก็ไม่มีผล ตกเป็นโมฆะ¹

จากคำสอนของท่านปุรณกัสสปนี้ ย่อมมีความหมายว่า ทำก็ไม่เชื่อว่าทำ เช่น คนทำบุญก็ไม่เชื่อว่าทำบุญ คนทำบาปก็ไม่เชื่อว่าทำบาป โดยสรุปก็คือ บุญไม่มี บาปไม่มี ความดี ความชั่วไม่มี เป็นลัทธิที่ปฏิเสธกฎเกณฑ์ของศีลธรรมโดยลิ้นเชิง พระพุทธศาสนาเรียกลัทธินี้ว่า “อกิริยทิภูมิ”²

4.4.2 ครูมักขลิโคลาล

ท่านผู้สอนว่า เคราะห์หรือโชคชะตา เป็นลิ่งที่มีอิทธิพลเหนือชีวิตมนุษย์และลัตว์ทั้งหลาย โดยไม่มีเครื่องใด ไม่มีเครแก่ไขได้ คนเราจะดีหรือเลว สุขหรือทุกข์ รายหรือจน อายุยืนหรือล้ม ลุนเป็นเรื่องของเคราะห์หรือโชคชะตาบันดาลให้เป็นไปทั้งล้วน ไม่สามารถแก่ไขให้เป็นอย่างอื่นได้ เคราะห์หรือโชคชะตาซึ่งมีอิทธิพลหรือมีอำนาจบังคับไปถึงชาติต่อๆ ไปอีกด้วย เพราะฉะนั้นคนในชาตินี้เมื่อตายไปแล้ว อาจจะต้องไปเกิดเป็นลัตว์ก็ได้ แล้วแต่เคราะห์หรือโชคชะตาที่จะบันดาลให้เป็นไป แม้ว่าคนๆ นั้นจะพยายามลั่งสมบุญกุศลไว้มากมายเพียงใดก็ตาม

จากคำสอนของครูมักขลิโคลาลนี้ สรุปได้ว่า กรรมที่บุคคลทำไว้แล้วในอดีต ไม่มีผลไปถึงในอนาคต นั้นคือ “ไม่มีเหตุหรือ ไม่มีปัจจัย” นั่นเอง พระพุทธศาสนาจึงเรียกลัทธินี้ว่า “อเหตุกทิภูมิ”

¹ ธรรมแห่งอริยะ หน้า 63

² คนที่มีความเห็นผิดอย่างนี้ จะไม่เชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป จึงประพฤติผิดศีลผิดธรรมกันอย่างขาดความละอายต่อบาป เช่น ลูกน้องบางคนที่อยากได้เครดิต ก็พยายามประจบสองผลอย่างบ้าง ทำงานชนิดผักชีโรยหน้าบ้าง ในขณะเดียวกันก็หาโอกาสให้รายป้ายสັຜູອື່ນດ້ວຍເລື່ຫ່ພຖາຍອັນແບບຍລ ໄນໃຫ້เครจับได้ เป็นพฤติกรรมທີ່ກ່ອໄຫ້ເກີດຄວາມລັບສັນວຸ່ນວາຍໃນລັກຄມ

4.4.3 ครูอธิบดีกัมพล

ท่านผู้สอนว่า แท้ที่จริงแล้วโลกเราเป็นไปประกอบด้วยราตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ราตุทั้ง 4 นี้ ประกอบกันขึ้นเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ และเป็นสรรพสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่ามนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ หรือก้อนหิน ล้วนมีสภาพเหมือนกัน คือ เมื่อยแยกราตุต่างๆ ที่มาประชุมรวมกันแล้ว ก็จะถลายตัวออกไปเป็นราตุ 4 เมื่อยังกันหมดตั้งนั้น มนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็ตับสูญ คือ กลับไปเป็นราตุ 4 ดังเดิม

จากคำสอนนี้ ยอมสรุปได้ว่า บุญและบาปไม่มี การทำบุญทำทานก็ไม่มีผลยิ่งกว่านั้น ครูอธิบดีกัมพลยังกล่าวด้วยว่า “คนโง่เป็นฝ่ายบริจาคม ส่วนคนฉลาดเป็นฝ่ายรับ”¹

พระราหุที่ครูอธิบดีกัมพลได้ปฏิเสธทั้งเหตุและผลเช่นนี้ พระพุทธศาสนาจึงเรียกคำสอนของท่านว่า “นัตถิกทิฏฐิ” ส่วนในคำสอนที่ว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้วดับสูญนั้น ได้ชื่อว่า “อุจเฉททิฏฐิ”

4.4.4 ครูปกุทธกัจจายนะ

ท่านผู้สอนว่า ในโลกเราเป็นไปประกอบด้วยลิ่งลำคัญ 2 ประการ คือ ราตุต่างๆ มีดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น กับจิตหรือวิญญาณ หรือชีวะ หรืออัตตา ซึ่งล้วนเป็นของเที่ยงแท้ ไม่มีการดับสูญหรือถูกทำลายไปได้

ราตุต่างๆ นั้นประกอบด้วยอณูเป็นจำนวนมาก เมื่อมารวมตัวกันก็เกิดเป็นวัตถุขึ้น เมื่อวัตถุถลายตัว อณูของราตุก็เพียงแต่แตกกระจายกันออกไป นั่นคือวัตถุสูญ แต่อณูไม่สูญ เพราะเป็นลิ่งเที่ยงแท้ อณูที่อยู่ในสภาพแตกกระจายจะหายไปนี้ มีอำนาจในตัวของมันเอง ที่เป็นอิสระจากอำนาจของเทพเจ้า คือ สามารถรวมตัวกันเข้าเป็นวัตถุอีก เพราะฉะนั้นการเกิดดับของวัตถุก็คือผลของการรวมตัว หรือถลายตัวของอณูนั้นเอง

ลิ่งที่เรียกว่า จิต วิญญาณ ชีวะ หรืออัตตา นั้นเป็นอิทธิพลนิ่ง มีอำนาจในตัวเอง มิได้ประกอบด้วย อณู แต่เที่ยงแท้เช่นเดียวกัน

วัตถุบางชนิด ถ้าจิตเข้าครองได้ จิตก็จะเข้าครอง เมื่อวัตถุนั้นแตกดับไปพระอณูถลายตัว จิตก็ จะออกจากวัตถุนั้นไปสู่สภาพเดิม เป็นอิสระแล้ว ไม่ตကอยู่ในอำนาจของเทพเจ้าใดๆ จิตซึ่งเป็นอิสระแล้วนี้ อาจเข้าถึงสัจธรรมได้ และการบำเพ็ญก็คือ การทำจิตให้เป็นอิสระแล้ว

ความหมายของนิพพาน ตามความเห็นของครูปกุทธกัจจายนะ ก็คือ ความรู้สึกวิจิตร หรือวิสัยธรรมในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุอันประกอบด้วยอณูอันเที่ยงแท้กับจิต หรือวิญญาณอันเที่ยงแท้²

¹ ธรรมแห่งอริยะ หน้า 68

² ธรรมแห่งอริยะ หน้า 67

ด้วยเหตุที่ครูปุทธก็จ逎นนะมีความเห็นว่า อยู่และจิตเป็นของเที่ยงแท้ เช่นนี้ พระพุทธศาสนา
จึงเรียกลักษณ์ว่า “สัสสตทิภูมิ”

4.4.5 ครูนิครนถนาภูบตร

ท่านมีอีกชื่อหนึ่งว่า ศาสดามหาวีระ เป็นศาสดาองค์ที่ 24 ของศาสนาเชน (Jainism) ลักษณ์ที่ว่า “การทราบกายเป็นทางไปสู่ความพันทุกข์” เรียกว่า “อัตตกิลมถานุโยค” นักบวชนิกลุ่มนี้มีความเป็นอยู่อย่างเข้มงวดกวัดดวนต่อร่างกาย อดข้าว อดน้ำ ตากแดด ตกลม ไม่นุ่งห่มผ้า หรือที่เรียกว่า อยู่ในสภาพของทิมัมพร คือ ผู้นุ่งฟ้า سانคุศิษย์ในลักษณ์ เรียกว่า “พวgnิครนถ”

นอกจากนี้ ท่านนิครนถนาภูบตรยังมีหลักคำสอนแบบ “อเนกานตวะ” อีกด้วย คือ เห็นว่า “ความจริงมีหลายเสียงหลายแง่” เช่น เหตุการณ์หนึ่ง เมื่อพิจารณาในแง่หนึ่งอาจจริง ถูกต้อง แต่เมื่อพิจารณาอีกแง่หนึ่ง ก็ไม่จริง ไม่ถูกต้อง เป็นต้น

ในบรรดาลักษณ์ทั้ง 6 นี้ มีลักษณ์เพียงลักษณ์เดียวที่ยังคงเหลืออยู่ถึงปัจจุบัน รู้จักกันในนามของ “ศาสนาเชน” โดยอยู่ในฐานะเป็นศาสนาหนึ่งของอินเดีย ปัจจุบันยังมีผู้นับถือศาสนานี้อยู่ในอินเดีย หลายล้านคน แต่แพร่ออกนอกอินเดียไม่ได้ เพราะเครื่องครดเกินไป นักบวชไม่สามารถขึ้นรถลงเรือได้¹

4.4.6 ครูสัญชัยเวลภูบตร หรือ สัญชัยปริพาซก

ท่านผู้นี้ คืออาจารย์เดิมของพระสารีบุตร และพระโมคคลานะ คำสอนต่างๆ ในลักษณ์ล้วน “ไม่แน่อน ชัดสาย ลืนไฟล” เพราะเหตุหลายอย่าง เช่น

- 1) เพราะเกรงจะพุดปด จึงต้องปฏิเสธว่า อย่างนี้ก็ไม่ใช่ อย่างนั้นก็ไม่ใช่
- 2) เพราะเกรงจะเป็นการยืดถือ จึงต้องปฏิเสธแบบข้อ 1)
- 3) เพราะเกรงจะถูกซักถาม จึงต้องปฏิเสธแบบข้อ 1)

4) เพราะโง่เขลา จึงต้องปฏิเสธแบบข้อ 1) คือไม่ยอมรับอะไร และไม่ยืนยันอะไรมั่นคง พระพุทธศาสนาเรียกคำสอนของท่านผู้นี้ว่า “อมราวิกเขปิกาทิภูมิ”

เพราะเหตุนี้ พระเจ้าอชาตคัตตูรจึงทรงมีความเห็นว่า ในบรรดาครูทั้ง 6 นั้น ครูสัญชัยเวลภูบตร โง่เขลาเปาปัญญาที่สุด

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงจัดทิภูมิ หรือความเห็นของครูทั้ง 6 นี้ว่าเป็น “มิจฉาทิภูมิ” ทั้งสิ้น

¹ พระไตรปิฎกสำหรับเยาวชน เล่ม 4 หน้า 3

4.5 การปฏิบัติตนของพระเจ้าอชาตคัตธูต่อเจ้าลัทธิต่าง ๆ

จากเรื่องราวที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าพระเจ้าอชาตคัตธูทรงปรีชาชาญฉลาดมีใช่น้อยเลย เพราะทรงสามารถดำเนินกิจกรรมที่ทรงก่อไว้ ไม่ทรงปล่อยพระองค์ให้ถล่มกลงไปในวังวนแห่งอกุคลกรรม อีกต่อไป แต่ทรงพยายามขวนขวยแสวงหาทางแก้ไข โดยเสด็จไปหาความจริงจากเจ้าลัทธิต่างๆ มีสำนักครูทั้ง 6 ดังกล่าวแล้ว

ครั้นพระเจ้าอชาตคัตธูได้ฟังคำสอนของครูทั้ง 6 ก็ทรงมีปรีชาสามารถวินิจฉัยได้ว่า คำสอนของเจ้าลัทธิแต่ละท่านนั้นไม่น่าเลื่อมใสครับท่า กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นคำสอนที่เป็น “มิจฉาทิภูมิ” นั่นเอง และเสด็จลากจมาโดยอาการลงบ เพราะไม่ทรงประณญาณรุกรานนักบวช

การปฏิบัติของพระเจ้าอชาตคัตธูต่อเจ้าลัทธิเหล่านั้น มีข้อสังเกตสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ทรงมีวินิจฉัยคำสอนของครูทั้ง 6 ด้วยปรีชาชาญ
2. ไม่ทรงล่ำเส้นนักบวชที่ไม่ทรงเลื่อมใสครับท่า แต่ก็ไม่ทรงรุกราน

ข้อสังเกตประการแรกนั้น อาจมีผู้ถามว่า เหตุใดในครั้งที่ทรงเป็นราชกุมารเคยมาคมกับพระเทวทัตอยู่นั้น จึงทรงปฏิบัติราวกับไร้สติปัญญา ทรงกระทำตามคำแนะนำอันชั่วชาลามาเนย์ของพระทุคีล เทวทัต อย่างไรความละอายต่อบาปเล่า

ถ้ายึดหลักธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน หรือผู้ที่ยังมีกิเลส โดยทั่วไปแล้ว อาจตอบคำถามดังกล่าวได้ว่า พระทัยของเจ้าชายอชาตคัตธูในขณะนั้นมีดมดันด้วยอำนาจกิเลส เสมือนหนึ่งผู้ที่ตกอยู่ในห่วงแห่งความเมียดมิด ขาดแสงสว่าง ทางทางออกไม่ได้ สุดแล้วแต่ใจจะดุกระซากลากไป

กิเลสตัวสำคัญ คือ “ความหลง” ความหลงประการแรกของอชาตคัตธูราชกุมารก็คือ ความเลื่อมใสในปาฏิหาริย์ของพระเทวทัต จนเชื่อยิ่งสุดพระทัยว่า พระเทวทัตน์นั้นเลิศกว่าใครๆ ในโลกนี้ และอีกประการหนึ่งก็คือ ทรงหลงเชื่อคำยุงของพระเทวทัต เพราะทรงเยาววัย ขาดความจัดเจนต่อโลก จึงไม่ทันเล็งกลของคนพาก

กิเลสสำคัญอีกตัวหนึ่ง คือ “ความโลภ” อชาตคัตธูราชกุมารยอมมีความโลภเหมือนปุถุชน

ทั้งหลายที่ประนณาอำนาจครอบครองมหาสมบัติ เมื่อความหลงประسانกับความโลภเข้าเต็มอัตรา ตามกล่าวที่พระทุคีลเทวทัตวางแผนไว้ อชาตคัตธูราชกุมารจึงมีสภาพไม่ผิดกับผู้ที่กำลังเดินทางอยู่ในความเมียดมิด ย่อมหลงไปตามการซักนำของผู้ที่พระองค์ทรงไว้วางพระทัย

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่พระเจ้าอชาตคัตธูทรงก่ออกุคลกรรมหนักถึงขั้นนั้นตริยกรรมแล้ว แม้พระองค์จะได้ครองราชบัลลังก์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดแห่งแคว้นมคธอันยิ่งใหญ่ไปศาล แต่พระองค์ก็หาได้ทรงมีความสุขสงบอยู่ในอำนาจนั้นไม่ กลับทรงดื้อรนแสวงหาสัจธรรม ซึ่งเป็นเหตุให้พระองค์ได้เสด็จ

ไปเข้าเฝ่าพระลัมมาลัมพุธเจ้าในที่สุด กรณีเช่นนี้ย่อมกล่าวได้ว่า “อกุศลกรรมซักนำไปสู่อกุศลกรรม”

สำหรับข้อสังเกตประการที่สอง คือ การที่พระเจ้าอชาตคัตtruไม่ทรงส่งเสริม และไม่รุกรานนักบัวช ที่มีคำสอนเป็นมิจฉาทิภูมิ น่าจะเป็นข้อคิดสำคัญสำหรับสภากลั่นในปัจจุบัน กล่าวคือ ในประเทศไทย นั้น เรายังคงไว้ตามวัฒนาธรรมต่างๆ ตลอดจนตามสำนักสงฆ์ต่างๆ ทั่วประเทศ ย่อมได้รับการทำนุบำรุงจากพุทธศาสนิกชน พระภิกษุตามวัดต่างๆ

ชาวพุทธทั้งหลายเมื่อไปเคราะพกราบไหว้พระภิกษุสงฆ์ จะเป็นจะต้องมีวิจารณญาณ มีวินิจฉัยว่า การประพฤติปฏิบัติ และคำเทศน์สอนของพระภิกษุที่ท่านไปเคราะพกราบไหว้นั้น มีความเหมาะสมหรือไม่ เป็น มิจฉาทิภูมิหรือไม่ ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระลัมมาลัมพุธเจ้าหรือไม่ หากเห็นว่าพระภิกษุ ที่ท่านไปเคราะพกราบไหว้หรือทำนุบำรุง ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ก็ควรลาจากไปอย่างสงบ ทำนองเดียวกับที่พระเจ้าอชาตคัตtruทรงปฏิบัติ

เพียงแต่ญาติโยมด้วยการบำบูรุษภิกษุที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยเสียเท่านั้น บรรดาพระทุคผู้ปฏิบัติอย่างดีในพระธรรมวินัย หรือลั่งสอนนอกกลุ่มอกหาง ย่อมจะต้องปรับปรุงและ พัฒนาตนเองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง หรือมีฉันนักก็คงจะต้องลาลีกษาอกไป ไม่ยืดเวลา เครื่องแต่งกายของบรรพชิตเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพด้วยการเบี้ยดเบี้ยนประชาชน และบ่อนทำลาย พระพุทธศาสนาเรื่อยไป

สำหรับลักษณะของพระภิกษุผู้ปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยนั้น จะได้กล่าวในลำดับต่อไป

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 4 ปัญหาค้างพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตru จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรมบทที่ 4 แล้ววิจัยศึกษาบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

สามัญญาผลเบื้องต้น

เนื้อหาบทที่ 5 สามัญญาณเบื้องต้น

● ● ● ● ● ● ●

● ● ● ● ● ● ● ●

5.1 สามัญญาณประการแรก

5.2 สามัญญาณประการที่สอง

5.3 พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธชดคุณ

5.4 พระพุทธชดคุณ 9

5.4.1 ทรงเป็นพระอรหันต์

5.4.2 ทรงเป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ

5.4.3 ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

5.4.4 ทรงเป็นผู้เล็ดล้อปิดล้อแล้ว

5.4.5 ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก

5.4.6 ทรงเป็นสารถฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

5.4.7 ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

5.4.8 ทรงเป็นผู้เบิกบานแล้ว

5.4.9 ทรงเป็นผู้จำแนกธรรม

5.5 ความสำคัญของการประกาศพระพุทธชดคุณ

แนวคิด

- การบวชเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ผู้บวชจะต้องมีความเข้าใจถูกต้องในการบวช และทราบถึงวัตถุประสงค์ของการบวช จึงจะเกิดความสำรวมระวัง และปฏิบัติตนในเพศบรรพชิตได้อย่างถูกต้องและเป็นสุข
- ผลของการบวชที่เห็นได้ในปัจจุบัน คือ การยกสถานภาพของตนให้สูงขึ้นจากฐานะเดิม และมีลิทธิ์ได้รับการบำรุงด้วยปัจจัย 4
- การประกาศพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้พระเจ้าอชาตคัตถูมีความเลื่อมใสในพระพุทธองค์มากยิ่งขึ้น เพราะพุทธคุณ เป็นคุณธรรมอันประเสริฐสุดที่มีเฉพาะในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และอธิบายถึงผลแห่งความเป็นนักบวช หรือสามัญญผลเบื้องต้นได้
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และอธิบายพระพุทธคุณ 9 และความสำคัญของการที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพุทธคุณก่อนที่จะแสดงธรรมได้
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และอธิบายถึงการตัดสินใจเข้ามาสู่เพศบรรพชิตและปฏิบัติตนให้ลงกับเป็นนักบวชของคนๆ หนึ่งได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 5

สามัญญาณเบื้องต้น

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตtruได้กราบทูลเล่าคำตอบของครุฑ์ 6 ต่อพระสัมมาลัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ จึงกราบทูลถามปัญหารือสามัญญาณต่อพระสัมมาลัมพุทธเจ้าซึ่งอีกคำรับหนึ่ง

5.1 สามัญญาณประการแรก

ในครั้งแรกนั้น พระสัมมาลัมพุทธเจ้า ได้ทรงใช้พุทธวิธีอันแบบอย่างให้ทุกคนที่อยู่ในที่ประชุมนั้น เห็นว่า ความเห็นของครุฑ์ 6 ล้วนเป็นมิจฉาทิฏฐิ โดยที่พระองค์ไม่ต้องทรงดำเนินผู้ใดเลย ครั้นมาบัดนี้ ถึงเวลาที่จะทรงตอบปัญหา พระพุทธองค์ทรงเลือกใช้วิธีการทำองเดียวกับครั้งแรก คือ ทรงใช้วิธีถามกลับ ซึ่งมีคัพท์เฉพาะว่า ปฏิบูจฉาพยากรณ์¹

เพื่อให้พระเจ้าอชาตคัตruสามารถตรัสระหนักในสามัญญาณเบื้องต้นด้วยพระองค์เอง โดยตรัสตาม พระเจ้าอชาตคัตruว่า

“มหาบพิตร ในข้อนี้ตถาคตจะขออ้อนถามมหาบพิตรก่อน โปรดตรัสตอบตามที่พ่อพระทัยเกิด สมมุติว่า บุรุษผู้เป็นข้าทาสบริวารคนหนึ่งของมหาบพิตร เป็นผู้มีความเชื่อสัตย์จริงรักภักดีต่อมหาบพิตร เลموมา ทั้งปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ไม่มีข้อบกพร่อง แต่บุรุษผู้นี้มีความเชื่อมั่นในเรื่อง ผลของบุญ เชื่อมั่นว่า ถ้าตนตั้งหน้าตั้งตาทำบุญ ต่อไปในภายหน้าก็ย่อมจะได้เสวยผลบุญ เป็นผู้มีอำนาจ วาสนา พรั่งพร้อมด้วยเบญจกัมภีร์² และข้าทาสบริวารมากมาย เช่นเดียวกับมหาบพิตร คิดได้ดังนี้ จึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาลาวพัสตร์อ กบัวะเป็นบรรพชิต เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวัว สำรวมใจ ลั่นโดยด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความลังดด เมื่อมหาบพิตรได้ทรง ทราบเรื่องบุรุษผู้นี้ จะทรงมีบัญชาให้ขาดลัมมาเป็นข้าทาสของพระองค์อีกรหรือไม่อย่างใด”³

¹ การตอบปัญหาของพระสัมมาลัมพุทธเจ้ามี 4 แบบ คือ 1. เอกั้งสพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาแห่งเดียว ตอบโดยตรง เช่น ถามว่า ขันธ์ 5 ไม่เที่ยงหรือ ตอบว่า ไม่เที่ยง เป็นต้น 2. วิภัชชพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาโดยการจำแนกแก้ แยกแยะ แยกแยะรายละเอียดให้ผู้ฟังเข้าใจชัด 3. ปฏิบูจฉาพยากรณ์ คือ การตอบปัญหาโดยการย้อนถาม 4. สูบเนียพยากรณ์ คือ การงดตอบ เพราะเป็นปัญหาที่ไม่ควรตอบ

² เบญจกัมภีร์ ได้แก่ สิ่งที่น่าประทับน่าไตร่ 5 อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโภภรรพะ (สัมผัสทางกาย)

³ สามัญญาณล้วนสูตร ที่. ล. 9/100/38

พระเจ้าอชาตคัตtruจึงทูลปฏิเสธว่า “จะเป็นเช่นนั้นไม่ได้เลยพระเจ้าข้า อันที่จริงหม่อมฉันเลี้ยงอีกครว จะให้เวช ควรจะลุกขึ้นมา ควรจะเชือเชิญเข้าให้นั่ง ควรจะบำรุงเข้าด้วยจีวร บินทบาท เสนาสนะ คิลานปัลจัย¹ เกลี้ยงบริขาร ควรจะจัดการรักษาป้องกันคุ้มครองเขาอย่างเป็นธรรม”

จากคำตอบของพระเจ้าอชาตคัตruนี้ จะเห็นได้ว่าพระองค์ ได้ทรงประจักษ์แก่พระทัยของพระองค์เอง แล้วว่า ผลดีของการบวชเป็นสมณะในขั้นต้นก็คือ “การยกสถานภาพของผู้บัวชีให้สูงขึ้นจากฐานเดิม” นั่นคือ เมื่จะเป็นเพียงทาสหรือกรรมกร ซึ่งอยู่ในวรณะคุกธรรมเป็นวรณะที่ต่ำต้อยที่สุดในลังคม แต่เมื่อ บัวชีเป็นบรรพชิตแล้ว วรณะกษัตริย์อย่างพระองค์ยังต้องให้ความเคารพกราบไหว้ และในขณะเดียวกัน พระเจ้าอชาตคัตruยังสามารถตรองเห็นคำสอน ที่แฝงอยู่ในคำสอนสมมุติ ของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าอีกว่า

1. **คุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บัวชีจะต้องมี** คือ **สัมมาทิภูมิ**² หรือความเข้าใจถูกต้อง บางครั้งใช้ว่า ความเห็นถูก เช่น เห็นว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว โลกนี้โลกหน้ามีจริง บุญ บาปมีจริง บุญให้ผลเป็น ความสุข แต่บาปให้ผลเป็นความทุกข์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนี้เป็นต้น

2. **ผู้บัวชีต้องเข้าใจว่า วัตถุประสงค์ของการบวช** คือ การสร้างบุญบารมีให้ยั่งๆ ขึ้นไป เพราะ บุญสามารถเอื้ออำนวยให้คนเราเจริญก้าวหน้า ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนบ้านนั้นลงผลให้ชีวิตคนเรา ตกต่ำลงเรื่อยๆ

3. **เมื่อบวชแล้วต้องสำรวม กาย วาจา ใจ** ไม่ปล่อยใจให้คิดในทางบ้าปوغุศล คิดแต่ในทางบุญ กุศล ทำแต่บุญกุศลเท่านั้น

4. **เมื่อบวชแล้วต้องอยู่อย่างสันโดษ** คือ พอยใจในปัจจัยอันเป็นเครื่องดำรงชีวิตของสมณะตาม มีตามได้ ไม่ประนานความฟุ้งเฟ้อ ความละดღาลสบ้าย สรุ่ยสุร่าย เยี่ยงชีวิตชาวรา瓦ล

5. **เมื่อบวชแล้วต้องรักชีวิตที่เงียบสงบ ไม่เอิกเกริกครึ่งครึ่ง สนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อจะได้มีโอกาส ฝึกใจให้เป็นสมาธิได้ง่าย และรวดเร็วยิ่งขึ้น**

เพียงเท่านี้ ก็ย่อมทำให้พระเจ้าอชาตคัตruเข้าพระทัยได้ในทันทีว่า พระเทวทัตที่พระองค์ทรงหลง คบหากสมาคมด้วยนั้น มิได้มีคุณลักษณะของความเป็นสมณะอยู่เลยแม้เพียงน้อยนิด ฉะนั้น การหลงคบมิตรชั่ว

¹ คิลานปัลจัย ได้แก่ ปัลจัยลำหรับคนไข้

² **สัมมาทิภูมิ** คือ ความเห็นชอบ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. **สัมมาทิภูมิขั้นพื้นฐาน** (ขั้นโลเกียะ) หมายถึง การเห็นชอบ ตามกำหนดของคลองธรรมว่า การให้ทานมีผลดีจริง การบูชาบุคคลที่ควรบูชา มีผลดีจริง การต้อนรับแขกมีผลจริง ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว มีจริง โลกนี้โลกหน้ามีจริง มารดาบิดามีคุณต่อเราจริง สัตว์ที่เป็นโภปภาคิกะมีจริง (นรกรสวรรค์มีจริง) สมณพราหมณ์ที่หมดกิเลส แล้วมีจริง 2. **สัมมาทิภูมิขั้นสูง** (ขั้นโลกุตระ) หมายถึง การเห็นถึงความเป็นจริงของโลกและชีวิต คือ เห็นอริยสัจ 4 เท็น ปฏิจจสมปุบาท เท็นขันธ์ 5 อายุตนะ 12 ธาตุ 18 ตามความเป็นจริง ด้วยญาณที่สัมโนอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม

เช่นพระเทวทัต จึงเป็นเหตุซักนำให้พระองค์ทรงทำกรรมหนัก ถึงกับทรงปลงพระชนม์พระราชบิดา

ส่วนการที่เจ้าลัทธิทั้ง 6 ไม่สามารถตอบพระองค์ได้ว่า ผลดีของการบวชมีอะไรบ้าง ก็ย่อมจะชี้ชัดถึงภูมิปัญญาของเจ้าลัทธิทั้ง 6 ว่า

1. ไม่รู้วัตถุประสงค์ในการบวชอย่างแท้จริง

2. ไม่รู้คุณธรรมพื้นฐานของนักบวช

3. ไม่รู้วัตถุปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมของนักบวชแม้เบื้องต้น ดังนั้น จึงไม่ทราบถึงประโยชน์ของ การบวช คือ ไม่ทราบถึงสามัญญผลนั้นเอง

จากนั้น พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสกามพระเจ้าอชาตคัตtruว่า ทรงพบคำตอบหรือยังว่าผลของ การบวชมีหรือไม่ พระเจ้าอชาตคัตruก็ทรงตอบอย่างมั่นพระทัยว่า ผลของการบวชที่เห็นในปัจจุบันมีอยู่ อย่างแน่นอน

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า นี้เป็นเพียงสามัญญผลข้อแรกเท่านั้น ยังมีข้ออื่นๆ อีกมาก เป็นการจุดประกายความหมายโดยรู้ของพระเจ้าอชาตคัตruให้ลูกโพลงเขียน จนอดไม่ได้ที่จะทูลถามถึง สามัญญผลข้ออื่นๆ อีกต่อไป

5.2 สามัญญผลประการที่สอง

เพื่อเป็นการย้ำความเข้าใจให้หนักแน่นยิ่งขึ้นในครั้งที่สอง พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสกามพระเจ้าอชาตคัตruให้ต้องทรงขอบคุณอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าหากชาวนาผู้มีเมืองคึ่ง เคยเลี้ยงภาษีให้แก่พระเจ้าอชาตคัตru ได้ออกบวชเป็นบรพชิต มีวัตถุปฏิบัติเป็นนักบวชที่ดีพร้อมทุกประการ พระเจ้าอชาตคัตruยังจะมีปัญชาให้ ชาวนาผู้นั้นกลับมาทำงาน เพื่อเลี้ยงภาษีอากรณเหมือนเดิมหรือไม่

พระเจ้าอชาตคัตruก็ทรงตอบเหมือนในข้อแรกว่า จะไม่ทรงทำเช่นนั้นเด็ดขาด แต่จะทรงให้ความ เคราะห์กราบไหว้ จะถวายการต้อนรับอย่างเหมาะสม จะบำรุงด้วยปัจจัย 4 และจะถวายความคุ้มครอง ป้องกัน อย่างเป็นธรรมอีกด้วย

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงสรุปว่า นี้เป็นผลแห่งการบวชข้อที่สอง คือ ได้รับความเคราะพ ยกย่อง บูชา กราบไหว้ บำรุงด้วยปัจจัย 4 แม้จะเคยเป็นชาวนา ต้องทำงานเลี้ยงภาษีให้รัฐ แต่ครั้นออกบวชเป็น บรพชิต ผู้มีวัตถุปฏิบัติตามพระวินัย เป็นนักบวชที่ดีพร้อมทุกประการ แม้กษัตริย์ก็ยังต้องถวายความเคราะพ กราบไหว้ ให้การบำรุง ปกป้อง คุ้มครองโดยธรรม

คำตอบของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า เป็นที่กระจ่างในพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตruเป็นอย่างยิ่ง ทรงรู้สึกเลื่อนได้เสยน้ำออมฤต จึงกระหายที่จะได้เสยเพิ่มขึ้นอีก พระเจ้าอชาตคัตruจึงตรัสกามพระลัมมา-

ล้มพุทธเจ้าถึงสามัญผลที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป

5.3 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธคุณ

ก่อนที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจะทรงแสดงสามัญญาณที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไปนั้น พระองค์ได้รับลั่งกำชับให้พระเจ้าอชาตคัตตรูตั้งพระทัยให้ดี แล้วจึงทรงประกาศพระคุณอันประเสริฐ และยิ่งใหญ่ของพระองค์ ในฐานะพระลัมมาลัมพุทธเจ้าให้เป็นที่ประจักษ์แก่พระทัยของพระเจ้าอชาตคัตtruว่า

"มหาบพิตร พระตถาคตເສດ්ධຈຸບັດໃນໂລກນີ້ ເປັນພຣະອຮ້ານຕໍ່ ຕຣັສ້ວູ້ເອງ ໂດຍຫອບ ຄຶ່ງພຣ້ອມດ້ວຍວິຊາແລະຈຣະນະ ເສດ්ຈໄປດີແລ້ວ ຖຣງຽ້ແຈ້ງໂລກ ເປັນ ສາຣັດືັກບຸຮູ່ທີ່ຄວຣັດືກໄມ່ເມື່ອນີ້ຢືນກວ່າ ເປັນສາລັດຂອງເທວດາແລະມນຸ່ຍ່ທີ່ໜາຍ ເປັນຜູ້ເບັກບານແລ້ວ ເປັນຜູ້ຈຳແນກພຣະຫວົມ ພຣະຕາຄຕພຣະອອງຄົນນີ້ ຖຣທຳ ໂລກນີ້ພຣ້ອມທັງເທວໂລກ ມາຮໂລກ ພຣະໂລກ ໃຫ້ແຈ້ງໝັດດ້ວຍພຣະບໍ່ຢູ່ຢາອັນຍິ່ງ ຂອງພຣະອອງຄົນເອງ ແລ້ວຖຣງສອນໜູ່ລັດວິພຣ້ອມທັງສມນພຣາໝານ໌ ເທວດາ ແລະມນຸ່ຍ່ ໄທ້ຮັດກາມ ຖຣແລະດົງຫວົມການໃນເບື້ອງຕົ້ນ ກາມໃນທ່າມກລາງ ກາມໃນທີ່ສຸດ¹ ຖຣ ປະກາຄພຣະມຈຣຍ່ອັນບວິສຸທີ່ ພຣ້ອມທັງອຣດທັງພຍ້ງໝາຍະບວິບຸຮົນລື້ນເຊີງ"²

5.4 ພະພູທອຄຸນ 9

พระพุทธคุณอันประเสริฐของพระลัมมาลั่มพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงแก่พระเจ้าอชาตคัตตรูนั้น ประกอบด้วยองค์ 9 คือ

1. ทรงเป็นพระอรหันต์
 2. ทรงเป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ
 3. ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ
 4. ทรงเป็นผู้เล็ต์จไปดีแล้ว

¹ ทรงแสดงธรรมงาม หมายถึง ธรรมที่ทรงแสดงนั้นไม่มีโทษเลย เมื่อกล่าวโดยทั่วไป ธรรมงามในเบื้องต้นได้แก่ พระปริยัติธรรม หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ปริยัติธรรม งานในท่านกลางได้แก่ ปฏิบัติ คือ การทำจริงในศีล สมาริ ปัญญา ธรรมงามในที่สุดได้แก่ ปฏิเวช คือ มรรคผลนิพพานอันเป็นผลของการปฏิบัติ

² สามัญบุคลสตร ที. ส. 9/102/82

5. ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก
6. ทรงเป็นสารถีฝิกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
7. ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
8. ทรงเป็นผู้เบิกบานแล้ว
9. ทรงเป็นผู้จำแนกธรรมา

พระพุทธคุณอันประเสริฐยิ่ง ทั้ง 9 ประการนี้ พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายขยายความไว้โดยพิสูจน์ชี้จากล่าวสรุปได้ดังนี้

5.4.1 ทรงเป็นพระอรหันต์

“อรหันต์” เป็นเนมิตกนาม คือ นามที่เกิดขึ้นตามลักษณะและคุณสมบัติ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับเมื่อพระพุทธองค์ทรงบรรลุพระลัมมาลัมโพธิญาณ อรหันต์เป็นนามเหตุ พระคุณนามอีก 8 ข้อที่เหลือนั้น เป็นนามผล คำว่า อรหันต์ มีความหมายเป็น 4 นัย¹ คือ

นัยที่ 1 ไกลจากข้าศึก “ข้าศึก” หมายถึงกิเลส พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ไกลจากกิเลส ทั้งนี้ เพราะทรงกำจัดกิเลสทั้งปวงด้วยมรรคแล้วโดยลิ้นเชิง จึงทรงพ้นจากกิเลส ทรงบริสุทธิ์ผุดผ่องดุจดวงแก้ว อันหาค่าไม่ได้ สมดังคำว่า พุทธรัตนะ เพราะเหตุนี้จึงทรงพระนามว่า “พระอรหันต์”

นัยที่ 2 ทรงหักกำจักร “กำจักร” หมายถึงกิเลสทั้งปวง พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงหักกิเลส เหล่านั้นด้วยคคลตรา คือ ปัญญา เพราะเหตุนี้จึงทรงพระนามว่า “พระอรหันต์”

นัยที่ 3 ทรงครแก่ปัจจัย ทั้งนี้เพราะพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงบริสุทธิ์หมดจดด้วยประการทั้งปวง จึงทรงเป็นทักษิณายบุคคลอันเลิศยิ่ง ย่อมครแก่ปัจจัยและการบูชาเป็นพิเศษ ยิ่งกว่าพระหม เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระนามว่า “พระอรหันต์”

นัยที่ 4 ไม่ทรงทำซ้ำในที่ลับ โดยเหตุที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงกำจัดกิเลส ตั้มๆ และอวิชชา ทั้งปวง ด้วยมรรคและญาณโดยลิ้นเชิงแล้ว พระทัยจึงมั่นคงดังเสาเขื่อน ไม่แปรผันยินดียินร้ายประการใด การทำกรรมซ้ำทั้งหลาย แม้ในที่ลับ ย่อมไม่มีแก่พระองค์ผู้คงที่ เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระนามว่า “พระอรหันต์”

¹ พระวิสุทธิมัคค์ แผดง เล่ม 2 หน้า 556

5.4.2 ทรงเป็นผู้ตัวสร้างโดยชอบด้วยกฎหมาย

พระสัมมาลัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “สัมมาลัมพุทธิ” แปลตามศัพท์ว่า ตัวรัฐธรรมด้วยพระองค์เอง โดยชอบ หรือโดยถูกต้อง เมื่อพิจารณาพระบาลีในธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร ที่ว่า “จกุข อุทปatti ภาน อุทปatti ปณุญา อุทปatti วิชชา อุทปatti อาโลโก อุทปatti ฯ”

จะเห็นว่าคุณวิเศษ 5 อาย่าง ดังบาลีที่ยกขึ้นกล่าวนี้ จะเป็นความหมายของคำว่า “พุทธ” กล่าวคือ jakhū ความเห็น ภานุ ความรู้ ปัญญา ความรู้ชัด วิชชา ความรู้แจ้ง และ อาโลโก แสงสว่าง ทั้ง 5 อาย่างนี้ ประมวลเข้าด้วยกันรวมเป็นคำเปลอของคำว่า “พุทธ” ถ้าจะแปลให้ล้วนเข้า “พุทธ” ก็ต้องแปลว่า “ทั้งรู้ทั้งเห็น” มิใช่รู้เฉยๆ โดยอาศัยคำว่า jakhū ภานุ

ที่ว่า “เห็น” นั้น มิได้มีความหมายว่าเห็นอย่างตากนธธรรมดามาเห็น แต่พระองค์เห็นด้วยธรรมจักษุ¹ ลึกลับทั้งหลายที่พระองค์ทรงรู้เห็นนั้น ตรงตามความเป็นจริงทั้งล้วน มิใช่คาดคะเนหรืออนุมานเอา จึงได้เชื่อว่า “ตรัสรู้” คำว่า “ล้ม” ที่นำหน้า “พุทธ” นั้นแปลว่า ด้วยพระองค์เอง ไม่มีผู้อื่นสั่งสอน ส่วนคำว่า “ล้มมา” แปลว่า “โดยชอบ” หรือ “โดยถูกต้อง” ดังนั้นพระองค์จึงเป็น “ล้มมาลัมพุทธ” คือ “ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ” เพราะทรงรู้เห็นตรงตามความเป็นจริงโดยลำพังพระองค์เอง มิได้มีผู้ใดสอน

สาเหตุที่พระองค์ทรงสามารถตรัสรู้ด้วยพระองค์เองได้ ก็ เพราะความเป็น “อรหันต์” ของพระองค์ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง เนื่องจากอำนาจสมารถทำให้จิตของพระองค์สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากอาสวะทั้งปวง ซึ่งนอกจากจะใส่ส่วนแล้วยังหยุดนิ่ง จึงมีสิ่งที่พุดขึ้นในนิ่ง ทำให้รู้ พระองค์ก็ทรงรู้ไปตามนั้น ทำนอง เดียวกับน้ำในโองที่นอนนิ่งลง ใบบริสุทธิ์แล้ว แม้มีเข็มอยู่กับน้ำ ก็สามารถมองเห็นได้

ที่กล่าวว่าพระองค์ตรัสรู้โดยถูกต้องนั้น หมายความว่า “ตรัสรู้ทั้งเหตุ ตรัสรู้ทั้งผล” กล่าวคือ ตรัสรู้เหตุแห่งทักษิณ เหตุแห่งสุข เหตุไม่ทักษิณ และไม่สุข คือ สภาพเป็นกลางๆ หรือเรียกว่า “อัพยากรถต”

เหตุแห่งทุกข์คือ อุกคัลมูลทั้ง 3 ได้แก่ โลภะ โภสະ โมหะ หรือโลภ โกรธ หลง เหตุแห่งสุขก็ ตรงกันข้ามกับเหตุแห่งทุกข์ คือ กุศลമูล ได้แก่ อโภภะ อโภสະ อโมหะ หรือไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เหตุแห่งไม่ทุกข์ไม่สุขหรืออพยากถด คือสภาพเป็นกลางๆ ไม่เป็นทั้งกุศลหรืออุกคัล

สิ่งที่เลือกซึ้งกว่านี้ก็คือ ทรงตรัสรู้เหตุที่ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดกันอยู่ในลัง Larawat โดยมีรูปปั้นรวมทั้งตรัสรู้ธิดับเหตุเหล่านั้นได้อย่างลื่นเชิง โดยสรุป ก็คือ ทรงตรัสรู้ “อริยลัจ” ซึ่งมีทั้งเหตุและผลอย่างสมบูรณ์

เนื่องจากทรงรู้และเห็นแจ้งแทบทั่วโลก ในสัจธรรมอันประเสริฐ เช่นนั้น พระองค์จึงทรงพระนามว่า “ลัมมาลัมพทโธ” คือ ทรงเป็นผู้รัสรู้เองโดยชอบ

¹ ธรรมจักษ์ คือ ตากธรรมกายน หรือ การเห็นของธรรมกายน

5.4.3 ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

พระพุทธคุณข้อนี้ประกอบด้วยองค์ 2 คือ วิชา และจรณะ

วิชา ในที่นี้หมายถึง “ความรู้ที่กำจัดความมีด” ความมีด หรืออวิชชา หมายถึงความมีดมโนญู่ด้วยกิเลส สรรพลัตว์ที่ยังมีดมโนญู่ด้วยกิเลส ย่อมดำเนินชีวิตผิดพลาด จึงต้องรับผลกระทบ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวภูลังสารโดยทางออกไม่ได้

ส่วนพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิชา 8 ประการ อันทำให้พระองค์รู้เห็นความเป็นไปของสรรพลั่ง อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง จึงทรงกำจัดความมีดมโนญู่ได้อย่างลื้นเชิง

วิชา 8 ประกอบด้วย

- 1) วิปัสสนาญาณ คือ ญาณที่ทำให้เข้าใจลังขารตามความเป็นจริง
- 2) มโนมัยธิ คือ ถุทธีทางใจ
- 3) อิทธิวิธี คือ แสดงถุทธีต่างๆ ได้
- 4) ทิพพโลต คือ หูทิพย์
- 5) เลโடปริยญาณ คือ ญาณที่ทำให้กำหนดรู้ใจผู้อื่นได้
- 6) ปุพเพนิวาสานุลสติญาณ คือ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
- 7) ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์
- 8) อาสวักขยญาณ คือ ญาณที่ทำให้กิเลสอาสวะหมดลืน

จรณะ คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นทางบรรลุวิชา มีองค์ 15 ได้แก่

- 1) ศีลสังวร คือ การสำรวมในพระปฏิโมก্ষ
- 2) อินทรียสังวร คือ การสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีให้อารมณ์ส่วนที่จะซักนำไปทางชั่วเข้าติดอยู่ได้ สังวรเหล่านี้มีประจำรองค์เป็นปกติอยู่เสมอ ไม่จำต้องพยายามฝืนอย่างบุตชนทั้งหลาย
- 3) โภชเนมัตตัญญาตุ คือ การรู้ประมาณในการบริโภคให้พอติ ไม่มากไม่น้อยเกินไป เป็นจริยาที่เรารู้จักโดยชอบตามว่า การบริโภคอาหารถ้ามากเกินไป แทนที่จะเป็นคุณแกร่งกาย กลับเป็นโทษ
- 4) ชาคริyanuโยค คือ การประกอบความเพียรที่ทำให้ตื่นอยู่เสมอ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงรู้ลึกพระองค์อยู่เสมอ นิรรถ์เข้าครอบงำไม่ได้

5) **สัทธา** คือ ความเชื่อมั่นในความจริงและความดี พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยสัทธาอย่างอุกฤษ្ស ดังปรากฏในชาดกต่างๆ ที่พระองค์ได้บำเพ็ญบารมี โดยสละทั้งทรัพย์สินอันเป็นของนักการ สรลทั้งเนื้อเลือด และสรลได้แม้ชีวิตมาแล้วอย่างสมบูรณ์ เพื่อการทำงาน รักษาศีล และเจริญภวนา

6) **หิริ** คือ ความละอายต่อความชั่ว

7) **โอตตปปะ** คือ ความกลัวบาป กลัวทุจริต และความชั่วต่าง ๆ คุณธรรมทั้ง 2 ประการ คือ หิริ และโอตตปปะนี้ เป็นจโนณประจำพระองค์อย่างสมบูรณ์

8) **พาหุสัจจะ** คือ ความเป็นผู้ฟังมาก เรียนรู้มาก คุณธรรมข้อนี้ มีประจำพระองค์มาตั้งแต่ครั้งยังสร้างบารมี ทรงເອົາພະທໍາໃລ້ຟັງທຣມໃນສຳນັກຕ່າງໆ ເປັນລຳດັບມາ ໄດ້ຄຶກຈາຈກຮ່າງເຈນຈບຄືລປະ 18 ประการ ຕັ້ງແຕ່ກໍ່າວິຊາກະຕະຮາຊາກຸມາຮ

9) **ວິຣຍາຮັມກະ** คือ การทำความເພີຍຮອຍຢ່າງໄໝລດລະ ດັ່ງເຊັ່ນທຽບປໍາເພື່ອພຸຖທິກິຈ 5 ເປັນປະຈຳ คือ ເວລາເຫັນບິນທາຕ ເວລາເຍັນທຽບແສດງທຣມ ເວລາຄໍາທຽບປະກາດໂວກຫະກິດຫຼັງການ ເວລາເຖິງຄືນທຽບ ເຂລຍປ້ອມຫະກິດຫຼັງການ ເວລາໃກລໍຮູ່ທຽບປິຈາກາວເວໄນຍສັຕິວທີ່ຈະເພີງໂປຣດ

10) **ສຕີ** คือ การຄຸມໃຈໄວ້ກັບງານຫີ່ອສິ່ງທີ່ເກີຍຂຶ້ອງ ໂດຍໄມ່ເພີຍຫີ່ອຫລັງລືມ ສຕີເປັນເຄື່ອງກັ້ນຄວາມອາຍາກ ເປັນເຄື່ອງຮະວັງອາຮມລົ້ນ ພຣະລັມມາລັມພຸຖທິຈຳທຽບມີລົດອູ່ເລີມອ ໂດຍເຂັ້ມງວດຢ່າງຍິ່ງ ສຕີທີ່ຕີກເຂົ້າໄປໃນກາຍ ເວທານ ຈິຕ ອຣວມ

11) **ປັບປຸງ** คือ ความรอบรู้ในกองลังข้าราชการ ประมาณเห็นตามความเป็นจริง ພຣະລັມມາລັມພຸຖທິຈຳທຽບມີຄວາມຈຸ້າ ความເຫັນກວ້າງຂວາງ ທຽບສາມາດထັກຫຼັງຈຸ້າເຫັນຄວາມຕ້ອງ ຕາມຄວາມເປັນຈິງ ໄນມີຜິດພາດ

12) **ປຸ້ມຄານ**

13) **ທຸດຍຄານ**

14) **ຕັດຍຄານ**

15) **ຈຕຸຕຄານ**

ຮູ່ປານທີ່ 4 ຂ້ອහັນນີ້ คือ ກວາວທີ່ຈີຕສົງບ ເປັນສາມີ ປະເປີຕ ລະເີຍດອ່ອນຍິ່ງຂັ້ນຕາມລຳດັບພຣະລັມມາລັມພຸຖທິຈຳໄດ້ທຽບອັນດີກິດຫຼັງການ 4 ນີ້ ຂຍັບຂໍຍາຍໂລກີຍປັບປຸງໄປສູ່ໂລກຸຕຕຽບປັບປຸງ ບຣລຸພຣະລັມມາລັມໂພທິຈຸານ ເປັນອົງຄ້ອຮ້ານຕັນມາລັມພຸຖໂໂ

ຍິ່ງກວ່ານັ້ນ ພຣະລັມມາລັມພຸຖທິຈຳທຽບທຽບວ່າ ສິ່ງໃດເປັນປະໂຍ່ໜົນ ສິ່ງໃດໄຮປະໂຍ່ໜົນຕ່ອງສຽບພັດທິ່ງໜ່າຍ ນອກຈາກຈະທຽບເລືອກປົງປັດເພາະລົງທີ່ເປັນປະໂຍ່ໜົນແລ້ວ ຍັງທຽບຄ່າຍຫອດຄຸນທຣມທີ່ເປັນປະໂຍ່ໜົນເໜ່ານັ້ນ ໃຫ້ແກ່ເຫັນສາວກທິ່ງໜ່າຍ ດ້ວຍພຣະມາກຮຸນາອັນຍິ່ງໃຫ້ອີກດ້ວຍ ເພຣະເຫດຸນີ້ຈຶ່ງທຽບພຣະນາມວ່າ “ທຽບເປັນຜູ້ຄົງພຣ້ອມດ້ວຍວິຊາແລະຈຣນະ”

5.4.4 ทรงเป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “สุคโต” แปลว่า “ผู้เสด็จไปดีแล้ว” มีความหมายเป็น 4 นัย

คือ

- 1) เสด็จไปดี
- 2) เสด็จไปถูกต้อง
- 3) เสด็จไปสุจานะที่ดี
- 4) เสด็จไปงาม

1) **เสด็จไปดี** หมายความว่า พระองค์ทรงประพฤติดี ทั้งทางกาย วาจา ใจ คือ กายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริต ทรงประพฤติสม่ำเสมอมาเป็นอเนกชาติ จนเมื่อพระบารมีเต็มเปี่ยม ดับขันธ์จากชาติหนึ่งก็ไปสู่สุคติทุกชาติ ไม่ไปสู่ทุกตัวเลย เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระนามว่า “สุคโต”

2) **เสด็จไปถูกต้อง** หมายความว่า พระองค์ทรงดำเนินกาย วาจา ใจ ไปในแนวอริยมรรค ได้แก่ กรรมมีองค์ 8 ชี้นย่อลงเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา

ในเบื้องต้น พระองค์ทรงอบรมกายและวาจาร่วมกันด้วยศีล เรียกว่า ทรงดำเนินทางศีล ทรงมีศีล ละอาดบริสุทธิ์อย่างยิ่ง จนปรากฏผลในการปฏิบัติเป็น “ดวงศีล” มีลักษณะเป็นดวงไส้อยู่ที่ศูนย์กลางกาย

จากนั้น ทรงอบรมใจด้วยสมาธิ โดยนำใจไปหยุดอยู่ตรงกลางดวงศีลนั้น หยุดลงบ จนราคะ โถะ โมะ อกิชณา พยาบาท เข้ามารอบจำพรทัยของพระองค์ไม่ได้ พระทัยจึงใสบริสุทธิ์ เป็นสมาธิ หยุดนิ่ง จนกระทั้ง “รู้” ผุดขึ้น เรียกว่า “ปัญญา” หยุดนิ่งเข้าไปเช่นนั้น จนเข้าถึงกายภายใน ที่ลະเอียดประณีต ยิ่งๆ ขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม จนถึงธรรมกาย แล้วอาศัยธรรมกาย เข้าสماภัตเท็นแล้วอธิษฐานต่อไป

เมื่อถูกส่วนแล้วจึงตกศูนย์ เข้าถึงความเป็นโสดาบันบุคคล ลกิษาภิมีบุคคลตาม ลำดับ จนเป็นพระอรหันต์ลัมมาลัมพุทธเจ้า เพราะเหตุนี้จึงทรงพระนามว่า “สุคโต”

3) **เสด็จไปสุจานะที่ดี** หมายความว่า เสด็จไปสุจานะอันประเสริฐ และเป็นอมตะตลอดไป ดัง พระบาลีว่า เช่น ทิส คุจามโน แปลว่า ไปสู่แดนยันทนากษัตริย์ คือ นิพพาน ในขณะทรงมีพระชนม์อยู่ ก็เข้า สลุปปะเลสนิพพาน หรือ นิพพานเป็น ซึ่งอยู่ในศูนย์กลางของธรรมกาย และเมื่อจะดับขันธ์ พระองค์ก็เข้า สมาภัต อนุปะทิเลสนิพพาน หรืออยาตันนิพพานก็จะดึงดูดธรรมกายของพระองค์เข้าสู่นิพพานไป เช่นนี้ เรียกว่า เสด็จไปสู่แดนอันเกشم หรือเสด็จไปสุจานะที่ดี เพราะเหตุนี้จึงทรงพระนามว่า “สุคโต”

4) **เสด็จไปงาม** หมายความว่า ทรงพระดำเนินงาม เช่น เมื่อครั้งเสด็จพระดำเนินไปโปรด ปัญจวัคคีย์ยังป่าอิลิปตันนะนั้น เสด็จพระดำเนินไปโดยพระบาท มีฉัพพรรณรังสีรุ่งโรจน์ จนแม้แต่ลัตว์

จตุบาททวิบทที่ได้แลเห็น ต่างก็งงงันพากันหยุดนิ่งตะลึงไปหมด ทรงพระดำเนินงานหรือเสด็จไปgame เช่นนี้ จึงทรงพระนามว่า “สุคโต”

5.4.5 ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก

พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงพระนามว่า โลกวิทุ แปลว่า “ผู้รู้แจ้งโลก” คำว่า โลก ในที่นี้มีความหมาย เป็น 2 นัย คือ

นัยที่ 1 “โลก” หมายถึงชีวิตร่างกายของเรา ดังที่พระลัมมาลัมพุธเจ้า ตรัสว่า

“...อาวุโส ในร่างกายซึ่งมีประมาณวานิ่ง มีพร้อมทั้งลัญญา พร้อมทั้งใจนี้แล เรายังปฏิโภวติโลกไว้ บัญญัติเหตุเกิดโลกไว้ บัญญัติความดับโลกไว้ และบัญญัติ ทาง อันจะให้ถึงความดับโลกไว้”¹

พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงรู้แจ้งแห่งตกลอดถึงสภาพอันแท้จริงของชีวิตคนเราว่า ต้องมีความแก่เฒ่า เจ็บไข้ได้ป่วย ต้องกราบทบกับความเย็น ร้อน หิว กระหาย ประสบกับสิ่งที่ชอบใจบ้าง ไม่ชอบใจบ้าง ทรง บัญญัติเรื่องนี้ว่า “ทุกขอริยสัจ”

ทรงรู้แจ้งแห่งตกลอดถึงเหตุแห่งการเกิดของชีวิต ซึ่งทรงบัญญัติว่า “ทุกขอริยสัจ”

ทรงรู้แจ้งแห่งตกลอดถึงการหยุดเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ซึ่งทรงบัญญัติว่า “ทุกขอริยสัจ”

ทรงรู้แจ้งแห่งตกลอดถึงวิธีปฏิบัติ เพื่อหยุดการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งทรงบัญญัติว่า “ทุกขอริยสัจ” หรือ “มรรคขอริยสัจ”

พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงเรียก “นิโรธ” ว่า “ที่สุดแห่งโลกนั้น ไม่ต้องเกิด ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องตาย บุคคลที่ยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ย่อมไม่สามารถทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ที่สุดแห่งโลกนั้น ไม่สามารถไปถึงได้ด้วยวิถยานใดๆ ทั้งยังไม่ประกฎว่า มีบุคคลอื่นใดจะพึงทราบ พึงเห็น พึงถึงที่สุด ของโลกเลย แต่พระองค์นั้นทรงทราบชัดด้วยญาณที่ลัสนะอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม และทรงถึงที่สุด แห่งโลกแล้ว ทรงอยู่ฉบับพระมหาธรรมยารย์แล้ว² ทรงลงบดด้วยประการทั้งปวง มิได้ทรงหวังโลกนี้และโลกหน้า อีกเลย เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงทรงพระนามว่า “โลกวิทุ” คือ “ทรงรู้แจ้งโลก”

นัยที่ 2 “โลก” หมายถึงโลก 3 ซึ่งประกอบด้วย

1) สังขารโลก หมายถึง ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

¹ พระวิสุทธิมัคค์ เมตตา เล่ม 2 หน้า 576

² ขัดกิเลสอาสวะได้หมดสิ้นแล้ว

2) สัตว์โลก หมายถึง สัตว์ผู้ไม่เกิดมาเกิดโดยอาศัยขันธ์ 5

3) โอกาสโลก หมายถึง ลูกภายนอก คือ แผ่นดิน มหาสมุทร จักรวาลทั้งปวง ซึ่งสัตว์ทั้งหลายที่อาศัยขันธ์ 5 ก็อาศัยอยู่ในโอกาสโลกนี้อีกชั้นหนึ่ง

ที่ว่าพระลัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก จึงหมายถึงการที่พระองค์ทรงรู้ถึงจริต อัธยาศัย อันตราย กรรม ทิฏฐิ ธรรมอันทำให้เกิดแห่งสัตว์ทั้งหลายอย่างกระฉ่างแจ้ง ทรงรู้ถึงลักษณะของขันธ์ 5 อันเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ และแม่โครงสร้าง องค์ประกอบแห่งจักรวาล ลูกภายนอกที่ล้อมรอบตัวเรารอยู่ พระองค์ก็ทรงรู้โดยลินเชิง

5.4.6 ทรงเป็นสารถฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

พระลัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “อนุตตโร บุริสทัมมสารถ” แปลว่า สารถฝึกบุรุษที่ฝึกได้ไม่มีใครยิ่งกว่า อาจแยกพิจารณาพระนามของพระองค์เป็น 3 ส่วน คือ

1) อนุตตโร

2) บุริสทัมม

3) สารถ

1) **อนุตตโร** หมายความว่า ยอดเยี่ยมอย่างไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน เหตุที่ทรงมีพระนามนี้ก็ เพราะทรงพระคุณอันประเสริฐ บริบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทั้งสั้นและอย่างหาผู้ใดเสมอเหมือน มิได้ ไม่ว่าจะเป็นพระหม เทวดา หรือมนุษย์ก็ตาม

2) **บุริสทัมม** หมายถึง ผู้ที่ฝึกได้หรือควรฝึก ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ อมนุษย์ หรือติรัจฉานก็ตาม

3) **สารถ** หมายถึง ผู้บังคับ หรือผู้ฝึก

บุริสทัมมสารถ จึงหมายความว่า พระองค์ทรงสามารถฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ ไม่ว่าจะเป็นติรัจฉาน มนุษย์ หรืออมนุษย์ก็ตาม ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า แม้ลัตต์ติรัจฉาน เช่น พญาค หรือช้าง พระองค์ยังทรงฝึกให้ลัตต์เหล่านั้นละพยศ แล้วตั้งอยู่ในศีล แม้มนุษย์ เช่น อัมพวัฒนาพทีปุรุกรานพระองค์ ในที่สุดก็ต้องไปกราบทูลขอมาโทช พร้อมกับไปกราถิพรามณผู้เป็นอาจารย์ หรือแม่อมนุษย์ เช่น อาพวายกษ์ พระองค์ยังทรงแนะนำลั่งสอน จนอาพวายกษ์ได้ดวงตาเห็นธรรม เลื่อมใจในพระพุทธศาสนา

เมื่อนำคำ “อนุตตโร” และ “บุริสทัมมสารถ” มารวมกัน จึงมีความหมายว่า พระองค์ทรงพระคุณอันประเสริฐอย่างหาใครเสมอเหมือนมิได้ จึงทรงสามารถฝึกอบรมผู้ที่ควรฝึก ให้มีคุณธรรมและเมตตา เห็นธรรม แบบุคคลที่ผู้อื่นฝึกไม่ได้ พระองค์ก็ทรงฝึกได้ เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระนามว่า “ทรงเป็นสารถฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า”

5.4.7 ทรงเป็นศาสตร์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “ลัตถາ เทเวนุสลานัง” แปลว่า “ศาสตร์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” เหตุที่ทรงพระนามว่า “ลัตถາ” คือ “ศาสตร์” ก็เนื่องจากพระองค์ทรงประภาศพระศาสนากลางและพระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแต่ละครั้งๆ แม้จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่มีจุดมุ่งหมายเป็นแนวเดียวกัน คือ มุ่งประโยชน์ในภาพนี้ ภาพหน้า และประโยชน์สูงสุด คือ นิพพาน

การแสดงธรรมของพระองค์นั้น นอกจากทรงมีพระมหากรุณายิ่งใหญ่แล้ว ยังทรงพระปริชาสามารถเป็นเลิศ พระองค์จึงทรงลั่งสอนอบรมเหล่าสัตว์โลก ให้อย่างกว้างขวาง ดังปรากฏในพุทธกิจประจำวันว่า เวลาเย็นทรงแสดงธรรม เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ เวลาเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงพระนามว่า “ทรงเป็นศาสตร์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

5.4.8 ทรงเป็นผู้เบิกบานแล้ว

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “พุทธो” แปลว่า “ผู้เบิกบานแล้ว” บางแห่งแปลว่า “ผู้ตื่นผู้เบิกบานแล้ว”

ที่แปลว่า “ผู้ตื่น” นั้น มีความเป็น 2 นัย คือ

นัยที่ 1 พระองค์ตรัสรู้โดยธรรม หรือธรรมอันควรรู้หมดสิ้นทุกประการ พระองค์จึงทรงเป็น “ผู้ตื่น” คือ ทรงตื่นเองจากความเชื่อถือและข้อปฏิบัติผิดๆ ทั้งหลาย ที่ยึดถือปฏิบัติกัน มานานแสนนาน อีกทั้งยังทรงปลูกผู้อื่น ให้พ้นจากความหลงมงายกับคำสอนผิดๆ ซึ่งถ่ายทอดต่อๆ กันมาด้วย

นัยที่ 2 พระองค์ตรัสรู้โดยสัจ 4 ด้วยพระญาณอันยิ่งของพระองค์เอง พระองค์จึงทรงเป็น “ผู้ตื่น” คือ ทรงตื่นจากความไม่รู้ แล้วทรงลั่งสอนสัตว์โลกทั้งหลายให้รู้และปฏิบัติตาม จนกระทั้งบรรลุอรหัตผล เช่นพพานตามพระองค์ไปมากmany

ล้วนที่แปลว่า “ผู้เบิกบาน” ก็ เพราะนำไปเปรียบกับดอกบัว กล่าวคือ การที่พระองค์ทรงประกอบความเพียรด้วยประการต่างๆ มานานถึง 6 พรรษา ขณะที่ยังมิได้ทรงบรรลุพระลัมมาลัมโพธิญาณ ยอมเปรียบได้กับดอกบัวที่ยังตุมอยู่ ครั้นเมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรลัมมาลัมโพธิญาณแล้ว จึงเปรียบได้กับดอกบัวที่บานแล้ว呀มต้องแสงอาทิตย์อุ่น พระฤทธิ์ของพระองค์ย่อมผ่องแผ่ว เบิกบานเต็มที่

ความหมายทั้ง 2 นัย ดังกล่าวแล้วนี้ คือ คำแปลของ “พุทธो” ด้วยเหตุนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงพระนามว่า “ทรงเป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว”

5.4.9 ทรงเป็นผู้จำแนกธรรม

พระลัมมาลัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า “ภาควา” คัพท์คำนีมีความหมายหลายอย่าง คือ

- 1) ผู้มีภาคย์
- 2) ผู้หักกิเลส
- 3) ผู้มีภาคธรรม
- 4) ผู้จำแนกธรรม
- 5) ผู้คบวิหารธรรมฝ่ายดี
- 6) ผู้ชายตัณหาในภาพ

1) ผู้มีภาคย์ คำว่า “ภาคย์” แปลว่า โชคดี หรือบุญกุศล ผู้มีภาคย์จึงหมายความว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงบริบูรณ์ด้วยกุศลธรรม ผลบุญจึงทำให้พระองค์ได้รูปกายที่เปลี่ยมด้วยบุญลักษณะครบถ้วน ทรงได้รับความลุขอันประณีต ทั้งฝ่ายโลกียะ และโลกุตตരะ ทรงเป็นผู้ประสบแต่โชคดี ด้วยบุญการมีของพระองค์

2) ผู้หักกิเลส หมายความว่า พระองค์ทรงกำจัด ราคะ โถสะ โมหะ ตัณหา อวิชชา ตลอดจนอกุศลธรรมทั้งปวงออกจากพระทัยได้เด็ดขาดแล้ว โดยสรุปก็คือ พระองค์ทรงเป็น ผู้บริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากอาล裟ใดๆ ทั้งสิ้น จึงทรงพระนามว่า “ภาควา”

3) ผู้มีภาคธรรม คัพท์ว่า “ภาค” หมายถึง คุณสมบัติ 6 ประการ คือ

1. อิสริยะ ได้แก่ ความเป็นใหญ่ หรือความเป็นเจ้า
2. มัมมะ ได้แก่ โลกุตตරธรรม หรือเหนือโลก
3. ยศ ได้แก่ ชื่อเลียง
4. สิริ ได้แก่ มิ่งขวัญ หรือความสง่า俐落
5. กาม ได้แก่ ความสำเร็จตามที่ปรารถนา
6. ปยตตะ ได้แก่ ความขณะกเขมั่น หรือความตั้งใจ

ด้วยคุณสมบัติทั้ง 6 ประการนี้ พระลัมมาลัมพุทธเจ้ายอมยังประโยชน์ ให้สำเร็จได้ตามปรารถนาทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ของพระองค์เอง หรือประโยชน์ของผู้อื่น เพาะเหตุนี้พระองค์จึงทรงพระนามว่า “ภาควา”

4) ผู้จำแนกธรรม หมายความว่า เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรลัมมาลัมโพธิญาณแล้ว พระองค์

ทรงเป็นลัพพัญญู ทรงรู้แจ้งธาตุธรรมทั้งปวงด้วยภูมิปัญญาของธรรมกาย จึงทรงสามารถจำแนกแยกแยะธรรมล้วนที่ละเอียดๆ ให้เห็น เช่น ทรงจำแนกขันธ์ ธาตุ อายตนะ จิต อินทรีย์ ปฏิจสมุปบาท อริยสัจ เป็นต้น ทรงจำแนกอริยสัจออกเป็น “ทุกข์” มีความหมายว่าเป็นเครื่องบีบคั้น ปัจจัยปรุงแต่งให้เราร้อน แปรปรวน เป็น “สุข” มีความหมายว่า เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็น “นิโรธ” มีความหมายว่า เป็นสภาพที่ทุกข์ดับไป เป็นความลังด์ ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง ยังผลให้ “หยุด” ตลอดไป เป็น “มรรค” มีความหมายว่า เป็นเหตุนำออกจากทุกข์ เมื่อทรงจำแนกธรรมแล้ว ก็ทรงนำไปลั่งสอนตลอดเวลาแห่งการประภาศ พระศาสนา

อนึ่ง ภาระที่พระองค์ทรงเป็นที่นับถือของชาวโลก อย่างกว้างขวาง การที่พระองค์ทรงบำบัดทุกข์ทางกาย และใจให้แก่หมู่ชนที่เข้าไปฝ่า การที่ทรงอุปการะชันเหล่านั้นด้วยอามิสทาน และธรรมทานตลอดจน ทรงพระปริชาสามารถชักนำให้ลัตว์ทั้งหลายประสบความสุข ทั้งที่เป็นโลภิยะและโลกุตตระคุณลับบดีเหล่านี้คือที่มาของพระนามว่า “ภาควَا”

5) **ผู้คوبวิหารธรรมฝ่ายดี** หมายความว่า พระองค์ทรงเลพทิพยวิหาร พรหมวิหาร อริยวิหาร ทรงเลพความลังดทางกาย ทางใจ สงบอยู่ในธรรมกาย ทรงเลพรสแห่งอมตธรรม หรือนิพพาน เพราะเหตุนี้พระองค์จึงทรงพระนามว่า “ภาควَا”

6) **ผู้คายตัณหาในภพ** หมายความว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระอรหันต์ หมวดจากอาสวากิเลสทั้งปวง ย่อมบรรลุนิพพาน ไม่มีการเวียนกลับไปลูภพ 3 อึก เพราะเหตุนี้จึงทรงพระนามว่า “ภาควَا”

5.5 ความสำคัญของการประกาศพระพุทธคุณ

การประกาศพระพุทธคุณของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า แท้ที่จริงก็คือ การแนะนำตัววิทยากรให้ผู้ฟังรู้จัก ดังที่นิยมกระทำกันอยู่ในการลัมมนา หรือการประชุมต่างๆ ในปัจจุบัน ในการประชุมลัมมนาโดยทั่วไปจะมีพิธีกร หรือผู้ดำเนินการอภิปราชย์เป็นผู้แนะนำวิทยากร แต่ในกรณีที่ไม่มีผู้อื่นแนะนำให้หรือแนะนำไม่สมบูรณ์ วิทยากรก็จำเป็นจะต้องแนะนำตนเองให้ที่ประชุม หรือผู้ฟังรู้จักตนเองอย่างถูกต้อง ก่อนที่จะอภิปราชย์หรือแสดงปาฐกถา ในกรณีของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน ในเมื่อไม่มีผู้ใดแนะนำ พระองค์ก็ทรงจำเป็นต้องแนะนำพระองค์เองต่อพระเจ้าอชาตคัตวุ

การแนะนำตัวของวิทยากรต่อที่ประชุมนั้นเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ที่ประชุมทราบถึงคุณวุฒิความรู้ ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์ของวิทยากร การแนะนำตัวตามความเป็นจริง ปราศจากอหังการหรือการยกตนข่มผู้อื่น ย่อมจะเป็นผลดีมากกว่าผลเสีย ทั้งเป็นการน้อมนำผู้ฟังให้เกิดศรัทธาต่อผู้พูด ตั้งแต่เริ่มแรกอีกด้วย

สำหรับในกรณีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ยิ่งจำเป็นต้องแนะนำพระองค์เป็นอย่างยิ่ง เพราะ

1. พระพุทธคุณของพระองค์นั้น ยิ่งใหญ่และประเสริฐเกินกว่าที่จะมีผู้ใดล่วงรู้ทั้งหมด หากไม่ทรงแนะนำด้วยพระองค์เองแล้ว พระเจ้าอชาตคัตtruก็อาจจะไม่ทรงทราบ หรือไม่แน่พระทัยว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงคุณเห็นอสัตว์โลกทั้งปวงเช่นนั้น

2. พระพุทธองค์นั้นทรงพระอัจฉริยภาพประเสริฐสุด อย่างหาผู้ใดเทียบเทียมมิได้ ห่างไกลอย่างมากจากครูทั้ง 6 ซึ่งพระเจ้าอชาตคัตruเคยเล็งไปหา มีฉะนั้นพระภิกษุลงมหัมุ่นใหญ่ถึง 1,250 รูป ที่เห็นอยู่เฉพาะพระพักตร์ คงจะไม่ลงบลงเสียงอย่างน่าประทับพระทัยถึงปานนั้น

3. พระพุทธองค์นั้นทรงคุณธรรมประเสริฐสุด มีฉะนั้นแล้ว พระเจ้าพิมพิสาร พระราชาผู้ยิ่งใหญ่แห่งแคว้นมคอ พระราชนิรดิษของพระเจ้าอชาตคัตruคงจะไม่ทรงเลื่อมใสถึงกับทรงเป็นอุปถัมภกคนสำคัญ

4. พระพุทธองค์ทรงปราณາให้พระเจ้าอชาตคัตruได้ฟังจากพระโอฆรูปของพระองค์เอง เพราะแม้ว่า หมาชีวกโกรกภัจจ์จะได้กราบทูลไปครั้งหนึ่งแล้วแต่ก็ยังไม่มีผลเท่ากับการได้ฟังจากพระโอฆรูปของพระองค์

5. พระพุทธองค์ทรงปราณາจะให้พระเจ้าอชาตคัตruทรงตั้งพระทัยฟังการเฉลยปัญหาเกี่ยวกับสามัญญาณเบื้องลุงขึ้นไป จึงต้องทรงกระตุนให้พระเจ้าอชาตคัตruทวีความศรัทธาในพระพุทธองค์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสามัญญาณเบื้องลุงขึ้นไปนั้นเป็นเรื่องเข้าใจยาก หากตั้งใจฟังด้วยศรัทธาแล้ว เรื่องยากก็อาจจะกล้ายเป็นง่ายได้

อนึ่ง มีสิ่งที่น่าลังกาว่า การประกาศพระพุทธคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้ทรงกระทำเมื่อทรงเห็นว่า พระเจ้าอชาตคัตruทรงแสดงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธองค์เป็นอย่างยิ่งแล้ว การที่พระพุทธองค์มิได้ทรงประกาศพระคุณตั้งแต่ก่อนการเฉลยปัญหาสามัญญาณเบื้องต้น เพราะอาจจะทำให้พระเจ้าอชาตคัตruทรงเข้าใจผิดไปว่าเป็นการโอ้อวด

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตruได้สดับพระพุทธคุณอันบริบูรณ์บริสุทธิ์ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงจำแนกออกเป็นข้อๆ เป็นการยืนยันพระพุทธคุณที่หมาชีวกโกรกภัจจ์ได้เคยกล่าวไว้สรรเริญกับพระองค์มาแล้ว ครั้งหนึ่ง จึงก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธองค์โดยปราศจากข้อกังขา

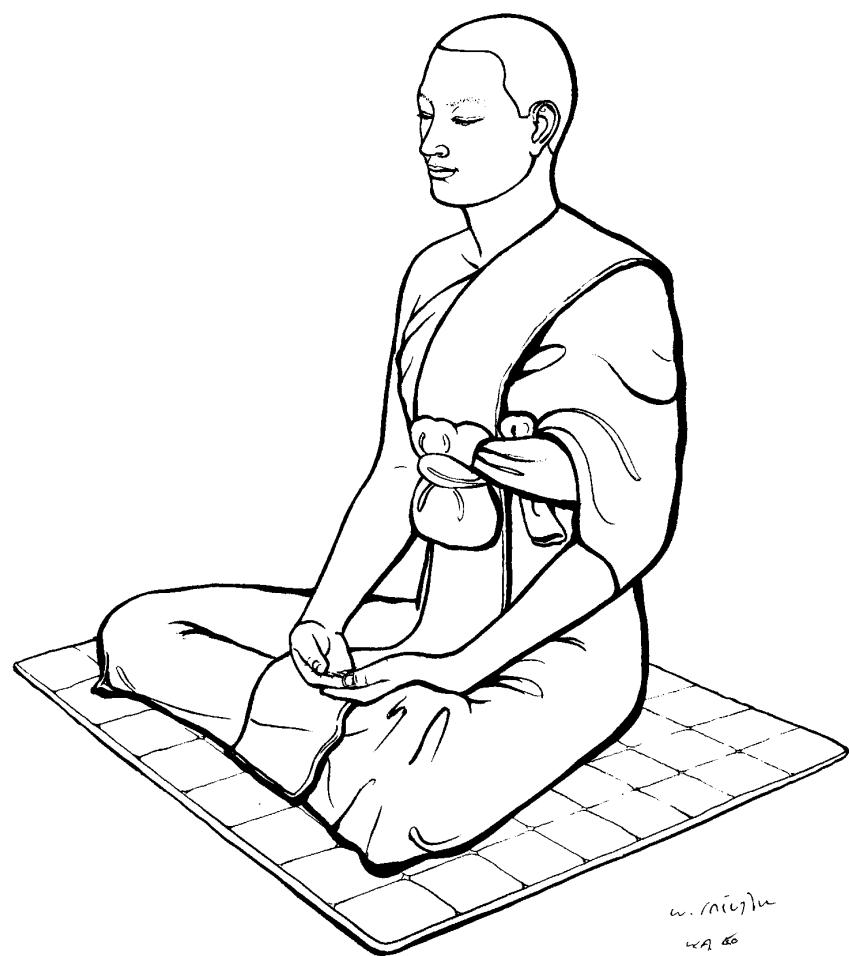
อย่างไรก็ตาม มาบัดนี้พระเจ้าอชาตคัตruได้ทรงทราบถึงสามัญญาณเบื้องต้นแล้วว่า มี 2 ประการ คือ

1) การยกสถานภาพของตนให้สูงขึ้นจากฐานะเดิม ผู้อุบัติไม่ว่าจะมาจากชนชั้นวรรณะใด ก็ตาม เมื่อตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม ย่อมได้รับการเคารพ กราบไหว้ คุ้มครองจากชาวรา瓦ลสุกุระดับชั้น แม้แต่พระราชาหมาชัตريย์ ซึ่งเป็นใหญ่ที่สุดในแคว้น

2) มีสิทธิได้รับการบำรุงด้วยปัจจัย 4 จากชาวรา瓦ลสุกุระดับชั้นโดยชอบธรรม

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 5 สามัญญาณเบื้องต้น จะโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 5 และวิจัยศึกษา บทที่ 6 ต่อไป

บทที่ 6

คุณธรรม

ที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์

เนื้อหาบทที่ 6

คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์

6.1 แรงจูงใจและเป้าหมายในการบวช

6.2 ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุ

6.2.1 สำรวมระวงศ์ในพระป่าโถไมก์

6.2.2 มีอาชีพบริสุทธิ์

6.2.3 ถึงพร้อมด้วยศีล

6.2.4 คุ้มครองทوارในอินทรีย์ทั้งหลาย

6.2.5 ประกอบด้วยสติล้มปัชญญา

6.2.6 เป็นผู้ลับโดษ

แนวคิด

1. ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุทั้ง 6 ประการ เป็นแนวทางในการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้ได้บรรลุ สามัญผลเบื้องกลาง และเบื้องสูง
2. พระภิกษุผู้บรรณาความหลุดพ้นจากกิเลส อันเป็นสามัญผลเบื้องสูง ต้องศึกษาทำความเข้าใจ ในข้อปฏิบัติทั้ง 6 ประการให้ถ่องแท้ จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงและเกิดผลดีตามมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ศึกษาเห็นเรื่องจุ่งใจของการบวช และเห็นเป้าหมายในการบวชของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาว่า มีเป้าหมายสำคัญ คือ การหลุดพ้นจากอาสวากิเลส ทำพระนิพพานให้แจ้ง
2. เพื่อให้ผู้ศึกษาทราบ และเข้าใจข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุทั้ง 6 ประการที่จะต้องนำไปใช้ ฝึกฝนอบรมตนเอง จนเกิดเป็นสามัญผลเบื้องสูงต่อไป
3. เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจว่า การจะทำพระนิพพานให้แจ้งได้นั้น จะต้องอาศัยข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุทั้ง 6 ประการนี้เป็นแนวทางในการฝึกฝนตนเอง

บทที่ 6

คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์

ก่อนที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจะตรัสรอธิบายถึงสามัญญาณเบื้องลุ่ยิ่งๆ ขึ้นไป พระพุทธองค์ทรงวางรากฐานความเข้าใจในเรื่องของการบวชให้กับพระเจ้าอชาตศัต្ដรุ ดังต่อไปนี้

6.1 แรงจูงใจและเป้าหมายในการบวช

กุลบุตรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา มีได้บวชเพราะถูกบังคับ แต่เป็นพระมีศรัทธาในพระธรรม และมีปัญญาไตรตรองถึงสภาวะอันแท้จริงของชีวิต จึงตัดสินใจเข้ามาบวช ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าอชาตศัต្ដรุว่า

“เมื่อพระตถาคตทรงสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ให้รู้ตาม ... คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดภายหลังในตรากุลได้ตรากุลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้วได้ครรภานาในพระตถาคต เมื่อได้ครรภานาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักว่า มวลวัลลัคบัณฑิต เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลดปล่อย การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรมจารย์¹ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยล้วนเดียวดุจลังขี้ด² ไม่ใช่ทำได้ง่าย อย่างกระนั้นเลย เราพึงปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโภคสมบัติ น้อยใหญ่ ละเครื่อญาติน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต...”³

¹ พรมจารย์ หมายถึง การครองชีวิตที่ปราศจากเมตตา, การประพฤติธรรมอันประเสริฐ, การครองชีวิตอันประเสริฐ, กलayanปุถุชนและพระอริยบุคคลที่ยังไม่บรรลุรหัตผล ได้เชื่อว่า “กำลังอยู่พรมจารย์” ส่วนพระอรหันต์ได้เชื่อว่า “อยู่จบพรมจารย์” แล้ว คือ เสรีจกิจที่ต้องทำในการกำจัดกิเลสอาสวะ เพาะหมดกิเลสแล้ว

² ลังขี้ด หมายถึง หอยลังขี้ที่ถูกนำมาขัดทำความสะอาดจนมีลักษณะลาดบวสุทธิ์ และตกแต่งประดับประดาด้วยโลหะ เช่น เงินหรือทองจนสวยงาม หมายความว่าใช้หลั่นน้ำพระพุทธมนต์ หรือใช้เปา วิธีการทำลังขี้ขัดนี้ยุ่งยากและซับซ้อนมาก

³ สามัญญาณลุต ท. ล. 9/102/82-83

จากพระธรรมเทคโนโลยีกามานี จะเห็นว่า พระสัมมาลัมพุทธเจ้าทรงมีพระประลักษณ์ที่จะแสดงให้พระเจ้าชาตคัตธูเข้าพระทัยว่า แรงจูงใจที่เป็นเหตุให้บุรุษเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานั้นมี 3 ประการ คือ

1. มีศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาลัมพุทธเจ้า
2. มีปัญญาตรองเห็นโถงภัยในชีวิต凡รา瓦สว่า ทั้งคับแแคบ และเป็นที่มาของกิเลส
3. มีปัญญาตรองเห็นคุณของชีวิตนักบวชว่า มีโอกาสประพฤติพระมหาธรรมได้เต็มที่ด้วยแรงจูงใจเช่นนี้ จึงตัดสินใจเข้ามาบวช ดังนั้นการบวชของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการบวชที่มีเป้าหมาย สูงส่งและดีงาม

จากแรงจูงใจข้อ 2 และ 3 ย่อมกำหนดเป็นเป้าหมายในการบวชได้ 2 ประการ คือ

1. บวชเพื่อลับปอกุศลทั้งปวง หรือบวชเพื่อลากนั้นเอง
2. บวชเพื่อประพฤติพระมหาธรรมให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ อันเป็นการลั่งสมบุญบารมีให้อย่างๆ ขึ้นไปลิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชีวิต凡ราวาลเป็นที่ประชุมแห่งบ้าปอกุศลก็คือ พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “凡ราวาลคับแแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี”

“凡ราวาลคับแแคบ” หมายความว่า การใช้ชีวิตแบบ凡ราวาลนั้น ต้องเกี่ยวข้องพัวพันอยู่ด้วยเรื่องกาม 凡ราวาลทั้งหลายจึงตกอยู่ในอำนาจของการ หรือตกเป็นทาสของการ

“กาม” คืออะไร การประกอบด้วยองค์ 2 คือ

1. กิเลสกาม
2. วัตถุกาม

1. **กิเลสกาม** คำว่า “กิเลส” โดยรูปศัพท์ หมายถึง ความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิด ทำให้จิตใจชุ่นมัวไม่บริสุทธิ์ “กาม” หมายถึง ความใคร่ ความอยาก หรือลิ่งที่น่าประณานา ดังนั้น “กิเลสกาม” จึงหมายถึง ความชั่วที่แฝงอยู่ในใจแล้วผลักดันให้ทำลิ่งที่ผิด เพื่อให้ได้มาในลิ่งที่ประณานา

กิเลสกามแบ่งออกเป็น 10 อย่าง คือ

- 1) โลภะ ได้แก่ ความโลภ อยากรได้ของผู้อื่นในทางผิด
- 2) โถะ ได้แก่ ความคิดประทุชร้ายผู้อื่น เบียดเบี้ยนรังแกผู้อื่น
- 3) โมหะ ได้แก่ ความหลง หรือความไม่รู้ตามความเป็นจริง
- 4) 慢ะ ได้แก่ ความถือตัว สำคัญว่าตัวดีกว่า เหนือกว่าผู้อื่น
- 5) ทิฏฐิ ได้แก่ ความเห็นผิดๆ ตื้อดึง เมื่อ “ทิฏฐิ” รวมกับ “慢ะ” เป็น “ทิฏฐิ慢ะ” จึงหมายความว่า “ตื้อร้นowardดี หรือตื้อดึงถือตัว”

- 6) วิจิกิจชา ได้แก่ ความลังเลสังสัยในกฎธรรมทั้งหลาย
- 7) ถืนะ ได้แก่ ความเหดหู่ ความท้อแท้ถดถอย
- 8) อุทธิจะ ได้แก่ ความฟุ่มซ่าน ขาดความสงบในจิตใจ
- 9) อหิริกะ ได้แก่ ความไม่ละอายต่อความชั่วทั้งหลาย
- 10) อโนตัปปะ ได้แก่ ความไม่เกรงกลัวต่อความชั่ว

2. วัตถุกาม หมายถึง วัตถุอันน่าใคร่ น่าประณยา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การคุณ

การคุณ แบ่งออกเป็น 5 อย่าง คือ

- 1) รูป คือ สิ่งต่างๆ ที่เราเห็นได้ด้วยตา
- 2) เสียง คือ เสียงต่างๆ ที่เราได้ยินได้ด้วยหู
- 3) กลิ่น คือ กลิ่นต่างๆ ที่เราดมได้ด้วยจมูก
- 4) รส คือ รสต่างๆ ที่เรารับรู้ได้ด้วยลิ้น
- 5) โภภัตต์พะ คือ สัมผัสที่เรารับรู้ได้ด้วยผิวกาย

จะเห็นว่า “กิเลสกาม” นั้นเป็นลักษณะของใจคนเราที่เกิดความคิดชั่วขึ้นได้เองอยู่แล้ว ถ้าเราปล่อยปละละเลย ไม่อบรมขัดเกลา ก็มีแต่จะพอกพูนทวีมากขึ้นๆ ครั้นเมื่อกิเลสกามมากระทบกับวัตถุกามใจคนเราซึ่งมีโลภะและโมหะเป็นเชือลักษณ์อยู่แล้ว ย่อมจะเกิดความรู้สึกว่า วัตถุกามต่างๆ ล้วนน่าใคร่น่าประณยาไปหมด ถ้าได้วัตถุกามเหล่านั้นมาสมใจตนเองย่อมจะรู้สึกเป็นสุข จึงเกิดความเพียรพยายามแสวงหาวัตถุกามมาไว้ในครอบครองให้มากเท่าที่จะมากได้ ในที่สุดก็กลายเป็นความหลง ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัตถุกามนั้นๆ

ในทำนองกลับกัน ถ้าพลาดหวังในวัตถุกามที่ตนประณยา คนเราจะรู้สึกเป็นทุกข์ หากไม่เกิดความรู้สึกเหดหู่ ท้อแท้ หรือผิดหวังอย่างรุนแรง จะถึงกับทำลายตนเองด้วยวิธีการต่างๆ ไปเลี้ยงก่อน โගะ โมหะ ทิฏฐิมานะ ตลอดจนความไม่ละอาย และความไม่เกรงกลัวต่อความชั่วและบาปทั้งหลาย ซึ่งอนึ่งอยู่ในใจคนเราตลอดเวลานั้น ก็จะกระตุนหรือหันเหความรู้สึกเป็นทุกข์นั้น มาเป็นความคิดประทุษร้าย เบี้ดเบี้ยนรังแกผู้อื่นโดยประการต่างๆ จึงเกิดการลั่งลงบำบัดให้แก่ตนเอง ด้วยความโง่เขลาเบาปัญญาโดยแท้ นี่คือทางมาแห่งชุลี หรือกิเลสประการหนึ่ง

ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกสุขหรือทุกข์ อันเนื่องมาจากการวัตถุกามหรือการคุณ 5 ล้วนมีแต่โทษภัยต่อใจคนเราทั้งสิ้น ทราบได้ที่คนเรายังมีความคิดว่า การคุณ 5 เท่านั้นที่จะทำให้มีความสุข คนเราจะย่อมจะตั้งหน้าตั้งตาแสวงหาแต่ความสุขเรื่อยไปโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งไม่รู้จักสอนใจตนเองได้ว่า จุดที่ “พอ” นั้นอยู่ตรงไหน เมื่อมุ่งหน้าแสวงหาต่อไปเรื่อยๆ ไม่วันใดวันหนึ่งก็จะต้องประสบปัญหา เพราะแต่ละคนก็มุ่งแสวงหา

ในสิ่งเดียวกัน จึงเกิดการเผยแพร่หน้ากันหรือเกิดการแข่งขันแย่งชิงกันขึ้น

ครั้นแล้ว กิเลสกรรมจะสอนให้แต่ละฝ่ายนำกลยุทธ์ของมาใช้ในการต่อสู้กัน ซึ่งขัยกันทุกรูปแบบ เพื่อความเป็นผู้ชนะดังปรากฏให้เห็นอยู่ในโลกปัจจุบันนับตั้งแต่การซิงไทร์บกันในด้านเศรษฐกิจระหว่างบุคคลหรือระหว่างประเทศ การคดโกงและการแก้แค้นกัน ไปจนถึงสังคมมีลักษณะผ่านพ้นธุรกัน เหล่านี้ล้วนเป็นทางมาแห่งธุลีหรือกิเลสทั้งสิ้น พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเรื่องโภชของกรรมไว้มากมาย เป็นตนว่า “การทั้งหลาย ควรทราบชื่นใจ ย่อมยำ่ยีจิตโดยรูปต่างๆ”¹

จากที่ได้บรรณนามาทั้งหมดนี้ น่าจะพอเป็นแนวทาง ซึ่งให้เห็นได้แล้วว่า การใช้ชีวิตแบบมารวัล นั้นตอกย้ำได้อำนาจของกรรม อันเป็นบ่อเกิดแห่งบาปบุญกุศลทั้งปวง

ล้วนชีวิตนักบวชนั้น มีโอกาสประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ได้ ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “มารวัลสับแคน เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลดปล่อย การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ ให้บริบูรณ์บริสุทธิ์โดยล้วนเดียวดุจลังขัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย”

ลิ่งแรกที่ควรพิจารณา ก็คือ คำว่า “บรรพชา”

คำว่า “บรรพชา” โดยรากศัพท์เดิมแปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง หรือการทำให้ถึงชีวามเป็นผู้ประเสริฐ แต่เดิมที่เดียวคำว่า “บรรพชา” หมายความว่า บวช เช่น สิทธิ์ตราชกุมารเลส์จลอกบรรพชา เป็นต้น แต่ในปัจจุบันคำว่า “บรรพชา” หมายถึงบวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุใช้คำว่า “อุปสมบท” และมักจะใช้ควบกันว่า “บรรพชาอุปสมบท” หรือโดยทั่วไปมักนิยมพูดกันว่า “บวช” เมื่อบวชแล้วก็ได้เชื่อว่า “บรรพชิต” บรรพชิตทั้งหลายที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ก็เพื่อเว้นความชั่วทุกอย่าง ในขณะเดียวกัน ก็ต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถึงชีวามเป็นผู้ประเสริฐ ด้วยการสร้างบุญกุศลทั้งปวงให้ยิ่งๆ ขึ้นไป

การที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “บรรพชาเป็นทางปลดปล่อย” นั้นหมายความว่า บรรพชิต หรือพระภิกษุย่อมมีโอกาสประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ได้ง่าย เมื่อเทียบกับมารวัลหรือผู้ครองเรือน ทั้งนี้เพราะโดยพระวินัยแล้ว การเลี้ยงชีพของพระภิกษุต้องขึ้นอยู่กับมารวัล ดังนั้น พระภิกษุจึงไม่ต้องกังวลด้วยเรื่องการทำมาหากินแบบมารวัลทำให้สามารถทุ่มเทเวลาและชีวิตเพื่อการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้โดยบริบูรณ์ กรณีเช่นนี้ย่อมเอื้ออำนวยให้พระภิกษุห่างไกลจากการคุณได้มากที่เดียว ซึ่งจะยังผลให้การประพฤติพรหมจรรย์นั้นบริบูรณ์บริสุทธิ์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชีวิตนักบวชมีโอกาสสร้างบุญกุศลทั้งปวง สะท verk ว่าชีวิตมารวัลมากนัก

อนึ่ง พระธรรมเทศนานี้ย่อมเป็นการบอกพระเจ้าอชาตคัตตูโดยนัยว่า ลักษณะของพระพุทธองค์ล้วน มีเป้าหมายในการบวชทั้งสิ้น มิใช่บวชโดยไร้เป้าหมาย หรือบวชเพื่อหากินดังเช่น นักบวชบางจำพวก ทั้งนี้ ย่อมเป็นการยกครัวทราของพระเจ้าอชาตคัตตูอีกชั้นไปอีกด้วย

¹ ขั้คควิสาณสูตร ข. ส 25/296/334

6.2 ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพระภิกษุ

เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงแรงจูงใจ และเป้าหมายของการบวชຈบลงแล้ว ได้ตรัสต่อไปอีกว่า

“เมื่อบวชแล้วสำรวมระวังในพระปฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโศจร มีปรกติเห็นภัยในโทชแม้เพียงเล็กน้อย สามารถคึกขายอยู่ในลิกข忙ททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วจกรรมที่เป็นกุศล มืออาชีพบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติลัมปชัญญะ เป็นผู้ลั้นโดยชา”¹

จากพระธรรมเทศนาดังกล่าวแล้วนี้ ย่อมแสดงว่าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์จะให้พระเจ้าอชาตศัตรุทรงทราบว่า ผู้ที่บวชเข้ามาเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องปฏิบัติตนอย่างใด บ้าง และจะต้องละเว้นการปฏิบัติอย่างใดบ้าง ซึ่งอาจแยกออกให้เห็นได้ง่าย ดังนี้

1. สำรวมระวังในพระปฏิโมกข์
2. มืออาชีพบริสุทธิ์
3. ถึงพร้อมด้วยศีล
4. คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย
5. ประกอบด้วยสติลัมปชัญญะ
6. เป็นผู้ลั้นโดยชา

6.2.1 สำรวมระวังในพระปฏิโมกข์

“สำรวมระวังในพระปฏิโมกข์” นี้มีคัพท์บัญญัติในพระพุทธศาสนาว่า “ปฏิโมกขลังวรรณศีล” แยกคำคัพท์ออกจากพิจารณาได้ 3 คำ คือ

คำที่ 1 “ปฏิโมกข์” แปลว่า ยังผู้รักษาให้พันทุกข์

คำที่ 2 “ลังวรรณ” แปลว่า ความสำรวม การระวังปิดกั้นบำปอกกุศล

คำที่ 3 “ศีล” คำนี้มีคำแปลได้หลายอย่าง เช่น เจตนาในการดูเ็นนาปทั้งปวง ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความประพฤติที่ดีทางกาย วาจา เป็นต้น แม้จะมีคำแปลแตกต่างกันก็ตาม แต่โดยความหมายแล้วเหมือนกัน คือ สนับสนุนให้คนประพฤติกุศลกรรม

¹ สามัญญาณลุตร ท. ล. 9/102/83

ดังนั้น “ปฏิวัติโภคภัณฑ์” จึงหมายถึง “เจตนาในการสำรวจและรังสรรค์ให้ประเพณีดีงามทาง
ภาษาและวิชา เพื่อตนจะได้พัฒนาขึ้น”

วิธีปฏิบัติ “ปากิโมกขลังวรคีล” นั้น อาจแยกอธิบายเพื่อให้เข้าใจง่ายเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

- 1) ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคลง
 - 2) มีประดิษฐ์เห็นวัยในโพธ์แม้เพียงเล็กน้อย
 - 3) สามารถคึกขำอยู่ในลิกขานบทั้งหลาย

1) ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโครงการ ในหัวข้อนี้มีคำศัพท์ที่ต้องแยกพิจารณาอยู่ 2 คำ คือ มารยาท กับ โครงการ

คำว่า “มารยาท” บางทีก็เขียน “มารยาท” แต่ในทำร่างพุทธศาสนา มักนิยมใช้คำว่า “อาจาระ” อาจาระนั้นแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ อาจาระที่ดี กับ อาจาระที่ไม่ดี

อาจารย์ที่ไม่ดี คือ การล่วงละเมิดทางกายหรือทางวาจา หรือทั้งทางกายและทางวาจา พระภิกขุที่มีอาจารย์ไม่ดียอมเลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีวะ เช่น การพูดประจบสอพลอ หรือให้สิ่งของเพื่อให้เขารักหรือประجبสอพลอด้วยการขออุ้มเด็กเล่น การพูดหยอกกล้อที่เล่นทีจิง หรือการอาสารับใช้ทำกิจให้มีรายได้ห่วงอาจมิสร้างวัลจากเขา อาจารย์ที่ไม่ดีนั้นถือว่าเป็นการประพฤติทุกคิดด้วยประการทั้งปวง

นอกจากนี้ อาจารย์ที่ไม่ดีของพระภิกษุ ยังรวมถึงกิริยาอันไม่สมควรต่างๆ เช่น การไม่ทำความเคารพพระ เกราะหรือพระภิกษุผู้มีพระชาสูงกว่า การยืนหรือนั่งเบียดเลียดในที่ชุมนุมสงฆ์ การนั่งเบียด นั่งบังหน้า นั่งคลุมคีรษะ บังหน้าพระเกราะในที่ประชุม การแกว่งแขนขณะที่พูดกับพระ เกราะ การล้วมรองเท้าเดินลงกราบอยู่กับพระ เกราะที่กำลังเดินลงกราบโดยไม่ล้วมรองเท้า การแยกซิจขึ้นหน้าพระ เกราะขณะเดินทางหรือเดินเข้าประตู การกีดกันอาสนะภิกษุใหม่ หรือเบียดเลียดเพื่อกีดกันพระภิกษุใหม่

ภิกขุบางรูป เมื่อยุ่งทำมกกาลสังฆไม่แสดงอาการนอบน้อมต่อพระเครื่อง เมื่อจะแสดงความคิดเห็นของตนก็ไม่ขออนุญาตพระเครื่องผู้เป็นประธานในที่ประชุมเลียก่อน ในกรณีที่ไปสู่บ้านพระวาราษักขวยโอกาสเข้าไปดูตามห้องต่างๆ เมื่อพบเด็กกลูบคลำศีรษะ เมื่อพบหญิงเข้าไปสนใจหางามถึงเรื่องภัตตาหารว่าเธอจะจัดถวายสิ่งใดให้บ้าง ความประพฤติตั้งกล่าวแล้วนี้ล้วนเป็นตัวอย่างของอาจารย์ที่ไม่ดีทั้งสิ้น

ในทางกลับกัน พระภิกษุที่มีความเคารพอ่อนน้อมต่อพระธรรม นั่งที่มีสละสละ เรียบร้อย สำรวม

ระวังกิริยาในขณะที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา มีอิริยาบถเลี้ยง magma มีสายตาทอดลงต่ำ ไม่เหลียวซ้ายแลขวา หรือแสดงอาการหลอกลูกหลอกลุกน มีความประณาน้อย มีความหนักแน่น อดทน จะกล่าวว่าฯได้ ก เปี่ยมไปด้วยความสำรวม และเมตตาธรรม เหล่านี้คือตัวอย่างของอาจารย์ที่ดี

อีกคำหนึ่งก็คือ “โคจร” ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือสถานที่ซึ่งพระภิกษุครรปมาหาสู่ หรือสิ่งที่ พระภิกษุครรปเข้าไปเกี่ยวข้อง พระภิกษุที่ตั้งอยูในโคจราย่อมไปมาหาสู่เฉพาะที่ที่ครรปเท่านั้น เช่น สถานที่ หรือบุคคลที่อำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าหรือการประพฤติพรมจรรย์ของพระภิกษุโดยตรง

โคจรแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ¹ ได้แก่

- (1) โครงการเข้าไปอาศัย หมายถึง กällyanamittarที่พร้อมบริบูรณ์ด้วยกิจวัตถุ 10 ประการ ได้แก่
- (2) โครงการที่ครรรภักษา
- (3) โครงการที่ครรรไล่ใจ

(1) โครงการที่ครรรเข้าไปอาศัย หมายถึง กällyanamittarที่พร้อมบริบูรณ์ด้วยกิจวัตถุ 10 ประการ ได้แก่

1. อัปปิจฉกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความประณาน้อย ไม่มักมาก ไม่อยากเด่นอย่างดัง
2. ลันตุภูจิกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ ไม่ชอบฟังเพื่อ
3. ปฏิเวกกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสัจจายใจ
4. อัลังสัคคกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีคลุกคลีด้วยหมู่
5. วิริยารัมภกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร
6. สีลกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยูในศีล
7. สมารีกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น
8. ปัญญาภกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
9. วิมุตติภกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากภาระ และความทุกข์

10. วิมุตติภภานท์สัณภกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจและเข้าใจเรื่องความรู้ความเห็นในภาวะ ที่หลุดพ้นจากภาระ และความทุกข์

บุคคลที่บริบูรณ์พร้อมด้วยกิจวัตถุ 10 ประการนี้ ถือว่าเป็นโคจร เป็นผู้ที่พระภิกษุครรปเข้าไปทาง เข้าไปอาศัย เพื่อชักนามปัญหาข้อสงสัยต่างๆ

(2) โครงการที่ครรรภักษา หมายถึง บรรยายหรืออาจารย์ที่ดีงามของพระภิกษุ เช่น การเดินอย่าง

¹ พระวิสุทธิมัคค์ แผดง เล่ม 1 หน้า 52

ลงทะเบียน สายตาทอต่ำลงไม่เหลียวซ้ายแลขวาดูหญิงดูชาย หรือลิ่งต่างๆ หรือแหงนดูเบื้องบน หรือก้มหน้าดูข้างล่าง จนปราศจากความสำรวม เหล่านี้คือโคลร์ที่ควรรักษาของพระภิกษุ

(3) โคลร์ที่ควรใส่ใจ หมายถึง สติปัฏฐาน 4 คือ

1. กายานุปัสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติตามเห็นกายในกาย คือ กายต่างๆ ที่ซ้อนกันอยู่ในกายมนุษย์นี้ นับตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียดหรือกายผิว จนกระทั่งถึงกายธรรมระดับต่างๆ

2. เวทนาอุปัสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติตามเห็นเวทนาในเวทนา คือ ความรู้สึกสุขทุกข์ หรือเมื่อลุขไม่ทุกข์ของกายต่างๆ ที่ซ้อนกันอยู่ในกายมนุษย์นี้

3. จิตاناอุปัสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติตามเห็นจิตในจิต คือ ดวงจิตของกายต่างๆ ที่ซ้อนกันอยู่ในกายมนุษย์

4. รัมนานุปัสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติตามเห็นธรรมในธรรม คือ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายต่างๆ ตั้งแต่กายมนุษย์จนถึงกายธรรม

ตรงกันข้ามกับโคลร์ คือ อโ科尔

“อโ科尔” หมายถึง บุคคลและสถานที่ซึ่งพระภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่ มี 6 อย่าง คือ หญิงแพศยา (เลเกณ) หญิงม้าย สาวเทือ (สาวแกะ) ภิกษุณี บัณฑეาก (กะเตย) และร้านสุรา

ในสภาพสังคมปัจจุบัน อโគจนนั้นมีอยู่มากมากเกินกว่า 6 อย่างดังกล่าว เช่น โรงแรมหรสพ สถานเริงรมย์ต่างๆ และศูนย์การค้าต่างๆ เป็นต้น พระภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคลร ย่อมไม่ไปล้วนที่อโគร เพราจะอายใจและกลัวเสียชื่อเสียง พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงกล่าวเปรียบพระภิกษุผู้ที่ยวไปในอโគรว่า “เหมือนโคที่เที่ยวไปในถินเลือและราชสีห์ หรือเหมือนเต่าปลาอันเที่ยวไปในเขตที่ดักของช้างประมัง เป็นต้น”¹

อย่างไรก็ตาม สำหรับอโគร ถ้าเข้าเชือเชิญนิมนต์ด้วยกิจอันสมควร พระภิกษุก็สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักบวชได้ แต่จะต้องไม่ไปด้วยเรื่องอื่น นอกจากกิจนิมนต์ เช่น ไม่ไปสนทนาราครายอย่างสามัญชนทั่วไป เพราะอาจจะถูกเข้าใจว่ามีความประพฤติดีไปจากพระธรรมวินัย เป็นพระภิกษุที่น่ารังเกียจ

พระภิกษุที่มีอาจาระดีและตั้งอยู่ในโคลร ดังได้บรรณนามาแล้ว ย่อมได้เชื่อว่า “ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคลร”

2) มีปรกติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย

“โทษ” ในที่นี้หมายถึง ความชั่วหรือความผิด ขึ้นเชื่อว่าโทษแล้ว แม้จะมีเพียงน้อยนิดเท่าได้ก็ย่อม

¹ ตามรอยพระอรหันต์ หน้า 179

เป็นโทชอยู่นั่นเอง ไม่มีทางจะเป็นคุณไปได้ ยิ่งไปกว่านั้น โทชภัยแม้เพียงเล็กน้อย ยังสามารถเป็นเชือ แพร่กระจาย ทำให้เกิดโทชภัยลูกلامกวางขวางให้ญี่โตออกไปอีกด้วย อุปมาเหมือนลูกไฟ แม้เล็กนิดเดียว หากกระเด็นไปถูกวัตถุไวไฟเข้าก็อาจจะเผาบ้านเมืองได้

พระภิกษุที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ก็ เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะประพฤติธรรมจรรยาให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์ เพื่อให้ถึงชั้นความเป็นผู้ประเสริฐ ดังนั้นจึงต้องพยายามและเว้นความชั่วทุกอย่าง ด้วยการระมัดระวัง มิให้ประพฤติผิดศีลอย่างเด็ดขาด แต่ถ้าเมื่อใดเกิดประพฤติผิดพลาดขึ้นแม้เพียงเล็กน้อยโดยมิได้เจตนา ก็จะต้องตระหนักว่าตนได้ก่อบาปอภกุศลขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องระมัดระวัง แก้ไข ปรับปรุง หรือ หลีกเลี่ยงการปฏิบัติเพื่อที่จะไม่ให้บาปอภกุศลเกิดขึ้นอีกในภายหน้า

ทั้งจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย ก็ยังเป็นความผิดอยู่นั่นเอง ถึงแม้มีโทชภัยแม้เพียงเล็กน้อย ก็ยังเป็นโทชอยู่นั่นเอง ไม่มีทางจะเป็นคุณไปได้เลย หากพระภิกษุตั้งอยู่ ในความประมาท มองข้ามภัยของโทชแม้เพียงเล็กน้อย ก็อาจจะประสบความหายใจได้ ขึ้นชี้อว่าสรพิษแล้ว ไม่ว่าจะด้วยเล็กแค่ไหน ก็มีอันตรายไม่แพ้ด้วยใหญ่ ด้วยเหตุนี้พระภิกษุจึงต้องฝึกตนให้เป็นผู้ “มีปรกติเห็นภัย ในโทชแม้เพียงเล็กน้อย”

3) สมานศึกษาอยู่ในลิกข忙ทั้งหลาย

“สมาน” หมายถึง การรับเอาเป็นข้อปฏิบัติ “สิกข忙” หมายถึงศีลแต่ละข้อๆ พระภิกษุ ในพระพุทธศาสนา เมื่อสำเร็จภูตติจตุตถกรรม¹ ในท่านกลางลง ได้รับความยินยอมจากพระภิกษุทั้งปวง ในองค์ประชุมลงในพิธีอุปสมบท ให้มีภาวะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมถือว่าได้สมาน ศีล ลิกข忙ทั้งน้อยใหญ่ไว้สมบูรณ์เรียบร้อยแล้วทันที ไม่ต้องมีการสมานกันอีก

ดังนั้น พระภิกษุจึงจำเป็นต้องศึกษาเจตนาaramṇī หรือจุดมุ่งหมายของลิกข忙แต่ละข้อๆ ที่ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งต้องจำได้ขึ้นใจ เพื่อให้สามารถปฏิบัติลิกข忙แต่ละข้อๆ ได้โดยบริสุทธิ์บริบูรณ์ ไม่มีผิดพลาด จึงจะได้ชื่อว่า “สมานศึกษาอยู่ในลิกข忙ทั้งหลาย”

พระภิกษุผู้มีการปฏิบัติพร้อมด้วยมารยาทและโคลง มีปรกติเห็นภัยในโทชแม้เพียงเล็กน้อย และ สมานศึกษาอยู่ในลิกข忙ทั้งหลาย ดังได้บรรณนามแล้วนี้ ย่อมได้ชื่อว่า “สำรวมระวางในพระปावิโมกข์” หรือบริบูรณ์พร้อมด้วย “ป้าวิโมกขลังวรคีล”

มีสิ่งที่น่าพิจารณาอยู่อย่างหนึ่ง คือ การสำรวมระวางในพระปावิโมกข์ของพระภิกษุจะประสบ ความสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยศรัทธาของพระภิกษุเอง ไม่มีใครบังคับได้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงกำชับพระภิกษุลง

¹ ภูตติจตุตถกรรม แปลว่า กรรมภูตติเปลี่ยนที่ 4 ได้แก่ การทำลังกรรมที่สำคัญ มีการอุปสมบท เป็นต้น ซึ่งเมื่อตั้ง ภูตติแล้ว ต้องสาดอนุสานคำประกาศขอມติถึง 3 หน เพื่อลง คือ ที่ชุมนุมนั้นจะได้มีเวลาพิจารณาหลายเที่ยวว่า จะอนุมัติ หรือไม่

ให้เป็นผู้มีความเคารพกในศีล ดังที่ทรงให้โอวาทไว้ว่า

“... นางนกต้อยติวิด รักษาของนิดฉันได แลทราย ย่อมรักษาขันหาง
มากدا ย่อมรักษาบุตรยอดรัก คนเอกสารกช ย่อมรักษาบันย์ตาข้างเดียวไว
ฉันได เธอทั้งหลายจะรักษาศีลให้เหมือนอย่างนั้น จงเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก
มีความเคารพจรดีทุกเมื่อเกิด”¹

ดังนั้น พระภิกษุที่มีปณิธานย่อมจะยังพระปาฏิโมกข์ให้บริสุทธิ์หมดจด แม้จะต้องஸະชีວิตก็จะ
ไม่ยอมล่วงละเมิดศีล ที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

6.2.2 มีอาชีพบริสุทธิ์

การมีอาชีพบริสุทธิ์ของพระภิกษุนั้น มีคำศัพท์โดยเฉพาะว่า “อาชีวประสุทธิศีล” ศัพท์เฉพาะ
คำนี้ แยกพิจารณาได้ 3 คำ คือ

คำที่ 1 “อาชีว” คือ อาชีพ หมายถึง พฤติกรรมที่คนเราได้อาคัยเลี้ยงชีวิต

คำที่ 2 “ประสุทธิ” คือ บริสุทธิ์ หมายถึง ความสะอาดหมดจดจากกิเลสอันชั่วช้า ปราศจาก
การประพฤติทุกศีล

คำที่ 3 “ศีล” คือ ภาวะปกติ

ดังนั้น “อาชีวประสุทธิศีล” จึงหมายถึง “ภาวะปกติในการเลี้ยงชีวิตอย่างสะอาดหมดจด
ปราศจากการประพฤติทุกศีล”

เนื่องจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุประกอบอาชีพใดๆ แบบบรรลุผล
พระภิกษุจึงต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัย 4 คือ จีวร (ผ้านุ่งห่ม) บินทบาท (อาหาร) เสนานะ (ที่อยู่อาศัย)
และคิลานเกลซ (ยาบำบัดโรค) ซึ่งได้รับมาจากการทายกทายิก

พระภิกษุที่เลี้ยงชีวิตอย่างสะอาดหมดจด ปราศจากการประพฤติทุกศีล ย่อมพอใจปัจจัย 4 ตามมี
ตามได้ จดว่าเป็นผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ ในทำนองกลับกันพระภิกษุที่มุ่งแสวงหาปัจจัย 4 มาปวนเปรอตนเอง
ด้วยกลวิธีทุกศีลต่างๆ จดว่าประพฤติมิจฉาอาชีวะ มีอาชีพไม่บริสุทธิ์

ลักษณะอาชีพไม่บริสุทธิ์

เพื่อให้เข้าใจอาชีวประสุทธิศีลชัดเจน จึงควรกล่าวถึงลักษณะอาชีพไม่บริสุทธิ์ของพระภิกษุเลี่ยก่อน
ลักษณะที่ถือว่าเป็นมิจฉาอาชีวะหรืออาชีวบัติของพระภิกษุนั้น อยู่ที่การแสดงมาด้วยการล่อหลอก และ

¹ พระวิสุทธิมัคค์ เมดู เล่ม 1 หน้า 7

การละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งมีผลให้ลิขสิทธิ์ได้รับมาไม่บริสุทธิ์ เป็นของไม่ควรปริโภค

การแสวงหาด้วยการล่อหลอกนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงรายละเอียดไว้มากมาย พระอรรถกถาจารย์ได้แบ่งเป็นหัวข้อไว้ดังนี้¹

1. กุหนา (อ่านว่า กุ-หะ-นา) หมายถึง การหลอกกลวง มืออุทาหรณ์แสดงไว้ 3 พาก คือ

พากแรก พระภิกษุเลแสร้งแสดงให้ทายกเข้าใจว่า ตนเป็นผู้ลั่นโดย มักน้อย ไม่ประณานะรับลิขสิทธิ์ใดๆ เพื่อทำให้ทายกนึกนิยมสรรเสริญตนและคิดว่า ถ้าจะหาเครื่องไทยธรรมมาถวายพระภิกษุรูปนี้ ก็จะได้บุญมาก ครั้นเมื่อทายกนำลิขสิทธิ์ของมาถวาย ก็จะเสแสร้งกล่าวว่า ความจริงตนไม่ประณานะ จะรับลิขสิทธิ์นั้นโดย แต่เพื่อจะอนุเคราะห์ทายกนั้น ตนก็ยินดีจะรับ การแสดงพฤติกรรมเช่นนี้ ก็เพื่อลงให้ทายกรู้สึกนิยมชมชอบตน แล้วซักชวนกันหาลิขสิทธิ์ดีๆ มาถวายอีก เพราะคิดว่าคงจะได้บุญมาก

พากที่สอง ขอบพูดเป็นเลศนัย โดยมีเจตนาที่จะทำให้หลงเข้าใจผิดว่า ตนได้บรรลุผ่านขั้นสูง หรือเป็นพระอวิယบุคคล บรรลุโลกุตตรธรรม โดยการกล่าวถึงบุคคลิกลักษณะของสมณะที่บรรลุโลกุตตรธรรมบ้าง กล่าวถึงคุณวิเศษของสมณะบางรูปที่ตนรู้จักคุ้นเคยบ้าง การกล่าวถึงเรื่องราวในท่านองนี้บ่อยๆ ก็จะทำให้เหล่านั้นหลงเข้าใจว่า พระภิกษุรูปนั้นบรรลุคุณวิเศษ เป็นพระอวิယบุคคลแล้ว จึงซักชวนกันมาถวายบิณฑบาต เสนาสนะ และปัจจัยต่างๆ มากมาย

พากที่สาม ขอบแสร้งทำตนให้ทายกเลื่อมใส ด้วยอิริยาบทที่แสดงว่าตนเป็นพระภิกษุที่เคร่งในพระธรรมวินัย ทายกจึงพากันน้อมนำลักษณะมาถวายมากมาย

2. ลปนา หมายถึง พุดพิรีพิโร ได้แก่ การพูดประจบเลียบเคียงต่างๆ นานา โดยมีเจตนาจะได้ปัจจัยไทยธรรมจากทายก พระอรรถกถาจารย์ได้ยกอุทาหรณ์ไว้หลายอย่าง เป็นต้นว่า เมื่อพระภิกษุเห็นทายกเข้ามาสู่วิหาร ก็รีบซิงทักถามขึ้นก่อนว่า ทายกต้องการนิมนต์ภิกษุหรือ ถ้ามีความประสงค์ เช่นนั้น อาทما ก็จะเป็นธุระพาภิกษุตามไปทีหลัง

อีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อมาสู่วิหาร แล้วสนใจซักถามด้วยเรื่องต่างๆ พระภิกษุก็พยายามประชาสัมพันธ์ชื่อเลียงของตนเองว่า มีพระราชทรรศนะไว้หลายอย่าง ซึ่งนั่นซึ่งมีความเลื่อมใสตน หรือพูดยกตนเองว่า มีลก Gould ใจสกุลหนึ่งที่มีอันจะกิน คอยถวายลาภลักษณะให้ตนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เคยถวายลาภลักษณะพระภิกษุรูปอื่นเลย

พระภิกษุบางรูปก็พยายามทำตนให้เป็นที่รักของเหล่าท่านบดี โดยการประพฤติต่อมตัวทั้งทางกายและทางวาจา หรือบางรูปก็อาจแสดงการประจบทานบดี โดยการเข้าไปอุ้มทารก ซึ่งเป็นบุตรหลานของท่านบดีบ้าง ให้ทารกซึ่งคือเล่นบ้าง ทำประหนึ่งเป็นพี่เลี้ยงหรือแม่ของทารกนั้น

¹ พระวิสุทธิมัคค์ แผดຈ เล่ม 1 หน้า 64

พระภิกขุบางรูปก็พยายามพูดเอกสารเจ้าใจยกอคคหบดีต่างๆ นานา ด้วยเกรงว่าคคหบดีที่น้อมนำลักษณะมาสู่ตนนั้นจะเห็นห่างไปเลีย พระภิกขุบางรูปก็พยายามพูดเกี้ยวกथานบดี ให้ถวายทานใหม่อีก โดยการพุดสรรเลริญการถวายทานของเขานในครั้งก่อน (ทั้งนี้ไม่รวมถึงการกล่าวยกใจ เพื่อให้ทายกथายิกาได้รับลักษณะบุญ และมีใจปฏิเบิกบานในบุญกุศล)

พระภิกขุบางรูป เมื่อเห็นอุบาลกถืออ้อย (หรือของขบจันอื่นๆ) มาก็แสร้งพูดว่า อ้อยนั้นคงจะอร่อยกระมัง ครั้นเมื่ออุบาลกตอบว่า ต้องลองฉันดูจึงจะรู้ พระภิกขุจึงพูดใหม่ว่า ถ้าต้นจะบอกให้อุบาลกถวายอ้อยให้ ก็จะไม่เหมาะสมไม่ใช่หรือ ครั้นแล้วอุบาลกถือจะถวายอ้อยให้ เพราะเข้าใจว่าพระภิกขุรูปนั้นอยากฉันอ้อย การพูดเช่นนี้ของพระภิกขุจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ล้วนจัดเป็นเรื่องของการพูดพิริพิไรทั้งสิ้น

จะเห็นว่าพฤติกรรมของพระภิกขุที่จัดเป็น “ลบนา” คือ พูดพิริพิไรนั้น มีตั้งแต่การพูดลาดีสันทหรือดักคอกทานบดี การพูดประชาลัมพันธ์ซึ่งเลี่ยงของตนกับทานบดี การพูดเอกสารเจ้าใจ พูดเกี้ยวก พูดยกตนหรือพูดถ่อมตนกับทานบดี จนถึงประพฤติถ่อมตนเข้าไปรับใช้ทานบดี เจตนาของพระภิกขุเหล่านี้มีอยู่เหมือนๆ กัน คือ เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะบุญ

3. เนมิตติกตา หมายถึง พูดหัวนวนล้อม ได้แก่การกระทำหรือการพูดอ้อมค้อม เพื่อล่อใจให้ทายถวายของ เพราะจะขอ ก็รู้สึกเกื้อเขิน และเป็นอาบัติ พระภิกขุจึงแสดงนิมิต คือ พฤติกรรมให้ทายกรู้ด้วยการพูดเป็นนัยว่าตนต้องการอะไร หรืออยากรับอะไร แม้ทายกจะรู้เท่าทัน แกลงปฏิเสธหรือหลบหน้าไปเลีย พระภิกขุก็ยังไม่ลืมความพยายาม ในที่สุดทายกอุดรนทนไม่ได้ ก็จำใจถวายลิงของนั้นๆ ให้

4. นิปเปลกตา หมายถึง พูดท้าทายถกถานให้เจ็บใจ หรือพูดเป็นเชิงบีบบังคับ เป็นคำพูดที่ฉลาดของพระภิกขุ เพื่อปรามาสหรือหมั่น้ำใจทายก โดยมีเจตนาให้ทายถวายลักษณะแก่ตน เช่น กล่าวว่าสกุลนี้ไม่มีศรัทธา ไม่มีความเลื่อมใสในการทำงาน ทายกทันพังไม่ได้ก็ถวายลิงของให้โดยไม่เต็มใจ หรือเมื่อไปบ้านหนึ่งกพูดจาไฟเราะกับเข้า ครั้นไปอีกบ้านหนึ่งกเอาไปนินทาให้คนในบ้านใหม่ฟัง พร้อมทั้งพูดจายกย่องผู้ที่กำลังฟังอยู่ด้วย แม้ผู้ฟังจะรู้สึกไม่พอใจ ก็จำต้องถวายลักษณะให้ เพราะไม่อยากถูกนินทาหรือ เพราะรำคาญก็เป็นได้

นิปเปลกตานี้ พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า หมายถึง การด่าด้วยวัตถุลำหรับด่า 10 อย่าง คือ พูดช่ม พูดไลร้าย พูดขับเข้า พูดไลเข้า พูดหยันเข้า พูดเยี้ยเข้า พูดเหยียดเข้า พูดหยามเข้า พูดโคนทนา และต่อหน้าพูดหวาน ลับหลังตั้งนินทา

5. นิชคีสันตา หมายถึง การแสวงหากำไร เป็นการต่อ laksa ด้วยลักษณะของพระภิกขุบางรูป เช่น พระภิกขุได้รับลิงของจากทายกผู้หนึ่งตนรู้สึกว่ายังไม่พอใจนักจึงนำลิงของนั้นไปให้ผู้อื่นโดยหวังว่าตนจะได้รับของลิงใหม่ซึ่งตีกว่าของเดิมเป็นการทดแทน ครั้นเมื่อได้ของลิงใหม่มา ก็นำไปให้ผู้อื่นอีกเพื่อแลกกับของลิงใหม่ที่ดีกว่าหรือแพงกว่า ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะได้ของที่ตนพอใจที่สุด

วิธีการหาเลี้ยงชีวิตด้วยเลือกเพทุบ้ายของพระภิกขุ ดังได้กล่าวมาทั้ง 5 ประการนี้ ซึ่งอาจมีรายละเอียดพิสดารมากกว่าอุทาหรณ์ที่ยกมา ล้วนถือว่าเป็นมิจฉาอาศีะของพระภิกขุทั้งสิ้น พระภิกขุรูปใดที่หาเลี้ยงชีพด้วยวิธีการเหล่านี้ แม้เพียงวิธีใดวิธีหนึ่งก็จัดว่า มีอาชีพไม่บริสุทธิ์

นอกจากการเลี้ยงชีพด้วยการล่อหลอกทั้ง 5 ประการดังกล่าวแล้ว ยังมีเรื่องการเลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชา อันเป็นการละเมิดลิกขบท ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อ “ถึงพร้อมด้วยศีล”

ชื่ออาบัติเกี่ยวกับอาชีพไม่บริสุทธิ์

พระลัมมาลัมพุธเจ้าได้ทรงบัญญัติลิกขบทเกี่ยวกับเรื่องมิจฉาอาศีะไว้ 6 ข้อ พร้อมทั้งระบุชื่ออาบัติ เพราะละเมิดลิกขบทเหล่านั้นไว้ ดังนี้

1) พระภิกขุอวดอุดตริมนุสสรร์ที่ไม่มีในตน เพราเห็นแก่อาชีะ ต้องอาบัติปาราชิก

2) พระภิกขุซักลือให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน เพราเห็นแก่อาชีะ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส

3) พระภิกขุพูดเป็นเลคนัยกับทายกทายกิยาผู้สร้างกฎวิถีว่า พระภิกขุผู้อยู่ในวิหารของทายกทายกานั้นเป็นพระอรหันต์ การที่กล่าวเรียนยั่นเช่นนั้น เพราเห็นแก่อาชีะ ต้องอาบัติถูลลัจจัย

4) พระภิกขุที่มิได้อาพาธ ขออาหารอันประณีตมาฉันเอง เพราเห็นแก่อาชีะ ต้องอาบัติ-ปาจิตติย

5) ภิกษุณิที่มิได้อาพาธ ขออาหารอันประณีตมาฉันเอง เพราเห็นแก่อาชีะ ต้องอาบัติปาฐี-เทสนียะ

6) พระภิกขุโดยทั่วไปเอ่ยปากขออาหารจากทายกทายกามาฉันเอง ต้องอาบัติทุกกฎ

การขอดังกล่าวแล้วนี้ จะเห็นว่า แม้พระภิกขุยังมิได้บริโภคก็เป็นอาบัติ คือ การละเมิดปาฐีโมกข-ลัจจวัคคี หากบริโภคแล้วย่อมเป็นการละเมิดอาชีะปาริสุทธิคีล ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงมีบัญญัติ เพื่อป้องกันมิให้พระภิกขุประพฤติมิจฉาอาศีะ ถ้าพระภิกขุสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเคร่งครัด ก็ยอมจะมีการบริโภคที่บริสุทธิ์สะอาด และมีอาจาระที่น่ายกย่องบูชาเป็นอย่างยิ่ง

ลักษณะอาชีพที่บริสุทธิ์

พระภิกขุที่ด้วยความจากการดังกล่าวแล้ว ย่อมถือได้ว่ามีอาชีะปาริสุทธิคีล หรือ มีอาชีพบริสุทธิ์ หรือมีกาย วาจาบริสุทธิ์ การที่พระภิกขุจะบำเพ็ญอาชีะปาริสุทธิคีลได้เต็มที่นั้น ขึ้นอยู่กับความเพียรพยายามในการฝึกฝนตนเองเป็นสำคัญ หากความเพียรย่อหย่อนเฉียแล้ว พระภิกขุก็จะหันไปแสวงหาปัจจัยในทางไม่สมควร ความเพียรเท่านั้นที่อ่อนน้อมให้ปัจจัยอันบริสุทธิ์เกิดขึ้นแก่พระภิกขุ

ปัจจัยที่เกิดขึ้นอย่างบริสุทธินั้นมีอยู่หลายทาง เช่น ปัจจัยที่ขอว่าส่วนใหญ่เพราะมีความเลื่อมใส ครัวทราในคุณของพระภิกขุ เช่น ครัวทราในการแสดงธรรม เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการบิณฑบาต

ก็ถือว่าบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ส่วนพระภิกษุผู้รักษาธุดงค์นั้น ปัจจัยอาจเกิดขึ้นจากการเที่ยวบินทบทาต หรือเกิดจากผู้เลื่อมใสครรัทธาในธุดงค์คุณของพระภิกษุนั้นนำมาถวายก็ได้

จากที่กล่าวมาแล้วนี้จะเห็นว่า ข้อบัญญัติเกี่ยวกับอาชีพบริสุทธินั้น จะช่วยให้พระภิกษุมีกายและวาจาบริสุทธิ์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม อาชีพบริสุทธิ์เป็นเพียงเรื่องของวิธีการแล้วห้าปัจจัย 4 เท่านั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติบริโภคที่ดีเพิ่มเติมอีก เพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ยิ่งขึ้น นั่นก็คือ ศีลที่เรียกว่า “ปัจจัยลันนิลสิตคีล” หรือ “ปัจจเวกขณคีล”

ปัจจัยลันนิลสิตคีล

โดยเหตุที่เป้าหมายสำคัญของการบวช คือ การหลีกออกจากภาระ ดังนั้น เมื่อพระภิกษุสามารถปฏิบัติตนให้สมบูรณ์ด้วยอาชีวประวิสุทธิคีลแล้ว ก็จะเป็นจะต้องรู้จักบริโภคปัจจัยที่ได้มาอย่างฉลาดอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อยกตนให้พ้นจากการเป็นทาสของความได้อย่างแท้จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนการบริโภคปัจจัย 4 หรือปัจจัยลันนิลสิตคีลให้กับพระภิกษุ โดยให้พระภิกษุพิจารณาว่าตกลุ่ประسنค์ของการใช้ปัจจัย 4 อย่างแบบคายดังนี้

1. **วัตถุประسنค์ในการใช้จิวร** คำว่า “จิวร” หมายรวมถึงผ้าทุกชนิดที่ภิกษุใช้ชุ่งและห่ม การใช้จิวร ก็เพียงเพื่อบำบัด ความหนาว อันจะเป็นเหตุให้เกิดอาพาธประการหนึ่ง เพื่อป้องกันแมลง และลัตัวร้าย ทำอันตรายประการหนึ่ง และเพื่อปกปิดอวัยวะที่น่าอายอีกประการหนึ่ง

2. **วัตถุประسنค์ในการบริโภคบินทบาท** คำว่า “บินทบาท” หมายถึง “อาหาร” ของพระภิกษุ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสสอนให้พระภิกษุพิจารณาการบริโภคอาหารอย่างแยกคาย เพื่อลดอุปนิสัยที่ไม่ดี และเพื่อป้องกันมิให้กิเลสเพื่องฟูขึ้นในใจ โดยตรัสแสดงไว้เป็น 4 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 ต้องไม่บริโภคเพื่อจะเล่น หมายความว่า ไม่มุ่งการบริโภคให้มีเรื่วแรงไปเล่น ค่อนองเหมือนเด็กๆ และไม่มุ่งเอากำลังมากอย่างลูกผู้ชาย ดังเช่นพวนนกหมาย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลดอุปนิสัยแห่งโมหะและโถสະ คือ ความเมงานายและความชี้ขาดเลี้ย

แนวทางที่ 2 ต้องไม่บริโภคเพื่อจะมัวเมา หรือติดในรสอาหาร ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลดอุปนิสัยแห่งโลภะ หรือความติดใจในการคุณเลี้ย

อันที่จริงจุดมุ่งหมายที่แยกคายของทั้ง 2 แนวทางแรกนี้ ก็เพื่อป้องกันอាមວะ อันจะบังเกิดขึ้นในตนนั่นเอง

แนวทางที่ 3 การบริโภคนั้นไม่ต้องการจะประดับ หมายความว่า ไม่มุ่งความอวดอัวบี แห่งอวัยวะต่างๆ ดังเช่นหญิงแพศยาเป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อลดอุปนิสัยแห่งความกำหนดเลี้ย

แนวทางที่ 4 การบริโภคนั้นไม่ต้องการจะตกแต่ง หมายความว่า ไม่มุ่งจะให้ผิวงาม ดังเช่นตัวละคร เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อลดอุปนิสัยกำหนด รากะ เช่นกัน

จะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายที่ແຍບຄາຍของ 2 แนวทางหลังนี้ ก็เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดขึ้น ในตนรวมทั้งผู้อื่นด้วย

เมื่อตรัสสอนในเชิงให้ลับและป้องกันกิเลสแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงสอนถึงวัตถุประสงค์ ที่ถูกต้องในการบริโภค ก่าวกีอิ ให้พิจารณาว่าพระภิกษุบริโภคอาหาร ก็เพื่อยังชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ต่อไป และ เพื่อระงับความ希ว แล้วอาศัยกำลังกาย อันเกิดจากการบริโภคนั้น ศึกษาไตรลิกลขา คือ คีล ลมาธิ ปัญญา ประพฤติพรหมจรรย์ได้โดยบริบูรณ์บริสุทธิ์ เพื่อความหลุดพ้นของตนเอง ในขณะเดียวกันก็สามารถทำหน้าที่ สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวอออกไป เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งที่รักลึกของสัตว์โลกทั้งหลาย ให้สามารถดำเนิน ชีวิตอยู่ร่วมกัน ด้วยความเมตตากรุณาและลัณติสุข

ส่วนการบริโภคที่เป็นโทษ นอกจากจะหมายถึงการบริโภคอาหารที่ได้มาจากการแสวงหาโดยอาชีพ ไม่บริสุทธิ์ดังได้กล่าวไว้แล้ว ยังหมายรวมถึงการบริโภคลิ่งที่ไม่เป็นลับป้ายะ คือ ไม่เป็นประโยชน์ต่อ ร่างกายตามหลักโภชนาการ และการบริโภคมากเกินพอ ซึ่งมีโทษมากมาย เช่น ทำให้เกิดความกระสัน ความอึดอัด ความจ่วงเหงาหัวนอน อันเป็นเหตุแห่งความเกียจคร้าน เป็นต้น

ส่วนการบริโภคพอประมาณนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนว่า ควรบริโภคหย่อน 4-5 คำ แล้ว ดีมีน้ำตามไป ก็จะรู้สึกอิ่มพอดี ไม่ทำให้ห้องพร่อง และไม่ทำให้แน่ท้องจนรู้สึกอึดอัด

3. วัตถุประสงค์ในการใช้เสนาสนะ คำว่า “เสนาสนะ” ประกอบด้วย คำว่า “เสนา” คือ ที่นอน กับ “อาสนะ” คือ ที่นั่ง เมื่อร่วมกันเป็น “เสนาสนะ” หมายถึง ที่อยู่อาศัย เช่น กฎี วิหาร และเครื่องใช้ เกี่ยวกับสถานที่ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรือแม้กระทั่งโคนไม้ เมื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยก็เรียกว่า “เสนาสนะ”

วัตถุประสงค์โดยตรงของการใช้เสนาสนะ ก็เพียงเพื่อบำบัดความร้อน หนาว และเพื่อยุ่งตามลำพัง อย่างสงบ นอกจากนี้ก็เพื่อบรรเทาอันตราย 2 อย่าง คือ อันตรายอันเนื่องจากการเบียดเบียนของเหล่า ลัตว์ร้ายต่างๆ และอันตรายอันจะเกิดขึ้นเนื่องจากการเห็นรูป แล้วทำให้เกิดสภาวะเพื่องฟูขึ้น

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ในการใช้เสนาสนะแล้ว ย่อมเห็นว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมุ่งการใช้ เเสนาสนะ เพื่อเป็นที่นอนและที่นั่งอย่างแท้จริง ดังนั้นกฎีของพระภิกษุ จึงไม่สมควรตกแต่งด้วยเครื่องเรือน หรือเครื่องประดับบ้านที่หรูหราพุ่งเพ้อ เพราะจะเอื้ออำนวยให้เกิดสภาวะของพระภิกษุเจ้าของเสนาสนะ เพื่องฟูขึ้น โดยเหตุนี้พระภิกษุจำเป็นจะต้องพิจารณาโดยแยกความใน การใช้สอยเสนาสนะ

4. วัตถุประสงค์ในการใช้คิลานเกลี้ช คำว่า “คิลาน” (คิ-ลา-นะ) แปลว่า “คนเจ็บ” คำว่า “คิลาน- เกลี้ช” แปลว่า “ยาภัชชาโรค” ซึ่งรวมถึง เนยไล เนยขัน น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ก็ถือว่าเป็นคิลานเกลี้ช ของพระภิกษุด้วย

วัตถุประสงค์ในการบริโภคคิลานเกลี้ช ก็เพื่อรับจับอาพาธหรือโรคต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่ง ทุกเวทนา ดังนั้นก่อนที่พระภิกษุจะบริโภคจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ จนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้ว ทุกเวทนาในตนจะถูกระงับอย่างแท้จริง

อนึ่ง ในเรื่องของการบริโภคคิลานเกลชันนี่ มีสิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการใช้ยาที่เป็นโทษแก่ร่างกายกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยาประเภทที่เรียกว่า “ยาเพิ่มพลังหรือยาขับน้ำ” และ “ยาอายุวัฒนะ” นั้น ที่แท้คือยาที่ก่อให้เกิดทุกข์เวทนา มีใช้ระงับทุกข์เวทนา ฉะนั้น ก่อนจะบริโภค จึงต้องพิจารณาให้ดีว่า สิ่งนั้นเป็นคิลานเกลช์ที่เหมาะสมกับตนหรือไม่

ปัจจัยลัณณินิลสิตคีลนี้ จึงมุ่งเน้นให้พระภิกษุบริโภคใช้ส้อยปัจจัยสี่อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยการให้พระภิกษุพิจารณาโดยแยกคายถึงวัตถุประஸงค์ที่ถูกต้องของ การบริโภคเลิกก่อน แล้วจึงค่อยบริโภคใช้ส้อยปัจจัยนั้นๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจัยลัณณินิลสิตคีลนี้ พระภิกษุจะสามารถบำเพ็ญให้สำเร็จบริบูรณ์ได้ ก็ด้วยปัญญา

6.2.3 ถึงพร้อมด้วยศีล

ถึงพร้อมด้วยศีล หมายถึง เป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ ซึ่งในสามัญญาณลัตตรนี้ หมายถึงความเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล 3 อย่าง คือ จุลศีล มัชณิมศีล และมหาศีล

1) จุลศีล

“จุลศีล” เป็นบทฝึกทางกายและวาจา ให้ภิกษุละการทำชั่ว พุดชั่ว ให้ประกอบกิริยารมและวจิกรรมที่เป็นกุศล เว้นขาดจากการแสวงหาและการรับในสิ่งที่ไม่สมควรต่อความเป็นสมณะ มีทั้งหมด 26 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ละเว้นจากการม่าลัตว์ มีความเอ็นดู มีความกรุณาห่วงประโยชน์แก่ลัตว์ทั้งปวง
2. ละเว้นจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เข้าให้ ต้องการแต่ของที่เข้าให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดอยู่เสมอ
3. ประพฤติพรมจรรย์ เว้นขาดจากเมตุนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของชาวบ้าน และไม่ทำสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่พรมจรรย์
4. ละเว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง รักษาคำลัตย์ พูดจาเป็นหลักเป็นฐาน เชื่อถือได้ ไม่พูดลงโลก
5. ไม่พูดส่อเสียดให้หมู่คณะแตกร้าวกัน แต่ส漫คนที่แตกร้าวกัน ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันกล่าวแต่คำที่ทำให้คนสามัคคีกัน
6. ไม่พูดคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่เราะ ไม่มีโทษ เป็นที่รักและพอใจของผู้ใดยิน
7. ไม่พูดเพ้อเจ้อ พูดถูกกาลเทศะ พูดจริง เป็นอรรถเป็นธรรม เป็นวินัย มีหลัก มีที่อ้าง มีที่สุด เป็นคำพูดประกอบด้วยประโยชน์

8. เว้นขาดจากการพражากพิชความและภูตความ¹ คือ เว้นจากการเก็บผักผลไม้มาบริโภค หรือตัดต้นไม้

ให้ญี่ม่าสร้างภูมิวิหาร เป็นต้น

9. มีภัตเติย瓦 หมายถึงภัตที่พึงฉันในเวลาเช้า คือ ฉันเฉพาะในเวลาเช้านี้เที่ยงวัน เว้นจากการฉันในยามราตรี

10. เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และชุมการแสดงที่ยั่วยุให้กิเลสกำเริบขึ้นในใจ

11. เว้นขาดจากการทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของห้อม และเครื่องประทินผิว หรือลิ่งต่างๆ ที่นำมາตกแต่งร่างกาย เพื่อให้เกิดความสวยงาม

12. เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่หรูหราฟุ่มเฟือยซึ่งไม่เหมาะสมแก่สมณะผู้ลั้นโดย

13. เว้นขาดจากการรับทองและเงิน

14. เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ ด้วยคิดหวังจะเก็บไว้ปุ่งอาหารเอง

15. เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ

16. เว้นขาดจากการรับสตรีและภูมารี

17. เว้นขาดจากการรับยาสและยาสี

18. เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ

19. เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร

20. เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา

21. เว้นขาดจากการรับไก่เน่าและที่ดิน

22. เว้นขาดจากการประกอบทุตกรรม และการรับใช้ คือ ทำมาหากินด้วยอาชีพต่าง ๆ

23. เว้นขาดจากการซื้อและการขาย

24. เว้นขาดจากการโคงด้วยตาชั่ง การโคงด้วยของปลอม และการโคงด้วยเครื่องดวงวัด

¹ พิชความ คือ พิชพันธ์อันถูกพражากจากที่แล้ว แต่ยังจะเป็นได้อีก

ภูตความ คือ พิชพรรณอันเป็นอยู่กับที่ มี 5 ชนิด คือ 1. พิชเกิดจากเหง้า เช่น ขมิ้น ข่า 2. พิชเกิดจากต้น คือ ผลที่ออกจากไม้ต้นทั้งหลาย เช่น มะม่วง ทุเรียน 3. พิชเกิดจากข้าว คือ ใช้ข้าวปลูก เช่น อ้อย ไม้ไผ่ 4. พิชเกิดจากยอด คือ ใช้ยอดปักกิขี้นเป็นต้นได้อีก เช่น ผักบุ้ง 5. พิชเกิดจากเมล็ด เช่น งา

25. เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อหลวง และการตอบตະແລງ

26. เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจงจำ การดีซิง การปล้น และกรซิก

ศีลทั้งหมดนี้กำหนดไว้เพื่อป้องกันมิให้พระภิกษุไปกระทำบาปอภุคต่างๆ อันจะนำมาซึ่งความเดือดร้อนในภายหลัง ซึ่งทำให้ใจไม่สงบ ทำสมาธิได้ยาก อีกทั้งเพื่อป้องกันมิให้พระภิกษุเป็นที่รังเกียจ หรือไม่น่าไว้วางใจของชาวบ้านโดยทั่วไป

2) มัชณิมศีล

เป็นบทขยายความของจุลศีลบางข้อให้ละเอียดยิ่งขึ้น ด้วยการยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ทั้งยังเป็นการตีกรอบข้อปฏิบัติของภิกษุให้ชัดยิ่งขึ้นไปอีก สมกับที่ตั้งใจมุ่งมั่นมาบำบัดสร้างบุญบารมี มีทั้งหมด 10 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เว้นขาดจากการพรางพิชามและภูตตาม คือ จะไม่ทำตนดังเช่นนักบวชบางจำพวก ที่นักอาหารซึ่งชาวบ้านถวายด้วยความscrัทฐานแล้วยังโลภมาก เก็บพีชผักของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นล้วนเหง้า ตัน ผลยอด หรือเมล็ดก์ตาม ติดไม่ติดมือกลับไปวัดอีก

2. เว้นขาดจากการบริโภคของที่สะสมไว้ คือ ไม่ทำตนเหมือนนักบวชบางพวกที่โลภมาก ชอบสะสมเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ยานประเททต่างๆ ที่นอน ของหอม อาภิสหารือเครื่องล่อใจต่างๆ เป็นต้น

3. เว้นขาดจากการดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น การขับร้อง พ่อนรำ ดนตรี มหาศพชนิดต่างๆ การละเล่นพื้นเมือง การแสดงหน้าศพ การชนช้าง แข่งม้า ชนกระเบื้อง ชนโค ชนแกะ ชนแพะชนไก่ รำกระเบี้รบของ ชกมวย วยปล้ำ การรับ การสวนสนามจัดกระบวนการทัพ การซ้อมสวนดอกไม้ อนึ่งการดูหนังดูละครทางโทรทัศน์ในปัจจุบันก็จัดอยู่ในข้อนี้เช่นกันการละเล่นที่กล่าวแล้วนี้ล้วนกระตุ้นกิเลสรากคาให้กำเริบขึ้นในจิตใจทั้งสิ้น

4. เว้นขาดจากการขวนขวยเล่นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น เล่นหมากรุกหมากอิอร์ส หมากเก็บ เล่นกำทาย เล่นสกา เล่นไฟ ถ้ำโภ ไฮโล ทั้งหลาย รวมถึงการเล่นปั่ยปั่ย แม่ม่อนเด็กๆ เช่น เล่นเป้าใบไม้ เล่นไถตุ๊กตา เล่นหกคะแนน เล่นกังหัน เล่นตวงทรราย เล่นรถตุ๊กตา เล่นหูตุ๊กตา เล่นเขียนไทยกัน เล่นไทยใจ เล่นเลียนคนพิการ ดังนี้เป็นต้น

สรุปได้ว่า นักบวชต้องเว้นขาดจากการเล่นการพนัน การเล่นแบบเด็กๆ ตลอดจนการเล่นเพื่อพักผ่อนหย่อนใจแบบบรร瓦ล

5. เว้นขาดจากการอนนั่งบนที่นอนที่นั่งอันสูงใหญ่ หรือหڑหาราฟุ่มเพ้อຍจนเกินไป ไม่เหมาะสมแก่สมณะผู้ลั้นโดดช เช่น เตียงที่สูงใหญ่ เตียงแกะสลักลวดลายอย่างวิจิตร และเครื่องปูผ้าดชนิดต่างๆ ที่

ราคายังที่มีลดลงตามวิจิตรพิสดาร ไม่ว่าจะเป็นลดลงดอกไม้ หรือสิงสาราสัตว์ใดๆ ทั้งสิ้น เครื่องปูลาด ที่เป็นขนแกะหรือผ้าไหม ที่มีขลิบเงินขลิบทอง เครื่องปูลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์อันอ่อนนุ่มราคายังเป็นต้น

6. เว้นขาดจากการประกอบการตกแต่งร่างกายให้ดงามวิจิตร เช่น การอับตัว อาบน้ำหอม อาบน้ำแร่และน้ำนม การนวดหน้า ส่องกระจก เชิญคิ้ว ทาปาก พัดหน้า ทัดดอกไม้ ประทินผิว รวมถ้วนอยข้อมือ หรือใช้เครื่องประดับตกแต่งอื่นๆ เช่น ไม้เท้า ดาบ ชรรค์ ร่ม รวมรองเท้าที่มีลดลงตามวิจิตรพิสดาร ใช้พัดวาลวีชนี นุ่งห่มด้วยผ้าสีอื่นแบบอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ เป็นต้น ส่วนภิกษุที่ใช้ไม้เท้า หรือร่ม ซึ่งมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการประดับตกแต่งให้ดูโก้เก๋ ไม่เข้าข่ายผิดศีลในข้อนี้

7. เว้นขาดจากการกล่าวติรัจฉานมาก คือ การพูดคุยเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ หรือเรื่องเดา ที่พากให้จิตใจของผู้พูดและผู้ฟังตกต่ำจากคุณความดี ทำให้จิตใจห่อเหี้ยวหมดกำลังใจ หรือทำให้จิตใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เช่น พูดชื่นชมความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ พูดเรื่องโจร เรื่องข้าราชการ เรื่องการเมือง เรื่องกองทัพ เรื่องยุทธวิธีการรบ เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะต่างๆ เรื่องบ้าน เรื่องนิคมหรือชุมชน เรื่องความเป็นไปในเมืองใหญ่และชนบท เรื่องสตรี เรื่องแฟชั่น เรื่องบุรุษ เรื่องเพลง เรื่องหนังละคร เรื่องดารา เรื่องเบ็ดเตล็ดทั่วๆ ไป เป็นต้น

โดยสรุปคือ ภิกษุต้องเว้นขาดจากการพูดคุยเรื่องซึ่งนอกเหนือจากกิจโดยตรงของสงฆ์

8. เว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำโ้ออวด ยกตนข่มท่าน หรือกล่าวดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น เช่น ท่านไม่รู้ทั้งรักษาภัยนี้ แต่ข้าพเจ้ารู้ทั้งทั้ง กิษุอย่างท่านจะมีปัญญารู้ทั้งรักษาภัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิดแนวทางแล้ว แต่ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ ท่านแสดงธรรมไม่ได้เรื่องไม่ได้ร้าว สู้นักเทคโนโลยีปักษ์เอกออย่างข้าพเจ้าไม่ได้ สิ่งที่ควรจะกล่าวก่อนท่านกลับกล่าวทีหลัง คำที่ควรจะกล่าวทีหลังท่านกลับกล่าวก่อน สิ่งที่ท่านเคยช่วยเหลือมนุษย์ เดียวันเปลี่ยนไปแล้วข้าพเจ้าจับผิดท่านได้หลายครั้งแล้ว ข้าพเจ้าข่มท่านได้แล้ว ดังนี้เป็นต้น

9. เว้นขาดจากการทำงานรับใช้ผู้อื่น เช่น รับใช้เป็นทูตของพระราชา ทำตัวเป็นบุรุษไปรษณีย์รับส่งข่าวสาร หรือพัสดุภัณฑ์ให้คุณทัศน์ รับจ้างนำลิงของจากคนหนึ่งไปส่งให้อีกคนหนึ่ง เป็นพ่อเลือให้คุ้นหนุ่มสาว รับติดต่อฝ่ากคนเข้าทำงาน เป็นหัวคะแนนให้นักการเมือง ดังนี้เป็นต้น

10. เว้นขาดจากการพูดหลอกลวง พูดเลียบเดียง เพื่อลวงความลับ พูดหัว่านล้อมยกอปอั้นเพื่อเห็นแก่ลาก ดังนี้เป็นต้น

3) มหาศีล

เป็นพระวินัยที่มุ่ง ห้ามพระภิกษุไม่ให้เลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดด้วยติรัจฉานวิชา นับตั้งแต่การทายอวัยวะ เช่น ทายลายมือลายเท้า

การทายนิมิต เช่น ไทยลางบอกเหตุ ไทยฟ้าผ่า ทำนายฝัน ทำนายหนูกัดผ้า การทำพิธีบูชาไฟ พิธีเบิกแวง เวียนเทียน (จุดเทียนที่ติดบนแวงเวียนเทียน แล้วส่งกันต่อๆ เพื่อเป็นการทำวัญ) พิธีชัดแกลบบูชาไฟ พิธีชัดข้าวสารบูชาไฟ พิธีเติมเนยบูชาไฟ พิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ พิธีเลกapeบูชาไฟ การทำพลีกรรม (บวงสรวง) ด้วยโลหิต เป็นหมอดูลักษณะที่ตั้งบ้าน ดูลักษณะที่ใน เป็นหมอดูลูกเลก หมອผี หมอลลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน หมอยาพิช หมօแมงป่อง หมօรักษาแพลงหนูกัด หมօทายเลียงนก หมօทายเลียงกา หมօทายอายุ หมօเลกกันลูกคร หมօทายเลียงลัตว์ ดังนี้เป็นต้น

2. เว้นขาดจากการเลี้ยงซึพิດด้วยติรัจฉานวิชานับตั้งแต่การทายลักษณะแก้วมณีลักษณะไม่พลอยลักษณะศาสตรา ลักษณะดาบ ลักษณะศร ลักษณะธนู ลักษณะอาวุธ ลักษณะสตว์ ลักษณะบุรุษ ลักษณะกุ마ร ลักษณะกาฬ ลักษณะทาลี ลักษณะช้าง ลักษณะม้า ลักษณะกระเบื้อง ลักษณะโคงุลกะ (วัวผู้) ลักษณะโค ลักษณะแพะ ลักษณะแกะ ลักษณะไก่ ลักษณะนกกระท่า ลักษณะเหี้ย ลักษณะตุ่น ลักษณะเต่า และลักษณะมุก (กรวงและสัตว์ป่าทั้งหลาย)

3. เรียนขาดจากการเลี้ยงชีพผิดด้วยติรังษานวิชา ด้วยการดูถูกเยาตราท้าพให้พระราชาฯ ควรจะยกท้าพเข้าประชิดคัตtruเมื่อใด ควรจะถอยท้าพเมื่อใด ถ้ายกท้าพไปเวลาใดจะมีชัยชนะ ยกไปเวลาใดจะปราชัย เพราะเหตุใด เป็นต้น

4. เว้นขาดจากการเลี้ยงซึพผิดด้วยติรัจฉานวิชา โดยการพยากรณ์ว่า จะมีจันทรคราล สุริยคราล อุกกาบาต ดาวหาง แผ่นดินไหว ฟ้าร้อง หรือพยากรณ์ว่า ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจะขึ้น หรือตกเมื่อใด จะเดินถูกทางหรือผิดทาง จะมัวหมองหรือกระ洁่จ่าง หรือพยากรณ์ว่า จันทรคราล สุริยคราล ดาวนักษัตรจะมีผลอย่างไร เป็นต้น

5. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดด้วยติรัจฉานกตา โดยการพยายามน่ว่า _fnจะดีหรือแล้ง พืชพันธุ์
รักษาให้คงอยู่ หรือขาดแคลน จะเกิดภัยพิบัติ โรคระบาดต่างๆ หรือไฟป่าประชาชนจะมีความสูญเสีย^{fn}
พูลมากกันทั่วหน้า เป็นต้น

6. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดด้วยติจฉานวิชา โดยการให้ถูกชื่อวาระคงคล ให้ถูกชื่อวาระคงคล ถูกชื่อเรียงหมอน (ถูกชื่อในพิธีปูที่นอนบ่าวสาว) ถูกชื่อย่าร่าง ถูกชื่อกีบทรัพย์ ถูกชื่อจ่ายทรัพย์ ถูกชื่อดี ถูกเคราะห์ร้าย ร่ายมนตร์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนตร์ให้คางแข็ง ร่ายมนตร์ให้มือลัน ร่ายมนตร์ไม่ให้หูได้ยินเลี้ยง ร่ายมนตร์พ่นไฟ ร่ายมนตร์ขับฝ เป็นหมօเสน่ห์ เป็นผู้บ่วงสรวงพระอาทิตย์ เป็นผู้บ่วงสรวงท้าวมหาพรหม ทำพิธีเชิญขวัญ เป็นต้น

7. เว้นขาดจากการเลี้ยงซึพผิดด้วยติรัจฉานวิชา โดยการทำพิธีบนบาน พิธีแก็บบัน พิธีขับผี สลอนมนตร์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลับเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน พิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนตร์ รดน้ำมนตร์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ยาถ่าย ยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมัน หยดหู ปรุงยาตา ยานัตถุ ยาทา กัด ยาทาสманา ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ไถยา ชะแผล เป็นต้น

ในที่นี่มีคำว่า “ติรัจฉานวิชา¹” คำว่า “ติรัจฉาน” แปลว่า “ไปขวาง” ดังนั้น “ติรัจฉานวิชา” จึงมีความหมายว่า วิชาเหล่านี้ “ขวาง” หรือ “ไม่เข้ากับความเป็นสมณะ” มิได้หมายความว่าเป็นวิชาของลัตัวติรัจฉาน² ดังนั้นถ้อยคำที่พระไม่ควรพูด จึงจัดเป็นติรัจฉานกذا คือ ถ้อยคำที่ขวางหรือขัดกับความเป็นพระ วิชาที่พระไม่ควรเกี่ยวข้อง จึงจัดเป็นติรัจฉานวิชา คือ วิชาที่ขวางหรือขัดกับความเป็นพระ

พระลัมมาลัมพุธเจ้าตรัสรูปเรื่องความถึงพร้อมด้วยคีลว่า

“ภิกษุได เป็นผู้ปฏิบัติสมบูรณ์ด้วยคีลทั้ง 3 อย่าง คือ จุลคีล มัชณิมคีล และมหาคีลนี้แล้ว ย่อมไดรับอานิสงส์มากมาย ที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่ไม่มีภัยใดๆ มากล้ำกราย เบรียบเลมีอนกษัตริย์ผู้กำจัดอริราชคัตธูหมวดลินนแล้ว ย่อมไม่ประஸบภัยทั้งปวงจากภัยนอก ส่วนภัยในจิตใจนั้นแล้ว ย่อมรู้สึกสงบ สบาย ปราศจากความเดือดร้อน กระวนกระวาย จึงกล่าวได้ว่า พระภิกษุผู้มีคีลสมบูรณ์ ย่อมเสวยสุขทั้งทางกายและทางใจ”

พึงลังเกตว่า จุลคีลและมัชณิมคีลนั้น มีความลัมพันธ์กับป้าภูโมกขลังวรคีลและอาชีวปาริสุทธิคีล ส่วนมหาคีลนั้นลัมพันธ์กับอาชีวปาริสุทธิคีลโดยตรงที่เดียว

เมื่อพระเจ้าชาตคัตธูได้สดับเรื่องคีลจากพระบรมศาสดาพระองค์ก็บังเกิดความนับถือเลื่อมใสพระภิกษุอย่างยิ่ง ทรงเห็นว่าสมควรแล้วที่พระภิกษุจะพึงได้รับการเคารพกราบไหว้ และต่อแต่นี้ไปพระองค์เองก็จะทรงกราบไหว้พระภิกษุด้วยความเคารพอย่างสนใจจริงซึ่งเป็นปกติตามมารยาทและประเพณีดังแต่ก่อนที่สำคัญที่สุดทรงทราบชัดเจนแล้วว่า พระเทวทัตผู้ซึ่กนำให้พระองค์ทรงหลงผิดนั้น แท้จริงคือโจรในราบพระภิกษุนั้นเอง เพราะจะหาคีลลักษณะข้อในตัวก็ยังยาก

เมื่อตรัสเรื่อง “ความถึงพร้อมด้วยคีล” จบลงแล้ว พระลัมมาลัมพุธเจ้าจึงตรัสถกับพระเจ้าอชาตคัตธูอีกว่า “มหาบพิตร อย่างไร ภิกษุจึงเชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย”

6.2.4 คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย

คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายมีคำศัพท์เฉพาะว่า “อินทรีย์ลังวรคีล” มีคำศัพท์ที่ควรแยกพิจารณาได้ 3 คำ คือ

คำที่ 1 “อินทรีย์” มีความหมายหลายอย่าง แต่ในคีลข้อนี้ มุ่งถึงอินทรีย์ 6 หรืออายุต้นะภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

¹ พระไตรปิฎกฉบับประชาชน หน้า 291

² ส่วนลาเตตุที่เราเรียกลัตัวอื่นออกจากมนุษย์ว่า “ลัตัวติรัจฉาน” ก็พระลัตัวเหล่านั้นเคลื่อนไหวโดยมีลำดับไปตามขวาง มีแต่มนุษย์เท่านั้นที่เคลื่อนไหวด้วยกายที่ตั้งตรง

คำที่ 2 “สั้งวาร” หมายถึง สำรวจระหว่าง

คำที่ 3 “ศีล” หมายถึง ภาวะปกติ

ดังนั้น “อินทรียลั่งวารศีล” จึงหมายถึง “ภาวะปกติในการสำรวจระหว่างอินทรีย์ทั้ง 6”

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าชาตศัตtruว่า

“มหาบพิตร อย่างไรกิกขุจึงชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย มหาบพิตร กิกขุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักษุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนาะ เธอย้อมปฏิบัติเพื่อสำรวจจักขุทรีย์ (สำรวจตา) ที่เมื่อไม่สำรวจแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันلامก คือ อภิชาน และโภณนั้นครอบบำ... กิกขุฟังเสียงด้วยโสต... ดมกลิ่นด้วย鼻... ลิ้มรสด้วยชีวหา... ถูกต้องโดยฉันพะด้วยกาย... รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนาะ เธอย้อมปฏิบัติเพื่อสำรวจมนินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวจแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันلامก คือ อภิชานและโภณนั้นครอบบำ จึงรักษามนินทรีย์ ถึงความสำรวจในมนินทรีย์ กิกขุประกอบด้วยอินทรียลั่งวารอันเป็นอริยะเช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคน ด้วยกิเลสในกายใน มหาบพิตร กิกขุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายด้วยประการดังกล่าวมานี้แล้ว”¹

จากพระคำว่าสิ่งใดก็มานี้ มีคำศัพท์ที่พึงทำความเข้าใจอยู่หลายคำ คือ

“ทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย” หมายถึง “อายตันภายนใน 6” เหตุที่ใช้คำว่า “ทวาร” ซึ่งแปลว่า ประตู ก็ เพราะอายตันภายนในทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นทางเปิดรับอายตันภายนอกทั้ง 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ (อารมณ์ที่รู้ด้วยใจ) อายตันภายนในจึงเป็นเหมือน “ประตู” ที่เปิดรับบุคคลภายนอกเข้ามายังบ้าน ส่วนอายตันภายนอกทั้ง 6 นั้น มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อารมณ์ 6”

“เห็นรูปด้วยจักษุ” โบราณอาจารย์ทั้งหลายอธิบายว่า ลำพังจักษุหรือตาเห็นรูปไม่ได้ เพราะไม่มีใจ ลำพังใจก็เห็นรูปไม่ได้ เพราะไม่มีประสาทตา แต่กระบวนการของการเห็นจะต้องประกอบด้วยองค์ 3 คือ ตา รูป และใจ กล่าวคือ จักษุ (ทวาร) กับรูป (อารมณ์) กระทบกัน บุคคลยอมเห็นรูปนั้นได้ด้วยใจ เมื่อได้รับรู้อารมณ์ทางตาแล้ว ย่อมทำให้เกิดการเห็นขึ้น นี่คือความหมายของ “เห็นรูปด้วยจักษุ” บางแห่งท่านใช้ “เห็นรูปด้วยจักษุวิญญาณ” “วิญญาณ” ในที่นี้หมายถึง การรับรู้ด้วยใจ ในขณะที่อายตันภายนใน และภายนอกกระทบกัน

¹ ลัมปุญญผลสูตร ท. ล. 9/122/93

ดังนั้นเมื่อพระลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “เห็นรูปด้วยจักษุ” ย่อมหมายถึง “เห็นรูปด้วยจักษุวิญญาณ” ในทำนองเดียวกัน เมื่อพระองค์ตรัสว่า “ฟังเสียงด้วยโลต” ย่อมหมายถึง “ฟังเสียงด้วยโลตวิญญาณ”

“ดูกลิ่นด้วย鼻” ย่อมหมายถึง “ดูกลิ่นด้วย鼻วิญญาณ”

“ลิ้มรสด้วยชีวaha” ย่อมหมายถึง “ลิ้มรสด้วยชีวahaวิญญาณ”

“ถูกต้องโดยสัมพะด้วยกาย” ย่อมหมายถึง “ถูกต้องโดยสัมพะด้วยกายวิญญาณ”

“รู้แจ้งธรรมารณ์ด้วยใจ” ย่อมหมายถึง “รู้แจ้งธรรมารณ์ด้วยใจวิญญาณ” นั่นเอง

ล้วนคำว่า “ไม่ถือนิมิต” คือ ไม่ถือเครื่องหมายซึ่งมีอยู่ในอายตันภายนอก เช่น ไม่สนใจว่าเป็นหญิงหรือชาย หรือไม่ใจเครื่องหมายอันเป็นลิ่งที่ก่อให้เกิดกิเลส เช่น ไม่สนใจว่างาม เป็นต้น ดังนั้น การไม่ถือนิมิตก็คือ การยังหยุดอยู่ในอาการลักษณ์แต่รู้เห็นเท่านั้น ไม่เก็บไปคิดนึกป狂แต่ต่อไปอีก

“ไม่ถืออนุพยัญชนะ” คือ ไม่ถือลักษณะเล็กๆ น้อยๆ อันเป็นเครื่องประกอบของอายตันภายนอก เช่น ลักษณะของมือ เท้า หน้าตา การพูด การหัวเราะ การฉ้อเลา หรืออาการอภิริยาอื่นๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดกิเลส โดยสรุปก็คือ เมื่อได้เห็นองค์ประกอบเล็กๆ น้อยๆ ของอายตันภายนอก ก็ยังหยุดอยู่ลักษณ์แต่รู้เห็น ไม่เก็บไปคิดนึกป狂แต่รู้วิพากษ์วิจารณ์ต่อไปอีก เพราะจะทำให้เกิดกรรมการเพื่องฟูขึ้นในใจ

“สำรวมจักขันทรีย์” โดยรูปศพท แปลว่า “สำรวมตา” แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจะต้องปิดตาเพื่อ ไม่ดูอะไร เพราะเป็นลิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่ขณะใดที่ลีมตาย้อมมีลิ่งมากกระทบตาเรามากมาย ดังนั้น พระลัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ใช้สติเป็นเครื่องปิดตาใช้สติเป็นเครื่องสำรวมใช้สติเป็นเครื่องคุ้มครองความคิด ในขณะที่เราเห็นหรือดูลิ่งต่างๆ โดยเว้นขาดจากการถือนิมิตและอนุพยัญชนะ ดังที่ตรัสว่า

“...ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักษุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ
เรอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขันทรีย์...”

สำหรับการสำรวมอินทรีย์อื่นอีก 5 อย่าง ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ใช้สติเป็นเครื่องคุ้มครองด้วยเหตุนี้โดยภารณาจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า “อินทรียลังวรศีล พึงสำเร็จได้ด้วยสติ”

คำว่า “อภิชานธรรมอันلامก” ได้แก่ อภิชานาและโภมนัส

“อภิชานา” ตามรูปศพท แปลว่า โลกอยากได้ของเข้า ความคิดเพ่งเลึงจ้องจะเอากองของคนอื่น

“โภมนัส” ตามรูปศพท แปลว่า ความเลี้ยงใจ ความทุกข์ใจ

ดังนั้น “อภิชานาและโภมนัส” จึงจัดว่า เป็นอภิชานธรรมอันلامก เพราะความโลกอยากได้ของของคนอื่นนั้น ย่อมนำไปสู่การประพฤติทุกศีล ทำให้ประกอบอาชีพไม่บริสุทธิ์ ถ้าได้ของมาดังใจหมาย ของนั้นก็

ไม่บริสุทธิ์ แม้จะรู้สึกเป็นสุข ก็เป็นความสุขหลอกๆ เพียงช่วงเวลาลั้นๆ แต่จะมีวิบากกรรมติดตามไปอีก ยาวนาน หรือหากไม่ได้ของนั้นมา ก็รู้สึกผิดหวัง เกิดโหมนัส ดังที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า

“...ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชาน และ โหมนัสครอบงำ...”

คำว่า “รักษามนินทรีย์” หรือ “สำรวมมนินทรีย์” หมายถึงการรักษาใจให้พ้นจากการถูกครอบงำ โดยอภิชานและโหมนัส

จะเห็นว่า การสำรวมระหว่างอินทรีย์ทั้งหลายมิจักชูเป็นด้าน แท้ที่จริงแล้ว ก็เพื่อรักษามนินทรีย์คือ ใจให้ปลอดจากทุกๆ ปลดจากกิเลสภายใน เพื่อเสวยสุขในเบื้องปลายนั้นเอง

เมื่อทำความเข้าใจกับคำศัพท์ต่างๆ แล้ว ย้อนกลับไปดูพระดำรัสของพระสัมมาลัมพุทธเจ้า อีกครั้งหนึ่ง ก็พอจะอธิบายลักษณะของการเป็นผู้คุ้มครองท่านในอินทรีย์ทั้งหลายได้ว่า

พระภิกษุในพระธรรมวินัยนั้น เมื่อเห็นรูป ซึ่งอาจจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ตาม ก็สัก แต่ว่าเห็น ไม่คิดปรุงแต่งต่อไปอีกว่า สิ่งนี้ คนนี้สวยหรือไม่สวย หรือสวยงามน้อย สวยงามมาก ทั้น เพราะไม่ถือนิมิต และ ไม่ถืออนุพยัญชนะ การที่สามารถไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะได้ ก็เพราะมีสติ กำกับใจ มีสติคุ้มครองใจไม่ให้คิดเรื่องไร้สาระ นั่นคือมีสติสำรวมจักขุนทรีย์ แต่ถ้าสำรวมไม่ได้ คือหยุด ความคิดไม่ได้ เกิดชอบใจหรือพอใจรูปที่ตนเห็น ก็จะเกิดอภิชาน คือ ความโลภอย่างได้ ซึ่งเป็นกิเลสกาม ที่นอนเนื่องอยู่ในใจ โดยธรรมชาติอยู่แล้ว ถ้าไม่ได้รู้ปั้นนามสนองอภิชาน ก็จะรู้สึกโหมนัสคือเป็นทุกข์ ถึงแม้จะได้รู้ปั้นนามตามต้องการ ก็อาจรู้สึกพึงพอใจชั่วระยะหนึ่ง แต่ก็จะต้องเกิดความโหมนัสในที่สุด อยู่นั้นเอง เพราะรูปนั้นไม่เที่ยง ย่อมเลื่อมสลาย หรือผลดพราจากเราไปในที่สุด นี่คือผลของการไม่สำรวมจักขุนทรีย์

สำรวมอินทรีย์อื่นที่เหลืออีก 5 อย่างก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่สำรวมแล้วจะมีผลเป็นทุกข์เหมือนกันหมด ตามว่าทุกข์อยู่ตรงไหน ทุกข์ก็อยู่ที่ใจนั้นเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การสำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย แท้ที่จริง ก็คือการสำรวมใจ หรือที่เรียกว่า “สำรวมมนินทรีย์” นั้นเอง

พระภิกษุที่สำรวมมนินทรีย์หรืออินทรีย์ทั้งหลายได้ ย่อมเสวยสุข เพราะกิเลสภายในกล้าหายใจไม่ได้ ดังที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า

“ผนຍ່ອມໄມວັດເຣອນທີ່ມູງຕີແລ້ວ ຂັນໄດ
ຮາຄະຍ່ອມໄມວັດເຂົ້າຈິຕທີ່ບຣມຕີແລ້ວ ຂັນນັ້ນ”¹

¹ ข. ธ. 25/11/16

คำอธิบายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของทฤษฎี ซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องง่าย แต่ในเชิงปฏิบัติเพื่อที่จะไม่ถืออนุพยัญชนา หรือเพื่อบรرمจิตนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย พระเดชพระคุณพระมหาเทพมุนีหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาคีเจริญ (สด จนทลโร) ได้สอนวิธีอบรมจิต เพื่อป้องกันภัยชนาและโภตนัลเข้าครอบงำไว้ว่า

“สำรวมศีล ใจต้องอยู่คุณย์กลางกาย¹ นั่นแหล่งที่ตั้งของศีล ที่เกิดของศีลนั้นจะต้องอยู่คุณย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายม努ชย์² ดวงธรรมนั้นอยู่กลางกายม努ชย์ ไม่เป็นกระจกคันฉ่องล่องเทาหน้า เท่าฟองไข่แดงของไก่ อยู่กลางกายม努ชย์ ขึ้งด้วยกลุ่มจากละเอียด到ทะลุหลัง ขวางทะลุช้าย จุดที่ด้วยสองเล้นนั้น ตัดกัน เรียกว่า ‘กลางกึก’ เป็นที่ตั้งของดวงธรรมของกายม努ชย์ เอาใจไปที่ดูดอยู่ตรงนั้น ถ้าหยุดตรงนั้นไม่ได้ละก็ สำรวมไม่ถูกเสียแล้ว...

เมื่อตากะทะบຽป ฉาดเข้าให้ มันก็แอบแปลบเข้ามาถึงใจ ถ้าใจไม่หยุด ก็ บอกว่า เอา สายยิ่งเหลือเกิน ถ้าใจหยุด ก็บอกว่า อ้ายนี่เป็นพิษแก่ข้า ข้าไม่ เอา หยุดเสียอย่างเก่า ไม่ขยับเขยื้อนทีเดียว...

ทุกกะทะบเสียง แปลบเข้า อ้า! เป็นที่ปลายปลีมของใจจริงๆ จะทำยังไงดี จะ เอาหรือไม่เอา ไม่ได้ ๆ ๆ ไปรักมันเข้าละก็มันเป็นภัยชนา เดียว ก็ไปเพ่งมัน เดียว ก็ เป็นโภตนัล เดียว ก็ได้ใจเสียใจกับเสียงนั้นแหลง ไม่ได้การ ใจหยุดก็เสีย ไม่เป็นไป ตามความปลีมใจ อึ้มในเสียงนั้น...

พอกลินกะทะบจะมูกเข้า แล่นแปลบเข้าไปถึงใจอีกเหมือนกัน กลินนี้ห้อม ชื่นใจนัก จะเอาหรือไม่เอา ใจก์หยุดก็เสีย ไม่ได้ อ้ายนี่ถ้าปล่อยไว้ไปติดมันเข้า เดียว ก็ติด เดียว ก็เสียใจ ทำใจของเราให้ต่า มันเป็นภัยชนาโภตนัล มันเป็นข้าศิก ต่อเราแท้ๆ ใจก์หยุดนิ่งอยู่ในคุณย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายม努ชย์...

¹ คุณย์กลางกายฐานที่ 7 คือ ตำแหน่งกึ่งกลางลำตัว เหนือระดับสะโพกขึ้นมาประมาณ 2 นิ้ว มือที่วางทับซ้อนกัน

² ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายม努ชย์ มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ตั้งอยู่ที่คุณย์กลางกาย มีหน้าที่รักษากายม努ชย์ไว้ไม่ให้แตกสลาย หากดวงธรรมนี้แตกดับไป ชีวิตมนุษย์ก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ต้องดับสลายไปเหมือนกัน ดวงธรรมนี้ มีลักษณะเป็นดวงกลม ใสบริสุทธิ์ ขนาดเท่าฟองไข่แดงของไก่ เป็นของละเอียดที่ไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตามนุชย์ จะเห็นได้ด้วยใจที่หยุดนิ่งเป็นมาธิเท่านั้น

พ่อสภาระบทลิ้นเข้าหาด แหม! อ้ายรสนี่ลำคัญแท้ๆ ชอบใจเลี้ยจวิงๆ ใจก์นิ่งเลี้ยอิก ไม่ข้องແວ ไม่เหลียวແລ ມັນເປັນໂທໜແກ່ເຮົາ ຄ້າຂືນໄປຮັກອ້າຍຮສນ໌ລະກົດ ເດື່ຍວຄວາມດີໃຈເລື່ອໃຈມັນຕ້ອງປະຖຸຮ້າຍເຮົາ ໃຈກຈະນິ່ງອູ້ມີໄດ້ ມັນກົດຈະຂ່າເຮົາເລື່ອ ເຫັນນັ້ນ ໄນໄດ້ໆ ໃຈກນິ່ງອູ້ອ່າຍ່າງນັ້ນ...

ພອສັນຜັສກະທບຮ່າງກາຍ ເຢັນຮ້ອນອ່ອນແຫຼົງ ເອົາ! ທົບໃຈຫວູ້ໄມ່ຂອບໃຈເລ່າ ຖຸກເຂົ້າມັນນິ່ມນວລ ຜວນປາບປັ້ນທີ່ເດີຍວາ ໄນໄດ້ ຈ ຈ ໄປຢູ່ກັບອ້າຍຄວາມລັ້ມຜັສ ໄນໄດ້ ຄ້າເຂົ້າໄປຢູ່ກັບມັນ ປະເດີຍວາເຕັກ ພາໂທນັ້ນສາມາປະຖຸຮ້າຍໃຈເຮົາ ໄຈເຮາຫຼຸດ ໄນໄດ້ ເດື່ຍວເລື່ອງຸມື ເດື່ຍວໃຈຂອງນັກປາຊົງຈະກລາຍເປັນໃຈຂອງຄົນພາລໄປເສີຍ ກົດນິ່ງເລື່ອອຸກ

ໄມ່ຍອມໃຫ້ທີ່ 5 ອຍ່າງເລຍເຂົ້າມາສູ່ໃຈ ຄ້າເລຍເຂົ້າມາໄດ້ກົດຄວາມລໍາຮວມ ຄ້າ ຂາດຄວາມລໍາຮວມໃຈກົດເປັນໂທໜ ເປັນໂທໜອຍ່າງໄຣ ອົກສາແລະໂທນັ້ນລັກເຂົ້າ ບັງຄັບໃຈ ເດື່ຍກົດໃຈ ເດື່ຍກົດເລື່ອໃຈ...ຄ້າຈະໃຫ້ອົກສາແລະໂທນັ້ນລັບບັງຄັບໄນ້ໄດ້ ກົດທຳໃຈໃຫ້ຫຼຸດເສີຍ...”¹

ຈາກພະວະການທັງຫຸດທີ່ພະຍານາກົດໃຈໃຫ້ຫຼຸດເສີຍໄດ້ ດີ່ນັ້ນວ່າ ການ ເຈົ້າສາມາລົງການເປັນເຄື່ອງມືອີກທີ່ໃຫ້ອົບຮມໃຈໄດ້ອຍ່າງມີປະລິຫຼວງສູງສຸດ ນອກຈາກເຈົ້າສາມາລົງການແລ້ວ ໄນມີເຄື່ອງມືອີກຫວູ້ວິວີ້ເນື້ນໃດທີ່ຈະບັງຄັບໃຈໃຫ້ຫຼຸດອູ້ທີ່ຄຸນຍົກລາງກາຍໄດ້ ເນື້ອໃຈທ່ອງເຫື່ຍ້ ຄິດເຮືອງໄວ້ສາຮະອູ້ ເຮືອຍໄປ ລໍາຮວມຮະວັງມືນທຽຍໄມ້ໄດ້ ຍ່ອມເປີດໂອກາລໃຫ້ອົກສາແລະໂທນັ້ນເຂົ້າຮອບຈຳ ທຳໃຫ້ຕ້ອງເສາຍ ທຸກຂະເວທນາ ເພຣະຄວາມຄິດຝູ້ໜ້າ ຮູ້ອີກພົດຕິກຣມທຸກີ່ລົງຂອງຕົນເອງອູ້ຈ່າຍໄປ

ອັນຈຶ່ງ ເນື້ອພະວິກຫຼຸດນິ່ມເພື່ອອີນທີ່ໄດ້ບັງຄັບໃຈໃຫ້ຫຼຸດເສີຍໄດ້ ຍັງພລໃຫ້ສາມາຄົດນິ່ມເພື່ອປາກົງໂມກຂລັງວຽກສົລືໄດ້ບັງຄັບໃຈໃຫ້ຫຼຸດເສີຍໄດ້ ເພຣະມີສົດເປັນຕົວກຳບັນດາ ຕ່ອທິດ ຈຶ່ງກຳນົດໃຈວ່າ ປາກົງໂມກຂລັງວຽກສົລືນັ້ນ ສໍາເລົດໄວ້ ຄວັດຫຼາ²

¹ ມຽດກະຮຽມ ໜ້າ 485-486

² ປາກົງໂມກຂລັງວຽກສົລື ສໍາເລົດໄວ້ ຄວັດຫຼາ

ອີນທີ່ໄດ້ບັງຄັບໃຈໃຫ້ຫຼຸດເສີຍ

ອາຊີ່ງປາກົງຫຼັງວຽກສົລື

ປະຈິຍລັ້ນນິສົດສົລື

ສໍາເລົດໄວ້

ຄວັດຫຼາ

ສໍາເລົດໄວ້

ສະຕິ

ຄວາມເພີຍຮ

ປໍ່ປູ້ງໝາງ

6.2.5 ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ

เมื่อตรัสอธิบายเรื่องคุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลายจบลงแล้ว พระลัมนาลัมพุทธเจ้าจึงทรงแสดงสติสัมปชัญญะแก่พระเจ้าอชาตคัตธรุว่า “มหาบพิตร อย่างไรกิขุจึงเชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ” ตรัสดังนี้แล้ว จึงได้ทรงวิสชนาด้วยพระองค์เองว่า

“มหาบพิตร กิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล ในการเหลียว ในการคุ้นเข้า ในการเหยียดออก ในการทรงลังชาภี บานตรและจิร ในการฉัน ในการดีม ในการเคี้ยว ในการลิ้ม ในการถ่าย อุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การนอน การตื่น การพูด การนิ่ง มหาบพิตร กิกขุเชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วย ประการดังกล่าวมานี้แล”¹

ตามรูปศพท คำว่า “สติ” หมายถึง ความระลึกได้ นึกได้ อาการที่จิตฉุกคิดขึ้นได้ เช่นฉุกคิดขึ้นได้ว่า ถึงเวลาสุดมนต์แล้วเป็นต้น ดังนั้น “สติ” จึงเป็นอาการที่จิตนึกขึ้นได้ ซึ่งตรงข้ามกับอาการที่เรียกว่า “ເພລອ” หรือ “ລືມ”

ในพระพุทธศาสนา ถือว่า “สติ” เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก กล่าวคือ “สติ” ช่วยไม่ให้งานการเสียหาย เพราะลิม ทั้งนี้เพราะการงานบางอย่าง ถ้าลิมเลี้ยงย่อมจะเกิดความเสียหายร้ายแรงได้ เช่น หมอลิมให้ยาคนเขี้ยว คนไข้ก็อาจเสียชีวิต พระลิมลงสวดปาฏิโมกข์ก็ต้องอาบตี เป็นต้น ดังนั้นสติจึงเป็นธรรมมีอุปการะมาก เพราะช่วยไม่ให้เราເພລອ ไม่ให้หลงลิมในลิ่งที่ควรทำหรือต้องทำ ยิ่งกว่านั้นสติยังเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่ง ในการเจริญความน่าเพื่อมรคผลนิพพานต่อไปอีกด้วย

คำว่า “สัมปชัญญะ” หมายถึง ความรู้สึกตัว หรืออาการรู้ตัวในขณะทำอยู่ เช่น รู้ว่าเรากำลังพูดอะไร กำลังคิดอะไร หรือ กำลังทำอะไร

พระพุทธศาสนาถือว่า “สัมปชัญญะ” เป็นธรรมที่มีอุปการะมากอีกข้อหนึ่ง โดยทั่วไปจะใช้คู่กับ “สติ” เรียกว่า “สติสัมปชัญญะ” โดยถือว่า “สติ” เกิดก่อนทำ พูด และคิด ส่วน “สัมปชัญญะ” เกิดในขณะกำลังทำ พูด และ คิด แต่วธรรมทั้งสองนี้จะเกิดควบคู่กันเสมอ

ใน คัมภีร์อรรถกถา ปावิภวරรค ได้แบ่งสัมปชัญญะออกเป็น 4 ประการ คือ

1. สาตถกสัมปชัญญะ ความรู้สึกตัวว่า สิ่งที่ตนกำลังทำนั้นมีประโยชน์หรือไม่
2. สัปปายสัมปชัญญะ ความรู้สึกตัวว่า สิ่งที่ตนกำลังทำนั้นเป็นที่สบายนหรือเหมาะสมกับตนหรือไม่
3. โคจรสัมปชัญญะ ความรู้สึกตัวว่า สิ่งที่ตนกำลังทำนั้นเป็นกิจที่ควรทำหรือไม่

¹ สามัญญาณสูตร ท. ล. 9/123/94

4. อสัมโมหสัมปชัญญะ ความรู้สึกตัวว่า สิ่งที่ตนกำลังทำนั้นเป็นความหลงเข้าใจผิด หรือ หมายหรือไม่

การที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกขุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติลัมปชัญญะ” ย่อมาหมายความว่า ทุกอริยาถที่พระภิกขุกระทำอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การนอน การพูด การนิ่ง ไม่พูด หรือการกระทำใดๆ นอกจากเนื้อจากที่กล่าวนี้ พระภิกขุจะกระทำด้วยความรู้สึกตัวเสมอ ไม่มีการลืม หรือเพลอลติ

สติลัมปชัญญะนี้เป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับทุกๆ คน ผู้ที่ย่อหย่อนในธรรม 2 ประการนี้ นอกจากตนเองจะประสบความล้มเหลว ขาดความยกย่องนับถือจากผู้อื่นแล้ว ยังทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของสังคมส่วนรวมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นพระภิกขุทั้งหลายแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสถาบันศาสนาที่เดียว ทั้งนี้พระภิกขุเป็นที่ตั้งแห่งครรภาราของธรรมชาติโดยทั่วไป

พระภิกขุที่ย่อหย่อนในธรรมทั้ง 2 ประการ คือ สติและลัมปชัญญะย่อมไม่สามารถสำรวมอินทรีย์ได้ไม่สามารถมีอาชีพบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีลได้ หรือไม่สามารถสำรวมระวางในเรื่องโศจรและโโคจรสได้ ซึ่งนอกจากเป็นทางก่อให้เกิดอภิชนาและโภมนัสแก่ตัวพระภิกขุเองโดยตรงแล้ว พฤติกรรมของพระภิกขุที่ปรากฏต่อสาธารณะนั้น ย่อมทำให้ประชาชนเลื่อมครรภาราในพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ภัยอันเกิดจากการเพลอลตินั้น อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน ทั้งต่อตัวเอง และต่อบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสยืนยันว่า ภิกขุผู้เป็นสาวกของพระองค์จำเป็นต้องประกอบด้วย “สติลัมปชัญญะ”

6.2.6 เป็นผู้สันโถดษ

เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงแสดงสติลัมปชัญญะแก่พระเจ้าอชาตคัตธูปultonแล้ว จึงทรงแสดงสันโถดษต่อไปว่า “มหาบพิตร อย่างไรภิกขุจึงชื่อว่าเป็นผู้สันโถดษ” ตรัสดังนี้แล้ว จึงได้ทรงวิลังนาด้วยพระองค์เองว่า

“มหาบพิตร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโถดษด้วยจิวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบินทباتเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง มหาบพิตร อกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเป็นภาระบินไปชนิด ภิกขุก็ชนนั้นแล เป็นผู้สันโถดษด้วยจิวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบินทباتเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง มหาบพิตร ภิกขุชื่อว่า เป็นผู้สันโถดษ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล”¹

¹ สามัญญาณสูตร ท. ล. 9/124/94

“สันโดษ” คือ ความยินดีในของของตน พ่อใจด้วยปัจจัย 4 คือ ผ้าหุ่งห่ม อาหาร ที่นอน ที่นั่ง และยา ตามมีตามได้ การมีความสุขความพօใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หาได้ ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยา ไม่คร

มีธรรมอยู่ 2 ข้อ คือ “สันโดษ” (ความยินดีในของของตน) กับ “อัปปิจชา” (ความมักน้อย) ซึ่ง คนส่วนมากเข้าใจสับสนกันอยู่ จึงเอกสารม 2 ข้อนี้ไปรวมกัน คือ ชอบพูดว่า “สันโดษมักน้อย” เลยทำให้เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า สันโดษ คือความมักน้อย เกิดความเข้าใจว่า ธรรมข้อนี้สอนให้คนเราอยู่มีอะไรน้อยๆ และยินดีตามที่ตนมีต้นได้ ได้อย่างไรก็พอใจอยู่แค่นั้น เมื่อก็ได้ความเข้าใจอย่างนี้แล้วก็มักคิด เลยถัดไปว่า ธรรมข้อนี้เป็นเครื่องถ่วงความเจริญก้าวหน้าของตนและประเทศชาติ บางคนยังเกิดความเข้าใจวิปลาสออกไปถึงขนาดกล่าวว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนเกียจคร้าน

ความจริงธรรม 2 ข้อนี้ มีความหมายตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้

“สันโดษ” คือ ความยินดี พ่อใจในของที่ตนมี

“อัปปิจชา” คือ ความมักน้อย

ถ้ามีคำามว่า การที่พ่อแม่รักลูก พ่อใจในลูกของตนนั้นเป็นสิ่งที่ดีไหม การที่สามีพ่อใจในภรรยาของตนเป็นสิ่งที่ดีไหม ภิกษุรักดของตนเป็นสิ่งที่ดีไหม พลเมืองรักชาติบ้านเมืองของตนเป็นสิ่งที่ดีไหม คำตอบก็คือ เป็นสิ่งที่ดี

ผู้ที่มีความพ่อใจในของของตน ก็คือผู้มีสันโดษ ซึ่งจำนวนในพระพุทธศาสนาท่านใช้ว่า “ยินดีในของที่ตนมี”

เมื่อเราพ่อใจในบุคคลหรือสถานบันไดๆ แล้ว เราย่อมป้องกันรักษา ทำนุบำรุง และส่งเสริมให้เจริญ ก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สันโดษทำให้เจริญ ในทางตรงกันข้าม ความไม่สันโดษย่อมทำให้เสื่อม เช่น ชายที่มีภาระแล้วก็ไม่พ่อใจในภาระตน กลับไปรักหญิงอื่นหรือภาระคนอื่น หรือในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนตำแหน่งหน้าที่การงานก็เช่นเดียวกัน ถ้าขาดสันโดษก็อาจเป็นเหตุให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือการรับสินบนได้ ทั้งนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้เราไม่คิดปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้า แต่ทรงสอนให้เราพ่อใจตามมีตามได้และแสวงหาโดยสุจริตเท่านั้น

พระพุทธศาสนาได้จด “สันโดษ” เป็นนาฏกรรมธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่พึงด้วยข้อหนึ่ง เพราะเป็นธรรมที่ช่วยปรับปรุงตัวเราให้เป็นคนดี ไม่ดูถูกตนเอง มีความพ่อใจและเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งป้องกันตัวเอง ไม่ให้ประพฤติดคิดศีลธรรมและกฎหมายได้ด้วย

สันโดษในแห่งที่เป็นธรรมปฏิบัติของภิกษุนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประการ¹ คือ

¹ อรหणกถาสามัญญาณสูตร ที่. อ. 4/215/184

1) ยถางลักษณ์โดยชั่ว คือ ยินดีตามที่ได้ หมายความว่า เมื่อได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็ พอกใจในสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อน เพราะอยากได้ของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเลึงอย่างได้ของของคนอื่น ไม่ริษยาคนอื่น

2) ยถาพลสันโดยชั่ว คือ ยินดีตามกำลัง หมายความว่า พอกใจเพียงแค่พอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเลียดาย ไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือไม่ฝืนใช้ ให้เป็นโทษแก่ตน

3) ยถาสารุปปัลโดยชั่ว คือ ยินดีตามสมควร หมายความว่า พอกใจตามที่สมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพ่อใจแต่ของอันเหมาะสมกับลัมณลารูป หรือหากได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตน แต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น

ลัณโดยชั่ว 3 นี้เป็นไปในปัจจัย 4 แต่ละอย่างๆ จึงรวมเรียกว่าลัณโดยชั่ว 12 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ยถางลักษณ์ในจีวร คือ ยินดีตามที่ได้ในจีวร ภิกษุในพระพุทธศาสนา นั้น เมื่อได้รับ จีวรซึ่งญาติโยมถวายมา จีวนั้นจะดีหรือไม่ดีก็ตาม ภิกษุย่อมใช้สอยจีวนั้นเท่านั้น ไม่ประณามจีวรอื่นอีก ถึงแม้จะมีผู้ถวายในภายหลังก็ไม่รับ

2) ยถาพลสันโดยชั่วในจีวร คือ ความยินดีตามกำลังในจีวรหรือเครื่องนุ่งห่มของตน เช่น หาก ภิกษุเป็นผู้มีกำลังน้อย อาพาธ หรือชราภาพ ควรที่จะนุ่งห่มจีวรเบา ก็ยินดีใช้สอยจีวรเช่นนั้น แม้จะได้รับ จีรroy่างหนา คุณภาพดี ก็ไม่หวงแหนเอาไว้ แต่นำไปถวายภิกษุอื่น

3) ยถาสารุปปัลโดยชั่วในจีวร คือ ความยินดีตามสมควรในจีวนั้น เช่น การที่ภิกษุได้รับจีวร ที่มีคุณภาพดีและราคาแพง หรือได้รับบาดครุณภาพดีและราคาแพง ภิกษุรูปนั้นจึงมีความคิดว่า จีวรและบาท นี้ยอมสมควรแก่พระและผู้บัวชนาน หรือผู้เป็นพหุสูต หรือผู้อ้าพาธ หรือผู้มีลາกาน้อย จึงนำไปถวายแก่ผู้ สมควร ไม่เก็บไว้ใช้เอง หรือเปลี่ยนเอ้าจีวรเก่าของพระเอกสารมาใช้สอยแทน

4) ยถางลักษณ์ในบิณฑบาต คือ ความยินดีตามที่ได้ในบิณฑบาต เช่น เมื่อภิกษุออกบิณฑบาต ไม่ว่าจะได้รับอาหารดีเลวอย่างใดมาก็ตาม ย่อมยินดีบริโภคอย่างนั้น ไม่ต้องการอย่างอื่นอีก ถึงจะได้ก็ไม่รับ

5) ยถาพลสันโดยชั่วในบิณฑบาต คือ ความยินดีตามกำลังในบิณฑบาต เช่น เมื่อภิกษุได้รับ บิณฑบาตที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายของตน ก็ยินดีในบิณฑบาตนั้น ไม่เที่ยวเพ่งเลึงหรือแสวงหาบิณฑบาต อื่นอีก หรือแม้ได้รับถวายบิณฑบาตที่ดี แต่ไม่เหมาะสมกับสุขภาพของตน ก็ไม่หวงแหนไว้ แต่นำไปถวายภิกษุอื่น

6) ยถาสารุปปัลโดยชั่วในบิณฑบาต คือ ความยินดีตามสมควรในบิณฑบาต ภิกษุบางรูปมีบุญ มาก ได้รับบิณฑบาตอันประณีตจำนวนมาก ก็แบ่งถวายแก่พระและผู้บัวชนาน ผู้เป็นพหุสูต ผู้มีลากาน้อย หรือผู้อ้าพาธ ตนเองบริโภคส่วนที่เหลือ

7) ยถางลักษณ์โดยชั่วในเสนาสนะ คือ ความยินดีตามที่ได้ในเสนาสนะ ภิกษุในพระพุทธศาสนา

เมื่อญาติโภมภารยเสนานะให้ แม้ว่าเสนานะนั้นจะเป็นเพียงเครื่องปลดที่มีคุณภาพดี มีราคาถูกก็ตาม ยอมยินดีตามที่ได้นั้น

8) ยถางลสันโดยในเสนานะ คือ ความยินดีตามกำลังในเสนานะ เช่น เมื่อวิกชุได้รับเสนานะที่ใช้แล้วเกิดความสบายน หมายความว่าพ่อแม่ของตน ก็พอใจใช้เสนานะนั้น แม้ว่าจะเป็นของเก่า หรือของไม่มีราคาก็มีความยินดีที่จะใช้สอย ไม่ไปเที่ยวแสวงหาเสนานะอีก

9) ยถางรูปปั้นโดยในเสนานะ คือ ความยินดีตามสมควรในเสนานะ เมื่อวิกชุได้เสนานะที่ดีมาก มีถ้าและมณฑป (เรือนยอดที่มีรูปลีเหลี่ยม) เป็นต้น ก็ยกให้แก่พระกระผ้าบัวชนาน วิกชุผู้เป็นพหุสูต ผู้มีลักษณะอยู่ หรือผู้อพาราดเลี้ย ส่วนตนเองก็ยินดีอยู่ ณ ที่ได้ที่หนึ่งซึ่งสมควรแก่ตน เมื่อยุ่นในเสนานะได้ เกิดความจ่วงเหงาหวานอน หรือเกิดอกุศลวิตก (ความตรึกในเรื่องความ ความพยาบาท ความเบียดเบียน) ขึ้น ก็ไม่อยู่ในเสนานะนั้นอีกต่อไป เลือกอยู่ในที่ที่ไม่เกิดความจ่วงเหงาหวานอน และไม่เกิดอกุศลวิตก มีที่แจ้งและโคนไม้ เป็นต้น

10) ยถางลสันโดยในคิลานปัจจัย คือ ความยินดีตามที่ได้ในคิลานปัจจัย (ปัจจัยสำหรับคนไข้ หรือญาธิการโรค) วิกชุเมื่อได้คิลานปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าເລວหรือดือยางไร ก็ยินดีต่อคิลานปัจจัยนั้นๆ ไม่ต้องการอย่างอื่นอีก ถึงแม้ว่าจะได้ก็ไม่รับ

11) ยถางลสันโดยในคิลานปัจจัย คือ ความยินดีตามกำลังในคิลานปัจจัย ได้คิลานปัจจัยอย่างใดเป็นที่สบายนอกแต่ตน ก็ยินดีต่อคิลานปัจจัยนั้น เช่น วิกชุอพาราด จำเป็นต้องใช้ยา คือ น้ำมัน เมื่อได้มาก็มีความยินดี พอดใจในน้ำมันที่ได้มานั้น แต่หากได้ยาอื่น เช่น น้ำอ้อยมา ก็ไม่หวังแทนไว นำไปถวายแด่วิกชุอีก

12) ยถางรูปปั้นโดยในคิลานปัจจัย คือ ความยินดีตามสมควรในคิลานปัจจัย ได้แก่ตนเห็นว่าคิลานปัจจัยที่ดี มี เนยไล เนยขัน น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น ยอมสมควรแก่พระกระผ้าบัวชนาน วิกชุผู้เป็นพหุสูต ผู้มีลักษณะอยู่ หรือผู้อพาราด จึงยกคิลานปัจจัยที่ดีนั้นให้แก่วิกชุเหล่านั้นเลี้ย

จากรายละเอียดในสันโดย 12 ประการที่ยกมากล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า สันโดยแต่กต่างกับความมักน้อย เพราะสันโดยไม่มีการจำกัดว่ามากน้อยเท่าใด แต่ให้ยินดีในสิ่งที่ได้มา ไม่ว่าจะมากหรือน้อย หรือดีเลวอย่างไรก็ยินดีทั้งนั้น สิ่งใดก็ให้เกิดความสบายนอกแต่ตน ก็ยินดีต่อสิ่งนั้น สิ่งใดสมควรแก่ตน ก็ยินดีต่อสิ่งนั้น

อย่างไรก็ตาม พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงยกย่องว่า วิกชุผู้มีบริขาร 8 เท่านั้น เป็นผู้สันโดย ส่วนพระวิกชุที่มีบริขารมากกว่านี้ ไม่ถือว่าสันโดย

บริขารทั้ง 8 อันได้แก่ สบง จิวร ลังชาภิ นาตร มีดโคน หรือมีดตัดเล็บ เข็ม ประคดเอว และกระบอกรองน้ำนี้ สามารถใช้เป็นเครื่องบริหารภายในได้ เป็นเครื่องบริหารท้องก็ได้ ยกตัวอย่าง เช่น จิวร

ถ้าภิกขุใช้สุ่งห่ม จิวรก์ได้ชื่อว่าเป็นเครื่องบริหารกาย แต่ถ้าใช้จิวรกรองน้ำ จิวรก์ได้ชื่อว่าเป็นเครื่องบริหารท้อง

ส่วนมาตrunนั้น ถ้าใช้ตักน้ำสรง และประพรหมากวี ย่อมเป็นเครื่องบริหารกาย ถ้าใช้มินทบາต ย่อมเป็นเครื่องบริหารท้อง

สำหรับมีดโภน ถ้าใช้ปลงผมหรือตัดเล็บ ย่อมเป็นเครื่องบริหารกาย แต่ถ้าใช้ปอกผลไม้สำหรับฉัน ย่อมเป็นเครื่องบริหารท้อง

แม้เข้มถ้าใช้เย็บจิวร ย่อมเป็นเครื่องบริหารกาย แต่ถ้าใช้จมผลไม้ หรือขنمเพื่อฉัน ย่อมเป็นเครื่องบริหารท้อง

ประคดเอوا ถ้าใช้คาดเอوا ย่อมเป็นเครื่องบริหารกาย แต่ถ้าใช้มัดอ้อย ย่อมเป็นเครื่องบริหารท้อง
กระบอกกรองน้ำ ถ้าใช้กรองน้ำอาบ หรือนำมาประพรเมล็ดสนะ ย่อมเป็นเครื่องบริหารกาย แต่ถ้าใช้กรองน้ำดีม ย่อมเป็นเครื่องบริหารท้อง

การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกขุเป็นผู้ล้นโดษด้วยจิวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยมินทบາตเป็นเครื่องบริหารท้องเช่นนี้ คำว่า “จิวร” ย่อมหมายถึง “ไตรจิวร” อันประกอบด้วยสบง จิวร และสังฆาฎี ซึ่งใช้พนกาย และคาดให้แน่นด้วยประคดเอوا ดังนั้นจิวรจึงได้ชื่อว่าเป็นเครื่องบริหารกาย ส่วนบริหารอื่นๆ ก็รวมกันใส่ไว้ในมาตรา เมื่อจะเดินทางไปแห่งใดก็คล้องมาตราหนึ่นไว้ที่จะอยู่ป่า ครั้นถึงเวลา เช้า ก็ถือมาตราหนึ่นออกเดินมินทบາตเพื่อยังชีวิต ด้วยเหตุนี้มินทบາต จึงได้ชื่อว่าเป็นเครื่องบริหารท้อง

ด้วยเหตุนั้น เมื่อภิกขุพิყงแต่ละพายมาตราไปเดียว ก็สามารถไปทุกทิศทุกภาค เปรียบเสมือนนกมีปีกความสามารถไปได้ทั่วทุกหนทุกแห่ง ภิกขุผู้ล้นโดษย่อมบริโภคเลนาสนะอันเนยบลังสัตได้ตามที่พระ飣ไม่ว่าจะเป็นในป่า โคนไม้ ซอกเขา ชะง่อนผา ในถ้ำ ป่าช้า ป่าชุม ที่โล่งแจ้ง หรือล้อมฟาง เป็นต้น โดยไม่มีห่วงไยในสิ่งใดๆ¹

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเลริญความลับโดษไว้ว่า “ความลับโดษเป็นทรัพย์อย่างเยี่ยม” หมายความว่า ความยินดีด้วยของของตนนั้นเป็นทรัพย์อันประเสริฐ เพราะเป็นเหตุให้เกิดความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป

ส่วนความไม่ยินดีในของของตนนั้น เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนเลี้ยหายหรือเสื่อมทรามอย่างยิ่ง ดังเช่นพระเทวทัตที่ขาดความลับโดษ ไม่รู้จักประมาณตนว่ายังไม่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลเลย เมื่อเห็นพระอรหันต์สาวกรูปอื่นได้รับความเคราะพลักษณะมากกว่าตน ก็เกิดความริษยาเราร้อนใจ ทำให้หลงลืมการบำเพ็ญสมณธรรม กลับไปทะเยอทะยานหวังให้มีผู้คนมาเคารพลักษณะตน

¹ พระไตรปิฎกมหาวิตรานัย 5,000 กัณฑ์ หน้า 322

มากๆ ฝ่าคิดวางแผนการร้ายต่างๆ จนต้องก่อกรรมทำเข็ญถึงกับถูกธรรมสูบในที่สุด ก็ เพราะขาดสันโดษนี้เอง

เมื่อวิกฤตเป็นผู้สันโดษ จิตย่อมคลายความกังวลและความขึ้ดมั่นถือมั่น ยอมมีความยินดีตามมี ตามได้ จึงสามารถชำราจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเลึงในโลกได้

จากพระธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสรักษาอชาตศัตรูในบทที่ 6 นี้ ยอมทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูเข้าพระทัยดีว่า นักบวชที่แท้จริงในพระพุทธศาสนา้นั้น จะต้องบวชเพื่อละกາມและประพฤติพรมจารย์ เพื่อลั่งสมบุญบารมี ซึ่งเป็นเป้าหมายในการบวช

เมื่อบวชแล้วจะต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทั้ง 6 หัวข้อโดยบริบูรณ์บริสุทธิ์ เพราะการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทั้งหมดนี้ จะเป็นปัจจัยของการบรรลุสามัญญาณที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไปอีก

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 6 คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์ จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 6 แล้ววิจัยศึกษา บทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 7

สามัญญาณเบื้องกลาง

เนื้อหาบทที่ 7

สามัญญาณเบื้องกลาง

● ● ● ● ● ● ●

● ● ● ● ● ● ● ●

- 7.1 สามัญญาณเบื้องกลาง
- 7.2 ละนิวรณ์ได้ ใจยอมเป็นสมาธิ
- 7.3 นิวรณ์
 - 7.3.1 กามฉันทะ
 - 7.3.2 พยาบาท
 - 7.3.3 ถีนมิทธะ
 - 7.3.4 อุทธิจจกุกุจจะ
 - 7.3.5 วิจิกิจชา
- 7.4 ความหมายของสมาธิ
- 7.5 ลักษณะของใจ
- 7.6 ความหมายที่สมบูรณ์ของสมาธิ
- 7.7 ผ่าน 4
- 7.8 ประเภทของสมาธิ
- 7.9 สมาธิในทางปฏิบัติ

แนวคิด

- เมื่อพระภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล คุณครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย มีลติสัมปชัญญะ มีความลับโดดเด่น มีความสงบภายใน วาจา และใจ เมื่อได้เจริญสมาธิภาวนา ย่อมได้รับอานิสงส์คือ ละนิวรณ์ได้ จนกระทั้งมีสมาธิในงานระดับต่างๆ
- พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงอุปมาณิวรณ์ 5 ชีงเป็นเครื่องกันไม้ไฟบรรลุความดี ได้อย่างชัดแจ้ง เป็นสิ่งที่ควรศึกษา
- การเจริญภาวนา จนกระทั้งละนิวรณ์ได้ ทำให้เกิดสมาธิเบื้องล้วง จัดเป็นสามัญญาณเบื้องกลาง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและอธิบายถึงนิวรณ์ 5 ได้
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและอธิบายถึงความหมาย และประเภทของสมาธิได้ถูกต้อง
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจในงาน 4 และอารมณ์ในงานระดับต่างๆ ซึ่งเป็นสามัญญาณเบื้องกลางได้

บทที่ 7

สามัญญาณเบื้องกลาง

7.1 ສາມັລູບູພລເບື້ອງກລາງ

สามัญผลเบื้องกลาง คือ アニสต์หรือผลดีที่ภิกขุได้รับจากการเจริญวิปากา เมื่อภิกขุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล คุณครอง ทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยลิมปปัชญูภะ เป็นผู้ลันโดชา ย่อมเป็นผู้สงบทั้งกาย วาจา และใจ อย่างแท้จริง ครั้นเมื่อเจริญวิปากาวย้อมบรรลุภานไปตามลำดับๆ ดังที่พระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าอชาตคตระบ่า

“กิจชูนั่นประกอบด้วยคีลขั้นร์ อินทรียสั่งวาร สติ สัมปชัญญะ และลันโดไซ อันเป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเลพเนาสนะอันสังดค คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชี้ภู ที่แจ้ง ลมฟาง ในการภายหลังภัต เธอกลับมาจากการบินทباتแล้ว นั่งสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เชื่อจะความเพ่งเลึง ในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเลิงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเลิงได้ ละความประทุษร้าย คือ พยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา ห่วงประโยชน์แก่ลัตัวทึ่งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือพยาบาทได้ ละถืนมิทธะแล้ว เป็นผู้ปราศจากถืนมิทธะ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีผลิตลัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถืนมิทธะได้ ละอุทธัจจะกุกกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่พึงช่าน มีจิตสงบอยู่ ณ ภายใน ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจะกุกกุจจะได้ ละวิจิกิจชาแล้ว เป็นผู้เข้ามั่นวิจิกิจชา ไม่มีความคลางแคลลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจชาได้...

มหาบพิตร ภิกขุพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ประการเหล่านี้ ที่ยังลະไม่ได้ในตน
เหมือนหนึ่ง เหมือนโรค เหมือนเรื่องจำ เหมือนความเป็นทาง เหมือนทางไกล
กันดาร และเมื่อพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ประการ ที่ลະได้แล้วในตน เหมือนความ
ไม่มีหนึ่ง เหมือนความไม่มีโรค เหมือนการพ้นจากเรื่องจำ เหมือนความเป็นไป
แก่ตน เหมือนภูมิสถานอันเกยมฉันนั้นแล...

เมื่อเชือพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ประการเหล่านี้ ที่จะได้แล้วในตน ย่อมเกิด ปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์แล้วย่อมเกิดปิติ เมื่อมีปิติในใจ กายย่อมลงบ เห้อมี กายลงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เชือสังดจากการ สร้าง จากอภุคคลธรรม”¹

7.2 ละนิวรณ์ได้ ใจยอมเป็นสามาธิ

จากพระดำรัสที่ยกมาว่า ย่อมเห็นแล้วว่า แม้พระภิกขุที่บริบูรณ์ด้วยศีลทั้งปวง ด้วยอินทรียลัง华尔 สถิตลับปชัญญาและลันโดษอันเป็นอริยะแล้ว ถ้ายังจะ “นิวรณ์” ไม่ได้ กายและใจของพระภิกขุรูปนี้ ก็ยัง ไม่สามารถสังดจากการและอภุคคลธรรม ถึงจะทุ่มเทเวลาเจริญภาวนาไปนานแสนนาน ก็ไม่สามารถบรรลุ คุณวิเศษอย่างใด ต่อเมื่อละนิวรณ์ทั้ง 5 ประการได้แล้ว กายและใจจึงสังดจากการ หมวดความยินดีใน รูป เลี้ยง กลิ่น รส สัมผัส และสังดจากอภุคคลธรรม คือ “อภิชฌາ” และ “โภมนัส” ซึ่งก็คือ ความยินดี ยินร้ายที่สามารถบังคับใจให้คิดทำความชั่วต่างๆ ได้ทั้งล้วน

7.3 นิวรณ์

นิวรณ์ คือ กิเลสที่ปิดกั้นใจไม่ให้บรรลุความดี ไม่ให้ก้าวหน้าในการเจริญภาวนา ทำให้ใจชัดล้าย ไม่ยอมให้ใจรวมหยุดนิ่งเป็นหนึ่ง หรือเป็นสามาธิ นิวรณ์มี 5 ประการ คือ

7.3.1 การฉันทะ คือ ความหมกมุน ครุ่นคิด เพ่งเล็งถึงความน่ารักน่าใคร่ในความคุณ อันได้แก่รูป เลี้ยง กลิ่น รส สัมผัส เนื่องจากใจยังหลงติดในรูปของความคุณทั้ง 5 นั้น จนไม่สามารถลดออกได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบการฉันทะเหมือน “หนี้” คือ ผู้ที่เป็นหนี้เขา แม้จะถูกเจ้าหนี้ ทวงถามด้วยคำหยาบ ไม่อาจโต้ตوبอะไรได้ ต้องลุ้นนิ่งเฉย เพราะเป็นลูกหนี้เขา แต่ถ้าเมื่อได้ชำระหนี้ หมดลืนแล้ว มีทรัพย์เหลือเป็นกำไร ย่อมมีความรู้สึกเป็นอิสระและลับยใจ อุปมาข้อนี้ฉันได้ ผู้ที่สามารถลด การฉันทะในจิตใจได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมมีความปราโมทย์ยินดีอย่างยิ่งยั่นนั่น

7.3.2 พยาบาท คือ ความคิดร้าย ความรู้สึกไม่ชอบใจลิสท์ทั้งหลายทั้งปวง ได้แก่ ความชุนใจ ความ ขัดเคืองใจ ความไม่พอใจ ความโกรธ ความผูกโกรธ ความเกลียด ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้ใจกระสับกระส่าย ไม่เป็นสามาธิ

¹ สามัญผลสูตร ท.ส. 9/125-127/95-98

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบพยาบาทเหมือน “โรค” ผู้ที่เป็นโรคต่างๆ ย่อมมีความทุกข์ มีความเจ็บป่วย ไม่สบายทั้งกายและใจ เมื่อจะทำการลีสิ่งใดก็ต้องฝืนทำด้วยความทรมาน ยกที่จะพบความสุขความสำเร็จได้ฉันใด ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจพยาบาท ใจยอมเป็นทุกข์ กระสับกระส่าย แม้จะพยายามปฏิบัติธรรม ก็ยากที่จะซับซึ้งในรслแห่งธรรม ไม่อาจพบความสุขอันเกิดจากภานได้ฉันนั้น

7.3.3 **ถินมิทธะ** คือ ความเหดทุ่ ความง่วงเหงา ชื้นชา ขาดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่างๆ ขาดกำลังใจและความหวังในชีวิต เกิดความเบื่อหน่ายชีวิต ไม่คิดอยากทำลีสิ่งใดๆ บุคคลที่ใจเหดทุ่ ยอมขาดความวิริยอุตสาหะในการทำลีสิ่งต่างๆ ได้แต่ปล่อยให้ความคิดเลือนลอยไปเรื่อยๆ จึงไม่สามารถรวมใจเป็นหนึ่งได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบถินมิทธะเหมือน “การถูกจงจำอยู่ในเรือนจำ” คนที่ถูกจงจำอยู่ในเรือนจำนั้น ยอมหมดโอกาสที่จะได้รับความบันเทิงจากการเที่ยวดูหรือชมมหัสพต่างๆ ในงานนักขัตฤกษ์ฉันใด ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจถินมิทธะนิวรณ์ยอมหมดโอกาสที่จะได้รับรู้สัมผัสรบบันเทิง คือความสงบสุขอันเกิดจากภานฉันนั้น

7.3.4 **อุทธัจจกุกุจจะ** คือ ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ อันเกิดจากการปล่อยใจให้เคลิบเคลิ้มไปกับเรื่องที่มากกระทบใจแล้วคิดปรงแต่งเรื่อยไปไม่ลิ้นสุด บางครั้งก็ทำให้หงุดหงิด งุนง่า� ความรำคาญใจ และความฟุ้งซ่านเหล่านี้ ยอมทำให้ใจซัดลายไม้อยู่นิ่ง ไม่เป็นสมาธิ แม้ต้องการจะเอาใจดจลอกับเรื่องใดก็ไม่สามารถทำได้ตามปรารถนา เพราะใจจะคอยพะวงคิดไปถึงเรื่องอื่น ใจจึงไม่มีความเป็นใหญ่ในตัว ควบคุมใจตัวไม่ได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบอุทธัจจกุกุจจะเหมือน “ความเป็นทาส” ผู้ที่เป็นทาสเข้าจะไปไหนตามความพอยใจไม่ได้ ต้องคอยพะวงถึงนาย เกรงจะถูกลงโทษ ไม่มีอิสระในตัว

7.3.5 **วิจิกิจชา** คือ ความลังเลงลัย ไม่แนใจ มีคำถามเกิดขึ้นในใจตลอดเวลา ทำให้ไม่แนใจในการปฏิบัติของตน เช่นนี้ยอมไม่สามารถทำใจให้รวมเป็นหนึ่งได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบวิจิกิจชาเหมือน “บุรุษผู้มั่งคั่งเดินทางไกลและกันดาร พบอุปสรรคมากมาย” บุรุษที่เดินทางไกล หากเกิดความละดุ๊กกลัวต่อพวกโจรผู้ร้าย ยอมเกิดความลังเลใจว่า ควรจะไปต่อหรือจะกลับดี ความละดุํกกลัวพวกโจรผู้ร้าย เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางไกลของบุรุษฉันได ความลังเลงลัยในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยอมเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุอิริยภูมิของพระภิกษุฉันนั้น

ผู้เจริญภารนา หากถูกนิวรณ์ทั้ง 5 แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่งเข้าครอบงำ ยอมไม่อาจรวมใจให้เป็นหนึ่งได้ ต่อเมื่อทำใจให้ปลดจากนิวรณ์ทั้ง 5 รักษาใจให้แหน่ง ใจจึงจะรวมเป็นหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “สมาธิ”

7.4 ความหมายของสามัชชี

“สามัชชี” อาจให้คำจำกัดความได้หลายอย่าง เช่น

- 1) สามัชชี คือ สภาวะที่ใจปราศจากนิวรณ์ 5
- 2) สามัชชี คือ อาการที่ใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างต่อเนื่องเป็น “เอกคุคตา” หรือบางที่ใช้ว่า “เอกคุคตามณ์”
- 3) สามัชชี คือ อาการที่ใจหยุดนิ่งแห่งแหน่ง เช่นชัดส่ายไปมา
- 4) สามัชชี คือ อาการที่ใจสงบรวมเป็นหนึ่งแห่งแหน่ง ณ ศูนย์กลางกายของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีแต่ความบริสุทธิ์ ผ่องใส สว่างไสวผุดขึ้นในใจ จนกระทั่งสามารถเห็นความบริสุทธินั้นได้ด้วยใจตนเอง อันจะก่อให้เกิดทั้งกำลังใจ กำลังขวัญ กำลังปัญญา และความสุขแก่ผู้ปฏิบัติได้ในเวลาเดียวกัน

7.5 ลักษณะของใจ

ใจของคนเรานั้น มีลักษณะเป็นดวงกลมไม่ โดยทั่วไปเราไม่สามารถมองเห็นใจได้ด้วยตาของเรารอง แต่ผู้ที่เจริญภានาจนะทั้งเข้าถึงธรรมกาย¹ เชี่ยวชาญดีแล้ว ก็จะสามารถมองเห็นใจของตนเองและของผู้อื่นได้ชัดเจนว่า ดวงใจของคนเรานั้นมีขนาดเล็กผ่าศูนย์กลางโดยเท่ากระบอกตาของตนเอง ตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ซึ่งอยู่ตรงกึ่งกลางลำตัว เนื้อระดับละเอียดขึ้นมาลงนิ้วมือ เนื้อของดวงใจมีลักษณะเป็นดวงช้อนกันอยู่เป็นชั้นๆ 4 ชั้นด้วยกัน คือ ชั้นนอกเป็น “ดวงเห็น” ชั้นที่สองเป็น “ดวงจำ” ชั้นที่สามเป็น “ดวงคิด” และชั้นในลุดเป็น “ดวงรู้”

“ดวงเห็น” เป็นดวงชั้นนอกสุด ขนาดโดยเท่ากระบอกตาของตนเอง มีหน้าที่รับอารมณ์ต่างๆ ผ่านประสาทล้มผัลทั้ง 5 คือรับรูปผ่านประสาทตา รับเสียงผ่านประสาทหู รับกลิ่นผ่านประสาทจมูก รับรสผ่านประสาทลิ้น รับลักษณะผ่านประสาทกาย และรับธรรมารมณ์ที่มากระทบใจ

“ดวงจำ” เป็นเนื้อใจชั้นที่สอง ช้อนอยู่ข้างในดวงเห็น แต่เล็กกว่าดวงเห็น ขนาดโดยเท่าดวงตาของเรามีหน้าที่ “จำ” สิ่งที่ได้เห็น จำเสียงที่ได้ยิน จำกลิ่นที่ได้สูดดม จำรสที่ได้ลิ้ม จำลักษณะที่ได้แตะต้อง และจำธรรมารมณ์ที่เกิดขึ้นที่จิต

¹ ธรรมกาย คือ กายแห่งการตรัสรู้ธรรม มีอยู่ที่ศูนย์กลางกายของมนุษย์ทุกคน จะเข้าถึงได้ด้วยการทำใจให้หยุดนิ่ง และดำเนินใจเข้าสู่หนทางสายกลาง ธรรมกายมีความเห็นพิเศษที่เรียกว่า ธรรมจักชุ หรือตาธรรมกาย มีความรู้พิเศษที่เรียกว่า ญาณ หรือ ญาณทั้งสิ้นนະ เมื่อเข้าถึงธรรมกายแล้ว จึงสามารถทั้งรู้ทั้งเห็นธรรมได้ตามความเป็นจริง พระลิทัชตราชกุมารตรัสรู้อริยสัลลิศด้วยธรรมกาย จึงได้เข้าถึงความเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

“ดวงคิด” เป็นเนื้อใจชั้นที่สาม ซึ่งอยู่ในดวงจำ แต่ไส้กวางดวงจำ มีขนาดเท่าดวงตา瞳ของเรามีหน้าที่ “คิด” ได้แก่การที่จิตคิดพิจารณาไตรตรองเรื่องต่างๆ

“ดวงรู้” เป็นเนื้อใจชั้นในสุด ซึ่งอยู่ข้างในดวงคิด แต่ไส้กวางดวงคิด มีขนาดเท่าดวงตา瞳ของเรามีหน้าที่ “รู้” คือ รูรูปที่เห็นทางตา รู้เลียงที่ได้ยินทางหู รู้กลิ่นที่ได้สูดทางจมูก รู้รสที่ได้ลิ้มทางลิ้นรู้สัมผัสที่ได้แตะต้องทางกาย และรู้อารมณ์ที่คิดด้วยจิต

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น เนื้อของดวงใจทั้ง 4 ชั้น ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นดวงใจนี้ อาจเปรียบได้กับผลมะพร้าว ก่าวคือ “ดวงเห็น” ซึ่งเป็นดวงชั้นนอกสุด อาจเปรียบได้กับเปลือกนอกของผลมะพร้าว “ดวงจำ” ซึ่งซ่อนอยู่ด้านใน “ดวงเห็น” เข้าไป อาจเปรียบได้กับเปลือกในของผลมะพร้าว (ส่วนที่เป็นเส้นใย) “ดวงคิด” ซึ่งซ่อนอยู่ด้านใน “ดวงจำ” เข้าไป อาจเปรียบได้กับกระ吝มะพร้าว ส่วน “ดวงรู้” ซึ่งเป็นดวงในที่สุด เปรียบได้กับเนื้อมะพร้าว

ดวงทั้ง 4 นี้ ซ้อนกันอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 กึ่งกลางลำตัว เหนือระดับสะดิอขึ้นมาสองนิ้วมือ

7.6 ความหมายที่สมบูรณ์ของสามารិ

จากเนื้อหาข้อ 7.4 ที่กล่าวว่า สามารិคืออาการที่ใจสงบรวมเป็นหนึ่ง ดังคำจำกัดความข้อ 4) นั้น ย่อ而言หมายความว่า ดวงเห็น ดวงจำ ดวงคิด ดวงรู้ ซึ่งซ่อนกันอยู่นั้น หยุดรวมเป็นจุดเดียวกัน ณ ศูนย์กลางกาย นั้นเอง เมื่อร่วมกันเป็นหนึ่งแล้ว นิวรณ์ทั้ง 5 ย่อมแทรกแซงเข้าไปไม่ได้ ดังคำจำกัดความข้อ 1) เมื่อยุดเป็นจุดเดียว ใจย่อมตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ดังคำจำกัดความข้อ 2) และไม่ชัดล้าย ดังคำจำกัดความข้อ 3)

ดังนั้น เราจึงอาจจะสรุปความหมายที่สมบูรณ์ของสามารិได้ใหม่ว่า “สามารិคือสภาพะที่ใจปลอดจากนิวรณ์ 5 ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว รวมเป็นจุดเดียว ไม่ชัดล้ายเลย สงบเงียบราบรื่น ดวงใสบริสุทธิ์ผุดขึ้น ณ ศูนย์กลางกาย ซึ่งจะสามารถยังผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ต่อการบรรลุธรรมขึ้นสูงต่อไป”

7.7 mana 4

ман คือ ภาวะที่จิตสงบประณีต เป็นสามารិแห่งแรก เหนือกว่าสามารិธรรมดา เมื่อพระภิกษุจะทำจิตให้สงบลงด้วย ความสงบและอ่อนโยน ก็จะเข้ามานะดับต่างๆ ไปตามลำดับๆ ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระเจ้าชาตคัตรุว่า

“เมื่อhero (กิกชูผู้ปฏิบัติภารណ) พิจารณาเห็นนิวรัน 5 ประการเหล่านี้ที่จะได้แล้วในตอน ย่อมเกิดปรามัย เมื่อปรามัยแล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อปีติในใจ ก้ายย่อมสงบ เดอ มีกายสงบแล้วย่อมได้ส่วนสุข เมื่อสุข จิตย่อมตั้งมั่น เดอสั่งด้วยความ ลังด้วยความ บรรลุ “ปัญญา” มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แหล่ให้ชุมชน เอ็บอิ่ม ชาบช้านด้วยปีติ และสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีส่วนใดๆ แห่งกายของเธอทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง... มหาบพิตร นี้แหล่ สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ....

มหาบพิตร อีกประการหนึ่ง กิกชูบรรลุ “ทุติยภาน” มีความผ่องใสแห่งใจ ภายในเป็นธรรมเอกสารดูขึ้น เพราะวิตก วิจารสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติ และสุขเกิดแต่asmaiอยู่ เธอทำกายนี้แหล่ให้ชุมชน เอ็บอิ่ม ชาบช้านด้วยปีติ และสุขอันเกิดแต่asmai ไม่มีส่วนใดๆ แห่งกายของเธอทั้งตัว ที่ปีติและสุข อันเกิดแต่asmaiจะไม่ถูกต้อง... มหาบพิตร นี้แหล่สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ

มหาบพิตร อีกประการหนึ่ง กิกชูมือเบกขา มีสติล้มปัชญัญะ เสวยสุขด้วย นามกาย เพราะปีติลื้นไปบรรลุ “ตติยภาน” ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ ว่า ผู้ได้ด้านนี้มือเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้ชุมชน เอ็บอิ่ม ชาบช้านด้วยสุขอันปราศจากปีติ ไม่มีส่วนใดๆ แห่งกายของเธอทั้งตัว ที่สุข อันปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง... มหาบพิตร นี้แหล่สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ

มหาบพิตร อีกประการหนึ่ง กิกชูบรรลุ “จตุตถภาน” ไม่มีสุขไม่มีทุกข์ เพราะ ละสุขและทุกข์ และดับโสมนัสโถมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขา เป็นเหตุให้สติ บริสุทธิ์อยู่ เธอนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหล่ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแพร์ ไม่มีส่วนใดๆ แห่งกายของเธอทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแพร์จะไม่ถูกต้อง... มหาบพิตร นี้แหล่สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตยิ่งกว่า สามัญผล ที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ”¹

จากพระธรรมเทศนาเรื่องمناقหั้ง 4 ระดับนี้ จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุ “ปัญญา” ได้ เพราะละนิวรัน 5 ประการได้ ก้ายจึงสงบ มีจิตตั้งมั่นเป็นasmai ลังด้วยความ และอกุศลบรรลุ ตั้งอยู่ด้วย

¹ สามัญผลสูตร ท. ล. 9/127-130/98-100

องค์ 5 คือวิตก (ความตึงเครียด) วิจาร (ความต้องหรือพิจารณา) ปีติ (ความอิ่มใจ) สุข (ความสบายนใจ) และเอกคคตตา (ความมีอารมณ์เป็นหนึ่ง หรือสามาชี)

เมื่อผู้ปฏิบัติมีใจตั้งมั่นอยู่ด้วยองค์ 5 เช่นนั้นนานเข้า จนใจผ่องโลยิ่งขึ้น ทำให้วิตกและวิจาร ลงบไป จึงบรรลุ “ทุติยภาน” ตั้งมั่นอยู่ด้วยองค์ 3 คือ ปีติ สุข และเอกคคตตา

เมื่อผู้ปฏิบัติยังคงมีใจตั้งมั่นยิ่งขึ้นไปอีก ปีติก็จะลิ้นไป จึงบรรลุ “ตติยภาน” ตั้งอยู่ด้วยองค์ 2 คือ สุขและเอกคคตตา

ถ้าผู้ปฏิบัติมีใจยังคงตั้งมั่นอยู่ด้วยองค์ 2 เช่นนั้นอย่างแน่วแน่ ไม่มีเลื่อมคลาย ย่อมบรรลุ “จตุตติภาน” ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ มีแต่อุเบกษา (ความวางเฉย) และเอกคคตตา

ตารางแสดงอารมณ์ในมานระดับต่างๆ¹

อารมณ์ มาน	วิตก	วิจารณ์	ปีติ	สุข	อุเบกษา	เอกคคตตา
ปัญมภาน	○	○	○	○	-	○
ทุติยภาน	-	-	○	○	-	○
ตติยภาน	-	-	-	○	-	○
จตุตติภาน	-	-	-	-	○	○

○ คือ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในองค์ภาน

¹ อารมณ์เหล่านี้เป็นองค์ภานที่ใช้แยกแยะระดับของมานต่างๆ แต่เมื่อได้หมายความว่าในมานต่างๆ จะมีเฉพาะ อารมณ์เหล่านี้เท่านั้น เพราะในมานทุกระดับยังมี ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา วิญญาณ ขอโมกข์ วิริยะ ลติ อุเบกษา มนสิกการ ด้วย (ม. อุ. 14/155-158/116-119)

สำหรับอุเบกษา แม้จะมีอยู่ในมานทุกระดับ แต่เด่นชัดที่สุดในจตุตติภาน จึงจัดเป็นองค์ภานของจตุตติภานเท่านั้น

7.8 ประเภทของสมาชิก

การบรรลุผลทั้ง 4 ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระเจ้าอชาตคัตธูนัน ล้วนเป็นสาเหตุผลอันเกิดจากการเจริญสมาชิกภาพนาขของพระภิกษุเอง

สมาชิกในพระพุทธศาสนาอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. สมาชิกเบื้องตា

“สมาชิกเบื้องตា” คือ สภาวะที่ใจสงบ ปราศจากอารมณ์ทั้ง 6 หรืออยาตนะภายนอก 6 อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส ลัมพัส และธรรมารมณ์ นิวรณ์ 5 จึงเริ่มสงบระงับ ใจจึงรวมเป็นหนึ่ง เกิดเป็นดวงสว่าง¹ ดังที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ยกขึ้นมากล่าวไว้ตอนต้นบทที่ 7 นี้ว่า “มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง” วิธีทำใจให้เป็นหนึ่งในขั้นตอนนี้ยังจัดเป็น “สมาชิกเบื้องตា” เป็นสมาชิกที่ยังไม่ได้ดึงถึงที่สุด

2. สมาชิกเบื้องสูง

“สมาชิกเบื้องสูง” คือสภาวะที่ใจสงบเป็นสมาชิกดึงถึงที่สุด เป็นสมาชิกของผู้ปฏิบัติซึ่งบรรลุผลทั้ง 4 ตามลำดับดังกล่าวแล้ว

7.9 สมาชิกในทางปฏิบัติ

เพื่อให้เข้าใจการทำสมาชิกทั้ง 2 ระดับดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขออนุมัติคำอธิบายในเชิงปฏิบัติของพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มาขยายความไว้ในที่นี้

“สมาชิกเบื้องตាในทางปฏิบัติ” หมายถึง การஸละอารมณ์ไม่ให้ติดกับจิต ตัวอย่างเช่น เวลาอนหากมีอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งใน 6 อย่าง (รูป กลิ่น เสียง ลัมพัส ธรรมารมณ์) ติดอยู่กับจิตจนเปลือยไม่ออก หรือที่เรียกว่า “สละอารมณ์ไม่ได้” เราก็จะนอนไม่หลับทั้งคืน เพราะถูกอารมณ์บังคับไว้ ต้องสละอารมณ์ออกจากใจให้ได้ จึงจะนอนหลับได้

การทำสมาชิก เช่นเดียวกัน หากจิตติดอยู่กับอารมณ์ ใจย่อมนึกคิดซัดล้ายไปตามอารมณ์นั้นๆ หากเมื่อได้ที่สละอารมณ์ได้ จิตหลุดจากอารมณ์โดยเด็ดขาดไม่เกี่ยวข้องกัน เหมือนไข่ขาวกับไข่แดงที่แม้จะอยู่รวมกันในไข่ฟองเดียว แต่ก็แยกจากกัน ไม่ปะปนกัน เพราะมีเยื่อบางๆ หุ้มไข่แดงไว้ เมื่อสละอารมณ์ได้เช่นนั้น ใจจึงจะหยุดนิ่งแน่น และมองเห็นดวงธรรมที่อยู่ภายใน

¹ ดวงสว่างในขั้นตอนนี้ คือ อุคคหนิมิต หรือปฏิภาคนิมิต

การที่ใจหยุดนิ่งแห่งแหน่ ไม่มีอารมณ์ใดในอารมณ์ทั้ง 6 เข้าไปเกี่ยวข้องกับดวงจิตเลย ได้ถึงซึ่ง เอกคคตตา ดวงจิตถึงซึ่งความเป็นหนึ่ง นี้แหลก คือ “สามาธิในทางปฏิบัติ” แท้ๆ จัดว่าเป็นสามาธิเบื้องตា ในพระพุทธศาสนา

ส่วน “สามาธิเบื้องสูงในทางปฏิบัติ” คือ สามาธิในสามาน เมื่อผู้ปฏิบัติวางใจหยุดนิ่งอยู่กลาง ดวงจิตที่ลินัน พอหยุดได้ถูกส่วน ก็จะเข้าถึงสามาธิเบื้องสูง เกิดเป็น “ดวงман” ขึ้นกลางดวงจิตนั้น มีลักษณะ กลมรอบตัวเป็นปริมาณthal ใส่เป็นกระจกคันฉ่องล่องเงาหน้า มีกายมนุษย์ละเอียด¹ นั่งอยู่กลางดวงマンที่ ผุดขึ้นมาหนึ่น

ใจของกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด เมื่อเห็นดวงจิต ของตนว่าเป็นสามาธิ จึงเข้ามาน เมื่อเข้ามานแล้วจะไปเห็นก็คล่องแคล่ว จึงเกิด “วิตก” (คิด) ขึ้นว่า นี่อะไร รูปพรรณล้นฐานเป็นอย่างนี้ ไม่เคยพบเห็นมาก่อน จึงตรึกตรอง (ปักจิตลงสู่อารมณ์สามาน) ครั้นแล้ว “วิจาร” ก็เกิดขึ้นเต็มวิตก คือพิจารณาตรวจสอบกายมนุษย์ละเอียด ตรวจสอบราดูทั่วแล้วก็เกิด “ปิติ” ปลื้มอก ปลื้มใจ เมื่อเบิกบานสำราญใจเต็มส่วนของปิติแล้ว ก็มีความสุขภายในลับยิ่ง เมื่อสุขภายในลับแล้วก็ นิ่งเฉย เกิดแต่ไว้ใจ ใจวิเคราะห์อยู่กลางดวงนั้น เต็มส่วนขององค์มาน เป็น “เอกคคตตา”

สภาวะที่กายมนุษย์ละเอียด เข้ามานอยู่กลางดวงสามานนี้คือสามาธิในทางปฏิบัติ เป็นสามาธิเบื้องสูง ในระดับ “ปฐมสามาน”

ครั้นแล้วกายมนุษย์ละเอียดก็คิดว่า “ปฐมสามาน” นี้ยังใกล้ชิดของหมายบันกัค จึงคิดทำให้สูงขึ้นไปอีก ใจของกายมนุษย์ละเอียดจึงขยายจากปฐมสามานของกายมนุษย์ละเอียด หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำ ให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด หยุดนิ่ง ใส่ยิ่ง หนักเข้าๆ พอถูกส่วน ก็มีดวงผุดขึ้นมาอีกดวงหนึ่งขนาดเท่า ดวงแรก ดวงนี้คือ “ทุติยสามาน” ปรากฏมีกายทิพย์เกิดขึ้น ด้วยอาศัยกายทิพย์หมายบันนี้ กายทิพย์ละเอียด ซึ่งซ่อนอยู่ในกายทิพย์หมายบันก์เข้ามาน แบบเดียวกับกายมนุษย์ละเอียดในปฐมสามาน คราวนี้ลับวิตก วิจาร ได้แล้ว เหลือแต่ “ปิติ” ชอบอ kazob ใจว่ามันดีกว่าเก่า ไล่สะอดกว่าเก่ามาก จึงปลื้มอกปลื้มใจ เมื่อ ปลื้มอกปลื้มใจเช่นนั้น จนเต็มส่วนของความปิติ ก็เกิด “ความสุข” ขึ้น พอเต็มส่วนของความสุขเข้า ใจก็นิ่ง เฉยเป็น “เอกคคตตา”

¹ ทุกคนในโลกนี้ ไม่ได้มีเพียงกายภายนอกที่ประกอบด้วยเลือดเนื้อนี้เท่านั้น แต่ยังมีกายภายในที่ละเอียด ประณีต และ บริบูรณ์ด้วยคุณธรรม ข้อนอยู่ภายในอีกมาก เรียกว่า “กายภายใน” หรือ “กายในกาย” ตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กาย-รูปธรรม กายอรูปธรรม จนถึงธรรมกาย เราไม่อาจมองเห็นกายเหล่านี้ได้ด้วยตาของมนุษย์ธรรมดा แต่จะรู้เห็นได้ด้วยใจที่ หยุดนิ่งเป็นสามาธิ จนมีความละเอียด ประณีตเลmo กันกับกายเหล่านั้น เท่านั้น

กายมนุษย์ละเอียด มีซึ่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กายผัน” เพราะขณะที่คนเราอนหลับแล้วผันว่า ไปยังที่ต่างๆ นั้น กายมนุษย์ละเอียดนี้เองเป็นผู้ไป

ครั้นแล้วกagyทิพย์จะเอียดก็คิดว่า ที่จะเอียดกว่านี้ยังมีอีก ดังนั้นใจของกagyทิพย์จะเอียดก็ขยายจากทุติยภาน แล้วหยุดนิ่งอยู่กลางดวงจิตซึ่งอยู่ในดวงธรรมที่ทำให้เป็นกagyทิพย์จะเอียด พอกูกล้วนเข้าก็มีดวง眸านผุดขึ้นมาอีก มีขนาดเท่า 2 ดวงที่ผ่านมา แต่เล็กกว่า ดิกว่า วิเศษกว่า ดวงนี้คือ “ตติยภาน” มีกagyรูปพรหมนั่งอยู่กลางดวง眸าน ด้วยอาศัยกายรูปพรหมนี้ กagyรูปพรหมจะเอียดกเข้า眸าน นั่งนิ่งอยู่กลางดวงของตติยภาน ในนี้ไม่มีปฏิ มีแต่ “สุข” และ “เอกคคตา” นั่งเฉยอยู่กับลุhnน มีองค์ 2 เต็มล้วน เมื่อรับความสุขของตติยภานพอสมควรแล้ว กagyรูปพรหมจะเอียดก็คิดว่าจะเอียดกว่านี้ยังมีอีก

ครั้นแล้วใจของกagyรูปพรหมจะเอียดก็ขยายจากตติยภาน นั่งอยู่กลางดวงจิตของตน ซึ่งไสอยู่ภายในในดวงธรรมที่ทำให้เป็นกagyรูปพรหมจะเอียด กลางของกลาง ๆ ๆ พอกูกล้วนเข้า ผุดขึ้นมาอีก ดวงหนึ่ง เป็นดวงที่ลี เข้าถึง “จตุตตภาน” มีกagyรูปพรหมนั่งอยู่กลางดวง眸าน ด้วยอาศัยกายรูปพรหม กagyรูปพรหมจะเอียดกเข้าจตุตภานไป เมื่อเข้าจตุตภานหนักเข้า ละลุขเลียได้ เป็น “อุเบกขา” มีสติบริสุทธิ์ เป็น “เอกคคตา”

眸านทั้ง 4 ระดับ คือ ปฐม眸าน ทุติยภาน ตติยภาน และจตุตภานนี้เป็น眸านในภพ ไม่ใช่眸านนอกภพ บางที่เรียกว่า “รูป眸าน 4” จัดเป็นสนาธิเบื้องสูง

โดยทางปฏิบัติดังกล่าวมาแล้วนี้ สิ่งที่ปรากฏชัด ทำให้รู้เห็นตามความเป็นจริงนั้น เป็นตัว “ปฏิเวช”

การเข้าถึง眸านและกายต่างๆ ล้วนเป็น “ปฏิเวช” ทั้งล้วน

ปฏิเวชในปฐม眸าน ก็คือ กagyมณฑย์จะเอียด

ปฏิเวชในทุติยภาน ก็คือ กagyทิพย์และกagyทิพย์จะเอียด

ปฏิเวชในตติยภาน ก็คือ กagyรูปพรหมและกagyรูปพรหมจะเอียด

ปฏิเวชในจตุตภาน ก็คือ กagyรูปพรหมและกagyรูปพรหมจะเอียด

เมื่อเข้าสู่รูป眸านแน่นอนแล้ว ใจของกagyรูปพรหมจะเอียดกหยุดนิ่งอยู่ตรงศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกagyรูปพรหมจะเอียด ซึ่งนั่งอยู่กลางดวงจตุตภานเพื่อที่จะเข้ารูป眸านต่อไป คือ เข้าอาณาจายตัน眸าน วิญญาณจัญญาตัน眸าน อาทิ จัญญาตัน眸าน แนวลัญญาลัจญญาตัน眸าน โดยใช้กagyรูปพรหมจะเอียดกายเดียวเข้า眸านตลอดทั้งรูป眸านและรูป眸าน

นี้คือสนาธิเบื้องสูง ซึ่งเกิดจากการเจริญสมถภาวะ หรือสมถกัมมมภูฐาน จัดเป็นสามัญญาณ เปื้องกลาง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 7 สามัญญาณเบื้องกลาง จะโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 7 และวิจัยศึกษา บทที่ 8 ต่อไป

บทที่ 8

สามัญญาผลเบื้องสูง

เนื้อหาบทที่ 8 สามัญญาณเบื้องสูง

● ● ● ● ● ● ● ●

● ● ● ● ● ● ● ● ●

- 8.1 การบรรลุมรคผลนิพพาน
- 8.2 สามัญญาณลำดับที่ 1
- 8.3 สามัญญาณลำดับที่ 2
- 8.4 สามัญญาณลำดับที่ 3
- 8.5 สามัญญาณลำดับที่ 4
- 8.6 สามัญญาณลำดับที่ 5
- 8.7 สามัญญาณลำดับที่ 6
- 8.8 สามัญญาณลำดับที่ 7
- 8.9 สามัญญาณลำดับที่ 8

แนวคิด

- เมื่อพระภิกขุได้ฝึกิตของตนให้เป็นสมารธ ละนิวรณ์ได้แล้ว จึงจะบรรลุมาน 4 จากนั้นถ้ายังประคองใจให้หยุดนิ่งบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ปราศจากอุปกิเลส ก็จะได้ผลแห่งความเป็นนักบวช หรือสามัญญาณ เป็นอย่างสูง
- สามัญญาณเบื้องสูง ได้แก่ วิชชา 8 ซึ่งเป็นการบรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นอันสิ้นที่พระภิกขุผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบพึงได้รับ

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และอธิบายสามัญญาณเบื้องสูงได้ตามลำดับอย่างถูกต้อง
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และอธิบายถึงขั้นตอนของการฝึกสมารธในตัวมั่น ไม่หวั่นไหว กระทั้งได้บรรลุคุณวิเศษต่างๆ
- เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการสร้างภาพผิด ซึ่งจะมีผลต่อการทำใจให้หยุดนิ่งได้ เพราะคลายกังวล

บทที่ 8

สามัญญาณเบื้องสูง

พระธรรมเทคโนโลยีของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ได้ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูทรงรู้สึกประทับใจ และศรัทธา ในพระธรรมวินัยเป็นอย่างยิ่ง ทรงเคารพเทิดทูนพระพุทธคุณไว้สูงสุด ทั้งประจักษ์แจ้งในพระอัจฉริยภาพ ของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า เลิศล้ำกว่าเจ้าอัลทรีอื่นๆ อย่างเทียบเทียมมิได้เลย ในลำดับนั้นเอง พระพุทธ-องค์จึงทรงแสดงสามัญญาณที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้น จนถึงขั้นสูงสุด อันได้แก่วิชชา 8 ซึ่งเป็นการบรรลุมรรคผล นิพพาน

8.1 การบรรลุมรรคผลนิพพาน

การที่บุคคลจะสามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้นั้น มีหลักสำคัญอยู่ว่า ต้องอบรมใจให้เป็นสมาธิ แแนวแน่ให้ได้เลี้ยงก่อน โดยการวางใจไว้ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ซึ่งเป็นที่ตั้งถาวรของใจ เมื่อใจของผู้เจริญภានาเป็นสมาธิ แแนวแน่ยิ่งขึ้น ไม่ชัดล้าย สงบนิ่ง มั่นคงอยู่ในอารมณ์เดียว ใจก็จะใสบริสุทธิ์ขึ้นเรื่อยๆ จนปรากฏเป็นดวงกลมสุกสว่าง ผุดขึ้นที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ลพากะที่เกิดขึ้นเช่นนี้ ย่อมหมายความว่า กิเลสเบื้องกลาง หรือที่เรียกว่า นิวรณ์ 5 ได้สงบระงับจากใจไปแล้ว ใจจึงดำเนินต่อไปอีก ทำให้ผู้เจริญภานาบรรลุณานท์ 4 ระดับไปตามลำดับๆ ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 7

8.2 สามัญญาณลำดับที่ 1

หลังจากบรรลุณานท์ 4 แล้ว ถ้าผู้เจริญภานาหยังสามารถประคองใจเป็นสมาธินิ่งแ-fwat ต่อไปอีก ใจย่อมบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ผ่องແหว สุกสว่างยิ่งขึ้น ปราศจากกิเลสและอุปกิเลส¹ จึงตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เป็นใจที่ละเอียดอ่อน จนสามารถบรรลุญาณระดับดัน หรือที่เรียกว่า “ญาณทั้สสนะ” บังเกิดความรู้ขึ้นในจิตใจตนเอง โดยอัตโนมัติว่า กายของคนเราซึ่งเกิดจากการด้าและบิดานี้ ประกอบด้วยรูปและวิญญาณ รูปคือร่างกาย

¹ อุปกิเลส คือ ลิ่งที่ทำให้จิตใจเคร้าหmomong ชุ่นมัว รับคุณธรรมได้ยาก มี 16 อย่าง คือ 1. อภิช鬯าวิสมโลภะ ละโมบ จ้องจะเอาไม่เลือก 2. โถสะ คิดประทุษร้าย 3. ໂກຮະ ໂກຮ 4. อุปนาහ ຜູກໂກຮໄວ 5. ນັກຂະ ລບໜຸ້ຄຸນທ່ານ 6. ປລາສະ ຕີເສນອ 7. ອິສສາ ວິຊຍາ 8. ມັຈອຣີຍະ ດຣະໜີ 9. ມາຍາ ເຈົ້າເລ໌້ 10. ສາເຕຍຍະ ໂອ້ວັດ 11. ຄົ້ມກະ ຫັວດື້ອ 12. ສາວັມກະ ແຂ່ງດີ 13. ມານະ ອື່ອຕ້ວ 14. ອົດົມານະ ດູ້ມື່ນທ່ານ 15. ມກະ ມັວມາ 16. ປມາກະ ເລີນເລ່ວຫວີ່ລະເລຍ

ซึ่งประกอบด้วยมหาภูต 4 คือ ธาตุติน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ส่วนวิญญาณนั้น หมายถึงใจในเนื้อ

กายมนุษย์ที่เกิดแต่มาตราบิดา� ย่อมเจริญเติบโตขึ้นได้ด้วยอาหาร เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ มีการเจ็บป่วยได้ป่วยและแก่ชรา เมื่อร่วงรักษาสุขภาพให้ดีเพียงใด ในที่สุดก็จะต้องจบชีวิตลงจนได้ ซึ่งทำให้รูปและวิญญาณแยกออกจากกันไปคนละทาง เหล่านี้เป็นธรรมดาวิถี ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าอชาตคัตธรรวา

“ภิกขุ เมื่อจิตเป็นลมหายใจ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ ภูณทัลสนะ เออย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูปประกอบด้วย มหาภูต 4 เกิดแต่มาตราบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสอด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดฟื้น มือันแตกทำลายและกระჯัดกระจายเป็นธรรมดา และ วิญญาณของเรานี้ก้ออาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องอยู่ในกายนี้... มหาบพิตร นี้แหล สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็น ประจักษ์ขอก่อนๆ”¹

จากพุทธคำรับนี้ จะเห็นว่าสามัญผลที่ผู้เจริญภានาจจะพึงบรรลุต่อจากภาน 4 ก็คือ “ภูณ-ทัลสนะ” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิปัสสนาภูณ” เป็นภูณตามเห็นความเกิดและความตับของร่างกายตนเอง ทำให้มองเห็นว่าร่างกายเรานี้น่ากลัว มีแต่โทษ และเกิดความเบื่อหน่าย ประณานาจจะละทิ้งกายตนเองเสีย ขณะเดียวกันก็คิดพิจารณาทางที่จะละทิ้งกายตน ครั้นแล้วก็เกิดความวางเฉยไม่ยินดี ยินร้ายต่อร่างกายตน ภูณในระดับนี้ย่อมนำไปสู่การหยั่งรู้อิริยลัจ 4 (ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์)

“ภูณทัลสนะ” หรือ “วิปัสสนาภูณ” นี้ เป็นภูณที่จะพยุงจิตของผู้บรรลุธรรมกายเบื้องต้น หรือธรรมกายโโคตรภู² ขึ้นไปสู่ธรรมกายพระโพสดา เป็นอริยบุคคลระดับต้นคือ พระโพสดาบัน ดังนั้นจึงกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ผู้ที่บรรลุ “ภูณทัลสนะ” หรือ “วิปัสสนาภูณ” ก็คือผู้บรรลุธรรมกายโโคตรภู นั่นเอง

¹ สามัญผลสูตร ท. ล. 9/131/101

² ธรรมกาย มีหลายระดับ ธรรมกายเบื้องต้นเรียกว่า ธรรมกายโโคตรภู เป็นร้อยต่อร้อยห่วงโล基ยภูมิและโลกุตตระภูมิ ผู้เข้าถึงธรรมกายโโคตรภูแล้ว หากประมาทพลาดพลั้ง ไม่หมั่นฝึกฝนอบรมจิตต่อไป จิตก็จะหายาก กลับมาสู่ความเป็นปุกุชนดังเดิมได้แต่ถ้าไม่ประมาทหมั่นฝึกฝนอบรมจิตจนมีความละเอียดบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น สามารถตัดสั้งโยชน์ไปตามลำดับ ก็จะเข้าถึงธรรมกายอวิยบุคคล ดังแต่ ธรรมกายโพสดา ธรรมกายลูกทากามี ธรรมกายอนาคตมี และธรรมกายอรหันต์ เป็นพระอรหันต์ หมวดกิเลสได้ในที่สุด

8.3 สามัญญาณลำดับที่ 2

เมื่อผู้เจริญภารนาบรลุวิปสนาญาณแล้ว ถ้ายังสามารถประคับประคองจิตให้เป็นสมาธิ แนวโน้มต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ผ่องแพร้า ลูกสว่างยิ่งขึ้น ปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงมีประสิทธิภาพในการงานยิ่งขึ้น หากน้อมจิตไปเพื่อให้ได้ฤทธิ์ทางใจ ฤทธิ์ทางใจก็จะบังเกิดขึ้น จะนึกให้เป็นอย่างไรก็เป็นไปตามนึก ดังที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าชาตคัตtruว่า

“ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร้า ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หันไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรമิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจมีวัยวนน้อย ให้ญี่บุรุษล้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง...

...มหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงซักไส้ออกจากหัวปล้อง เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า นี้หัวปล้อง นี้แล้ว หัวปล้องอย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง แต่ก็เป็นไส้ที่ซักออกจากหัวปล้องนั้นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงซักดาวออกจากรักษา เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า นี้ดาว นี้ฝัก ดาวอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง แต่ก็เป็นดาวที่ซักออกจากฝักนั้นเอง อีกนัยหนึ่งเปรียบเหมือนบุรุษจะพึงดึงหัวปล้องออกจากครอบ เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า นี้หัว นี้ครอบ แต่ก็เป็นหัวที่ดึงออกจากครอบนั้นเอง ข้อนี้ฉันได้ ภิกษุกัณณัณณ์แล...

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร้า ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หันไหวอย่างนี้ เนื่องโน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีวัยวนน้อยให้ญี่บุรุษล้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง มหาบพิตร นี้แหลมสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ขอก่อนๆ”¹

จากพระพุทธดำรัสนี้จะเห็นว่า สามัญญาณในลำดับถัดจาก “วิปสนาญาณ” ก็คือ “ฤทธิ์ทางใจ” หรือมีคัพท์ทางศาสนาว่า “มโนมิทธิ” ซึ่งเป็นผลจากใจที่บริสุทธิ์มากขึ้น และล่งผลให้ผู้เจริญภารนาમีฤทธิ์ทางใจ ถึงขั้นนิรมิตกายต่างๆ ได้

อย่างไรก็ดี ณ จุดนี้ยังมีข้อที่ควรพิจารณาว่า เป้าหมายของการเจริญภารนา้นี้ คือ การทำจิตให้บริสุทธิ์ขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งจิตบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง หรือบรรลุอรหัตผล มิใช่มีเป้าหมายเพื่อฤทธิ์ทางใจใดๆ ทั้งสิ้น ฤทธิ์ทางใจที่เกิดขึ้น เป็นเพียงผลพลอยได้จากการทำใจให้บริสุทธิ์เท่านั้น

¹ สามัญญาณสูตร ที่. ส. 9/132/102

เช่นเดียวกับการที่เราตั้งใจซื้อสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใด แล้วได้ของแรมเพิ่มมาอีก ข้อนี้จันได “มโนมยิทธิ” ก็ฉันนั้น

8.4 สามัญญาณบรรลุ “มโนมยิทธิ”

เมื่อผู้เจริญภានาบรรลุ “มโนมยิทธิ” แล้ว ถ้ายังสามารถประคองจิตให้เป็นสมารธิแนวแต่ต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ผ่องแผ้วสุกสว่างยิ่งขึ้น ย่อมปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงมีประสิทธิภาพในการงาน ยิ่งขึ้นอีก หากน้อมจิตไปเพื่อให้ได้ฤทธิ์ ก็จะบรรลุอุทธิฤทธิ์สูงขึ้นกว่าสามัญญาณลำดับที่ 2 จึงสามารถ แสดงงปฏิหาริย์ได้มากขึ้น เช่น นิรമิตคนเดียวให้เป็นหลายคนได้ หลายคนให้เป็นคนเดียวได้ ล่องหนหายตัวได้ หรือเทาเหตุนเดินอากาศได้ ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสกับพระเจ้าชาตคัตธูร่ว่า

“ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมารธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ แสดงฤทธิ์ เรื่อบรรลุ “อิทธิวิธี” หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่า กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เมื่อนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้น ดำลง แม้ในแผ่นดินเมื่อน ในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเมื่อนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ เมื่อนนก็ได้ ลุบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ชึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจภาพมากด้วย ฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้

มหาบพิตร เปรียบเหมือนช่างหัวอ หรือลูกมือของช่างหัวมือผู้ฉลาด เมื่อ นวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีก นัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่าง (แกะลักษ) ฯ หรือลูกน้องของช่างผู้ฉลาด เมื่อ แต่งงานดีแล้ว ต้องการเครื่องของชนิดใดๆ พึงทำเครื่องของชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทอง หรือลูกมือช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จ ได้ฉันได ภิกษุ ก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมารธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ แสดงฤทธิ์ เรื่อบรรลุอุทธิฤทธิ์หลายประการ (ดังกล่าวแล้ว) มหาบพิตร นี้แหละ สามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญาณที่เห็น ประจักษ์ขอก่อนๆ”¹

¹ สามัญญาณสูตร ท. ส. 9/133/103

การน้อมจิตไปเพื่อแสดงถึง ซึ่งเป็นสามัญญผลลำดับที่ 3 นี้ มีคัพท์โดย เผยว่า “เป็นผลพลอยได้จากการที่จิตบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

8.5 สามัญญผลลำดับที่ 4

เมื่อผู้เจริญภารณะบรรลุ “อิทธิวิธี” แล้ว ถ้ายังสามารถประคองจิตให้เป็นสามาธิแห่งแหน่งต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์ขึ้น ผ่องแผ้วสุกสว่างขึ้นอีก ปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงทวีประสิทธิภาพในการงาน ยิ่งขึ้นอีก ยังผลให้บรรลุญาณซึ่งสามารถฟังอะไรได้ยินหมดตามความปรารถนา ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้า ตรัสกับพระเจ้าชาตศัตกรูว่า

“ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสามาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ “ทิพย์โลต” เห้อย่อมได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ทั้งที่ อยู่ใกล้และไกล ด้วยทิพย์โลตอันบริสุทธิ์ล่วงโสดของมนุษย์

มหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะพึงได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงลังขึ้นบ้าง เสียงบันเทาบ้าง เสียงเปิงมากบ้าง เขายจะพึงเข้าใจว่า เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงลังข์ดังนี้บ้าง เสียง บันเทาดังนี้บ้าง เสียงเปิงมากดังนี้บ้าง ฉันได้ภิกษุกัณณัณและ เมื่อจิตเป็นสามาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ยอมโน้มน้อมจิตเพื่อทิพย์โลต เห้อย่อมได้ยินเสียง 2 ชนิด (คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ดังกล่าวแล้ว) มหาบพิตร นี้แหลมสามัญญผลที่เห็นประจำชั้นดี ยิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญผลที่เห็นประจำชั้นก่อนๆ”¹

“ทิพย์โลต” หรือ “ทิพพโลต” หรือที่นักเรียกกันง่ายๆ ว่า “หูทิพย์” เป็นสามัญญผลอันเกิดจาก การทำใจให้บริสุทธิ์ยิ่งๆ ขึ้น

8.6 สามัญญผลลำดับที่ 5

เมื่อผู้เจริญภารณะสามารถประคองจิตให้แหน่งต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์ขึ้นอีก ผ่องแผ้วสุกสว่าง

¹ สามัญญผลลูตร ท. ล. 9/134/104

ขึ้นอีก ปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงทวีประลิพธิภาพในการงานยิ่งขึ้นอีก ยังผลให้บรรลุภูณฑ์ชีงกำหนดรู้ใจของผู้อื่น หรือลัตัวอื่น เช่น รู้ว่าผู้อื่นกำลังคิดอะไรอยู่ รู้ว่าบุคคลใดมีภูมิหรือขั้นแห่งจิตอยู่ในระดับใด มีลมารธิหรือไม่ ดังมีเรื่องปรากฏอยู่ในอาพากสูตรว่า

“สมัยหนึ่ง อาพากยักษ์ไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเพื่อถวายบัญชา ยักษ์คิดอยู่ในใจว่า ถ้าพระพุทธองค์ไม่สามารถตอบบัญชาได้ ก็จะจับโยนข้ามมหาสมุทรเลีย ครั้นไปถึงที่ประทับของพระพุทธองค์ ยักษ์ได้แสดงอาการข่มขู่โดยเรียกพระพุทธองค์ให้เล็ต็จอกอกไปหา ยังมิทันที่ยักษ์จะพูดอะไรต่อไปพระพุทธองค์ก็ทรงล่วงรู้ความคิดของยักษ์ทันที จึงทรงตอบไปว่า จะเรียกตถาคตไปไyy เล่า ตถาคตรู้ว่าท่านจะจับเราโดยนิมมามาสุทร แล้วตรัสต่อไปว่า บัญชาที่ท่านคิดจะถูกเรานั้น พ่อของท่านบอกไว้ใช่ไหม เราจะบอกท่านให้รู้ด้วยว่า พ่อของท่านได้รับคำตอบเรื่องนี้มาจากพระภักลัมมาลัมพุทธเจ้า...” นี่คือภูณฑ์กำหนดรู้ใจผู้อื่นของพระพุทธองค์¹

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสเรื่องภูณฑ์รู้ใจผู้อื่นกับพระเจ้าอชาตคัตรู้ว่า

“ภิกษุนันน เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่ห่วนไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ “เจโตปริยภูณฑ์” เธอย่อมกำหนดรู้ใจของลัตัวอื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ ศือจิต มีราคะก์รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก์รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโถลະ ก์รู้ว่าจิตมีโถลະ หรือจิตปราศจากรโถลະก์รู้ว่าจิตปราศจากรโถลະ จิตมีโมะก์รู้ว่า จิตมีโมะ หรือจิตปราศจากโมะก์รู้ว่าจิตปราศจากโมะ จิตเหดหู่ก์รู้ว่าจิตเหดหู่ หรือจิตฟุ่งช่านก์รู้ว่าจิตฟุ่งช่าน จิตเป็นมหภาคต (บรรลุภูณฑ์ระดับต่างๆ) ก์รู้ว่า จิตเป็นมหภาคต หรือจิตไม่เป็นมหภาคตก์รู้ว่าจิตไม่เป็นมหภาคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก์รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก์รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิต เป็นสมาธิก์รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก์รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก์รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพันก์รู้ว่าจิตไม่หลุดพัน

มหาบพิตร เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อล่องดู เงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในน้ำใส หน้ามีไฟก็จะพึงรู้ว่า หน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟฉันได ภิกษุกัณณัณและ เมื่อจิต

¹ หมวดธรรม หน้า 17 : ดูอาพากสูตร ส. ส. 15/838/814

เป็นสมาชิค บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ “เจโตปริยญาณ” เธอย่ออมกำหนด รู้ใจของลัตต์วีน ของบุคคลอื่นด้วยใจ (ดังกล่าวแล้ว) มหาบพิตร นี้แหล่ สามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ทึ้งดียิ่งกว่า ทึ้งประณีตกว่าสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ”¹

ญาณกำหนดรู้ใจผู้อื่นนี้ มีคัพท์ทางศาสนาว่า “เจโตปริยญาณ” เป็นผลอันเนื่องมาจากการทำจิตให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

8.7 สามัญญาณลำดับที่ 6

เมื่อผู้เจริญความรู้ สามารถประคองจิตให้เป็นสมาชิคแห่งแ訪れต่อไปอีก จิตย่ออมบริสุทธิ์ขึ้น ผ่องแผ้ว สุกสว่างขึ้นอีก ย่อมปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงยิ่งทวีประลิทมิภพในการงานยิ่งขึ้นอีก ยังผลให้บรรลุญาณที่ทำให้ระลึกชาติแต่หนหลังได้ว่า ชาติไหนเป็นอะไร เกิดที่ไหน มีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร เป็นต้น ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าชาตศัตรูว่า

“ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาชิค บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ “ปุพเพนิวาสานุสติญาณ” เธอย่ออมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง ลี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง ลิบชาติบ้าง ยี่ลิบชาติบ้าง สามลิบชาติบ้าง ลี่ลิบชาติบ้าง ห้าลิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง และชาติบ้าง ตลอดหลายลังวัฏภกปบ้าง (ลังวัฏภกป คือระยะกาลเมื่อจักรราலอยู่ในระหว่างพินาค) ตลอดหลายวิวัฏภกปบ้าง (วิวัฏภกป คือระยะกาลเมื่อจักรราลอยู่ในระหว่างตั้งขึ้นใหม่) ว่าในพโน้นเรามีเชื้อย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผัวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น และวิถีสุขเสวยทุกช่วง อย่างนั้น มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็ได้มีเชื้อย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผัวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกช่วงอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในพโน้น เธอย่ออมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ (การยกขึ้นชี้แจง) ด้วยประการจะนี้

¹ สามัญญาณลูตร ท. ล. 9/135/105

มหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้าน แม้
นั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เข้าจะพึงระลึก
ได้อ่ายน้ำว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น เราได้ยืนอย่างนั้น
ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได่นั่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านแม้นั้นไปยังบ้านโน้น
แม้ในบ้านนั้น เราก็ได้ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได่นั่งอย่างนั้น
แล้วเรากลับจากบ้านนั้น มาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ฉันได้ กิจชุกีจันนั้นแล
เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้ามจิตไปเพื่อ “ปุพเพ-
นิวาราสานุสติญาณ” เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก (ดังกล่าวแล้ว)
มหาบพิตร นี้แหลมสมัญญาที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า
สมัญญาที่เห็นประจักษ์ขอก่อนๆ¹

ญาณที่ทำให้ระลึกชาติแต่หนหลังได้นี้ มีคัพท์ทางศาสนาโดยเฉพาะว่า “ปุพเพนิวาราสานุสติญาณ”

อนึ่ง ประวัติความเป็นมาของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ตั้งแต่ครั้งก่อนที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ และขณะ
ที่เป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญศรัทธาในช่วงเวลาที่เสวยพระชาติต่างๆ อันยาวนาน ที่พระองค์ตรัสรเล่าไว้
ดังมีปรากฏอยู่ในชาดกที่สำคัญ เช่น เวสสันดรชาดกนั้น ล้วนเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงปุพเพนิวาราสานุสติ-
ญาณของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทั้งสิ้น

8.8 สามัญญาณลำดับที่ 7

เมื่อผู้เจริญภวานาสามารถประคองจิตให้เป็นสมาธิແน่วຍิ่งขึ้นต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น
ผ่องแพร์ สุกสว่างยิ่งขึ้นอีก ย่อมปราศจากกิเลสและอุปกิเลส จึงยิ่งทวีประลิพิภาพในการงานยิ่งขึ้นอีก
ยังผลให้บรรลุญาณซึ่งสามารถทำให้เลิศเห็นการเกิดและการตายของหมู่สัตว์ทั้งหลาย สามารถเลิศเห็น
ความแตกต่างของเหล่าสัตว์โลก อันเป็นไปตามคำนاجرรุ่ม ซึ่งตามนุธรรมยองไม่เห็น ดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้า
ตรัสรกับพระเจ้าชาตศัตกรู้ว่า

“กิจชุนน์ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้ามจิตไปเพื่อรู้จุติ
(การตาย) และอุบัติ (การเกิด) ของลัตว์ทั้งหลาย เหอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลัง
อุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วย “ทิพย-

¹ สามัญญาณสูตร ท. ส. 9/136/107

“จักษุ” อันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์ที่ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอวิริยะเจ้า เป็น มิจฉาทิภูมิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิภูมิ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์ที่ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอวิริยะเจ้า เป็นลัมมาทิภูมิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจลัมมาทิภูมิ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ดังนี้ เออย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการจะนี้

มหาบพิตร เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ท่ามกลางทาง ๓ แพร่ง บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าบ้านบ้าง ออกจากบ้านบ้าง เดินอยู่ตามถนนบ้าง นั่งอยู่ท่ามกลางทาง ๓ แพร่งบ้าง เขาจะพึงรู้ว่าคนเหล่านี้เข้าบ้าน คนเหล่านี้อุกนอกบ้าน คนเหล่านี้เดินตามถนน คนเหล่านี้นั่งอยู่ท่ามกลางทาง ๓ แพร่งฉันใด กิกขุกัณณัณและ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผล ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส ผุ่มนวลด ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย เหอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ... ด้วย “ทิพยจักษุ” อันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการจะนี้ มหาบพิตร นี้แหละ สามัญญาลีที่เห็นประจักษ์ทั้งตียิ่งกว่าทั้งประณีตกว่าสามัญญาลีที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ”¹

ญาณที่ทำให้สามารถเลิงเห็นการเวียนว่ายตายเกิดของหมู่สัตว์ ตลอดจนกฎแห่งกรรมนี้ มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “ทิพยจักษุ” หรือ “จุตุปปاتญาณ” หรือ “ตาทิพย์” นั่นเอง

8.9 สามัญญาลีลำดับที่ 8

เมื่อผู้เจริญภวานสามารถประคองจิตให้เป็นสมาธิแน่แన่นยิ่งขึ้นต่อไปอีก จิตย่อมบริสุทธิ์หมวดจดจากกิเลสและอุปกิเลสโดยล้วนเชิง จิตลึงผ่องแผลสว่างไสวถึงที่สุด ยังผลให้บรรลุญาณอันหยิ่งรู้อิริยลัจ ๔ รู้ว่าจิตของตนหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวงแล้ว นั่นคือบรรลุอรหัตผล ซึ่งเป็นสามัญญาลีขั้นสูงสุดดังที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระเจ้าอชาตคัตธุ ดังนี้

¹ สามัญญาลีลุต្រ ท. ล. 9/137/108

“กิกขุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ อาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์ลਮุทัย (เหตุแห่งทุกข์) นี้ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) นี้ทุกข์นิโรหคามินีปฏิปทา (ทางดับทุกข์) ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า เหล่านี้օ/asava (กิเลสเครื่องหมักดองใจ) นี้օ/asavasmuทัย (เหตุแห่งกิเลสนั้น) นี้օ/asavaniโรธ (ความดับกิเลสนั้น) นี้օ/asavaniโรหคามินีปฏิปทา (ทางดับกิเลสนั้น) เมื่อเออร์รูห์เห็นอย่างนี้ จิตย่อ้มหลุดพ้น แม้จากการมาลวะ (มาลวะคือการ) แม้จากการมาลวะ (มาลวะคือภาพ) แม้จากการวิชชาลวะ (มาลวะคืออวิชชา) เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วก็มีญาณรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติลิ้นแล้ว พระมหาธรรม อุญจับแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

มหาบพิตร เปรียบเหมือนร lange น้ำบันยอดเข้า ไล่ล่าด้วยชุ่นมัว บุรุษผู้มี จักษุยืนอยู่บนขอบสรวง จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบบ้าง ก้อนกรวดและ ก้อนหินบ้าง ผูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยุดอยู่บ้าง ในสร่าน้ำนั้น เขาจะ พึงคิดอย่างนี้ว่า สร่าน้ำนี้ใสสะอาด ไม่ชุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบบ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ผูงปลาบ้างเหล่านี้ กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยุด อยู่บ้าง ในสร่าน้ำนั้นดังนี้ฉันได้ กิกขุกัณนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส นุ่มนวล ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ “อาสวักขยญาณ” ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง มหาบพิตร นี้แหลมสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผลที่เห็นประจักษ์ขอก่อนๆ มหาบพิตร ก้ามสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ข้ออื่นๆ ที่ดียิ่งกว่า หรือประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ขอนี้ ย่อมไม่มี”¹

ญาณอันหยาดร้ายลัจ 4 ชัดเจนแจ่มแจ้งตามความเป็นจริง อันทำให้อาสวากิเลสหมดลิ้นไปจาก ใจนี้ มีเชือทางศานนาว่า “อาสวักขยญาณ”

สามัญผลเบื้องลุ่ง หรืออานิสงส์แห่งการเจริญภาวะ ซึ่งก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ลำดับที่ 1 จนถึงลำดับที่ 8 นี้ มีเชือเรียกว่า “วิชชา 8” โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ

1. วิปัสสนาญาณ
2. มโนมยิทธิ

¹ สามัญผลสูตร ท. ส. 9/138/110

3. อิทธิวิธี
4. ทิพพโสด หรือ หูทิพย์
5. เจโตปริญญาณ
6. ปุพเพนิวานุสสติญาณ
7. ทิพพจักขุ หรือ ตาทิพย์ หรือ จุตุปปاتญาณ
8. อาสวักขยญาณ

จากพระพุทธคำรับสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับวิชชา ๘ นี้ จะเห็นว่าหลักสำคัญในการปฏิบัติเพื่อบรรลุญาณระดับต่างๆ ก็คือ “**จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว**”

ได้กล่าวไว้ในตอนต้นบทนี้แล้วว่าการอบรมใจให้เป็นสมาธิແน่ว່ແเน่นจะต้องวางแผนใจไว้ที่คุณยگลากากยฐานที่ 7 ซึ่งเป็นที่ตั้งถาวรของใจ ดังนั้น “จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว” จึงหมายถึงการตั้งจิตมั่นไว้ที่คุณยกลากากยฐานที่ 7 เมื่อผู้เจริญภวานสามารถตั้งจิตมั่นไว้ที่คุณยกลากากยฐานที่ 7 อย่างแท้จริง จะสามารถบรรลุ “**วิปัสสนาญาณ**” ได้แล้ว หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “**บรรลุธรรมกายโดยตรรศ**” ซึ่งจะเป็นบทฐานไปสู่ธรรมกายพระอริยบุคคลระดับตัน ครั้นเมื่อสามารถก้าวหน้ามากขึ้น บรรลุญาณสูงขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ธรรมกายโดยตรรศ ธรรมกายพระโลดา ธรรมกายพระลูกทาคามี ธรรมกายพระอนาคตมี ย่อมหมายถึงได้บรรลุธรรมกายสูงขึ้นตามลำดับ จนถึงธรรมกายพระอรหัต ซึ่งเป็นภาวะที่บรรลุอาสวักขยญาณ หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง

อนึ่ง การที่ผู้เจริญภวานซึ่งบรรลุญาณระดับต่างๆ สามารถรู้เห็นการตายและการเกิดของหมู่ลัตัวรู้เห็นความแตกต่างของหมู่ลัตัวอันมีกรรมเป็นเหตุ ตลอดจนมีหูทิพย์ ตาทิพย์ หรือระลึกชาติได้ เหล่านี้ล้วนวูดด้วยญาณของธรรมกาย และเห็นด้วยตาของธรรมกายทั้งล้วน จะวูดด้วยความรู้ของกายมนุษย์ หรือเห็นด้วยตาของกายมนุษย์ก็ทำไม่ ดังนั้นจึงกล่าวในเชิงปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจง่ายๆ ได้ว่า “**บรรลุญาณก็คือบรรลุธรรมกายนั่นเอง**”

ตลอดเวลาแห่งการสัมมารถทางเทคโนโลยี พระเจ้าอชาตคัตตูรูทรงติดตาม สัมมารถรับฟังด้วยความสนใจอย่างยิ่ง เพราณอกจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าจะทรงตอบปัญหา ได้ตระประเด็นตามที่พระเจ้าอชาตคัตตูรูทรงกระหายโดยรู้มานานนักหนาแล้ว วิธีการตอบของพระพุทธองค์ยังสมบูรณ์ บริบูรณ์พร้อมด้วยคิลปะ สามารถยังผลให้พระเจ้าอชาตคัตตูรูทรงต้องตามด้วยเหตุผลอย่างต่อเนื่อง โดยปราศจากความกังขา ทั้งทรงรู้สึกที่ในคุณวิเศษอันน่าอศจรรย์ใจของพระธรรมคำลั่งสอนอีกด้วย ยังความปิติเบิกบานมาสู่พระองค์ยิ่งนัก จึงได้กราบทูลสรรเสริญพระพุทธองค์ว่า

“**ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์ไฟเราะแจ่มแจ้งจับใจยิ่งนัก เปรียบเสมือนหมายของที่ค่าว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด เพื่อให้คนมองเห็นลึกลับต่างๆ ข้อนี้ฉันได้**

พระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ยังนั่น บริบูรณ์พร้อมด้วยคุณวิเศษโดย恩กประการ”¹

ครั้นแล้วพระเจ้าอชาตคัตธู จึงทรงขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสրณะตลอดชีวิต โดยปฏิญาณว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระบารมและพระสัมมาเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป”²

ความลงสัญเรื่องสามัญปฏิบัติที่ติดค้างพระทัยมาเป็นเวลานาน แม้จะทรงพยายามเล็งไปหาเจ้าลัทธิผู้มีเชื้อเลียงทั้งหลายให้ช่วยคลี่คลายข้อข้องใจ แต่กลับทรงผิดหวังมาโดยตลอดนั้น บัดนี้พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทรงพบแล้วว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่ทรงสามารถปลดเปลือกทุกข้อนให้กู้หัวใจ ในพระทัยของพระองค์ได้ จึงทรงกราบถูลสารภาพความผิดของพระองค์ต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นการขอมาต่อพระราชนิรันดร์ โดยผ่านพระพಥธองค์ด้วยว่า

“ไทยได้ครอบงำข้าพระองค์ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด ข้าพระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดา ผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะประณานความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดทรงรับทราบความผิดของข้าพระองค์ โดยเป็นความผิดจริง เพื่อสำรวมต่อไป”³

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ที่จะทรงอนุเคราะห์พระเจ้าอชาตคัต្តรุ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงทรงเป็นพยาน รับทราบคำสารภาพผิดของพระเจ้าอชาตคัต្តรุ โดยตรัสว่า

“จริง มหาบพิตร ความผิดได้ครอบงำมหาบพิตร ซึ่งเป็นคนเข腊 คนหลง ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนม์ชี้พระบิดาผู้ดารงธรรม ผู้เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะประณานความเป็นใหญ่ แต่พระทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง และทรงสร้าภาพผิดตามเป็นจริง ฉะนั้นตถาคตขอรับทราบความผิดของมหาบพิตร ก็การที่บุคคลเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง และสร้าภาพตามเป็นจริง รับลังวรต่อไปนี้เป็นวัฒนธรรมในวินัยของพระอิริยประเทศ”⁴

เมื่อสิ้นกระแลรับลั่งของพระลัมมาลัมพุธเจ้า พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงปีติยินดีเป็นลั้นพัน เมื่อได้ слัตบัวพระพุทธองค์ทรงรับการสารภาพผิดของพระองค์ โดยมิได้ทรงช้ำเติมให้โหมนลยิ่งขึ้นไปอีก มิหนำซ้ำ ยังทรงสรวเริญว่าการยอมสารภาพผิดเช่นนั้นเป็นลิ่งที่ถูกต้องดีงาม พระพุทธดำรัสดังกล่าวจึงประยิบเล่มี่อน น้ำทิพย์ชโلومพระทัยของพระเจ้าอชาตศัตรุให้แซมชื่น และทรงมุ่งมั่นประกอบกุศลกรรมอย่างยิ่งยวดต่อไป เป็นการเริ่มต้นบำเพ็ญบุญบารมี เพื่อเป็นปัจจัยแห่งภพหน้าต่อๆ ไป

¹ สามัญผลสตร ที. สี. 9/138/110

² สามัญผลสตร ที. สี. 9/138/110

³ สามัญผลสตร ที. สี. 9/139/112

⁴ ສາມັກພຸລົດສຕຣ ທີ. ສີ. 9/139/113

นับเป็นบุญประการหนึ่งของพระเจ้าอชาตคัตtru ที่ทรงมีอุปนิสัยกล้ายอมรับผิด เมื่อทรงตรองเห็นว่า การทำปิตุชาตเป็นความผิดจริง ก็มิได้ทรงนิ่งเฉยเลีย แต่กล้าสารภาพความผิดนั้น และนับเป็นบุญอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ที่ทรงได้ออกสารภาพความผิดเฉพาะพระพักตร์พระลัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นการผูกเวรระหว่างพระราชนิพัตtagabbะพระองค์ที่มีมาแต่อดีตชาติ จึงเป็นอันยุติแต่เพียงเท่านี้ เหลือเพียงแต่ผลของอนันตริยกรรมที่พระองค์จะต้องเสวยในทุกติภูมิต่อไป

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตtruทรงคลายพระทัยจากความทุกข ความชุ่นข้องกังวลพระทัยทั้งปวง และทรงพิจารณาเห็นเป็นเวลาอันสมควรแล้ว จึงกราบถูลาพระลัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระลัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป

ครั้นพระเจ้าอชาตคัตtruและเหล่าข้าราชบริพารกลับไปหมดสิ้นแล้ว พระลัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแก่หมู่ภิกษุสงฆ์ในที่นั้นว่า พระเจ้าอชาตคัตruนี้ถูกบาปจากการทำปิตุชาต ปิดกั้นหนทางสวรรค์นิพพาน เสียแล้วในชาตินี้ หากไม่เช่นนั้นแล้ว ย่อมจะทรงได้บรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโพสดาบันในค่ำคืนนั้นเอง

มีคำอธิบายปรากฏในอรรถกถาสามัญญาณสูตรว่า ตั้งแต่เวลาที่ปลงพระชนม์ซึ่พพระราชนิพัตtagabbะแล้ว พระเจ้าอชาตคัตruมิได้บรรหมหลับเลยทั้งกลางคืนและกลางวัน ครั้นหลังจากเข้าเฝ้าพระลัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จึงทรงบรรหมหลับได้ ทั้งนี้เพราะทรงได้อานิสงส์จากการสั่งพระธรรมเทศนา ทรงขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ทรงมีครรภาร้อนยิ่งใหญ่ต่อพระรัตนตรัย จะหาบุคุณคนใดเลมอบหมายให้ยาก

แม้จะต้องเสวยผลแห่งอนันตริยกรรม ไปบังเกิดในพื้นเบื้องล่างของนรกขุมบริวารชื่อโลหกุภี¹ ถึง 3 หมื่นปีนราก แต่พระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์ไว้ว่า เมื่อพ้นทัณฑกรรมในเบื้องล่างของโลหกุภี นั้นแล้ว พระเจ้าอชาตคัตruจะไปบังเกิดในพื้นเบื้องบนของโลหกุภีอีก 3 หมื่นปีนราก หลังจากนั้นแล้วจะได้ตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนามว่า “ชีวิตวิเสส” แล้วบรรลุนิพพานในที่สุด

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 8 สามัญญาณเบื้องสูง จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 8 แล้วจึงศึกษา บทที่ 9 ต่อไป

¹ โลหกุภี (นรกหม้อโลหะ) เป็นนรกขุมเล็กซึ่งเป็นบริวารของนรกขุมที่ 8 คือ อวีjinราก

บทที่ 9

บทส่งท้าย

เนื้อหาบทที่ 9 บทส่งท้าย

- 9.1 สรุปเรื่องจากพระสูตร
- 9.2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนา
 - 9.2.1 ระดับที่ 1 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น
 - 9.2.2 ระดับที่ 2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องกลาง
 - 9.2.3 ระดับที่ 3 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องสูง
- 9.3 ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถือ
- 9.4 การปฏิบัติของพุทธศาสนาต่อพระภิกษุสงฆ์
- 9.5 เป้าหมายชีวิตของมนุษย์
- 9.6 คบคนพาลเมืองท่องเที่ยวตากอากาศ
- 9.7 คบกัลยาณมิตรเมืองท่องเที่ยวตากอากาศ
- 9.8 ใจที่เสร้ำหอมอย้อมชำราบล้างได้ด้วยบุญ
- 9.9 โลกขาดสันติสุขเพราคนพาล
- 9.10 เหตุปัจจัยของการเป็นคนดี
- 9.11 การอบรมบุตรเป็นหน้าที่สำคัญของมารดาบิดา
- 9.12 การสารภาพผิดเป็นสิ่งจำเป็น
- 9.13 การอบรมเยาวชนต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครอง
- 9.14 เกณฑ์วัดคุณภาพของคน
- 9.15 เหตุแห่งการเกิดของศาสตราใหม่ๆ

แนวคิด

นอกจากสามัญญาณสูตรจะเป็นประโยชน์ในด้านอธิรัมวินัยแก่ผู้ศึกษา และพระภิกษุผู้นำไปปฏิบัติแล้ว ก็ยังทำให้ได้ข้อคิดต่างๆ อนึกประการด้วยกัน เช่น ทำให้รู้จักคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีและไม่ดีในพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยให้สามารถแยกแยะ และทราบถึงข้อควรปฏิบัติต่อพระภิกษุในแต่ละประเภท ว่าควรทำอย่างไร ซึ่งจะเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงไปอีกนานาน นอกจากนั้น ยังทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในวิธีการสร้างคนดีที่มีมาตรฐานให้เกิดขึ้นในลัทธมอีกด้วย ดังนั้น สามัญญาณสูตร จึงเป็นพระสูตรที่ทั้งนักบวชและฆราวาสพึงให้ความสนใจ เพื่อที่จะได้เรียนรู้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ลัทธม และพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษาสามารถสรุปสาระสำคัญของสามัญญาณสูตรได้ถูกต้อง
- เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงข้อคิดอันเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งต่อตนเอง ลัทธม และพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

บทที่ 9

บทส่งท้าย

9.1 สรุปเรื่องจากพระสูตร

สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ 2 ในคัมภีร์พิชณิกาย สลับขันธารวบ พระสูตตันตปีฎก ว่าด้วยผลของความเป็นสมณะ คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินเพศเป็นสมณะ หรือบำเพ็ญสมณธรรม

พระเจ้าชาตศัตรุ พระราชบุตรองกรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคอธ ทรงมีความกระหายครัวเรือนอย่างยิ่ง ถึงผลดีของความเป็นสมณะที่เห็นได้ในปัจจุบัน จึงเสด็จตระเวนไปตามเจ้าลัทธิต่างๆ ในแคว้นมคอธนั้น แต่ได้รับคำตอบไม่ตรงคำถาม เมื่อ้อนถามถึงเรื่องมะม่วง แต่ได้รับคำตอบ เป็นเรื่องขันนุน จึงทรงกังข้ออยู่ในพระทัย ตลอดเวลา ครั้นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมูใหญ่ไปประทับ ณ ลวนอัมพัน ใกล้กรุง ราชคฤห์ ซึ่งหมอดือวักโภการภัจจ์ถวายเป็นลังมาราม พระเจ้าชาตศัตรุจึงเสด็จไปเฝ้าทูลตามปัญหานี้ อีก พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบเป็นข้อๆ รวมทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ทำให้ผู้บัวสามารถถ่ายทอดความรู้ทางลัทธิสูงขึ้นจากเดิม คือ แม้แต่ผู้ที่มีฐานะเดิมต่ำต้อย ในลัทธิ เช่น เป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นช่างงาน ก็พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นช่างงาน ได้รับการเคารพยกย่องและการปฏิบัติตด้วยดีจากชาวรา瓦ลทั้งหลายรวมทั้งพระมหาภักดิริย์

หมวดที่ 2 ทำให้ผู้บัวชีมีโอกาสอบรมจิตใจเป็นลามะชีสูงยิ่งขึ้น จนกระทั่งบรรลุภานิคที่ 1 ถึง 4 ตามลำดับ ซึ่งทำให้สามารถละกิเลสอย่างกลางได้

หมวดที่ 3 ทำให้ผู้บัวชีงบรรลุมานแล้ว สามารถบรรลุวิชชา 8 อันเป็นหนทางไปสู่ความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

คำตอบของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทั้ง 14 ข้อ ใน 3 หมวด ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า การที่พระภิกษุที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะได้รับประโยชน์อะไรบ้างนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบูรณ์ของพระภิกษุเอง

พระเจ้าอชาตคัตธูทรงเลื่อมໄລในพระธรรมเทศนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปฏิญาณพระองค์เป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงตลอดพระชนมชีพ แล้วกราบทูลขอขมาในการที่ทรงปลงพระชนมชีพพระเจ้า-พิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา ซึ่งพระสัมมาสัมพทธเจ้าก็ตรัสรับการขอขมานั้น

เมื่อพระเจ้าอชาตคัตtru เสด็จกลับแล้ว พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ถ้าพระเจ้าอชาตคัตไม่ปลงพระชนม์พระราชนิพิทา ก็จะทรงได้บรรลุสัตติผล เป็นพระโลดาบันในค่ำคืนนี้”

การศึกษาสามัญผลลัพธ์นี้นอกจ้ากผู้ศึกษาจะได้รับความรู้ในด้านพระธรรมวินัยแล้ว ยังจะได้ข้อคิดต่างๆ อีกเป็นอเนกประการ ซึ่งอาจกล่าวโดยย่อได้ ดังนี้

9.2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนา

จากสามัญผลลัพธ์นี้ เราสามารถแบ่งคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนาออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

9.2.1 ระดับที่ 1 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น

1) บวชอย่างมีเป้าหมาย คือ บวชเพื่อฝึกอบรมตนให้เป็นคนดีโดยประการทั้งปวง มีการสำรวมกาย วาจา และใจ มีการศึกษาเพื่อบรนจิตใจ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ หรือที่เรียกว่าภาษาศาสนาว่า ภาคปริยัติและปฏิบัติ โดยการศึกษาพระไตรปิฎก และการเจริญความรู้ที่ถูกต้อง จนสามารถทำจิตใจให้สงบและผ่องใส่ขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดปัญญาขึ้นตามลำดับๆ สามารถเข้าใจเชิงลึกธรรมของโลกและชีวิต ตามคำลั่งสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระภิกษุที่ดีต้องบวชอย่างมีเป้าหมายเช่นนี้

2) สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ คือ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโศจร มีประติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย และสามารถศึกษาอยู่ในลิกข忙ททั้งหลาย

3) มืออาชีพบริสุทธิ์ อาชีพของพระภิกษุตามพระพุทธบัญญัติ มืออยู่อย่างเดียว คือการบิณฑบาต ซึ่งเป็นการขอตามแบบอวิຍประเพณี

4) ถึงพร้อมด้วยศีล

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการนี้ ย่อมลังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมของพระภิกษุแต่ละรูป พระภิกษุรูปใด มีคุณสมบัติครบถ้วน 4 ประการ ดังได้กล่าวแล้ว ย่อมถือได้ว่า เป็นพระภิกษุที่ดี สมควรได้รับการยกย่อง นับถือ กราบไหว้ และทำนุบำรุงจากบรรดาชาวโลกทั่วไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่าคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นก็คือการที่พระภิกษุบวชอย่างมีเป้าหมาย และเมื่อบวชแล้วก็ฝึกฝนอบรมกาย และวจاخของตนเป็นอย่างดี

9.2.2 ระดับที่ 2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องกลาง

พระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วน 4 ประการ ดังกล่าวแล้ว หากสามารถพัฒนาจิตใจขึ้นไปได้อีก 5 ระดับ ดังต่อไปนี้ ย่อมสมควรได้เชื่อว่าเป็นนักบวชที่ดีในเบื้องกลาง

5) สำรวมอินทรีย์ พระภิกษุผู้สำรวมอินทรีย์ คือ ผู้สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อ

คุ้มครองรักษาไว้ให้รอบพื้นจากการถูกครอบงำ ด้วยอภิชนาและโภมนัส การสำรวจอินทรีย์ แท็ที่จริงคือ การสำรวจใจนั่นเอง

6) ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ไม่ปล่อยใจเลื่อนลอย หรือเหลวลติ

7) เป็นผู้สันโดษ พระภิกขุผู้สันโดษจะต้องมีความพอใจตามมีตามได้ ไม่เที่ยวอกปกขอนในนั่น ขอนี่จากญาติโยม หากพระภิกขุเป็นผู้สันโดษ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ทึ้งยังทำให้จิตใจคลายจากความกังวล และความยึดมั่นถือมั่น สามารถชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ได้โดยง่าย

8) ละนิวรณ์ 5 ได้ ข้อนี้แม้เป็นเรื่องภายในจิตใจ เนพาะตัวพระภิกขุองก์ตาม แต่ก็อาจลังเกตได้ จากวัตรปฏิบัติหรือการแสดงออกของท่าน เช่น ไม่แสดงความกรธความเกลียดบุคคลอื่น ไม่แสดงความเหดหู่ ท้อแท้หรือเบื่อหน่ายชีวิต ไม่แสดงความลังเลงลัยในพระธรรมวินัย เป็นต้น หากแต่เป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติ สงบสำรวม อาจหาญ ร่าเริง อิ่มเอิบในธรรม สามารถให้กำลังใจ หรือชี้ทางสว่างให้แก่ชาวลั่ได้

9) บรรลุรูปман สำหรับเรื่องนี้คงเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก เพราะหากพระภิกขุบอกเล่าถึงคุณวิเศษ เหล่านี้ของตน ก็จะเป็นการผิดพระวินัย

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนานั้น ถือว่าใจคนเราสำคัญยิ่งนัก ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า “ธรรม ทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า”¹ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นการพัฒนาจิตใจ ด้วยการเจริญภวาน ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะตะล่อมใจให้หยุดให้停อยู่ ณ คุณย์กลางกาย ถ้าใจเรายุดนิ่งแน่นที่คุณย์กลางกายได้เมื่อใด เมื่อนั้นใจก็จะประภัสสร คือ สว่างโพลง ภิกขุรูปใดที่มีใจสงบ สว่าง ในขันตัน ย่อมหมายความว่าท่านจะนิวรณ์ อันเป็นกิเลสอย่างกลางได้แล้ว สามารถบรรลุรูปมานขั้นต้นได้ ถ้าท่านสามารถพัฒนาให้ใจสว่างขึ้น อีกได้ ก็ย่อมบรรลุมาขั้นสูงขึ้นไปเป็นลำดับๆ

ความสว่างในจิตใจของพระภิกขุผู้บรรลุรูปมานนี้ นอกจากจะยังผลให้ท่านมีกิริยาจาก สงบสำรวม อย่างยิ่ง ทั้งสามารถแสดงธรรมให้เข้าใจได้ง่ายแล้ว หน้าตาผิวพรรณของท่านยังจะผ่องใส่จนลังเกตได้อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณลักษณะของพระภิกขุที่ดีในเบื้องกลางก็คือ การที่พระภิกขุสามารถฝึกอบรม จิตใจของตนได้นั่นเอง

9.2.3 ระดับที่ 3 คุณลักษณะของพระภิกขุที่ดีในเบื้องสูง

พระภิกขุที่ดีในเบื้องสูงนั้น หมายถึง พระภิกขุที่มีความรู้แจ้ง หรือความรู้วิเศษ อันได้แก่ วิชา 3 อภิญญา 6 และวิชา 8

¹ ข. ธ. 25/11/15

วิชา 3 ประกอบด้วย

1. **ปุพเพนิวานุสสติญาณ** คือ ญาณหรือความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
2. **จุตุปปاتญาณ** คือ ญาณที่ทำให้รู้เรื่องการเกิดและการตายของลัตว์ทั้งหลาย หรือ ญาณพิเศษที่ทำให้ดูอะไร เห็นได้หมดตามความปรารถนา
3. **อาสวักขยญาณ** คือ ญาณหยั่งรู้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ลึกล้ำกว่าเลส

อภิญญา 6 ประกอบด้วย

1. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ เช่น นิรมิตกายคนเดียวให้เป็นหลายคนได้
2. ทิพพโสด คือ หูทิพย์
3. เจโตปวิรญาณ คือ ญาณที่สามารถรู้ใจคนอื่นได้
4. ปุพเพนิวานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
5. ทิพพจักษุ คือ ตาทิพย์ หรือจุตุปปاتญาณ
6. อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำอาสวกิเลสให้ลึกล้ำ

วิชา 8 ประกอบด้วย

1. **วิปัสสนาญาณ** คือ ญาณในวิปัสสนา ที่จะพยุงจิตของผู้บรรลุธรรมกายโดยตรรกะขึ้นไปสู่ธรรมกายพระโพลีดาบัน พระลูกทากามี พระอนาคตมี และ พระอรหัตต์ไปตามลำดับ
2. **มโนมายิทธิ** คือ ฤทธิ์ทางใจ ทำให้สามารถนิรมิตกายอื่นจากร่างกายของตนได้
3. **อิทธิวิธี** คือ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ เช่น นิรมิตกายคนเดียวให้เป็นหลายคนได้
4. **ทิพพโสด** คือ หูทิพย์
5. **เจโตปวิรญาณ** คือ ญาณที่สามารถรู้ใจคนอื่นได้
6. **ปุพเพนิวานุสสติญาณ** คือ ความรู้ที่ทำให้สามารถระลึกชาติได้
7. **ทิพพจักษุ** คือ ตาทิพย์หรือจุตุปปاتญาณ
8. **อาสวักขยญาณ** คือ ความรู้ที่ทำอาสวกิเลสให้ลึกล้ำ

วิชา 3 อภิญญา 6 หรือวิชา 8 เหล่านี้จัดว่าเป็น “อุตติริมนุสสธรรม” คือ ธรรมอันยอดยิ่งของมนุษย์ หรือธรรมของมนุษย์ผู้ยอดยิ่ง พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงห้ามภิกขุบอก หรือแสดงแก่ผู้อื่นว่าตนบรรลุความรู้วิเศษเหล่านี้ ดังมีคำที่เรามักได้ยินกันอยู่เสมอว่า “ห้ามอวดอุตติริมนุสสธรรม” ถ้าภิกขุรูปได้กล่าวอวดอุตติริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน จะต้องได้รับโทษหนัก ซึ่งมีคำศัพท์โดยเฉพาะว่า “ต้องอาบติปราชิก” ที่ทำให้ขาดจากความเป็นภิกขุทันที” แม้พระภิกขุที่บรรลุคุณวิเศษเหล่านี้ ถ้าหากกล่าวอวดอ้างย่อมถูก

ลงโทษเหมือนกัน แต่เป็นโทษสถานเบา

เมื่อพระภิกษุไม่เปิดเผยคุณวิเศษ เรายังย่อไม่มีโอกาสสรู้ อย่างไรก็ตาม หากเราจะวินิจฉัยว่า พระภิกษุรูปใดดีหรือไม่นั้น เพียงพิจารณาคุณลักษณะของพระภิกษุในระดับ 1 และระดับ 2 ก็จะน่าจะเพียงพอแล้ว

จะเห็นได้ว่า การแบ่งคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีออกเป็น 3 ระดับนี้ ได้พิจารณาตามหลักไตรลิกขา กล่าวคือ

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น คือ ศีลสิกขา (ศีล) คือ การฝึกกาย และวาจา

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องกลาง คือ จิตตสิกขา (สมารี) คือ การฝึกใจ

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องสูง คือ ปัญญาสิกขา (ปัญญา) คือ ความรู้แจ้งหรือผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกใจ

9.3 ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถือ

จากสามัญผลสูตร นักศึกษาคงพอจะมีข้อสรุปในใจได้แล้วว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนาไม่ควรเคารพนับถือทั้งควรหลีกให้ห่างนั้น มีลักษณะอย่างไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาจากปัจจัยแห่งสามัญผลแล้ว ก็พอจะประมวลลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรไว้วางใจ หรือไม่ควรให้ความเคารพนับถือ ดังนี้

1) บัวโดยมิได้มีศรัทธาในพระธรรมวินัย หมายความว่า มิได้มีเจตนาจะอบรมหรือพัฒนาตนให้บริสุทธิ์ในด้านกาย วาจา ใจ ตามหลักแห่งพระธรรมวินัย เช่น ภิกษุบางรูปบัวชี้เพื่อหนีปัญหาความยากลำบากในการทำมาหากลายชีพ บางรูปบัวชี้เพื่อหนีคดีอาญาบ้านเมือง บางรูปบัวชี้เพื่อใช้ความเป็นสมณเพศ เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพบางอย่าง ฯลฯ ข้อนี้สังเกตได้จากพฤติกรรมของพระภิกษุเอง

2) ย่อหย่อนในพระปฏิโมก্ষ มีการพูดปด เลพยายามลดดิ่ง ฉันอาหารมื้อเย็น พังดนตรี ฯลฯ เป็นต้น

3) ชอบไปสู่โคลจร โดยไม่ใช่กิจกรรมนั้น คือ ไปยังสถานที่ที่พระภิกษุไม่ควรไป เช่น สถานเริงรมย์ หรือศูนย์การค้าต่างๆ เป็นการส่วนตัว

4) เล่นการพนัน หรือล่ำเสริมให้ประชาชนหลงหลา อยู่กับการพนัน

5) สนใจพูดคุยเรื่องการรับ เรื่องแฟชั่น หรือเรื่องใดๆ ซึ่งนอกเหนือจากการกิจของสงฆ์

6) อาสารับใช้ทำงานต่างๆ อันเป็นเรื่องของชาวราษฎร เช่น เป็นพ่อเลี้ยงให้คุณพ่อแม่ รับผิดชอบฝาพกคนเข้าทำงาน เป็นหัวคะแนนให้กับการเมือง เป็นต้น

7) เลี้ยงซีพด้วยติรัจฉานวิชา เช่น เป็นหมอดูโชคชะตา หมอบลูกเลก หมօเสน໌ທໍ หมօຟ หมອລົງເລຂຍັນຕຸ້ມກັນບ້ານເຮືອນ ທາຍທັກລັກຊະນະບຸຮູ່ ສຕວີ ເດັກ ອົງລັດວິ່ງຕ່າງໆ ຕລອດຈນ ກາຣພຍາກຣົນ ເຫດກາຣົນ ຕ່າງໆ ກາຣໃຫ້ຖຸກໜ້ວວ່າ ເປັນຕົ້ນ

8) ເລີ່ມເກມຕ່າງໆ เช່ນ ມາກຮູກ ມາກອອຽ໌ ເລີ່ມໄຟ ເພື່ອຄວາມສນຸກລນານ ເລີ່ມເກມຄອມພິວເຕອົວ ເລີ່ມຕະກັບ ເປັນຕົ້ນ

9) ໂອ້ວດຄວາມຮູ້ຄວາມສາມາລະຂອງຕົນເອງ ກລ່າວດູຖຸກວັດປະປົງບົດຂອງບຣັບປິຕະປູປັບອື່ນ

10) ໄມ່ສໍາຮົມອິນທີ່ຢູ່ທັງ 6

11) ແສດພະບ່ານມາພິດເພີ່ນໄປຈາກພະບ່ານວິນຍ ອົງແພຍແພວ່າຄໍາສອນວັນເປັນມິຈະທິກູ້ຈີ ເຊັ່ນ ສອນວ່ານຮກສວຣຄີໄມ້ມີ ລັດວິ່ງທັງໝາຍຕາຍແລ້ວສູ່ ໄມ້ມີລົກໜ້າ ອົງພັກໜ້າ ເປັນຕົ້ນ

12) ໃຊ້ກລຸບາຍຫລອກລວງໃຫ້ສາຫະລຸນໜ້າໃຈຜິດ ເຊັ່ນ ຫລອກລວງໃຫ້ເຂົ້າໃຈວ່າຕົນເປັນພະອິຍນຸຄຸລ

13) ໄມ່ສັນໂດຍ ຂັ້ນື້ສັງເກົດໄດ້ຈາກກາຣຕກແຕ່ງເສັນະ (ທີ່ອູ້ອັກຍັງ) ອ່າງຫຽວຮາຟຸມເພື່ອຍ ດ້ວຍ ເຄື່ອງເຮືອນຮາຄາແພງ ມີເຄື່ອງອໍານວຍຄວາມສະດວກສາຍ ອົງຄວາມນັນເທິງ ທີ່ໄມ້ໄດ້ເປັນໄປເພື່ອສັງເລີມກາຣ ປົງປົກປົກ ອົງມີກາຣລະສົມລຶ່ງຂອງເຄື່ອງໃໝ່ໄວ້ໃນກຸ້ມາກມາຍເກີນຄວາມຈຳເປັນ

ລັກຊະນະຂອງພະວິກູ້ທີ່ໄມ່ຄວນນັບຄືອຈາລົມກາກວ່ານີ້ ກະນັ້ນກີຕາມ ກິກູ້ທີ່ມີພຸດຕິກຣມເຂົ້າລັກຊະນະ ແມ່ເພີ່ງຂໍອໄດ້ຂໍ້ອ້ານີ້ໃນ 13 ຂັ້ນື້ ພຸທຮຄາສນິກິຈນ້ຳໜ່າຍກີພົງຕັ້ງຂໍ້ອ້ານື້ ໄວກ່ອນວ່າ ນ່າຈະເປັນພະວິກູ້ ທີ່ຍ່ອຍໜ່ອນໃນພະບ່ານວິນຍ ມີໄດ້ບວຊເຂົ້າມາເພື່ອບຣມຕົນໃຫ້ເປັນພະດີຕາມຫລັກພະພຸທຮຄາສນາດ້ວຍປະກາຣ ຖັນປົງ

9.4 ກາຣປົງປົກປົກຂອງພຸທຮຄາສນິກິຈນ້ຳພະວິກູ້ສົງໝູ້

ຕາມຫລັກພະພຸທຮຄາສນານີ້ ກິກູ້ຕ້ອງເລື່ຍງຊື່ພົມດ້ວຍກາຣບິນທບາຕ ຄື່ອ ກາຣຮັບອາຫາຣເລື່ຍງຊື່ວິຕ ຈາກຈາວບ້ານ ແລະໜ້າທີ່ອັນແກ້ຈິງຂອງກິກູ້ກືອ ກາຣສຶກຂາກັນຄວ້າ ແລະປົງປົກປົກ ແລ້ວນຳຄວາມຮູ້ນັ້ນມາ ເພີ່ ໂດຍໃຫ້ກາຣສຶກຂາກັນດ້ານຄຸນຮວມແກ່ບຸຄຸລໃນໜຸ່ມນັນທີ່ ເພື່ອໃຫ້ສົມາຊີກໃນລັກຄມລາມຄວາມ ອູ້ຮ່ວມກັນໄດ້ຢ່າງສົງສູ່ ດັ່ງນັ້ນຈາວພຸທຮທັງໝາຍຈຶ່ງກວປົງປົກປົກຂອງພະວິກູ້ສົງໝູ້ ໂດຍແກ່ພິຈານາເປັນ 2 ກລຸ່ມ ຄື່ອ

1. ກາຣປົງປົກປົກຂອງພະວິກູ້ທີ່

- 1.1 ໃຫ້ກາຣທຳນຸນບໍາຮຸ່ງດ້ວຍປັຈລັຍ 4 ອັນເປັນປັຈລັຍພື້ນຖານໃນກາຣທຳນຸນ ຊື່ພື້ນຖານ
- 1.2 ໃຫ້ກາຣສັບສົນປັຈລັຍຕ່າງໆ ເພື່ອກາຣສຶກຂາກັນດ້ານຄຸນຮວມ ແລະປົງປົກປົກຂອງພະວິກູ້ເອງ
- 1.3 ສັບສົນກາຣເພຍແພ່ຮວມ ໂດຍວິທີກາຣຕ່າງໆ ຕາມຄວາມເໜາະລົມ

1.4 แสดงความเคารพย่อองนับถือ ติดตามศึกษาและปฏิบัติธรรมจากพระภิกษุ โดยยึดท่านเป็นครูอาจารย์

1.5 ระลึกอยู่เสมอว่า พระภิกษุที่บริบูรณ์บริสุทธิ์พร้อมด้วยศีล สมาริ และปัญญา คือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง หากขาดพระภิกษุที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบเหล่านี้แล้ว พระพุทธศาสนาจะล่มสลาย

2. การปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ย่อหย่อนในพระธรรมวินัย

พระภิกษุที่บัวโขโดยมีเป้าหมาย แม้จะมีความตั้งใจที่จะฝึกอบรมและพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง แต่การที่พระภิกษุแต่ละรูปจะบริบูรณ์พร้อมด้วย คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธิ์ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 6 นั้นมิใช่ของง่ายเลย จำเป็นต้องใช้เวลานานພอมคราว ดังนั้นเมื่อพุทธศาสนาชนได้พบเห็นพระภิกษุที่ย่อหย่อนในพระธรรมวินัยแล้ว จะต้องพิจารณาแยกแยะตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ท่านเป็นภิกษุใหม่หรือบัวชามานาณแล้ว ภิกษุใหม่มีคำพONUSทางศาสนาว่า “นวกะ” คือภิกษุที่บัวชามาตั้งกว่า 5 พรรษา ภิกษุใหม่เหล่านี้ บางรูปอาจจะบวชยังไม่ครบพรรษาด้วยซ้ำ จึงยังไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดี แม้ในระดับเบื้องต้น บุคคลใดก็ตาม ถ้าได้พบภิกษุใหม่ หรือแม่ภิกษุที่บัวชามานาณแล้ว ประพฤติย่อหย่อนในพระธรรมวินัย ขันแรกรควรแจ้งต่อพระอุปัชฌาย์ หรือเจ้าอาวาสวัดที่ภิกษุนั้นๆ ลังกัดอยู่ เพื่อให้มีการตักเตือนและปรับปรุงแก้ไขกันเองต่อไป

2.2 หากมีพยานหลักฐานชัดแจ้งว่า พระภิกษุรูปนั้นประพฤติผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง ต้องแจ้งผู้ปกครองฝ่ายศาสนาจกร หรืออาณาจักร (แล้วแต่กรณี) ให้ทราบ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขทันท่วงที หรือกำจัดไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป

2.3 งดการแสดงความเคารพ ยกย่อง นับถือ ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ต้องงดการแสดงความเคารพ ยกย่อง นับถือ เฉพาะรายบุคคลที่ประพฤติผิดหรือย่อหย่อนเท่านั้น มิใช่HEMAรวมไปถึงพระภิกษุที่ดีๆ แล้วร้องว่าตนจะเลิก นับถือศาสนาแล้ว

2.4 ระลึกอยู่เสมอว่า พระภิกษุกลุ่มที่ 2 นี้ คือ ผู้บ่อนทำลายพระพุทธศาสนา

2.5 งดการทำบุญบำรุงส่งเสริมสนับสนุนเป็นการล่วงตัว

พระภิกษุที่ย่อหย่อนในพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุที่บัวชามานาณ ตามปกติถ้าไม่ได้รับการทำบุญสนับสนุนในด้านปัจจัย 4 เป็นการล่วงตัวโดยตรงจากศาสนาชนแล้ว ย่อมดำรงอยู่ในสมณเพศต่อไปไม่ได้ หากภิกษุรูปหนึ่งรูปใดในกลุ่มนี้ สำนึกในความย่อหย่อนหรือการปฏิบัตินอกลุนอกทางของตนแล้ว ก็ยอมจะต้องรับปรับปรุงวัตรปฏิบัติของตนเสียใหม่ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่ภิกษุประเภท ที่บัวชแบบเอกสารเหลืองบังหน้า มีความเกียจคร้าน หรืออาศัยความเป็นพระประกอบติรัจฉานวิชา เมื่อขาดการสนับสนุนจากศาสนาชนแล้ว ย่อมดำรงอยู่ในสมณเพศต่อไปไม่ได้ ในที่สุดก็จะลาลิกขาไปเอง

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าลังเกตว่า พระภิกษุทุกศิลป์มีกรณีอื้อฉาว นับตั้งแต่พระเทวทัต จนถึงพระภิกษุในสมัยปัจจุบัน ที่สามารถประกอบกรรมชั่วชาasmaany แต่ละรูปล้วนเกี่ยวข้องหรือได้รับการทำบ่ำรุ่ง ส่งเสริมจากศาสนิกชนทั้งล้วน ซึ่งศาสนิกชนบางคนอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกับพระทุกศิลป์นั่นๆ หรือบางคนก็หลงเคารพบุชาด้วยความโง่เง่าย เพราะไม่เคยไล่จีกษาพระธรรมคำลั่งสอนที่แท้จริง ขององค์สมเด็จพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

9.5 เป้าหมายชีวิตของมนุษย์

มักจะมีผู้สงสัยและตั้งคำถามกันว่า “คนเราเกิดมาทำไม” แต่เมื่อถกคำนี้ออกไปแล้ว ก็ไม่สามารถหาคำตอบ ที่ทำให้รู้สึกพอใจได้ ในที่สุดก็มักจะมีคำตอบในทำนองว่า ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะถกคำนั้นที่เป็นอัจฉริยะ (คำนั้นที่พัฒนาความคิด หรือที่ไม่ควรคิด) ทั้งที่เรื่องนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบไว้อย่างชัดเจนแล้วในสามัญญาณล้วน

จากพระลัมพุทธนี้ เรายสามารถสรุปเป้าหมายชีวิตมนุษย์ได้ 3 ระดับ คือ

1. เป้าหมายระดับต้น
2. เป้าหมายระดับกลาง
3. เป้าหมายระดับสูงสุด

1. เป้าหมายระดับต้น ได้แก่ เป้าหมายชีวิตที่บุกชู (ผู้ที่ยังมีกิเลสหนา) โดยทั่วไปคิดและปฏิบัติกันอยู่ เป้าหมายระดับต้นนี้ อาจเรียกว่า “เป้าหมายบันดิน” เป็นการตั้งเป้าหมายของคนที่มุ่งแสวงหาความสุขสบายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ตามความคิดของแต่ละคน ดังที่พระเจ้าชาตศัตรูพุลพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “ผู้คนทั่วไปต่างก็อาศัยความรู้ความสามารถของตน ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมทั้งบำรุงบิดามารดาให้เป็นสุข..”

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่าสอดคล้องกับความคิดของคนในลัทธุนโดยทั่วไปที่มองว่าเงิน คืออำนาจ ยิ่งรวยเท่าไร ก็ยิ่งมีความสุขเท่านั้น เพราะมีความคิดทำนองนี้ จึงเห็นคนในลัทธุนทุกหย่อมมีทุ่มเทชีวิตทำงานกัน เพื่อหวังความมั่งคั่งร่ำรวย อันจะเป็นพื้นฐานไปสู่การมีอำนาจและบริวารมากมาย เมื่อประกอบอาชีพลุจริตไม่ร้าย บางคนก็หันไปประกอบอาชีพทุจริต ยอมเลี่ยงคุกเลี้ยงตราง ดังที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่เนื่องๆ

บุคคลที่มีเป้าหมายบันดิน ก็อาจจะประสบทั้งสุขและทุกข์ร่วมกันไปตามประสาบุกชู ที่แน่นอน ก็คือ ผู้ที่บรรลุ “เป้าหมายบันดิน” ย่อมประสบความสุขด้วยในชีวิตประจำวัน และอาจมีอำนาจ มีเกียรติยศ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่คาดการณ์ได้

บุคคลที่มีเป้าหมายจำกัดอยู่เพียงในระดับนี้ มักไม่สนใจเรื่องการสังคมบุญบารมี อาจไม่มีความละอาย หรือเกรงกลัวป่าเป่าที่ควร ครั้นตั้งหน้าตั้งตากับโภยและห้าความมั่งคั่งร่ำรวย อำนาจและบริวารไปเรื่อยๆ ก็มักจะไม่สามารถสอนใจตนเองได้ว่า จะต้องมีมากเท่าไรจึงจะพอ เมื่อไม่รู้ปริมาณที่ควรจะพอก็ย้อมจะเบียดเบี้ยนทั้งตนเอง และผู้อื่นต่อๆ ไปไม่รู้จบ

เบียดเบี้ยนตนเอง หมายความว่า คิดแต่จะแสวงหาทรัพย์แม้ในทางไม่ชอบ จนกลายเป็นความโลภ เมื่อพบอุปสรรค หรือคู่แข่งก็เกิดความโกรธ มุ่งแสวงหาอำนาจก็คือความหลง

เบียดเบี้ยนผู้อื่น หมายความว่า แก่งแย่งผู้อื่นโดยรูปแบบต่างๆ ตลอดจนถึงการทำลายลิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติด้วย ทั้งการเบียดเบี้ยนตนเองและผู้อื่น เหล่านี้คือวิสัยของ “มิจฉาทิภูมิบุคคล”

ดังนั้น ผู้ที่ตั้งเป้าหมายบนดินเท่านั้น จึงนับว่าดำเนินชีวิตบนเลันทางที่เลี่ยงอันตราย มีโอกาสผิดพลาดได้ง่ายอย่างยิ่ง

2. เป้าหมายระดับกลาง เป็นเป้าหมายที่คำนึงถึงชาติหน้าด้วย เพราะเข้าใจถูกว่า ตายแล้วไม่สูญ อาจเรียกว่า “เป้าหมายบนฟ้า”

มนุษย์เราวิเคราะห์ว่าสัตว์ตัวจิตวิญญาณที่มี “ธรรมลัญญา” หมายถึง การตระหนักในเรื่องของธรรมะ จัดเป็นลัมมาทิภูมิระดับหนึ่ง คือ สามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดเป็นบุญ สิ่งใดเป็นบาป มีความเชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ จึงคิดสร้างบุญไว้สำหรับชีวิตหน้า โดยการบำรุงสมณพราหมณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะของจิตใจที่พัฒนาสูงขึ้น ดังที่พระเจ้าอชาตคัตธุลพะลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “ผู้คนทั่วไปต่างก็อาศัยความรู้ ความสามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมทั้งบำรุงบิดามารดาให้เป็นสุข ส่วนทรัพย์สินที่เหลือ ก็นำไปบำเพ็ญทานแก่นักบวชทั้งหลาย ด้วยหวังความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า..”

โครงการตามที่มีความคิดเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นผู้มีลัมมาทิภูมิเบื้องต้น และมีเป้าหมายชีวิตอยู่ในระดับกลาง

อชาตคัตธุราชกุ玆ในระยะที่ทรงติดต่อกับค้ากับพระเทวทัตอยู่นั้น กล่าวได้ว่าทรงมีเป้าหมายชีวิตอยู่ในระดับนัดิน เพราะมุ่งแต่ราชสมบัติและอำนาจ จึงมีพระทัยเป็นมิจฉาทิภูมิ จมอยู่ในความมีดมันแห่งกิเลส ยิ่งเมื่อถูกพระทุคคลซึ่งพระไปด้วยเลือดเทพบุญ ทั้งรู้จิตวิทยาและธรรมดานของสัตว์โลกเป็นอย่างดี ซึ่นนำไปทรงลงทาง มิจฉาทิภูมิของราชกุമาร์ก็ยิ่งทวีขึ้นอีกเรื่อยๆ ดังนั้น จึงไม่น่าสงสัยเลยว่า เหตุใดบุคคลซึ่งมีบุญบารมีขนาดจะมีโอกาสบรรลุสัตติผลต่อเบื้องพระพักตร์พระลัมมาลัมพุทธเจ้า จึงได้ก่ออันนัตริยกรรม

ครั้นเมื่อขึ้นครองราชบัลลังก์เป็นพระเจ้าอชาตคัตธุ ได้ทรงก่ออันนัตริยกรรมขึ้นแล้ว ผลแห่งกรรมหนักนั้นได้บีบคั้นพระทัยให้เป็นทุกข์สุดแสนสาหัส แต่พระเหตุที่ทรงมีบุญเก่าเป็นทุนอยู่ จึงทรงมีสติสัมปชัญญะสำนึกในบำเพ็ญตนต์ที่ทรงกระทำไปแล้ว ซึ่กนำไปให้ทรงดำรงทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ที่บีบคั้นพระทัยอยู่

กรณีนี้กล่าวได้ว่า “อุกฤษณาสามารถเป็นเหตุซักน้ำไปสู่คูลได้บ้าง สำหรับบุคคลที่มีปัญญา” ดังนั้น ขณะที่พระเจ้าอชาตคัตรูเล็ดจไปเฝ้าพระลัมพุทธเจ้านั้น ถือได้ว่าทรงเริ่มมุ่งเป้าหมายบนฝ้าแล้ว

อนึ่ง บุรุษทั้งหลายที่มองเห็นว่า “ชีวิตมาราภานั้นคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนบรรพชาเป็นทางปลอดไปร่อง” จึงตัดสินใจบวชเป็นพระภิกษุอยู่ในพระพุทธศาสนา มีความตั้งใจที่จะฝึกฝนอบรมตนตามพระธรรมวินัยให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ เช่นนี้ย่อมถือได้ว่ามีเป้าหมายบนฝ้าอย่างชัดเจน

เมื่อบวชเป็นภิกษุแล้ว ย่อมสำรวมในพระปฏิโมกข์ ปฏิบัติตามศีลระดับต่างๆ สำรวมอินทรีย์ มีความล้นโдолช การปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ขึ้นตามลำดับๆ

3. เป้าหมายระดับสูง เป็นเป้าหมายที่มุ่งความหลุดพ้น เพื่อบรลุนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา อาจเรียกว่า “เป้าหมายเหนือฝ้า”

เป้าหมายระดับนี้ มีประกายเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่ปรากฏอยู่ในคำสอนของศาสนาอื่นใดในโลกเลย นี่คือคุณวิเศษอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนา เพราะเป็น “ศาสนาแห่งปัญญาโดยแท้”

พระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการปฏิบัติเป็นลิ่งสำคัญ การศึกษาภาคทฤษฎี หรือประปริยัติธรรมนั้น ก็เพื่อยืดໄວ่เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพราะถ้าไม่รู้หลักกับปฏิบัติไม่ถูก ดังนั้นจะเห็นว่าคำลั่งสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งเริ่มจากพระวินัยต่อไปถึงพระสูตรนั้น ล้วนเป็นหลักสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่จะต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจ แล้วยืดໄວ่เป็นหลักปฏิบัติ พุทธศาสนิกชนที่ยังเป็นมาราภานอยู่ ย่อมยากจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ได้ จึงจำเป็นต้องบวชเข้ามาเป็นบรรพชิต เพื่อจะได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดจนพระสูตร แล้วปฏิบัติตามให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ อย่างไรก็ตาม มาราภานที่ตั้งใจปฏิบัติพระศาสนา ก็สามารถประสบผลสำเร็จถึงขั้นอริยบุคคลได้เช่นกัน

การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้นมีอยู่หลายระดับ ระดับต่ำที่สุดคือ ศีลระดับต่างๆ ทั้งจุลศีล มัชณิมศีล และมหาศีล เรื่อยขึ้นไป จนถึงการเจริญสมถภาวะ และการเจริญวิปัสสนาภวนา ซึ่งเป็นการปฏิบัติระดับสูงสุด และถือเป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวิธีการสำคัญที่สุดที่นำไปสู่มรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

อนึ่ง มาราภานที่เป็นพุทธศาสนิกชน ก็ยังมีจำนวนไม่น้อย ที่ยังไม่เข้าใจคุณของการเจริญภวนา จึงยังสงสัยไม่แน่ใจเรื่อง มรรคผลนิพพาน อย่างไรก็ตาม พระลัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้ทางปฏิบัติโดยลำดับ และทรงยืนยันผลแห่งการปฏิบัติของแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจนในสามัญญาณสูตร ซึ่งอาจจะกล่าวสรุปให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า

“พระพุทธศาสนาเน้นการชำระใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวงด้วยศีล (ซึ่งหมายรวมถึงพระวินัย ทั้งหมด) และสมารถ ใจยิ่งบริสุทธิ์เท่าใด กิเลสในจิตใจก็น้อยลงเท่านั้น ใจยิ่งบริสุทธิ์เท่าใด ก็ยิ่งสร่างใส่เท่านั้น ใจยิ่งบริสุทธิ์เท่าใด ก็บรรลุธรรมกายที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นเท่านั้น และด้วยตาของธรรมกาย

และภูมิของธรรมกายนี้เอง จะเป็นเครื่องส่องให้เห็นและรู้อิริยลักษณ์ 4 ชี่งในที่สุด ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาอย่างยิ่ง ใจจึงปล่อยวางกิเลสทั้งปวงได้ กล้ายเป็นใจที่เสบริสุทธิ์สว่าง ปราศจากกิเลสโดยสิ้นเชิง นั่นคือสภาพที่บรรลุนิพพาน ไม่ต้องกลับมาเวียนตายเวียนเกิดกันอีกอย่างเด็ดขาด”

ผู้ที่ตั้งเป้าหมายไว้เหนือฝ่ายอื่นเป็นผู้มีครั้หามั่นในเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ย่อมจะทุ่มเทเวลาให้แก่การปฏิบัติธรรม ด้วยความวิริยะอุตสาหะชนิดเอาชีวิตเป็นเดิมพัน และจะต้องบรรลุความสุขอันใหญ่ยิ่นที่สุดอย่างแน่นอน ดังเช่นพระสัมมาลัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันต์สาวกทั้งหลาย

9.6 คบคนพาลเมืองถึงตกนรก

คนที่มีใจชุ่นเมืออยู่เสมอ ย่อมส่งผลให้เป็นคนมีความคิดเห็นผิดทำนองคลองธรรม คือ มีมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือค่านิยมผิดๆ มีวินิจฉัยผิด ขาดโยนโน้มนลิกิการ จึงไม่สามารถแยกแยะว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรบุญ อะไราป อะไรควร อะไรมิควร ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง จึงทำอะไรตามอารมณ์ ขาดการพิจารณาเหตุผล ยึดถือ เอกตนเองเป็นที่ตั้ง เมื่อปราณາลิงได้กิตตองไข่คว้าหาทางເเอกสารสิ่งนั้นมาเป็นของตนให้ได้ โดยไม่คำนึง ว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นทุกข์ หรือถึงกับเสียชีวิต ไม่คำนึงว่าการกระทำของตนจะผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย เหล่านี้คือลักษณะของ “คนพาล” หรือลักษณะของคนที่บริบูรณ์ ด้วย “เชื้อพาล”

ผู้คบคนพาลย่อมจะกล้ายเป็นคนพาลไปได้โดยง่าย ทั้งนี้ เพราะคนพาลนั้นมีลักษณะเปรียบได้กับผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อร้ายแรง ตามธรรมชาติเชื้อโรคติดต่อร้ายแรงนั้น ย่อมแพร่กระจายไปได้รอบทิศทาง ตลอดเวลา ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้ป่วยประภากนี้ ย่อมมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อมาก ด้วยเหตุนี้แพทย์จึงแนะนำให้แยกผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อร้ายแรง เช่น วัณโรค โรคเรื้อน หรือแม้แต่โรคหวัดอย่างรุนแรง ให้อยู่โดยเอกสาร ไม่ปะปนกับคนที่มีสุขภาพดี คนพาลนั้นเหมือนคนป่วยด้วยโรคติดต่อทรงที่มี “เชื้อพาล” ครอบคลุมจิตใจให้ชุ่นเมัว และเชื้อพาลนี้มีฤทธิ์เดชในการแพร่กระจายความคิดช้าไปสู่บุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ไม่ผิดกับเชื้อของโรคติดต่อ

อีกประการหนึ่ง ในจิตใจของบุคุณทุกคนก็มีเชื้อพาลเป็นทุนเดิมอยู่โดยธรรมชาติบ้างแล้ว ครั้นเมื่อถูกกระแผลแห่งความคิดประภากเดียวกันดึงดูด จึงไม่ขัดขืนต่อต้าน แต่พร้อมที่จะเข้าไปร่วมผสมผสานกัน

ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายในปัจจุบันก็คือ การติดยาเสพติดในหมู่วัยรุ่น ทั้งที่เยาวชนทั้งหลายต่างได้ยินได้ฟังเรื่องโทษภัยของยาเสพติดชนิดต่างๆ จากโรงเรียน สถาบันการศึกษา ตลอดจนจากสื่อประเภทต่างๆ มากมาย แต่เหตุใดเหล่าวัยรุ่นจำนวนมาก จึงยอมตกลงเป็นทาลของยาเสพติด ทั้งๆ ที่ยาเสพติดเหล่านั้นไม่ได้มีการวางแผนโดยทั่วไป ต้องลักษณะจำหน่ายกันเฉพาะแห่ง เนพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้น

คำตอบก็คือ “การควบเพื่อนเลว หรือคนคนพาล ซักนำไปสู่ความทายนะเช่นนั้น” เหล่าวัยรุ่นที่คบคนพาลดังกล่าวแล้ว แม้ไม่ทราบว่าตนจะต้องเสวยวิบากกรรมอย่างไรในพืชชาติต่อไป แต่สภาพชีวิตที่พวกเข้าและครอบครัวของเข้าต้องเผชิญในปัจจุบันชาติ ก็คือความทุกข์แสลงสาหัส พ้อที่จะเรียกว่า “ตกนรก” ทีเดียว

ตัวอย่างสำคัญอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล อันเป็นที่มาแห่งสามัญผลสูตรนี้ ย่อมมีชัดถึงมหันต์โภชของการคบคนพาล ทั้งนี้ เพราะจากหลักฐานที่ปรากฏ การที่พระเจ้าอชาตคัตตูรทรงปฏิบัติการเลวร้าย ไม่ว่าจะเป็นการปลงพระชนม์พระราชบิดา หรือการให้ความร่วมมือกับพระเทวทัตในการลอบทำร้ายพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตาม ล้วนแต่ทรงทำตามคำเลี้ยงสอนของพระเทวทัตทั้งสิ้น

กว่าพระเจ้าอชาตคัตตูรจะได้สำนึกในบาปใหญ่หลวงที่ทรงกระทำไป ทุกสิ่งทุกอย่างก็สายเกินแก้ แม้ภายในหลังต่อมมา จะทรงมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลถามปัญหา และสัตบพธรรมธรรมเทคโนโลยีจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเข้าพระทัยดีแล้ว จึงทรงกราบบุลขอมาต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งกว่านั้น ยังทรงขอถึงพระรัตนตรัย เป็นที่พึงที่ระลึก และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมากที่จะหาผู้ใดเสนอเหมือน แม้หลังพุทธปรินิพنان พระองค์ก็ยังทรงอุปถัมภ์การลังคายน้ำพระไตรปิฎกครั้งแรกอีกด้วย ถึงกระนั้นก็ตาม พระเจ้าอชาตคัตตูรก็ยังต้องเสวยวิบากกรรมในรกรอยู่อีกหลายหมื่นปี

จากการณ์ของพระเจ้าอชาตคัตตูรนี้ กล่าวได้ว่าการคบคนพาลนอกจากจะมีผลถึงขั้นปิดลาร์ค ปิดนิพพานแล้ว ยังมีโทษถึงตกนรกอีกด้วย ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

“ผู้ที่ร่วมสามัคມกับคนพาล ย่อมเคร้าโศกลิ้นกาลนาน”¹ และ

“เมื่อคบหากาลพาล ย่อมมีแต่ความฉิบหาย”²

9.7 คบกับยาณมิตรมีโอกาสบรรลุนิพพาน

คนเราทุกคนไม่มีใครจะสามารถยืนหยัดมีชีวิตอยู่ตามลำพังต้นเองผู้เดียวได้ นับตั้งแต่เกิด ก็มีการดาบปิดตาอยเลี้ยงดู อบรมลั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนลั่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด ตามศักยภาพทั้งของเราระและของท่าน เมื่อเรารอจากบ้าน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะที่เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ นักเรียน นักศึกษา หรือผู้ประกอบการงานอาชีพ เรายังจำเป็นต้องคบหากาลมาด้วยกันบุคคลอื่นๆ อีกมากมาย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแบ่งบุคคลต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละคนจำเป็นต้องติดต่อเกี่ยวข้องด้วยอกเป็น 6 ประเภท คือ (1) มารดาบิดา (2) ครุอาจารย์ (3) บุตรภรรยา (4) มิตรสหาย (5) คนใต้บังคับบัญชา (6) พระสงฆ์ หรือสมณพราหมณ์

¹ ข. ธ. 25/25/42

² หลิทธราคชาดก ข. ชา. 27/1290/265

ในบรรดาบุคคลทั้ง 6 ประเภท ดังกล่าวแล้ว คงจะมีแต่ประเภทที่ 1 เท่านั้น ที่เราไม่สามารถเลือกได้เลย หลังจากที่เราเลือกทำได้ก็มาดูโลกนี้แล้ว อย่างไรก็ตามมารดาบิดาที่มีจิตใจปกติและมีสติ ล้มปั๊บญูะ บริบูรณ์ ไม่ว่าจะมีหรือไม่ยกจน ย้อมมีคุณธรรมเหมือนกันประการหนึ่งคือ มีความรัก และปรารถนาดี ต่อบุตรของตน

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า กัลยาณมิตรที่แท้จริงของเราก็คือมารดาบิดาของเราเอง ส่วนบุคคลอีก 5 ประเภทนั้น เราไม่โอกาสเลือกสรรได้ (สำหรับบุตรของเรานั้น เรายอมชอบลั่งสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่เราต้องการได้) ปัญหาจึงมีอยู่ว่า เราจะใช้เกณฑ์อะไรในการเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลต่างๆ เพื่อจะได้พบแต่กัลยาณมิตร ห่างไกลจากคนพาล

ในเรื่องการคบหาสมาคมนั้น บันทึกในการกล่าวอ้างให้คำแนะนำว่า

“ไม่ควรไว้ใจในคนไม่คุ้นเคย แม้ในคนคุ้นเคยก็ไม่ควรไว้ใจ”¹

จากข้อความนี้ คงจะทำให้เข้าใจได้ว่า ใน การคบหาสมาคม กับบุคคลต่างๆ นั้น เราจะต้องไม่ประมาท ควรตั้งข้อสังเกตไว้เสมอว่า บุคคลที่เราคบหาสมาคมแต่ละคนนั้นมีอุปนิสัยที่แท้จริงอย่างไร เพราะบางคน แม้มีความปรารถนาดี แต่ด้วยความที่ตัวเขาเองเป็นคนพาล ก็อาจชักนำเราไปในทางชั่วโดยที่ตนเองคิดว่า เป็นสิ่งที่ดีก็ได้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาให้ถ่องแท้

แต่สำหรับผู้ที่มีความจริงใจต่อเรา พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลเรา เป็นที่พึ่งแก่เราในยามที่เรามีปัญหาหรือมีภัย ปกป้องผลประโยชน์ให้เรา ทั้งยังคอยแนะนำให้เราตั้งอยู่ในความดี ตักเตือนห้ามปราบ เมื่อเห็นว่าเราจะทำผิดทำชั่ว ค่อยแนะนำความรู้และคุณธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ตลอดจนบอก ทางลุขทางสวัสดิ์ให้ เมื่อเรามีความทุกข์ เข้าก็ค่อยช่วยเหลือให้กำลังใจ เมื่อเรามีความสุขหรือประสบความสำเร็จ เข้าก็ployยินดีและไม่อิจฉาริษยา ไม่เอรัดเอาเปรียบเรา เมื่อผู้อื่นติดเตียนเรา เข้าก็ค่อยยับยั้งและปกป้องให้ เมื่อผู้อื่นสรุเคราะห์เรา เข้าก็ployนับลับลุนลุ่นล่งเสริมด้วย ลักษณะนิสัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คือคุณลักษณะของ “กัลยาณมิตร” เราก็ควรจะคบหาสมาคมบุคคลประเภทนี้ไว้ และแสดงความจริงใจต่อเขาเสมอ เพื่อสัมพันธภาพที่ยั่งยืนต่อไปและเพื่อประโยชน์สุขของเราเอง แม้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็ทรงย้ำเตือนให้ คบกัลยาณมิตร ดังพุทธภาษิตว่า

“บุคคลไม่ควรคบมิตรเลว ไม่ควรคบคนต่ำช้า Lewaram

ควรคบกัลยาณมิตร ควรคบบุรุษผู้สูงสุด”²

จากสามัญญาณสูตรนี้ จะเห็นว่าพระเหตุที่พระเจ้าอชาตคัตวุธทรงคบคนพาล คือพระทุคีลเทวทัต พระองค์จึงประพฤติผิดพลาดถึงกับก่อบาปอย่างร้ายแรงที่สุด ซึ่งยังผลให้ทุกข์ร้อนพระทัยจนไม่สามารถ

¹ วิสสาลิกชนชาดก ช. ชา. 27/93/30

² ช. ธ. 25/16/25

บรรทมหลับได้ แต่ต่อมาเมื่อได้มีโอกาสพบกัลยานมิตรเป็นผู้ชี้ทางให้ พระองค์สามารถเริ่มดันชีวิตใหม่ และบำเพ็ญกุศลธรรมอันยิ่งใหญ่ได้ ทำให้กรรมหนักมีผลเบالง

กัลยานมิตรคนแรกของพระเจ้าอชาตคัตธูร์คือ หมอดซีวากโภมากวัลจ์ นับเป็นบุญของพระเจ้าอชาตคัตธูร์ ที่ทรงวางพระทัยหมายไว้ในกัลยานมิตรเป็นอย่างมาก พระองค์อาจจะถูกราชสำเร็จลงโทษด้วยการประหารชีวิต แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่ไม่คาดคิด ที่พระองค์ได้รับการยกเว้นจากกฎหมายเดียวกัน คือการห้ามฆ่าสัตว์ ที่พระองค์ได้รับการยกเว้นนี้ คือการห้ามฆ่าสัตว์ที่ไม่ได้เป็นเครื่อง奉ะ หรือสัตว์ที่ไม่ได้เป็นเครื่องบูชา ที่สำคัญที่สุดคือ การห้ามฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ เช่น กุ้ง ปู หอย ฯลฯ ที่พระองค์ห้ามฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ ไม่ใช่สัตว์ที่ไม่มีชีวิต เช่น หิน ไม้ ฯลฯ ที่พระองค์ไม่ห้ามฆ่า

กัลยานมิตรท่านที่สองของพระเจ้าอชาตคัตธูร์คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นยอดกัลยานมิตรของโลก จากการที่พระเจ้าอชาตคัตธูร์ได้ทรงมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ภายในระยะเวลาสั้นๆ พระองค์ทรงสามารถเข้าพระทัยอย่างถ่องแท้ ถึงวัตถุปฏิบัติ อันประเสริฐของพระภิกษุในพระธรรมวินัย ตลอดจนอนิสัลส์หรือสามัญชนผลอันยิ่งใหญ่ ที่จะพึงบังเกิดจากวัตถุปฏิบัติอันเล็กน้อย ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา อย่างที่ไม่เคยได้ทรงสัมภានเลย พร้อมกันนั้นก็ทรงเข้าพระทัยได้ทันทีว่า พระเทวทัตตน์แม้จะบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา แต่ก็หาได้ประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในพระธรรมวินัยไม่ จึงเป็นมิจฉาทิภูมิบุคคล มีความประพฤติชั่วร้ายเป็นภัยอย่างใหญ่หลวงเช่นนั้น และ พระภิกษุหรือนักบวชทุกศิลิ่งในแผ่นดินของพระองค์ ก็คงจะมีได้มีแต่เฉพาะพระเทวทัตเท่านั้น สมควรที่พระองค์จะต้องระมัดระวัง และเอาพระทัยใส่ตรวจตราตลอดไป

ด้วยเหตุที่พระเจ้าอชาตคัตธูร์ทรงมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยานมิตร สัมมาทิภูมิของพระองค์ จึงบังเกิดขึ้น ขับไล่มิจฉาทิภูมิที่ห่อหุ้มพระทัยตลอดมาให้อันตรธานไปสิ้น เสมือนหนึ่งแสงสว่างเมื่อเจิดจรัส ขึ้นแล้ว ยอมขับไล่ความมืดทั้งปวงให้อันตรธานไปสิ้น ฉะนั้นการที่พระเจ้าอชาตคัตธูร์ทรงขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสังฆ เป็นส่วนลดดีชีวิต กิจ การที่ทรงสารภาพผิด และขอขมาโทษต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ต้องการให้ทรงทำบุญบารุณพุทธศาสนาลดพระชนม์ชีพของพระองค์ก็ได้ เหล่านี้ ล้วนละทอกให้เห็นสัมมาทิภูมิในพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตธูร์ทั้งสิ้น

ยิ่งกว่านั้น การมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยานมิตรนี้เอง ที่ทำให้พระเจ้าอชาตคัตธูร์ได้สร้างบุญกุศลอย่างมากมาย เป็นเหตุให้ผลแห่งอนันตริยกรรมของพระองค์เป็นทางลัด และกุศลกรรมทั้งปวงนั้น ยังจะส่งผลให้พระองค์ได้ไปบังเกิดเป็นพระปัลเจกพุทธเจ้า และเข้าปรินิพพานในที่สุด

ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ว่า การมีกัลยานมิตรนั้นมีแต่คุณอเนกอนันต์โดยส่วนเดียว ไม่มีโทษเลย ถ้ามีกัลยานมิตรที่บวบูรณาบริสุทธิ์ด้วยคุณวิเศษสูงส่ง เราก็ย่อมสามารถสร้างคุณวิเศษได้ สูงส่งตามท่านไปด้วย ซึ่งนอกจากจะให้ผลในปัจจุบันชาติแล้ว ยังมีผลข้ามภพข้ามชาติอีกด้วย

9.8 ໃຈທີ່ເສດຖະກິນຍ່ອມຊໍາຮະລັງໄດ້ດ້ວຍບຸບຸ

ຕາມວຽກມາເມື່ອລຶ່ງຂອງເຄື່ອງໃຊ້ຕ່າງໆ ຂອງເຮົາເປຣະເປື້ອນລຶ່ງປົກລູງ ເຮຍ່ອມຈະຕ້ອງຊໍາຮະລັງໃຫ້ສະອາດ ເພຣະທາກທີ່ໄວ້ເຊັ່ນນັ້ນ ຍ່ອມເປັນທີ່ນ່າງເກີຍຈ ໄມ່ສາມາດຮັນນຳມາໃຊ້ອີກໄດ້ ໃນທີ່ສຸດກີຈະເລື່ອມຄຸນກາພແລ້ວເຄຸນຄ່າ ອວຍວະໃນວ່າງກາຍຂອງເຮົາກີເຊັ່ນເດືອກກັນ ທາກສົກປະກເລອະເທວະ ເຮົາກີຈະເປັນຕ້ອງຊໍາຮະລັງໃຫ້ສະອາດ ເພຣະຄ້າປໍລ່ອຍໜັກໜົມໃຫ້ສົກປະກາມເຊັ່ນ ນອກຈາກຈະເປັນທີ່ວ່າງເກີຍຈຂອງຜູ້ອື່ນແລ້ວ ຍັງຈະເປັນບ່ອເກີດຂອງໂຮຄຕ່າງໆ ອີກດ້ວຍ ຂັ້ນນັ້ນໄດ້ ຈິຕີໃຈຄົນເຮົາກີຄັ້ນນັ້ນ ເມື່ອຈິຕີໃຈເສດຖະກິນຂູ່ມັວ ເຮົາກີຈະເປັນຕ້ອງຊໍາຮະໄທບົຣີສຸທີ່ ທາກປ່ລ່ອຍທີ່ໄວ້ ອາສວັກີເລສົກຈະແພດເພາແລະກັດກວ່ອນຈິຕີໃຈໜັກເຊັ່ນ ເລີ້ອນລົນນິມໃນເນື້ອໜ້າກະນັ້ນ

ໄດ້ກລ່າວໄວ້ແລ້ວວ່າ ສາເຫດຸຂອງ “ເຊື້ອພາລ” ຜົ່ງພາໃຫ້ຄົນເຮົາຄົດຊ້ວ່າ ພຸດຊ້ວ່າ ແລະທໍາຊ້ວ່າທຳນາປົກ ຄືວ ໃຈທີ່ເສດຖະກິນ ເນື່ອຈາກຖຸກີເລສົກທ່ອໜຸ່ມ ໄກຣົກຕາມທີ່ກ່ອງກະນົມທຳນາປົກໄວ້ ເມື່ອເກີດສຳນິກຜິດໃນກະນະທຳຂອງຕົນໄດ້ແລ້ວ ໄມວ່າຈະເປັນພຣະສຳນິກໄດ້ເອງ ພ້ວມເປັນພຣະມີກໍລາຍາມມິຕີຣແນນນຳຕັກເຕືອນ ກີຈະເປັນຕ້ອງຮັບຊໍາຮະລັງຄວາມເສດຖະກິນໄປຈາກໃຈໂດຍເວົງ ມີມະນັ້ນແລ້ວ ໃຈທີ່ຍັງໄມ່ບົຣີສຸທີ່ໜົມຈົດກີຈະນຳເຮັກລັບໄປທຳນາປົກ ພຣະລັມມາລັມພຸທທະເຈົ້າໄດ້ທຽງເຊື້ອແນະເຮືອນນີ້ໄວ້ວ່າ

“ບຸຄຄລົງວິບ່າງຂວາຍໃນຄວາມດີ ພົງທໍາມຈິຕີເສີຍຈາກນາປ ເພຣະວ່າ
ເມື່ອບຸຄຄລົງທຳຄວາມດີໜ້າອຸ່ງ ໃຈຈະຍືນດີໃນນາປ”¹

ຄ້າມືອເປື້ອນ ເຮົາສາມາດຮັນຊໍາຮະລັງດ້ວຍນ້ຳສະອາດໄດ້ ແຕ່ໃຈທີ່ເສດຖະກິນເປົ້າປັນນັ້ນ ຈະຕ້ອງຊໍາຮະລັງດ້ວຍບຸບຸ

“ບຸບຸ” ຄືອະໄຮ

ຄ້າຈະກລ່າວໂດຍສ່ວນເຫດຸ “ບຸບຸ” ທໝາຍຄື່ງ ຄວາມຜ່ອງແພ້ວ ຄວາມບົຣີສຸທີ່ ຄວາມດີ່ງນາມ ສິ່ງທີ່ເປັນເຄື່ອງຊໍາຮະລັງກາຍ ວາຈາ ໃຈ ໄທັກສາຈາກມລທິນ ແກ້ມືອນນ້ຳທີ່ສະອາດ ເປັນນ້ຳແທ້ໆ ໄມເຈືອປັນດ້ວຍຝຸ່ນລະອອງຫຼືໂຄລນຕມ ຍ່ອມມີອານຸກາພໃນກະນະລັງສິ່ງທີ່ແພດເປົ້າດ້ວຍສິ່ງໂລໂຄຣກໃຫ້ສະອາດ ນອກຈາກນີ້ຍັງມີຄຸນປະໂຍ່ນນີ້ຢ່າງອື່ນອົກມາກມາຍ ສຸດຈະພຣຣນາໃຫ້ໜົມສິ້ນ ຄ້າຈະວ່າໂດຍສ່ວນຜລ “ບຸບຸ” ທໝາຍຄື່ງຄວາມສຸຂ ດັ່ງພຸທທະກາສີຕ່ວ່າ

“ກົກໝູ້ທີ່ໜ້າຍເຂອຍຢ່າກລັວບຸບຸແລຍ ຄໍາວ່າບຸບຸນັ້ນເປັນຫຼືຂອງຄວາມລຸ່ມ”²

ຈາກຄວາມໝາຍຂອງຄໍາວ່າ “ບຸບຸ” ນີ້ ຍ່ອມຫື່ໄໝເຫັນວ່າ ໃຈທີ່ເສດຖະກິນເປົ້າປັນນັ້ນ ຈະເປັນຈະຕ້ອງຊໍາຮະລັງດ້ວຍບຸບຸ ນັ້ນຄືວຸກຄົນຈະຕ້ອງປະພັດປົກບັດຕັດຄວາມດີຫຼືອຸກຸລກກະນົມທັງປວງ ຜົ່ງອາຈະຈະຍືດໜັກທານ ສີລ ກວານາ ຫຼືອສີລ ສາມາດີ ປັບປຸງ ກົດຍ່ອມຈະທຳໃຫ້ໃຈບົຣີສຸທີ່ໄດ້

¹ ບຸ. ຮ. 25/19/30

² ບຸບຸວິປາກສູຕະ ອຸ. ສຕຸຕກ. 23/59/90

จากเรื่องราวในสามัญผลสูตรนี้จะเห็นว่าในทันทีที่พระธรรมเทศนาของพระลัมพุธเจ้าจบลง พระเจ้าอชาตคัตธูร์ก็ทรงซาบซึ้งในพระธรรมเทศนานั้นเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าลัมมาทิภูริและโยนิโสมนลิกการได้บังเกิดสว่างโพลงขึ้น และขับไล่มิจฉาทิภูริอันดำเนิดออกจากพระทัยของพระเจ้าอชาตคัตธูร์ไปแล้ว

แต่พระองค์ก็มิได้หยุดอยู่เพียงแค่นั้น ยังทรงขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ทรงขอขมาโทษต่อพระลัมพุธเจ้า ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดพระชนมชีพของพระองค์ เหล่านี้คือ “การสร้างบุญ” ทั้งล้วน เมื่อพระทัยของพระองค์เกียรติอยู่ในบุญแล้ว ย่อมไม่มีที่ว่างสำหรับปาอีกต่อไป ทำงานของเดียวกับไฟที่เบิดสว่างอยู่ ความเมียดย้อมไม่สามารถจะปรากวัดขึ้นมาแทรกแซงได้

พระจะนั้น ผู้ที่ได้ก่อกรรมทำบาปลงไปแล้ว หากล้างกิจกรรม ก็จะต้องรีบแก้ไข โดยการหยุดทำบาปแล้วสร้างบุญแทนทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้จิตหวานคิดกลับไปสร้างบาปอีก เมื่อจิตคุณอยู่กับบุญกุศล บุคคลก็ยอมละอายและกล่าวบาน นั้นคือเราได้พัฒนาตัวเองตั้งแต่ขึ้นในจิตใจแล้ว เมื่อเราลั่งสมบุญมากขึ้นๆ วินาทีแห่งกรรมช่วยย้อมตามมาไม่ทัน ชีวิตย่อมเป็นสุข ดังพุทธคำว่า

“ถ้าบุรุษจะพึงทำบุญให้ชร พึงทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น
 เพราะว่าการลั่งสมบุญนำสุขมาให้”¹

9.9 โลกขาดสันติสุขเพราคนพาล

หากเราพิจารณาสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา นับตั้งแต่ครอบครัวของเรา ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นที่สุดของสังคมด้วยความไดร์ต่องแล้ว จะพบว่าในบรรดาลามาซิกของครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก รวมกันเพียงประมาณ 4-5 คนนั้น หากมีลามาซิกคนใดคนหนึ่งแม้เพียงคนเดียวประพฤติผิดศีล ลามาซิกทั้งครอบครัวก็ยอมจะพโลยกเป็นทุกข์กันไปหมด มีตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นกันบ่อยๆ ในสังคมก็คือ ผู้เป็นพ่อแม่ลุร่า แล้วทะเลวิวาทกับผู้เป็นแม่ บรรดาลูกๆ ย่อมตกอยู่ในความทุกข์ ซึ่งในที่สุดจะเป็นแรงผลักดันให้พากขาอกไปแสวงหาความสุขจากลิ่งอื่นมาชดเชย หากไปมัวสุมกับคนพาลเข้า เช้าก็อาจจะเป็นเหือของยาเสพติด กล้ายเป็นนักเลงอันธพาล หรือมิจฉาชีพ เป็นอันตรายต่อสังคม ดังที่เป็นข่าวอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า คนพาลแม้เพียงคนเดียว ก็อาจทำให้ผู้คนทั้งหลายเดือดร้อนกันไปทั่ว

ยิ่งกว่านั้น คนพาลเหล่านี้ยังพร้อมที่จะแพร่ “เชือพาล” ออกไปสู่หน่วยต่างๆ ของสังคม

คนพาลบางคนที่มีความรู้ความสามารถ พรั่งพร้อมด้วยกลโกงและเลห์เหลح สามารถใต้เต้าขึ้นมาเป็นผู้นำของสังคมและประเทศชาติ ด้วยมิจฉาทิภูริของเขางัดนำพาสังคมและประเทศชาติไปสู่ความ

¹ ข. อ. 25/19/30

หมายนะ บังก์ก่อสังหารม ทำให้ประชาชนต้องล้มตายลงอย่างโหดร้ายทารุณ ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ และแม่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

จากเรื่องราวอันปรากฏในสามัญญาณสูตรนี้จะเห็นว่า คนพลาแม้เพียงคนเดียว คือ พระทุศีล เทวทัต ก็สามารถก่อให้เกิดความปั่นป่วนระล่าร้ายอย่างรุนแรงขึ้นได้ ทั้งในราชอาณาจักรและศาสนาจักร

ในส่วนราชอาณาจักรคือ ทำให้พระเจ้าชาตค์ตຽธรรมปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร พระราชนิดา ซึ่งเป็นพระราชบุตรธรม เมื่อกีดปัญหาเช่นนี้ขึ้น ความแตกสามัคคีและความรัลร้ายย้อมกีดขึ้น ในหมู่ราชอาณาจักร และล่งผลไปถึงอาณาประชาราษฎร์อย่างแหน่อน

ในส่วนของศาสนาจักรนั้นเล่า พระภิกษุสาวกของพระพุทธองค์บางส่วน ก็กีดแตกแยกไปสวามภักดี ต่อพระเทวทัต ก่อให้เกิด “สังฆgate” ขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งนอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังมิจฉาทิภูมิให้แก่ประชาชนไว้ อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ตราบใดที่ยังมีคนพลาอยู่ สันติสุขที่แท้จริงก็ยากที่จะบังเกิดขึ้นในโลก มีเพียงคนดีเท่านั้นที่จะยังสันติสุขที่แท้จริงให้บังเกิดขึ้นแก่โลกได้

9.10 เหตุปัจจัยของการเป็นคนดี

เราต่างก็ทราบว่า โลกจะประสบสันติสุขได้เพราคนดี แต่จะมีวิธีการอย่างใดเล่าที่จะทำให้คนเป็นคนดี กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้คนเป็นคนดี

คำว่า “คนดี” นั้น มีคัพที่ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “บัณฑิต” บัณฑิตอาจจะเป็นครก์ได้ทั้งสิ้น เช่น อาจจะเป็นผู้ไม่รู้หนังสือเลย อาจจะเป็นชาวไร่ชาวนาผู้ยากจนก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีลัมมาทิภูมิ มีโยนโนสมนสิการ จากกล่าวให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า “คนดี” ก็คือ ผู้ที่คิดดี พูดดี และทำดี ด้วยคุณธรรม เหล่านี้ คนดีจึงดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องตามกำหนดของคลองธรรม ไม่ทำในลิ่งที่ไม่สมควร ไม่ทำบาป ตั้งใจ ทำบุญ มีความเมตตากรุณา พร้อมที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้ผู้อื่นเสมอ

การที่คนเราโดยทั่วไปจะเป็นคนดีได้นั้น ใช่ว่าจะเป็นเองได้โดยอัตโนมัติ ขอให้ลองพิจารณาจากธรรมชาติโดยรอบตัว เช่น ถ้าหวังจะปลูกมะม่วงที่ให้ผลดีมีรஸอร่อยลักษณะนี้ จะต้องประกอบเหตุมากร้ายหลายอย่าง นับตั้งแต่ คัดเลือกมะม่วงพันธุ์ดี ปลูกลงในดินดี ต้องดูแลดี พรุนดิน ไล่ปุ๋ย และกำจัดวัชพืชที่ขึ้นแทรกแข่ง ครั้นถึงเวลาที่มะม่วงออกซ้อ ก็จะต้องดูแลดี ฉีดยาแก้แมลงที่จะมา กัดกินดอก เมื่อมะม่วงออกผลแล้ว ถ้าจะให้ได้ผลดีเสิศ ก็จำต้องหาวัสดุที่สมควรมาห่อผลมะม่วงไว้ ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า การที่ผู้ปลูกมะม่วงจะได้รับผลดีตามที่คาดหวังไว้ มีไนน์รอนอนรืออยู่เบยๆ แต่จะต้องลงมือ ประกอบเหตุมากหลายอย่าง ข้อนี้ฉันได้ การปลูกฝังอบรมคนให้เป็นคนดีก็ฉันนั้น คือจะต้องเริ่มอบรม

กันตั้งแต่เยาว์วัย ต้องใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งมีความยุ่งยาก слับซับซ้อน และละเอียดอ่อนยิ่งกว่าการปลูกมะม่วงหล่ายเท่าที่เดียว

แม้การปลูกฝังอบรมลั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี จะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยุ่งยาก ซับซ้อน เพียงใดก็ตาม แต่เหตุปัจจัยสำคัญที่จะหล่อหลอมและล่ำเลริมเยาวชนให้เป็นคนดีได้นั้น อาจแป่อกกเป็น 2 ประการ คือ

1. โยนิโสมนลิกการ
 2. การมีกัญญาณมิตร

1. โอนิโสมนสิกการ โดยรูปคัพท์ หมายถึง การกระทำไว้ในใจโดยอุบayaอันแนบคาย คือ รู้จักคิดรู้จักจับแห่งมุ่นในการคิด วิเคราะห์แยกแยะเหตุผล จนเข้าใจถึงที่มาที่ไปได้กระจ่างชัด มีความคิดสร้างสรรค์คิดเป็น คิดแล้วความlogic ความกรอร ความหลงลัดลง คิดแล้วมีกำลังใจในการทำความดี

อาจกล่าวให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า บุคคลที่มีโอนิสเมนลิการ จะต้องเป็นผู้มีปัญญาพอที่จะเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง สามารถแยกแยะระหว่าง บุญ-บาป ดี-ชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร เมื่อมีปัญญาแยกแยะได้ เช่นนี้แล้ว ย่อมประพฤติปฏิบัติแต่กุศลธรรมโดยส่วนเดียว ไม่ข้องแวงด้วยอกุศลธรรมทั้งหลาย

บุคคลจะมีโญนิโสมนลิการได้โดยสมบูรณ์ จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังอบรมคุณธรรมเรื่องนี้ โดยตรง ต้องมีตัวอย่างที่ดีเป็นแบบฉบับให้ปฏิบัติตาม ในขณะเดียวกันก็ต้องลงมือปฏิบัติจริง และมีผู้คอยช่วยตรวจสอบซึ่งการปฏิบัตินั้นด้วย นั่นคือ การมีกลยานมิตรเป็นลิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2. การมีกัลยาณมิตร ในแต่ละครอบครัวนั้น ผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ลูกๆ ได้ตีที่สุดก็คือพ่อแม่ ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า พ่อแม่จะต้องเป็นบุคคลแรกที่ปลูกฝังโยนิโสมนลิการให้แก่ลูกตั้งแต่เกิดทั้งต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกๆ ในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามฝึกติดตามสอดส่องพฤติกรรมของลูกๆ อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ พร้อมกันนี้ผู้เป็นพ่อแม่ก็ต้องสำรวจตนเองให้ถี่ถ้วนว่า “ตนเองมีโยนิโสมนลิการสมบูรณ์ แล้วหรือยัง”

ดังได้กล่าวแล้วว่า นอกจากมาตรการบีบิตแล้ว ยังมีบุคคลอีก 5 ประเทศ ที่คนเราจะต้องควบคุมมากขึ้นด้วย ถ้าหากบุคคลทั้ง 5 ประเทศ ที่เราควบคุมด้วยเป็นคนดี มีใจนิสัยนิสิการ นอกจากเราจะประสบความสุข ห่างไกลจากความเดือดร้อนรำคาญใจ อันเนื่องมาจากคนพาลแล้ว เรายังได้โอกาสซึ่งช่วยคุณธรรมจากกัลยาณมิตรเหล่านั้น และได้โอกาสสร้างนิสัยดี ๆ ให้เกิดแก่ตัวเรารอีกด้วย เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า เหตุแห่งการเป็นคนดีนั้นคือ โ愠นิสัยนิสิการ และการมีกัลยาณมิตร

จากการศึกษาสามารถอุปนิสั�การทำให้ได้ข้อคิดว่า พระเทวทัตผันแม้จะมีบุญวาสนาได้ถือกำเนิดในราชตรรภุล บริบูรณ์ ด้วยทรัพย์ศักดิ์การและข้าทาสบริวาร แต่ก็เป็นผู้อาพาธอย่างโยาโมนลิการ แสดงว่าขาดการอบรมคุณธรรมมาตั้งแต่เยาววัย จึงมีมิจฉาทิฏฐิสืบทอดเป็นชوب คิดชั่ว ทำชั่วอุปนิสัধใน

จังจับผิด เพ่งโทษและอิจฉาริษยาผู้อื่นอยู่เสมอ แม้เมื่อออกบัวพร้อมกับราชกุ玆การแห่งศากยวงศ์ อีก 5 พระองค์ ซึ่งภายหลังต่อมา ราชกุ玆การเหล่านั้นได้บรรลุมรรคผลขั้นสูงกันถ้วนหน้า และได้บรรลุอรหัตผลเข้านิพพานตามพระลัมมาลัมพุทธเจ้าไปในที่สุด แต่พระเทวทัตกลับได้บรรลุเพียงโลภกียณานขั้นต่ำ ซึ่งแม้จะมีอิทธิฤทธิ์แต่ก็เสื่อมได้

เมื่อพระเทวทัตได้เห็นมหาชนนำลาภลักษณะมากนายมหากายพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและเหล่าօสีติมหาสาวกทั้งหลาย มีพระสารีริกุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นต้น ส่วนตนเองนั้นมิได้รับความยิ่งยวดของนับถือและมิได้รับลาภลักษณะใดๆ ดังเช่น พระที่ออกบัวพร้อมกันจากศากยวงศ์ หรือพระมหาสาวกของคืออีก 7 ชีวีก็กำเนิดในคราภุลต่ำกว่าตน แทนที่พระเทวทัตจะมีโยนิโสมนลิการ พิจารณาแยกแยะหาเหตุผล คิดพากเพียรพัฒนาตนเองให้บรรลุมรรคผลที่สูงขึ้นไปอีก กลับเอาแต่คิดอิจฉาริษยาพระมหาสาวกเหล่านั้น รวมทั้งพระลัมมาลัมพุทธเจ้า จนคิดจะปักครองลงมือแทนพระพุทธองค์เสียเอง และแม้มีจชาทิภูมิอย่างแรงกล้านี้จะมีผลให้พลังอิทธิฤทธิ์เสื่อมไปแล้ว แต่พระเทวทัตก็ยังมิได้สำนึก กลับสร้างกรรมหนักขึ้นอันนตริยกรรมถึง 2 อย่าง ดังได้กล่าวแล้ว

ในกรณีของพระเทวทัตนี้ ถ้ามองอย่างผิวนอก เรายังเห็นว่าพระเทวทัตเป็นคนพาล เลวทรามต่ำช้า มีมิจชาทิภูมิ ไม่น่าคบหา สมควรได้รับการประณามและรับโทษทัณฑ์อย่างหนัก แต่ถ้าจะพิจารณาโดยแยกความแล้วจะเห็นว่า พระเทวทัตเป็นบุคคลที่น่าสงสารยิ่งนัก เพราะแม้จะมีบุญวาสนาได้ถือกำเนิดในราชสกุล แต่ก็ขาดการอบรมปลูกฝังโยนิโสมนลิการ ยิ่งกว่านั้นยังถือເອາະທິກຳกำเนิดเป็น “ปมເຂົ້ອງ” จึงคิดว่าตนจะต้องเหนือกว่าใครๆ เมื่อเห็นใครดีกว่าก็ทนไม่ได้ โดยไม่มีปัญญาคิดพิจารณาคุณธรรม และความสามารถของตนเองเลย แม้มีโอกาสได้พบยอดกัลยานมิตรของโลกคือพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังເອາດໄດ້ ทั้งนี้เพราะนิสัยที่คุ้นเคยกับการคิดชั่ว พุดชั่วและทำชั่ว ได้ฝังลึกลงในกลลั้นด้านเสียแล้ว

จากการณีของพระเทวทัตนี้ กล่าวได้ว่า ผู้ที่ขาดการปลูกฝังอบรมโยนิโสมนลิการมาตั้งแต่เยาว์วัย ย่อมมีจชาทิภูมิครอบใจได้ง่าย จิตใจย่อรองเคร้าห์มองด้วยอสากิเลส เมื่อตอกยูในสภาพเช่นนี้นำไปย่อมยากที่จะพัฒนาลัมมาทิภูมิให้เกิดขึ้นได้ ดังคำโบราณว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไมแก่ดัดยาก”

ล้วนพระเจ้าอชาตคัตธูนั้น เนื่องจากพระองค์ทรงได้รับการอบรมปลูกฝังโยนิโสมนลิการจากครอบครัวมาแต่เยาว์วัย ทั้งได้มีโอกาสสรับรับพระธรรมจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามาก่อน แต่พระเหตุที่ทรงควบหากับคนพาลคือพระเทวทัต พระเจ้าอชาตคัตธูจึงกลایเป็นมิจชาทิภูมิบุคคลไปชั่วระยะหนึ่ง แต่ต่อมายอนิโสมนลิการของพระองค์เอง ได้กระตุนเตือนให้ทรงสำนึกรู้ จึงทรงขวนขวยหาทางพบกัลยานมิตรในที่สุด พระองค์ก็ทรงได้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเป็นกัลยานมิตรชี้ทางสว่างให้ ทำให้พระองค์มีโอกาสเริ่มต้นลั่งสมบุญการมิได้ใหม่อีกรึหนึ่ง ยังผลให้อันนั้นตริยกรรมของพระองค์เบาบางลง

กรณีของพระเจ้าอชาตคัตธูนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โยนิโสมนลิการ และการมีกัลยานมิตรนั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้คนเป็นคนดี

9.11 การอบรมบุตรเป็นหน้าที่สำคัญของมารดาบิดา

ดังได้กล่าวแล้วว่า กิจยานมิตรชุดแรกของลูก คือพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ที่ต้องเป็นผู้ปลูกฝัง โภนิโสมนลิกการให้แก่ลูก ดังนั้นพ่อแม่ทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่โดยตรงของตน ในการปลูกฝังอบรม บ่มนิสัยลูก ดังแต่เมื่อลูกเลิมตามดูโลก

มีหลักฐานจากการวิจัยในวงการแพทย์และจิตวิทยาสมัยใหม่มากมายที่บ่งชี้ว่า นิสัยต่างๆ ของ คนเรียนนั้นได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ยังเป็นทารก เช่น เด็กอ่อนที่พ่อแม่ไม่เคยปล่อย俾ละเลยให้นอน แขื่อยกับความสกปรกและเปียกชื้นของปัสสาวะอุจจาระ แต่หม่นเข็ดถูทำความสะอาดให้ เมื่อเด็กคนนั้น โตเป็นผู้ใหญ่ ก็มักจะมีนิสัยรักความสะอาด ดังนี้เป็นต้น

ดังนั้น พ่อแม่จึงไม่ควรละเลยในเรื่องการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามต่างๆ ให้แก่ลูกด้วยตนเอง ส่วนการปลูกฝังอบรม คุณธรรมขั้นสูงขึ้นไปยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น จะค่อยໄว่ให้เป็นภาระหน้าที่ของครู อาจารย์ที่โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาย่อมไม่ได้ผลเต็มที่ ทั้งนี้ เพราะบรรดาครูอาจารย์แต่ละท่าน ย่อมมีคิชช์ในความดูแลรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก อาจดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งวิชาการต่างๆ ที่เปิดสอนกัน ในโรงเรียนก็มีมากmany จนแทบไม่เหลือเวลาไว้อบรมคุณธรรมให้แก่นักเรียน นอกจากนี้เวลาที่เด็กอยู่ที่ โรงเรียนก็น้อยกว่าอยู่ที่บ้าน

ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังอบรมคุณธรรมแก่ลูก จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของพ่อแม่ ซึ่งจะต้องเริ่มทำกัน ตั้งแต่ลูกยังเป็นเด็กทารก และจะต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยากขึ้นตามลำดับ โดยให้เหมาะสมกับการรับรู้และภูมิปัญญาของเด็ก

คุณธรรมที่พ่อแม่พึงปลูกฝังอบรมให้แก่ลูกนั้นมีอยู่ many แต่คุณธรรมสำคัญที่จะช่วยพัฒนา โภนิโสมนลิกการให้แก่ลูก ก็คือ

1) **ความรู้เรื่องเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา** ซึ่งก็คือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ นั่นเอง พระพุทธศาสนาสอนให้คนเราลั่งสมบุญบารมี เมื่อบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว ย่อมสามารถขัดอาสว- กิเลสให้หมดสิ้นไปได้ เช้าถึงความหลุดพ้น ไม่ต้องเรียนว่ายตายเกิด หรือผจญทุกชนวนอยู่ในวุ้นสงสาร อีกต่อไป

2) **หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด มีอยู่ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา**

3) **ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน** ซึ่งมีเชือเฉพาะว่า “ขอราษฎร์ธรรม”

4) **พุทธศาสนาชนมีหน้าที่นำนำบำรุงพระพุทธศาสนา** ทั้งนี้ เพราะที่พึงอันแท้จริงของมนุษยชาติ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสัทธรรม พระสัทธรรมคือผู้ลีบทอดและเผยแพร่พระธรรมคำลั่งสอนของพระสัมมา- ลัมพุทธเจ้า หากพระสัทธรรมไม่ได้รับการอุปถัมภ์จากชาวสแล้ว ย่อมไม่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของท่าน

ต่อไปได้ ทั้งนี้ย่อมหมายถึงความลึกลับของพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของชาวพุทธทุกคนที่จะต้องทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

5) หลักปฏิบัติตามมงคล 6 ประการ คือ

(1) ไม่คบคนพาล พ่อแม่ต้องสอนลูกให้ดูคนเป็น เพื่อจะได้สามารถเลือกคนได้ถูกต้อง เมื่อจะมีคู่ครอง ก็สามารถเลือกคนดีมาเป็นคู่ชีวิต

(2) คงบัณฑิต บัณฑิต คือ ผู้บริบูรณ์ด้วยศีล สมานิ ปัญญา การคงบัณฑิตย่อมมีแต่คุณ โดยอเนกอนันต์

(3) บุชาบุคคลที่ควรบูชา เช่น พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ พระมหาภัตtriy ผู้ทรงทศพิธราชธรรม มาตรดابิดา ญาติผู้ใหญ่และครูอาจารย์ที่ทรงคุณธรรม ตลอดจนผู้บังคับบัญชาที่มีความประพฤติดีงาม การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ย่อมหมายความว่า ผู้บูชาได้พยายามดำเนินรอยตามบุคคลเหล่านั้นด้วย

(4) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง ถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ทั้งด้านภูมิอากาศ การประกอบอาชีพ การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ตลอดจนลักษณะการปักครอง ทั้งไม่ใช่ถิ่นที่มีเจริญรุ้งชุมชน

(5) ตั้งใจสั่งสมบุญารมณ์ บุญที่เราทำในปัจจุบันย่อมลั่นผลดีให้เราในอนาคต ความสุขที่เราได้รับในปัจจุบัน ย่อมเป็นผลเนื่องมาจากการบูญที่เราทำไว้ในอดีต ดังนั้นเราจึงควรลั่นสมบุญ ทำความดีเรื่อยไป แล้วบุญทั้งหลายที่เราสร้างไว้ย่อมจะส่งผลให้เรามีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด มีความเจริญก้าวหน้า ต่อไปในอนาคต และมีความสุขในชีวิต ดังพุทธคำว่า

“การลั่นสมบุญ นำสุขมาให้”¹ และ

“บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ในโลกหน้า”²

เมื่อบุคคลมีศรัทธามั่นอยู่กับการสร้างบุญแล้ว แน่นอนเหลือเกินว่า บุญนั้นย่อมเป็นเกราะกำบังบุคคลให้พ้นจากการสร้างบาปทั้งปวง

(6) มีเป้าหมายชีวิตถูกต้อง บุคคลที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แล้ว ย่อมเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้มีโญนิโสมนสิการ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ทั้งสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งจะส่งผลให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและมีคุณค่าต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลได้รับการปลูกฝังอบรมคุณธรรมอื่นๆ มากมาย เช่น เรื่องความสะอาด

¹ ข. ธ. 25/19/30

² พิลาร์โกลิชาดก ข. ชา. 27/1446/294

ความประทัยด้วยความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ แต่ขาดการปลูกฝังอบรมคุณธรรมสำคัญทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาแล้ว โYNิโสมนลิการของเข้าก็อาจจะไม่ปังเกิดขึ้น

ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดาบมีดา ที่จะต้องมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่บุตร เพื่อให้เกิดโYNิโสมนลิการอย่างแท้จริง หากไม่แล้วบุตรของท่านอาจดำเนินชีวิตในทางที่ผิด เมื่อตายไปแล้วก็ต้องไปเสวยทุกข์ในนรก ดังกรณีของพระเทวทัต ซึ่งเรียกว่า “เป็นผู้เดือดร้อนในโลกทั้งสอง” ก็เป็นได้

9.12 การสารภาพผิดเป็นสิ่งจำเป็น

เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสเทศนาสามัญญาผลที่เห็นประจักษ์ฉบับลงแล้ว นอกจากพระเจ้าอชาตศัตรูจะได้กราบบูลสรรเลริญพระธรรมเทคโนโลยันน์ ทั้งทรงขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นส่วนลดลดพระชนม์ชีพแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ยังทรงล่าวสารภาพความผิดต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า

“โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด ข้าพระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ด้วยธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะประภารณาความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดทรงรับทราบความผิดของข้าพระองค์โดยเป็นความผิดจริง เพื่อจะได้สำรวมระวางต่อไป”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

“จริง มหาบพิตร ความผิดได้ครอบงำจิตใจมหาบพิตรซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ด้วยธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพระประภารณาความเป็นใหญ่ แต่พระบิดาผู้ด้วยธรรมเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริงแล้ว ทรงสารภาพตามเป็นจริง ฉะนั้น ตถาคตขอรับทราบความผิดของมหาบพิตร ก็การที่บุคคลเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง แล้วสารภาพตามเป็นจริง รับสั่งว่าต่อไป นี้เป็นวัฒนธรรมในวินัยของพระอริยะแล”¹

จากบทสนทนาระหว่างพระลัมมาลัมพุทธเจ้ากับพระเจ้าอชาตศัตรูที่ยกมาไว้ ย่อมให้แง่คิดแก่เราทั้งหลายว่า การสารภาพความผิดเป็นวัฒนธรรม หรือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำในหมู่พระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา และมิใช่เป็นเรื่องของการไถ่บาปแต่ประการใด ในเมื่อการสารภาพ

¹ สามัญญาผลสูตร ที่. ส. 9/139/112-3

ความผิดเป็นวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่พระเราชาวพุทธทั้งหลายจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติตัวย ทั้งนี้เพรา

1) เป็นการแสดงว่าผู้สารภาพรู้ตัวว่าผิดจริง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเปล่งวาจาสารภาพความผิดของตนอ กมา ย่อ มแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า เข้าได้ตระหนักรแล้วว่าความผิดที่เขาก่อขึ้นนั้น เป็นความผิดอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเมื่อทำแล้ว นอกจากจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นแล้ว ยังก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานใจตนเองสุดจะพรอนนา ดังในกรณีพระเจ้าอชาตคัตธุ ซึ่งถึงกับไม่สามารถบรรทมได้เป็นแรมปี นับแต่วันที่ปลงพระชนม์ชีพพระราชบิดา

2) เป็นการปฏิญาณตนว่าจะไม่ทำผิดอีก การเปล่งวาจาสารภาพผิดนั้น นอกจากจะเป็นการแสดงความกล้าหาญและความจริงใจ ยอมรับอย่างเปิดเผยว่า ผู้สารภาพรู้สึกตระหนักรในความผิดของตนเองอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการปฏิญาณตนว่า จะไม่ทำผิดเช่นนั้นซ้ำอีก หากไม่สารภาพผิดอ กมา ก็อาจจะทำผิดซ้ำอีกได้ นอกจานี้การสารภาพผิดยังสามารถกระตุ้นเตือนใจให้คนเรายพยายามสำรวมระวัง มิให้เข้าไปพัวพันกับภุคุลกรรมอื่นๆ ทั้งหลายอีกด้วย นับเป็นการสร้างเกราะคุ้มกันดัว ให้พ้นจากการก่อบาปได้ประการหนึ่ง

มีข้อควรลังเกตว่า การสารภาพผิดที่มีประลิทธิภาพนั้น ผู้สารภาพต้องเปล่งวาจาอ กมาต่อหน้าบุคคล หากใช้วิธีสารภาพผิดแบบอื่น เช่น สารภาพผิดในใจต่อหน้าพระพุทธรูป หรือสารภาพผิดด้วยการเขียนหนังสือถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก็อาจจะไม่ได้ผลจริง ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากจะให้การสารภาพผิดมีประลิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ จะต้องกระทำโดยมีพระลัมมาลัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์เป็นประธาน มิฉะนั้นแล้ว ผู้ที่เคยสารภาพผิด อาจหวนกลับไปทำการบิดามาลัมพุทธเจ้าหรือร้ายแรงยิ่งกว่าเดิมอีกก็ได้ ทั้งนี้เพรา

(1) ใจคนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามธรรมชาติ ใจมนุษย์บุตุชนนั้น ถูกครอบงำอยู่ด้วยกิเลสโสม ความรู้สึกนิยมคิดลิงไม่มั่นคง เปลี่ยนแปลงกลับกลอกอยู่ตลอดเวลา ในข้อนี้ทุกคนยอมรู้อยู่แล้ว จึงมีจำนวนพูดกันว่า “เดียวดี เดียวร้าย” หรือ “พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย” เป็นต้น ดังนั้นถึงแม่บุคคลจะได้เคยกล่าวคำสารภาพผิดกับบุคคลต่างๆ แม้แต่กับมารดาบิดา หรือพระภิกษุสงฆ์ที่ตนเคารพนับถืออย่างยิ่งก็ตาม ครั้นเมื่อเวลาล่วงเลยไป หรือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ความรู้สึกนิยมคิดของคนเราจะยอมเปลี่ยนแปลงไปได้ ดังนั้นคำสารภาพที่บุคคลเคยกล่าวไว้แล้ว ก็อาจจะถูกหลงลืม หรือถูกลบเลือนไปจากใจได้ด้วยเช่นกัน

(2) การสารภาพผิดที่มีพระลัมมาลัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์เป็นประธานนั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองได้สูงสุด กล่าวคือ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมทั้งปวง ไม่มีบุคคลหรือแม้อธิบุคคลระดับอื่นเล慕อเหมือน ครั้นเมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลายรับฟังคำสารภาพผิดของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นยอมจะเกิดข่าวญและกำลังใจอย่างใหญ่หลวง ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้หันมากระทำการดืออย่างเอจิริงเอาจังต่อไป เมื่อบุคคล

คุ้นกับความดี คุ้นกับกุศลธรรม ใจย่ออมบริสุทธิ์ ผ่องใส ห่างไกลจากกิเลสยิ่งขึ้นไปตามลำดับๆ สิ่งนี้ย่ออมช่วยปกป้องคุ้มครองไม่ให้ย้อนกลับไปเกลือกกลัวกับความชั่วอีก

ดังจะเห็นจากการณ์ของพระเจ้าอชาตคตตธ หลังจากที่ทรงสารภาพผิดต่อพระลัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ทรงทุ่มเทพระทัยสร้างกุศลกรรมมากmany ทั้งๆ ที่ทรงรู้ดีว่าจะต้องเสวยผลแห่งอนันตริยกรรมที่ทรงก่อไว้หนักหนาเพียงใด แต่ก็มิได้ทรงย่อท้อ ทรงเป็นองค์อุปถัมภะพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่ง จนบจนลินพระชนม์

ปัจจุบันนี้ แม้จะไม่มีพระลัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ที่จะเป็นประданในการสารภาพผิด พากเราชาวพุทธทั้งหลายก็ควรจะอนุรักษ์วัฒนธรรมของพระอริยเจ้าไว้ ด้วยการนำมาประพฤติปฏิบัติกันในชีวิตจริงของเรา มาตรา มีด้า ผู้ปกครอง ตลอดจนครูอาจารย์ควรฝึกอบรมลั่งสอนลูกหลาน หรือลูกศิษย์ของตน ให้มีนิสัยสารภาพผิดทุกครั้งเมื่อทำผิดพลาด การสารภาพผิดนอกจากจะเป็นการฝึกให้เด็กลั่งวรรณร่วงไม่ทำความผิดซ้ำอีกแล้ว ยังจะช่วยให้เด็กมีนิสัยไม่พูดเท็จอีกด้วย

อนึ่ง การทำผิดของเด็กฯ หรือเยาวชน ย่อมเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่เรื่องคอขาดบาดตาย สามารถสารภาพผิดกันได้อย่างเปิดเผย อย่างน้อยที่สุดก็ต้องให้มีนิสัยคุ้นกับการกล่าวคำขอโทษ ถ้าเยาวชนได้รับการฝึกอบรมให้มีนิสัยคุ้นกับการสารภาพผิดต่อมารดาบีด้าผู้ปกครองหรือครูอาจารย์ทุกครั้งที่ทำผิดแล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างนิสัยให้เข้าเป็นคนรู้จักไตร่ตรอง ยังคิดอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เป็นความชั่ว มิฉะนั้นแล้ว เขายังต้องประจานความผิด ความชั่วของตนเองอยู่รำไร จะต้องรู้สึกละอายใจครั้งแล้วครั้งเล่าในขณะที่ต้องสารภาพผิด ครั้นทำผิดแล้ว หากจะปฏิบัติไว้เป็นความลับ ตนเองก็จะกระบวนการระวางใจหากความลับในจิตใจไม่ได้

ดังนั้น การฝึกนิสัยสารภาพผิด จึงเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาที่ริโตตัปปะ គือความละอาย และกลัวบาปขึ้นในจิต ทำให้เกิดความคิดคล้อยตามพุทธภาษิตว่า “ความชั่วย่ออมแพผลanus ในภายหลัง”¹

ในขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่ที่รับฟังเด็กสารภาพผิด ก็จะต้องรับฟังด้วยจิตเมตตา ให้ความสนใจ ไล่ใจที่จะฟังทุกถ้อยคำที่สารภาพออกมา ไม่รีบตำหนิติเตียน หรือลงโทษอย่างรุนแรงด้วยอารมณ์โกรธ พยายามเอ้าใจเขามาให้ใจเรา ฟังคำสารภาพด้วยความอดทนจนจบ เพราะถึงผู้ใหญ่จะกรีวโกรธปานได้ เด็กก็ได้ทำผิดไปแล้ว แก้คืนไม่ได้

เมื่อเด็กสารภาพจบ แทนที่ผู้ใหญ่จะว่ากล่าวลั่งสอนทันที ควรจะถามถึงมูลเหตุ ที่ทำให้เขาคิดผิด ทำผิดเช่นนั้นเสียก่อน แล้วจึงค่อยอบรมลั่งสอน ในบางกรณี อาจใช้วิธีซักถามให้เด็กตอบออกมาเอง ถ้าเด็กสามารถตอบได้ทุกคำถาม อาจแสดงว่า เขายังรักษาความผิดของตนเองแล้ว ทั้งรู้ว่าถ้าเกิดความรู้สึกนิยมคิดเช่นที่ผ่านมา เขายังต้องทำผิดซ้ำอีก วิธีการเช่นนี้ ย่อมจะช่วยให้เด็กพัฒนาความลั่งวรรณร่วงตัวขึ้น

¹ ตามลูตร ส. ล. 15/239/68

ได้เอง ทั้งยังจะช่วยพัฒนาความรู้สึกอบอุ่นและล้มพันธภาพอันดีระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ทำให้มีมีเชื่องว่า ระหว่างวัย อันจะเป็นผลดีในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาบิดา และผู้ปกครองทั้งหลายด้วย

9.13 การอบรมเยาวชนต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครอง

เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่า การสร้างคนดีนั้นต้องอบรมกันตั้งแต่เด็กๆ ดังคำพังเพยว่า “ไม่อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ในสมัยโบราณนั้น ปูย่าตามายของเรามาได้ส่งลูกหลานเข้าไปรับการศึกษา อบรมกันตามวัดต่างๆ บรรดาครูผู้สอนก็คือ พระภิกษุนั่นเอง วิชาที่เล่าเรียนกัน นอกจากการเรียนภาษาแล้ว ก็จะเน้นหนักเรื่องธรรมะในพระพุทธศาสนา ส่วนวิชาชีพนั้นต้องอุปกรณ์ทางกันเองในภายหลัง ทั้งนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าบรรพบุรุษของเราเน้น ท่านถือว่า “เรื่องของคุณธรรมสำคัญกว่าวิชาชีพ” จึงต้องรับปลูกฝังกันตั้งแต่ยังเยาว์

นอกจากนี้ บรรดาชายหนุ่มเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ก็จะต้องอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อย่างน้อยหนึ่งพรรษา เป็นประเพณีลีบอดกันมานานแสนนาน เพื่อเรียนรู้คุณธรรมกันอย่างจริงจัง ก่อนที่จะเริ่มทำมาหากเลี้ยงชีพหรือมีครอบครัว ชายใดที่บวชเรียนแล้วก็จะได้รับการยกย่องนับถือจากลังคอม ดังมีสำนวนชาวบ้าน เรียกผู้บวชเรียนแล้วว่า “คนสูก” ส่วนชายที่ยังไม่ได้บวชก็ถือว่ายังเป็น “คนดิบ” อยู่ คัพท์ 2 คำนี้ คงจะใช้เทียบกับผลไม้หรืออาหารนั่นเอง ผลไม้หรืออาหารใดๆ ที่ “สูก”แล้ว ย่อมมีคุณค่า ควรแก่การบริโภค ส่วนที่ยัง “ดิบ” นั้นยังด้อยคุณค่า ต้องรอเวลาพัฒนาต่อไป

โดยที่บรรดาชายหนุ่มในสมัยโบราณ ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการลั่งสอนอบรมจากพระภิกษุ ลงมือแต่เยาว์วัย ครั้นเมื่อบรรลุนิติภาวะก็ยังได้ออกဆوبุปสมบทเป็นพระภิกษุอีกระยะหนึ่ง บางท่านก็บวชอยู่หลายปีจึงลาลิกขา การฝึกอบรมเหล่านี้ คือช่วงเวลาแห่งการปลูกฝังลัมมาทิภูมิ และโยนิโสมนลิการลงในจิตใจของพลเมืองในชาติ ซึ่งอย่างน้อยก็ทำให้เข้าสามารถแยกแยะระหว่างดีกับชั่ว บุญกับบาป ผิดกับถูก ควรกับไม่ควร ทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ไม่ต้องลั่งสมบາบไปตลอดชีวิต

ครั้นเมื่อชายเหล่านี้ออกไปประกอบอาชีพ ก็สามารถควบคุมรักษากิจกรรมให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมได้ เมื่อถึงคราวมีครอบครัวก็เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี สามารถอบรมปลูกฝังคุณธรรมในพระพุทธศาสนาให้แก่บรรดาลูกหลาน และสมาชิกในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะเหตุนี้ในอดีตจึงไม่ใช่ว่าจะมีเรื่องหยาบช้าลง กหรืออาชญากรรมร้ายแรง ดังที่ปรากฏขึ้นมากมายในปัจจุบัน

ครั้นล้มยั่ต่อมา เมื่อการศึกษาของชาติเจริญขึ้น มีสถาบันการศึกษาเกิดขึ้นมากมายถึงระดับอุดมศึกษาชั้นสูงสุด หลายฝ่ายจึงมองข้ามความสำคัญของการศึกษาในวัด และการบวชอันเป็นประเพณีที่ดีงามของเราไปเลีย มิหนำซ้ำมารดาบิดาลดลงผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ต่างก็เห็นว่าผู้ที่จบมหาวิทยาลัยแล้ว ย่อมเป็นคนดีเอง จึงไม่สนับสนุนให้บุตรหลาน บวชเรียนหรือศึกษาพระพุทธศาสนา กัน ความเห็นเช่นนี้

เป็นความเห็นที่ผิดอย่างยิ่ง

ผลพวงของความเห็นผิดได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้นแล้วในปัจจุบัน เป็นต้นว่า คนไทยต่างประการศตนเองว่าเป็นชาวพุทธ แต่เหตุใดจึงพากันประพฤติผิดศีล เช่น การล้างผลาญเชิงวิตกันอย่างโหดร้ายทางรุณ การขอเมีย การปล้นเจ้ากันอย่างอุกอาจ ตลอดจนการฉ้อราษฎร์บังหลวงในหมู่ชนที่มีฐานะดี

เหตุการณ์เหล่านี้เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า การเรียนแต่ละวิชาชีพนั้นไม่ช่วยให้คุณธรรมของคนพัฒนาขึ้นได้เลย

ในทางตรงข้าม ยิ่งมีความรู้ทางเทคโนโลยีมากขึ้นเท่าใด คนเราจะยิ่งประกอบกรรมชั่วได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น หากขาดคุณธรรมกำกับใจ และที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือ ไม่มีใครมองเห็นว่า คนยังฉลาดยิ่งมีโอกาสทำความชั่วได้ง่ายกว่าคนมีสติปัญญาปานกลาง หรือคนมีปัญญาอ่อนน้อย

ถ้าเราจะลองไปสำรวจหลักสูตร ที่จัดสอนกันตามคณะวิชาต่างๆ ในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นหนักในด้านวิชาชีพ ส่วนเรื่องคุณธรรมนั้นอยู่เหลือเกิน ยิ่งถ้าเป็นธรรมะในพระพุทธศาสนาแล้ว กล่าวได้ว่าไม่มีเลย ยกเว้นคณะที่เปิดสอนวิชาศาสนาศาสตร์ หรือเกี่ยวข้องกับศาสนาศาสตร์ และแม้จะมีการเรียนการสอนวิชาศาสนาศาสตร์กัน ก็เป็นเรื่องของการ “รู้จำ” และวิเคราะห์วิจารณ์กันเท่านั้น ไม่มีภาคปฏิบัติแต่อย่างใด

การเรียนวิชาต่างๆ เป็นต้นว่าวิทยาศาสตร์ ยังต้องมีห้องปฏิบัติการเพื่อทำการทดลอง พิสูจน์กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้เข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น ซึ่งวิชาพุทธศาสนานั้น ก็ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ด้วย แต่ยังล้าหลังกว่าวิทยาศาสตร์อื่นๆ มากมายนัก หากไม่มี “การปฏิบัติ” จริงแล้ว ย่อมยากที่จะเข้าใจอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบัน เราจึงมักได้ยินการกล่าวสรุปธรรมะในพระพุทธศาสนาผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก เช่น “สรรค์อยู่ในอก นรกรอยู่ในใจ” เป็นต้น ทั้งๆ ที่มีหลักฐานปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า นรกรนั้นมีจริง คนทำชั่วก็ต้องไปเสวยกรรมในนรกจริงๆ ดังมีพระเจ้าอชาตศัต្រและพระเทวทัตเป็นตัวอย่าง

เมื่อสถาบันการศึกษาต่างๆ ไม่มีการเรียนการสอนธรรมะในพระพุทธศาสนา ก็ย่ำลงจริงจัง เราจะหวังได้อย่างไรว่า บรรดาบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต ที่จบการศึกษาออกมา มีตำแหน่งและบทบาทสำคัญๆ ในชาติ จะรู้และเข้าใจธรรมะในพระพุทธศาสนา เมื่อไม่รู้ธรรมะ ไม่เป็นสัมมาทิภูมิแล้ว จะหวังได้อย่างไรว่าบัณฑิตเหล่านี้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้สืบทอดประเทศไทยและศาสนาของเราต่อไปจะเป็นคนดี มีสัมมาทิภูมิ มีคุณธรรมอย่างแท้จริง สามารถพาประเทศไทยให้รุ่มเย็นเป็นสุขตลอดไปได้

ดังนั้น จึงต้องขออภัยครั้งหนึ่งว่า การที่คิดว่าบัณฑิตที่จบมหาวิทยาลัยแล้ว ย่อมเป็นคนดีมีคุณธรรมทั้งสิ้นนั้น เป็นความคิดผิดอย่างร้ายแรง เพราะอันที่จริงความฉลาดรอบรู้ในวิชาชีพนั้น เป็นคนละเรื่องกับคุณธรรม เมื่อเราต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านวิชาชีพ เรายังจัดสอนวิชาชีพให้ แต่เมื่อเราต้องการให้

ผู้เรียนเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์แบบ ทำไมเราไม่จัดสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้พากษา

ถ้าจะถามว่า คนที่คิดโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นเก่งไหม ก็ต้องตอบว่า เก่งมาก แต่ถ้าถามอีกว่า คนที่คิดโปรแกรมมากรู้จักอะไรบ้าง ก็คงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในปัจจุบันนั้นเก่งไหม ก็ต้องตอบว่า เก่งมาก และเลามากอีกด้วย เพราะการกระทำของเขาง่อล่ำร้ายต่อคนในสังคมอีกมาก many

ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องแยกให้ออกว่า ความรู้ทางวิชาชีพกับคุณธรรมนั้นเป็นคนละส่วนกัน แต่ต้องมีควบคู่กัน เพราะคุณธรรมจะเป็นตัวควบคุมคนเราให้ประพฤตแต่สัมมาชีพ มิใช่ประพฤตมิจฉาชีพ เรื่องขาดทางเลือกไม่ได้ฉันใด คนเราจะขาดคุณธรรมไม่ได้ฉันนั้น เมื่อเราต้องการให้เรื่องทางเลือ เราก็ต้องนำทางเลือไปติดเข้ากับลำเรือ เมื่อเราต้องการให้เยาวชนของเราเมืองคุณธรรมในพระพุทธศาสนา ใจนึงไม่ปลูกฝังคุณธรรมในพระพุทธศาสนาลงในจิตใจคนจะเป็นผลพลอยได้จากการมีความรู้ด้านวิชาชีพหรือเทคโนโลยี

ในสภาพลังคมปัจจุบัน ที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ของชาติ ก็พยายามจะวิ่งไล่ตามให้ทันเทคโนโลยีเหล่านั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เหตุใดหลักสูตรภาคบังคับของแต่ละภาควิชา จึงไม่มีที่ว่างสำหรับวิชาพระพุทธศาสนาเลย

บัดนี้ ผลกระทบของการขาดความรู้ความเข้าใจธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา ได้แสดงผล pragmatically ชัดเจนแล้วในลังคมไทยทุกรั้ดับชั้น นับตั้งแต่พัฒนาระบบมาหากลของคนระดับผู้บริหารประเทศ ไปจนถึงการประพฤติอาชญากรรมร้ายแรงของประชาชนทั่วไป รวมทั้งการเข่นฆ่า ล้างเผ่า毁灭 กันในหมู่เยาวชนนักศึกษา ตลอดถึงการประพฤติการค้าลึกลับติดกันอย่างแพร่หลาย ไม่วันแม้ผู้ที่มีอาชีพเป็นครูอาจารย์

สิ่งเหล่านี้คือปัญหาที่ทุกๆ ฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไข แต่จะแก้ไขกันอย่างไร และเมื่อไร

ทำไมเราไม่ย้อนกลับไปดูอัจฉริยภาพ และภูมิปัญญาของปู่ย่าตายาย แต่ครั้งกระโน้น ซึ่งส่งเสริมให้ลูกหลานเข้ารับการอบรมคุณธรรมในพระพุทธศาสนา มีการบวชเณรหรือบวชพระ เป็นต้น ทำไมบรรดามหาบีดับผู้ปักษรของ ในปัจจุบันไม่ส่งเสริมให้ลูกหลานบวชเณรหรือบวชพระกันในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน แทนที่จะแข่งขันกันส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศ หรือเมื่อพ้นภาคฤดูร้อนแล้ว ถ้าผู้บวชบรรณาจะอยู่คึกคักพระธรรมวินัยต่อไปอีกระยะหนึ่ง โดยขอพักการเรียนไว้ลักษ 1 หรือ 2 ปีก่อน แล้วค่อยลาสิกหากลับไปเรียนต่อให้จบ หรือ มีฉันนั้นเมื่อจบการศึกษาเรียบร้อยแล้ว ก็ควรจะบวช 1 หรือ 2 ปี แล้วจึงไปเริ่มประกอบอาชีพคงจะไม่ช้าเกินไป

ถ้ามารดาบีดับผู้ปักษรของตระหนักในคุณค่าของ การศึกษาพระพุทธศาสนา แล้วส่งเสริมให้ลูกหลานได้มีโอกาสสร้างการอบรมตามวิธีดังกล่าวแล้ว นอกจากท่านจะได้ลูกแก้วเป็นสมบัติที่น่าภาคภูมิใจ เพราะคุณธรรมความดีของเขาก็แล้ว ท่านยังจะมีส่วนทำคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อประเทศไทย และ

พระพุทธศาสนาทั้งในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย แต่ถ้าท่านคิดแต่เพียงว่า ยิ่งลูกจบเร็วเท่าไรยิ่งดี จะได้ออกมาแสวงหาความรู้ร่วมแข่งกับผู้อื่น ท่านจะแน่ใจได้อย่างไรว่า ลูกของท่านจะไม่ก่อกรรมทำเข็ญ ดังเช่น ชาตศัตรุราชกุมารบ้าง ซึ่งถ้าเวลานั้นมาถึง ทุกอย่างก็ลายเกินแก้เลี้ยงแล้ว

หากเราจะย้อนกลับกันถึงหัวอกแม่ อย่างพระนางเวเท thi พระราชนารดาของพระเจ้าอชาตศัตรุ ในช่วงแห่งวิกฤติการณ์ ในชีวิตที่บังเกิดขึ้นนั้น พระนางก็คงได้แต่เลียพระทัย แม้จะทรงคิดอย่างให้พระโกรลบวช แต่ก็ช้ำไปแล้ว เพราะนาปหนักเกินตัว คงได้แต่นึกชำบีบว่ามีพระราชสวามีที่แสนดีมีคุณธรรมกลับถูกพระอرسلพลพระชนม์ มีพระอرسلที่แสนฉลาด แต่ไปคบคนพาล จึงต้องปลงพระชนม์พระราชบิดา ยิ่งคิดก็ยิ่งเลียพระทัยหนักขึ้น จึงตระหนักร้ายตายนี้ที่สุด คนที่เปี่ยมล้นไปด้วยความรู้สึกอดสูเพรเวการกระทำการของลูกโดยติดตัน จะมีชีวิตอยู่สู้หน้าใครได้

ในสภาพลังคมปัจจุบันของเรา ก็มีเหตุการณ์ปราภูเข็มแล้วว่ามีลูกฆ่าพ่อ ทั้งๆ ที่ลูกเป็นผู้ได้รับการศึกษาทางโลกอย่างดี กรณีเช่นนี้ จึงน่าจะเป็นข้อคิดที่ Mara บิดาจะได้ตระหนักรถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ลูกได้บวชเรียนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อว่าพากเขาจะสามารถแยกแยะเรื่องบุญ-บาป ดี-ช้ำ ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร ได้ สามารถดำเนินชีวิตโดยไม่ผิดพลาดทั้งทางโลกและทางธรรม ประสบความสำเร็จในสัมมาชีพ สร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล อีกทั้งรู้จักการลั่งสมบุญบารมีให้ยิ่งๆ ขึ้นไปเป็นทุนในภพหน้า

อนึ่ง สำหรับผู้ที่จบการศึกษาแล้ว ตั้งใจเข้ามาบำบัดระยะลั่นก่อนที่จะไปประกอบอาชีพ เพื่อที่ว่า เมื่อลีกอกอกไปเป็นผู้ครองเรือน ก็จะสามารถอบรมตนเอง ให้เป็นคนดีมีศีลธรรมได้โดยตลอด เมื่อถึงคราวมีครอบครัว ก็สามารถเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนมีคุณภาพและคุณธรรมได้ หรือถ้าหากบวชแล้ว มีความประณานะอยู่ในพระธรรมวินัยตลอดไป ก็นับว่าเป็นบุญของตัวเข้าเอง และเป็นโชคดีของพระพุทธศาสนา ที่จะมีพระภิกษุที่มีอุดมการณ์ไว้สืบทอดเจตนาธรรม และให้ชาวโลกได้กราบไหว้

สำหรับเยาวชนหญิงหรือนักศึกษาหญิงนั้น แม้ไม่สามารถบวชได้เหมือนเยาวชนชายหรือนักศึกษาชาย ก็อาจเข้าค่ายอบรมคุณธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อน หรืออาจเข้าร่วมโครงการอบรมระยะยาว เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา 1 หรือ 2 ปี โดยพักรการเรียนไว้ก่อนแล้วค่อยกลับไปเรียนต่อ หรือมีฉันนั้น เมื่อจบการศึกษาแล้ว จะเข้าร่วมโครงการอบรมธรรมะเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา 1 หรือ 2 ปีก่อน จึงไปประกอบอาชีพ ยอมไม่สายเกินไป หรือถ้าจะยืดอาชีพเป็นครุสันคุณธรรมก็ยอมทำได้

ถ้ามารดาบิดาหรือผู้ปกครองตระหนักรถึงคุณค่าของคุณธรรมในพระพุทธศาสนา การสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการอบรมหรือบวชเรียนย่อมทำได้ไม่ยาก เพราะเยาวชนเหล่านั้นย่อมรู้ได้ด้วยตนเองว่า โครงการที่เข้าเข้าศึกษาอบรมนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตของเขาย่างแท้จริง

ยิ่งกว่านั้น ถ้ามารดาบิดาผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติให้ความสนใจ สนับสนุนโครงการดังกล่าวแล้วนี้ ต่อไปภัยหน้าก็จะกลایเป็นประโยชน์ของคนในลังคม

ถ้ามีประเพณีที่ดึงงาน เช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมของเรา มีคนตระหนักในเรื่องของบาปบุญมากขึ้น ปัญหาอย่างเหยิงร้ายแรงต่างๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ของเรา จะต้องลดลงอย่างแน่นอน

9.14 เกณฑ์วัดคุณภาพของคน

ได้กล่าวแล้วว่า คนดีต้องมีโยนิโสมนสิการ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนดียอมคิดดี พูดดี และทำดี แต่บางทีคนที่พูดดีและทำดีกับเราก็ใช่ว่าเขาจะคิดดีกับเราเสมอไป บางคนอาจทำเพียงเพื่อลวงให้เรา ตายใจว่าเข้าเป็นคนดี หลงคบค้าสมาคมกับเขา กว่าจะรู้ว่าเขามาใช่คนดีอย่างที่คิดก็อาจสายไปเลียแล้ว

ดังนั้นจึงมีคำมาว่า “เราจะมีเกณฑ์อย่างไรสำหรับวัดว่า ใครเป็นคนดีหรือไม่ดี”

คำตอบก็คือ “คนดีจะต้องทำหน้าที่ของตนตามวัตถุประสงค์” นี่คือเกณฑ์วัดคุณภาพของคน

ถ้าทำผิดวัตถุประสงค์ แม้ได้ประโยชน์ก็ไม่ถูกต้อง เช่น นักเรียนนักศึกษามีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ไม่ใช่ไปเดินขบวนต่อต้านคัดค้านกรณีต่างๆ ทางการเมือง แต่ในยามคบขันที่นักศึกษาจำเป็นต้องเข้าร่วมแสดงบทบาท เพื่อพิทักษ์อธิปไตยสูงสุดของชาติบ้านเมืองไว้ ก็ยอมทำได้ แต่เมื่อเสร็จแล้วจะต้องรีบกลับเข้าห้องเรียน หรือการที่นักศึกษาออกไปทำงานลังคอมสังเคราะห์ในบางครั้งบางคราวก็ยอมทำได้ แต่ถ้าทำเป็นประจำไม่เป็นอันศึกษาเล่าเรียน ย่อมถือว่าทำผิดวัตถุประสงค์ จัดว่าเป็นนักศึกษาที่ดีไม่ได้

คราวนี้ ลองหันมาพิจารณาพระภิกษุในพระพุทธศาสนาดูบ้าง พระพุทธศาสนานั้นมีหลักฝึกตนอยู่ 3 ข้อ คือ ศีล สามัคคี ปัญญา ถ้าภิกษุรูปใดไม่ทำหน้าที่ตามหลักดังกล่าว ย่อมได้ชื่อว่าไม่ทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ ตัวอย่างเช่น พระภิกษุที่มุ่งประกอบอาชีพติรัจฉานวิชา ด้วยการดูโอซค ดูเคราะห์ ให้ฤกษ์ วิวาหมงคล ใบห่วย ทำการผ่าตัด รักษาโรค ฯลฯ เหล่านี้ หากกระทำเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ญาติโยม ก็คงจะไม่เสียหายอะไرنัก แต่ถ้าทำเป็นประจำ ย่อมถือได้ว่าภิกษุนั้นไม่ทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา จึงยากที่จะบรรลุสามัญผลตามที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้

ในสามัญผลสุตรนั้น พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ชัดแจ้ง ถึงลำดับแห่งการทำจิตให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งการเกิดผลแต่ละขั้น ที่เนื่องมาจาก การประกอบเหตุ โดยเริ่มจากการรักษาศีลให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์ การสำรวมระวังอินทรีย์ การมีสติสัมปชัญญะ และสันโดษ เมื่อสามารถปฏิบูติคุณธรรมเหล่านี้ได้ บริสุทธิ์บริบูรณ์อย่างแท้จริง แล้วลงมือทำสามัคคี ย่อมจะนิวรณ์ได้ เมื่อลงนิวรณ์ได้แล้ว จิตย่อมเป็นสามัคคี มั่นยิ่งขึ้น ย่อมสามารถบรรลุณานิปัตตามลำดับ จากปฐมধานถึงตุตถধาน เมื่อจิตเป็นสามัคคีมั่นยิ่งขึ้น ย่อมบรรลุวิชชา 8 และความหลุดพ้นในที่สุด

ถ้าพระภิกษุไม่สามารถรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้แล้ว จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการบวชได้อย่างไร เมื่อภิกษุไม่ได้ทำหน้าที่ตามพระวินัยที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ย่อมยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

บางท่านอาจอ้างว่า การประกอบติรัจฉานวิชาบางอย่างนั้น มีได้มุ่งหวังลากลักการะใดๆ แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการลังคมลงเคราะห์ ท่านจะอ้างเหตุผลอย่างไรก็ตาม แต่เมื่อการกระทำของท่านออกไปนอกกรอบของพระธรรมวินัยแล้ว ก็ย่อมถูกมองว่า “นอกลุนอกทาง” อยู่นั้นเอง

ยิ่งกว่านั้น หากมีพระภิกขุรูปหนึ่งประกอบติรัจฉานวิชาขึ้น ก็ย่อมจะเป็นตัวอย่างให้พระภิกขุรูปอื่นๆ ประกอบตามบ้าง ซึ่งจะเป็นช่องทางให้มิจฉาทก្សิบุคคลบางคน ยึดเอาເປັນປະຫວັດ ให้พระภิกขุรูปอื่นๆ ประกอบตามบ้าง ซึ่งจะเป็นช่องทางให้มิจฉาทก្សิบุคคลบางคน ยึดเอาເປັນປະຫວັດ เพื่อแล้วหากลากลักการะ นับเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อได้ประสบว่า พระภิกขุรูปได้ประพฤตินอกลุนอกทาง ควรหลีกเลี่ยงเสีย ไม่ให้ความเคารพนับถือ ดังที่พระเจ้าอชาตคัตธทรงปฏิบัติต่อครูทั้ง 6 การที่ประชาชนไม่ให้การสนับสนุนพระทุกศิล ถือว่าได้ทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาแล้ว

อนึ่ง การหลงนับถือคำสอนที่งมงายของนักบวชบางรูป ก็อาจทำให้เราพลอยสร้างบาปโดยไม่รู้ตัว ดังเช่น กรณีครูปูกุทธกัจจาณะ 1 ในครูทั้ง 6 ซึ่งสอนว่า การฆ่าคนไม่บาป เพราะเป็นเพียงการสอดคลาสตราเข้าไประหว่างกองธาตุทั้ง 7 ซึ่งประกอบขึ้นเป็นร่างกายคนเรา ถ้าประชาชนต่างพากันเชื่อคำสอนเช่นนี้ คนเราจะคงจะสร้างบาปกันทั่วไป แล้วลังคมจะลงบ้าได้อย่างไร

พระฉะนั้น การเลือกนับถือนักบวชจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยใช้เกณฑ์วัดคุณภาพของคน ดังที่ได้อธิบายแล้ว

9.15 เหตุแห่งการเกิดของศาสด้าใหม่ๆ

ถ้าลองย้อนไปศึกษาประวัติศาสตร์ลัมยักษอนพุทธกาล ก็จะพบว่าสภาพลังคมของชาวอินเดียโบราณนั้น ยึดถือระบบวรรณะ 4 คือ กษัตริย์ พระมหาณ์ แพศย์ คุทธร อย่างเห็นي้แหน่นมาโดยตลอด สิ่งนี้ย่อมสร้างความเหลือมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ในวรรณะต่ำเป็นอย่างยิ่ง ส่วนในด้านความเชื่อในนั้น เราถือจะพบว่าชาวอินเดียโบราณทุกชั้นวรรณะ ล้วนนับถือและบูชาเทพเจ้ามาตั้งแต่ก่อนลัมยพุทธกาลแล้ว แต่ถึงแม้จะกราบไหว้อ่อน尊ขอพระเทพเจ้า ให้ปกป้องคุ้มครองรักษาลั้กเพียงใด ครั้นเมื่อมาประสบทุกข์โศกโกรกัย เทพเจ้าก็ไม่สามารถช่วยให้รอดพันได้ลักษรั้ง

สภาพชีวิตที่ต้องประสบกับความทุกข์ และความไม่เป็นธรรมในลังคมที่เกิดขึ้นเนื่องฯ ย่อมทำให้ผู้คนเกิดความเบื่อหน่าย เอ้อมระอาสภาพที่เป็นอยู่อย่างแหน่อน ในขณะเดียวกันก็ย่อมจะมีผู้หาแนวคิดใหม่ เกี่ยวกับโลกและชีวิตเกิดขึ้นเรื่อยๆ ที่เห็นได้ชัดก็คือ การเกิดขึ้นของนักคิดหรือนักปรัชญาที่มีความคิดก้าวหน้า 6 ท่าน ซึ่งมีศพท์ทางศาสนาเรียกว่า “ติดตอก” หรือนิยมเรียกว่า “ครูทั้ง 6” แม้พระพุทธศาสนา ก็ถือได้ว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคหนึ่น

จากแนวคิดของครูทั้ง 6 ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ชัดว่าทุกท่านมีหัวก้าวหน้ามาก เพราพยายาม

ล้มล้างความเชื่อเก่าๆ เช่น ความคิดเรื่องเทพเจ้าโดยสืบเชิง และนอกจากครูปุทธก็จ妍นะแล้ว จะเห็นว่า ทุกท่านล้วนมีความคิดล้มล้างเรื่องวรรณะด้วย

ตามหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏว่า เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประการพระพุทธศาสนาแล้ว ครูทั้ง 6 ก็อบรัคเมืองเป็นอันมาก ถึงกับมีการจ้างคนมาไล่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์หลายครั้ง เพื่อทำลายซื่อเลียงเกียรติคุณของพระพุทธองค์ แต่ก็ไม่สำเร็จ

สาเหตุที่ทำให้คำสอนของครูทั้ง 6 ไม่ได้รับความนิยม ก็ เพราะใช้แก้ปัญหาในชีวิตไม่ได้ผลจริงจัง ที่เป็นเช่นนี้ก็ เพราะครูทั้ง 6 ขาดโยนิโสมนลิกการ หรือความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตอย่างแท้จริง

โยนิโสมนลิกการ หรือความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต อาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต ระดับธรรมชาติทั่วไป
- 2) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต ระดับทิภูมิ

1) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตระดับธรรมชาติทั่วไป คือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามธรรมชาติ จนเป็นที่รู้และเข้าใจตรงกันโดยทั่วไปว่าเป็นความจริงเช่นนั้น เช่น ความเกิดแก่ เจ็บ ตาย หรือเป็นเรื่องที่บุคคลสามารถต้องได้ด้วยเหตุผล เช่น บุคคลที่เกียจคร้านในการทำมาหากิน ยอมยากจน หรือผู้ที่มีวิริยอุตสาหะในหน้าที่การงานยอมประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นต้น

2) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตระดับทิภูมิ คือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต อันเกิดจากภูมิแห่งธรรมกายของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย รู้แจ้งเห็นแจ้งทั้งโลกภัยภูมิและโลกุตตรภูมิ เช่น เรื่องของบุญและบาป เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องโลกนี้โลกหน้า เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ในลัษณะรักษ์ เรื่องไตรลักษณ์ เรื่องอริยลักษณ์ 4 และนิพพาน เป็นต้น

โดยเหตุที่ครูทั้ง 6 ขาดโยนิโสมนลิกการในระดับทิภูมิ จึงไม่สามารถชี้นำให้ประชาชนรู้วิธีดำเนินชีวิต ที่สงบสุขได้อย่างแท้จริง ประชาชนจึงย้อมเลือมศรัทธาไปเองโดยบริยาย

อนึ่ง จากการณ์ของครูทั้ง 6 นี้ ประกอบกับสภาพการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบัน ทำให้มองเห็นว่า นักคิดที่หัวก้าวหน้านั้น มีเกิดขึ้นอยู่ทุกยุคทุกสมัย เพราะเบื้องลักษณ์เก่าๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า ของเก่านั้นถูกหรือผิด แล้วแต่ละคนก็พยายามตั้งตัวเป็นศาสตราเจ้าลักษณ์ ทั้งๆ ที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่า ลักษณ์คำสอนของตนนั้นถูกหรือผิด ต้องคงอยู่หากาลเวลาเป็นผู้ตัดสิน ด้วยเหตุนี้จึงมีลักษณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นมาลัมล้างลักษณ์เก่าอยู่ตลอดเวลา

ส่วนคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นลัจชธรรมอันสูงสุดคู่กับโลก และเป็นอมตะ ทั้งนี้เพราะพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ก็เป็นเช่นนี้เมื่อกันหมด ดังพุทธ darüberแล้ว

“การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล)
การยังกุศลให้ถึงพร้อม (สมารธ)
การทำจิตของตนให้่องแօ่ง (ปัญญา)
นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”¹

เป็นที่น่าเลียดายอย่างยิ่งว่า แม้พระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาจะเป็นอมตะ แต่ก็ยังมีคนอีกมากที่ไม่เข้าใจ และที่น่าเครียดขึ้นอีกคือ ผู้ที่เป็นชาวพุทธแท้ๆ เป็นจำนวนมาก ก็ยังขาดความเข้าใจ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการปฏิบัติด้วยตนเอง กลับหันไปเลื่อมใสครรภ์ท่านในติรัจฉานวิชา เพราะไม่ต้องลงมือปฏิบัติเอง แต่มีผู้ทำตนเป็นที่พึงให้เลร์จเรียบร้อยแล้ว ในที่สุดชาวพุทธบางคนก็เกิดเข้าใจผิดไปว่า ติรัจฉานวิชาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซ้ายังกลایเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของชาวพุทธบางคน ยิ่งกว่าพระลัทธธรรมคำสั่งสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเลียดอีก

เพราะฉะนั้น เพื่อมิให้ติรัจฉานวิชา หรือลัทธิความเชื่อใหม่ๆ เข้ามาทำให้เกิดความสับสนในพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เราทุกคนควรเร่งศึกษาและปฏิบัติธรรมกันอย่างจริงจัง เลี้ยดแต่บัดนี้

ข้อคิดที่ได้จากการศึกษาสามัญญาณสูตรมิได้มีเพียงเท่านี้ ที่ยกมากล่าวนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น หากนักศึกษาได้ลงมือศึกษาตัวพระสูตรด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะได้มุ่งมองหรือความคิดเห็นปลีกย่อยเพิ่มเติมอีกมากมาย

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระสำคัญของสามัญญาณสูตรก็คือหลักการและเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา

หลักการนั้นประกอบด้วยองค์ 3 คือ ศีล สมารธ ปัญญา

ส่วนเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดคือ “ความหลุดพ้นจากอาสวากิเลสทั้งปวง”

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงประทานอรรถาธิบายหลักการไว้โดยละเอียด ทรงย้ำอยู่ตลอดว่า การปฏิบัติตามหลักการโดยบริสุทธิ์บริบูรณ์นั้น ผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน

คำสั่งสอนเช่นนี้ ไม่เคยมีปรากฏในคัมภีร์ศาสนา หรือ คำสอนของศาสดาเจ้าลัทธิใดๆ ในโลกเลย

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณชี้แจงว่า การครองชีวิตเป็นมาราვานนั้น มีโอกาสสร้างบุญกุศลได้น้อย (มาราวนั้นคับแคบ) ต้องพัฒนาเกี่ยวข้องอยู่กับบำเพ็ญอ (เป็นทางมาแห่งชุลี) แล้วทรงแนะนำว่า การครองชีวิตเป็นนักบวชนั้น มีโอกาสสร้างบุญกุศลได้มากกว่ามาราવานัก

¹ ข. ธ. 25/24/39-40

(บรรพชาเป็นทางปลดปล่อย) เพราะนักบวชย่อมมีเวลาปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวได้มากกว่าชาวล้วน
ย่อมบรรลุความหลุดพ้นได้เร็วกว่าการครองชีวิตเป็นชีวาราช

ข้อคิด ณ จุดนี้ ย่อมให้ความหมายว่า บุคคลทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย ยากจนหรือร่ำรวย ล้วนมีโอกาสบรรลุความหลุดพ้นทั้งสิ้น หากได้ปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา โดยบริบูรณ์ บริสุทธิ์

อนึ่ง บรรพชิตที่เคร่งครัดต่อการประพฤติปฏิบัติ แม้เพียงตามหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในสามัญญาณสูตรนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็น “พระแท้”

สำหรับผู้ครองเรือนนั้น ก็ย่อมสามารถนำเนื้อหาสาระต่างๆ ในสามัญญาณสูตรนี้ ไปประยุกต์ใช้ กับการดำเนินชีวิตของท่าน ทั้งในด้านล้วนด้วย ครอบครัว ตลอดจนหน้าที่การทำงานอาชีพได้อย่างกว้างขวาง

ดังนั้น การศึกษาสามัญญาณสูตรจึงเป็นไปเพื่อความสุขและความเจริญฝ่ายเดียว ทั้งในโลกนี้ โลกหน้า และตราบวันบรรลุพระนิพพาน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 9 บทส่งท้าย จะโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 9 และ ศึกษาภาคผนวกเพิ่มเติม

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 สามัญญผลสูตร

สามัญญผลสูตร¹

ว่าด้วยเรื่องพระเจ้าอชาตศัตtru

ข้าพเจ้าได้สตับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับ ณ สวนอัมพวันของหมอดชีวกะกิมารวัดจ์ ใกล้พระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ 1,250 รูป วันนั้นเป็นวันอุโบสต 15 ค่ำ เป็นวันครบ 4 เดือน ถัดจากโภกนุทบาน ในราตรีเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง พระเจ้าแผ่นดินมหพระนามว่า อชาตศัตtru เทพที่บุตร แวดล้อมด้วยราชสำมาตย์ประทับนั่ง ณ พระมหาปราสาทชั้นบน ขณะนั้น ท้าวເຫຼວທຽບเปล่งพระอุทานว่า ดูก คำมาตย์ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง น่ารื่นรมย์หนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง ช่างงามจริงหนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง น่าชมจริงหนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง น่าเบิกบานจริงหนอ ราตรีมีดวงเดือน แจ่มกระจ่าง เข้าลักษณะจริงหนอ วันนี้ເຮົາກວະເຂົາໄປຫາສນະຫຼວມຜູ້ໃດທັນອ ซຶກຈິດຂອງເຮົາຜູ້ເຂົາໄປຫາພຶກເລື່ອມໄສໄດ້ គັນທ້າວເຫຼວດຳຮັສໂຍງນີ້ແລ້ວ

คำมาตย์ຜູ້ທີ່ນີ້ຈຶ່ງກວາບຖຸລວ່າ ขอเดชะ ท่านปูรณกัสป ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าຄະນະ เป็นคณาจารຍ์ มีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าໄປຫາท่านปูรณกัสปนั้นເຄີດ ເຫັນດ້ວຍເກລຳໆ ວ່າ ເມື່ອพระองค์ เสด็ຈเข้าໄປຫາท่านปูรณกัสป พระฤทธิຍพຶກເລື່ອມໄສ ເມື່ອคำมาตย์ຜູ້ນີ້ ทราบຫຼວຍຢ່າງນີ້ແລ້ວ ທ້າວເຫຼວກີ່ທຽບນີ້ຍຸ້ງ

คำมาตย์ອີກຄນ໌ນີ້ ຈຶ່ງກວາບຖຸລວ່າ ขอเดชะ ท่านມັກຂີໂຄສາລ ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าຄະນະ เป็นคณาจารຍ์ມีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าໄປຫາท่านມັກຂີໂຄສາລນັ້ນເຄີດ ເຫັນດ້ວຍເກລຳໆ ວ່າ

¹ ท. ส. 9/124/46

เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านมักขลิโคลาล พระฤทธิ์พึงเลื่อมใส เมื่อสำราญผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวເຫຼົກທຽນນີ້ອຍໆ

สำราຍอีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านอชิตเกสกัมพล ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุ ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านอชิตเกสกัมพลนั้นแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านอชิตเกสกัมพล พระฤทธิ์พึงเลื่อมใส เมื่อสำราญผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวເຫຼົກທຽນນີ້ອຍໆ

สำราຍอีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านปกุธกจจายนะ ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุ ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านปกุธกจจายนะนั้นแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านปกุธกจจายนะ พระฤทธิ์พึงเลื่อมใส เมื่อสำราญผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวເຫຼົກທຽນນີ້ອຍໆ

สำราຍอีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านສัญชัยเวลภูสุบรร ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุ ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านสัญชัยเวลภูสุบรรนั้นแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านสัญชัยเวลภูสุบรร พระฤทธิ์พึงเลื่อมใส เมื่อสำราญผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวເຫຼົກທຽນນີ້ອຍໆ

สำราຍอีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านนิครณนาภูสุบรร ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเลียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุ ล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านนิครณนาภูสุบรร นั้นแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านนิครณนาภูสุบรร พระฤทธิ์พึงเลื่อมใส เมื่อสำราญผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวເຫຼົກທຽນນີ້ອຍໆ

กตากปรารภพระพุทธคุณ

สมัยนั้น หมอดีชาวโภกกรรมภัจจ์ นั่งนิ่งอยู่ในที่ไม้ไกลพระเจ้าแผ่นดินมคอธ พระนามว่า อชาตศัตรู เวเทพีบุตร ท้าวເຫຼົກຈິງມีพระราชน้ำรักษาหมอดีชาวโภกกรรมภัจจ์ว่า ซีວกผู้สหาย เธอทำไม่ถูกนิ่งเฉยแล้ว หมอดีชาวโภกกรรมภัจจ์ กราบทูลว่า ขอเดชะ พระผู้มีพระภาคอรหันต์ล้มพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ สวนอัมพวัน ของข้าพะเพุทธเจ้า พร้อมด้วยกิกขุลงมหูใหญ่ประมาณ 1,250 รูป พระเกียรติคัพท์อันงามของพระองค์ ขอรับไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราະเหตุนີ້ พระผู้มีพระภาคพระองค์นັ້ນ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ

ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปตีเหล้า ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝิกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสตร์ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรมดังนี้ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นເถิด เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระฤทธิ์พึงเลื่อมใส ท้าวເธອຈິນมีพระราชน้ำรัสร่วง ชีวผู้สหาย ถ້າຍ່າງນັ້ນ ท่านຈงลັ້ງให้เตريຍມหടຄີຍານໄວ້ หมອชົກໄກມາຮັກຈົລ ວັນສອງພຣະຈົ່ງໂອງກາຣແລ້ວ ລັ້ງໃຫ້ເຕີຍມຊ້າງພັ້ງປະມານ 500 ເຊື້ອ ແລະຊ້າງພຣະທີ່ນັ້ນ ເລີ່ວຈຳແລ້ວຈຶງກາຣຖຸລວ່າ ຂອດເຈະ ຂ້າພຣະພຸທຣເຈົ້າລັ້ງໃຫ້ເຕີຍມຫັດຄີຍານພຣວັນແລ້ວ ເຊີ່ງໃຫ້ຝ່າລະອອງຮຸລີພຣະບາທ ເລີ່ວໂຫຼວະຈັ້າຂ້າ

ลำดับนั้น ท้าวເຂົ້າໂປຣດໃຫ້ພວກສຕຣີຂຶ້ນໜ້າງພັ້ງ 500 ເຊິອກາ ລະນາງ ແລ້ວຈຶ່ງທຽບໜ້າງພະທິ່ນທີ່ນັ້ນມີຜູ້ຄົງ
ຄົບເປັນ ເສົ້າຈົວກາຈົກພຣະນຄຣາຊຄຖໍ່ ດ້ວຍພຣະຮາຊານຸພາພອຍ່າງຍິ່ງໃຫຍ່ ເສົ້າຈົວສຳວັນອັນພວນຂອງ
ໝາຍຊົກໄກມາກຈົຈົ່ງ ພອໄກລ໌ຈະຄື້ງ ທ້າວເຂົ້າເກີດທຽບໜ້າງພັ້ງ ແລ້ວຈຶ່ງທຽບໜ້າງພະທິ່ນທີ່ນັ້ນມີຜູ້ຄົງ
ຄົບເປັນທ້າວເຂົ້າທຽບກົວ ທຽບໜ້າງພັ້ງ ມີພຣະໂລມໝາຕີໜູ້ໜັ້ນແລ້ວ ຈຶ່ງຕັດລັກບໍ່ໝາຍຊົກໄກມາກຈົຈົ່ງວ່າ ຂົວກຸ້ສຫຍາ
ທ່ານໄມ້ໄດ້ລວງເຮົາຫົວ່າ ຂົວກຸ້ສຫຍາ ທ່ານໄມ້ໄດ້ຫລອກເຮົາຫົວ່າ ຂົວກຸ້ສຫຍາ ທ່ານໄມ້ໄດ້ລ່ອເຮົາມາໃຫ້ຄັດຫຼູຫົວ່າ
ເຫດຸໃຈນເລົ່າ ກົກຂູ່ສົງໝົ່ງໝູ່ໃຫຍ່ຕັ້ງ 1,250 ຮູບ ຈຶ່ງໄມ້ມີເລີຍງາມ ເລີຍງະແວມ ເລີຍພິມພາເລີຍ ໝາຍຊົກ-
ໄກມາກຈົຈົ່ງກາບຫຼຸງວ່າ ຂອພຣະອົງຄ້ອຍ່າໄດ້ທຽບໜ້າງພັ້ງເກົງກົວລັກເລີຍພຣະເຈົ້າຂ້າ ຊ້າພຣະພູທອເຈົ້າໄມ້ໄດ້ລວງ
ພຣະອົງຄ້ ໄມ້ໄດ້ຫລອກພຣະອົງຄ້ ໄມ້ໄດ້ລ່ອພຣະອົງຄ້ມາໃຫ້ຄັດຫຼູເລີຍ ພຣະເຈົ້າຂ້າ ຂອເດືອນ ເຊີ້ມພຣະອົງຄ້ເສົ້າຈົ່ງ
ເຂົ້າໄປເຄີດໆ ນັ້ນປະທິປີໂຕກລມຢັງຕາມຍູ່ ລັດບັນນິ້ນ ທ້າວເຂົ້າເສົ້າຈົວພຣະຊາດດຳເນີນໂດຍກະບວນໜ້າງພະທິ່ນທີ່ນັ້ນ
ໄປຈຸນສຸດທາງ ເສົ້າຈົງທຽບພຣະດຳເນີນເຂົ້າປະຕູໂຕກລມ ແລ້ວຈຶ່ງຮັບລັກທີ່ໝາຍຊົກໄກມາກຈົຈົ່ງວ່າ ຂົວກຸ້ສຫຍາ
ໃຫ້ພຣະຜູ້ມີພຣະກາ ໝາຍຊົກໄກມາກຈົຈົ່ງກາບຫຼຸງວ່າ ຂອເດືອນ ນັ້ນພຣະຜູ້ມີພຣະກາປະທັບນັ້ນພິງເສັກລາງ
ພິນພຣະພັກຕົ້ງໄປທາງທີ່ຄົບປົວພາ ກົກຂູ່ສົງໝົ່ງແວດລ້ອມຍູ່

ลำดับนั้น ท้าวເຮືອເສົ້ວງເຂົ້າໄປແຜ່ ພຣະຝຳມີພຣະກາຄປະທັບຍືນ ລົ ທີ່ຄວາມສ່ວນຂ້າງໜຶ່ງ ແລ້ວທຽ່ງ
ຊໍາເລືອງເຫັນກິກຊຸລົງໝົ່ງສົບແໜ້ອນຫ່ວງນ້ຳໄລ ຖຽນເປັ້ນພຣະອຸທານວ່າ ຂອໃຫ້ອຸທຍກັດທຸກມາຮອງເຈັດມີ
ຄວາມສົນຍ່າງກິກຊຸລົງໝົ່ງເດືອຍວິນ້ຳ ພຣະຝຳມີພຣະກາຄຕຣັສວ່າ ດູກຮມທາບພິຕຣ ພຣະອົງຄ໌ເສົ້ວງມາທີ່ຄວາມຮັກ
ແລ້ວທ້າວເຮືອຖຸລວັບວ່າ ພຣະເຈົ້າຂ້າ ອຸທຍກັດທຸກມາເປັ້ນທີ່ຮັກຂອງໜ່ມ່ອມຄັນ ຂອໃຫ້ອຸທຍກັດທຸກມາຂອງໜ່ມ່ອມຄັນ
ຊົງຢູ່ມາຮັມສົນຍ່າງກິກຊຸລົງໝົ່ງເດືອຍວິນ້ຳເຖີດ

ลำดับนั้น ท้าวເມໂທຮອງກິວາຫພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄ ແລ້ວທຣງປຣະນມອັງຈຸລືແກ່ກິກຊູສົງໝູປຣະທັນນີ້ ດັ່ງນີ້ແລ້ວ ໄດ້ຕ່າຍພຣະດຳຮັບນີ້ກິກພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄວ່າ ຂ້າແຕ່ພຣະອອກຄູ່ເຈົ້າຢູ່ ໜ່ວຍມີມັນຈະ
ຂອງທລຄາມປັ້ງທາບາງເຮືອງສັກເລັກນ້ອຍ ຄໍາພຣະອອກຄູ່ຈະປຣະທານພຣະວໂກາສພຍາກຣົນປັ້ງທາແກ່ໜ່ວຍມັນຈະ

พ. เชิงความคิด มหาบพิตร ถ้าทรงพระประสงค์

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลวัน พนักงานเชิญรัง พนักงานจัดกระบวนการทัพ พนักงานจัดส่งเสบียง พากอุคราซบตูร พลอสา ขุนพล พลกล้า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง ช่างทำขั้นตอน ช่างก่อสร้าง ผู้ดูแลอาคาร ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างหุ่ง ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ ผู้ดูแลบัญชี (นักการบัญชี) หรือคิลป์ศาสตร์ เป็นอันมาก แม้อย่างอื่นใดที่มีคติเหมือนอย่างนี้

คนเหล่านี้ย่อมอาศัยผลแห่งคิลป์ศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งคิลป์ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงดูแล บุตร ภรรยา มิตร อำเภอตย์ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันใด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เมื่อฉันอย่างนั้นได้บังหรือไม่

พ. มหาบพิตร ทรงจำได้หรือไม่ว่า ปัญหาข้อนี้ มหาบพิตรได้ตัวสัมภาษณ์สมณพราหมณ์พวกอื่นแล้ว

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จำได้อยู่ ปัญหาข้อนี้ หม่อมฉันได้ถามสมณพราหมณ์พวกอื่นแล้ว

พ. ดุกรมมหาบพิตร สมณพราหมณ์เหล่านี้พยากรณ์อย่างไร ถ้ามหาบพิตรไม่หนักพระทัยก็ตรัสเสิด

อ. ณ ที่ที่พระผู้มีพระภาคหรือท่านผู้เปรียบดังพระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ หม่อมฉันไม่หนักใจพระเจ้าข้า

พ. ถ้าอย่างนั้น มหาบพิตรตรัสเสิด

ว่าทະของศาสตร์ปูรณะกัลป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหารู้ปูรณะกัลป ถึงที่อยู่ได้ปราศรัยกับปูรณะกัลป ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว หม่อมฉันได้กล่าวคำนี้กับปูรณะกัลปว่า

ท่านกัลป คิลป์ศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง พลมา พลรบ พลธนู พนักงานเชิญธง พนักงานจัดกระบวนการทัพ พนักงานจัดล่ำเสียง พากอุคราชบุตร พลอสา ขุนพล พลกล้า พลสัมฤทธิ์ พวกบุตรหาล ช่างทำขั้นตอน ช่างก่อสร้าง พนักงานเครื่องลง พวกพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างหุ่ง ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ พวกบัญชี (นักการบัญชี) หรือคิลป์ศาสตร์เป็นอันมาก แม้อย่างอื่นใด ที่มีคติเหมือนอย่างนี้ คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งคิลป์ศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งคิลป์ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงดูแล บุตร ภรรยา มิตร อำเภอตย์ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เมื่อฉันอย่างนั้นได้หรือไม่

เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครุปูรณะกัลป ได้กล่าวคำนี้กับหม่อมฉันว่า

ดูกรมทابพิตร เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบี้ยนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบี้ยน ทำเขาให้เคราโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เคราโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก ดีนرنเอง ทำเขาให้ดีนرن ฆ่าลัตว์ ลักษรพย ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจกรรรมในเรือนหลังเดียว ชุมอยู่ที่ทางเปลี่ยว ทำซึ้งภารยาเข้า พุดเท็จ ผู้ทำไม่เชื่อว่าทำบ้า แม้หากผู้ใดจะใช้จักรซึ่งมีคมโดยรอบเหมือนมีดโกน ลังหารเหล่าลัตว์ในปฐพินีให้เป็นลาย เป็นกองมังะอันเดียวกัน นาบพิมีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย้อมไม่มีแก่เข้า ไม่มีบาปมาถึงเข้า แม้หากบุคคลจะไปยังฝั่งขวาแห่งแม่น้ำคงคา จากเอง ใช้ให้ผู้อื่นม่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบี้ยนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบี้ยน นาบพิมีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย้อมไม่มีแก่เข้า ไม่มีบาปมาถึงเข้า แม้หากบุคคลจะไปยังฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้ บุชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบุชา บุญที่มีการทำ เช่นนั้นเป็นเหตุ ย้อมไม่มีแก่เข้า ไม่มีบุญมาถึงเข้า ด้วยการให้ทาน การทราบอินทรีย์ การสำรวมศีล การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย้อมไม่มีแก่เข้า ไม่มีบุญมาถึงเข้า ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหมื่นฉันสามถึงสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ครุปุรณกัสลปกลับตอบถึง การที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ ฉะนี้ (ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหมื่นฉันสามถึงสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ครุปุรณกัสลป กลับตอบถึงการที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ ฉะนี้) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หมื่นฉันสามถึง สามัญญาณที่เห็นประจักษ์ ครุปุรณกัสลป กลับตอบถึงการที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ เปรียบเหมือนเข้าสามถึง มะม่วง ตอบขันนุนสำมะลอก หรือเข้าสามถึงขันนุนสำมะลอก ตอบมะม่วง ฉะนั้น

หมื่นฉันมีความ darüberว่า ในน คนอย่างเรา จะพึงมุ่งรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราช อาณาเขต ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษิตของครุปุรณกัสลป ไม่พอใจ แต่ก็มิได้ปลงวาจาแสดงความ ไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่เลิ่จึงวานันน ลูกจากที่นั่งหลักไป

ว่าทະของศาสดามักขลิโคลาล

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หมื่นฉันเข้าไปหาครุமักขลิโคลาลถึงที่อยู่ ... ได้กล่าวว่า ท่านโคลาล ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง ... คนเหล่านั้น ย้อมอาคัยผลแห่ง ศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์ เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขาย้อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตร ภริยา มิตร อำเภอตย ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้ อารมณ์ดี มีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์ ในสุธรรมะทั้งหลาย ฉันได ท่านอาจบัญญติสามัญญาณที่เห็น ประจักษ์ในปัจจุบัน เพมอนอย่างนั้นได้หรือไม่

เมื่อหมื่นฉันกล่าวอย่างนี้ ครุมักขลิโคลาล ได้กล่าวคำนี้กะหมื่นฉันว่า

ดูกรมทابพิตร ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เพื่อความเคร้าหมายแห่งลัตว์ทั้งหลาย ลัตว์ทั้งหลายหาลาเหตุ มิได้ หาปัจจัยมิได้ ย้อมเคร้าหมาย ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เพื่อความบริสุทธิ์แห่งลัตว์ทั้งหลาย ลัตว์ทั้งหลาย

หาสาเหตุมิได้ หาปัจจัยมิได้ ย่อมบริสุทธิ์ ไม่มีการกระทำของตนเอง ไม่มีการกระทำของผู้อื่น ไม่มีการกระทำของบุรุษ ไม่มีกำลัง ไม่มีความเพียร ไม่มีเรี่ยวแรงของบุรุษ ไม่มีความบางบันของบุรุษ สัตว์ทั้งปวง ปานะทั้งปวง ภูตทั้งปวง ชีวะทั้งปวง ล้วนไม่มีอำนาจ ไม่มีกำลัง ไม่มีความเพียร แปรไปตามเคราะห์ดี เคราะห์ร้าย ตามความประจวบ ตามความเป็นเอง ย่อมเสวยสุขเสวยทุกข์ในอภิชาติทั้งหมดเท่านั้น อนึ่ง กำหนดที่เป็นประชาน 1,406,600 กรรม 500 กรรม 5 กรรม 3 กรรม 1 กรรมก็ ปฏิปทา 62 อันตรกป 62 อภิชาติ 6 บุรีสุภิ 8 อาชีว 4,900 ปริพาก 4,900 นาค华 4,900 อินทรี 2,000 นรก 3,000 รโคธาตุ 36 ลัญญีครรภ์ 7 อลัญญีครรภ์ 7 นิคณจีครรภ์ 7 เทวดา 7 มณฑย 7 ปีศาจ 7 สระ 7 ปวุภะ 7 ปวุภะ 700 เหวใหญ่ 7 เหวน้อย 700 มหาสุบิน 7 สุบิน 700 จุลมหากป 8,000,000 เหล่านี้ ที่พลาและบันทิดเรื่องท่องเที่ยวไป แล้วจักทำที่สุดทุกข์ได้ ความสมหวังว่าเราจกอบรมกรรมที่ยังไม่อำนวยผล ให้อำนาวยผล หรือเราล้มผัสสุกต้องกรรมที่อำนวยผลแล้ว จักทำให้สุดสิ้นด้วยศีล ด้วยพรต ด้วยตบะ หรือด้วยพรหมจรรย์นี้ ไม่มีในที่นั้น สุขทุกข์ที่ทำให้มีที่สิ้นสุดได้ เมื่อตนของให้หมดด้วยทะนนาน ย่อมไม่มีในลงสาร ด้วยอาการอย่างนี้เลย ไม่มีความเลื่อมความเจริญ ไม่มีการเลื่อนขึ้นเลื่อนลง พลาและบันทิดเรื่องท่องเที่ยวไป จักทำที่สุดทุกข์ได้เอง เมื่อกลุ่มด้วยที่บุคคลหวังไป ย่อมคลีหมดไปเองฉะนั้น ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหมื่นฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุமัขลิโคลาลกลับพยากรณ์ถึงความบริสุทธิ์ด้วยการเรียนว่า ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หมื่นฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุมัขลิโคลาล กลับพยากรณ์ถึงความบริสุทธิ์ ด้วยการเรียนว่า เปรียบเมื่อคนเข้ามาถึงมะม่วง ตอบขนานสำมะลอก หรือเข้ามาถึงขนานสำมะลอก ตอบมะม่วงฉะนั้น

หมื่นฉันมีความชำริว่า ใจน คนอย่างเรา จะพึงมุ่งรุกรานสมณะหรือพระมหาณผู้อยู่ในราชอาณาเขต ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษิตของครุมัขลิโคลาล ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจาแสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาระนั้น ลูกจากที่นั่งหลีกไป

ว่าทະของศาสตรายชิตเกสกัมพล

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หมื่นฉันเข้าไปหาครูอชิตเกสกัมพล ถึงที่อยู่... ได้กล่าวว่า ท่านอชิต ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง ... คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ ที่เห็นประจักษ์ เลี้ยงชีพในปัจจุบันด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เข้าย่อมบำรุงตน มาตราบิดา บุตรภริยา มิตร ญาติ ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพระมหาณทั้งหลาย ฉันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ให้มีอยู่นั้นได้หรือไม่

เมื่อหมื่นฉันกล่าวอย่างนี้ ครูอชิตเกสกัมพล ได้กล่าวคำนี้กะหมื่นฉันว่า

ดุกรมหาบพิตร ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การ เช่น สรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดี ทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาบิดามีมี สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินชอบปฏิบัติชอบ ซึ่งกระทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเงง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ไม่มีในโลก คนเรานี้ เป็นแต่ประชุมหาภูตทั้งสี่ เมื่อทำการกิริยา ธาตุดินไปตามธาตุดิน ธาตุน้ำไปตามธาตุน้ำ ธาตุไฟไปตามธาตุไฟ ธาตุลมไปตามธาตุลม อินทรีย์ทั้งหลายย้อมเลื่อนลอยไปในอากาศ คนทั้งหลายมีเดียงเป็นที่ 5 จะหมายเข้าไป ร่างกายปรากว่ายั่ว แค่ป่าช้า กล้ายเป็นกระดูกมีลิ่ดุลลินกพิราบ การ เช่น สรวงมีเล้าเป็นที่สุด ทานนี้ คนเขลาบัญญัติไว้ คำของคนบางพวกพูดว่า มีผลๆ ล้วนเป็นคำเปล่า คำเท็จ คำเพ้อ เพรา กายสลาย ทั้งพาลทั้งบัณฑิตย้อมขาดสูญพินาศลิ้น เปื้องหน้าแต่ตายย้อมไม่เกิด ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อห่มอ่อนฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครูอชิตเกลกัมพล กลับตอบ ถึงความขาดสูญ ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ห่มอ่อนฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครูอชิตเกลกัมพล กลับตอบถึงความขาดสูญ เปรียบเหมือนเขาสามถึงมะม่วง ตอบขันนุนสำมะลอก หรือเขาสามถึงขันนุนสำมะลอก ตอบมะม่วง ฉะนั้น

หนอมฉันมีความชำรุด เว้น คนอย่างเรา จะพึงมุ่งรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราชอาณาเขต ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษิตของครูอชิตเกลกัมพล ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจาแสดงความไม่พอใจ ไม่เชือถือ ในสไลถึงวaganนั้น ลูกจากที่นั่งหลักไป

ว่าทະของศาสตราปุทธกจจายนะ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชธานี ทรงอ่อนฉันเข้าไปหาครูปุทธกจจายนะ ถึงที่อยู่ ... ได้กล่าวว่า ท่านกจจายนะ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านั้น คือ พลช้าง ... คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขาย่อเมบารุตน มารดาบิดา บุตร ภริยา มิตร อำเภอตย ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณทางอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสรรศ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่

เมื่อห่มอ่อนฉันกล่าวอย่างนี้ ครูปุทธกจจายนะ ได้กล่าวคำนี้ก็ห่มอ่อนฉันว่า

ดุกรมหาบพิตร สภาวะ 7 กองเหล่านี้ ไม่มีใครทำ ไม่มีแบบอย่างอันใครทำ ไม่มีใครนิรmit ไม่มีใครให้นิรmit เป็นสภาพยังยืน ตั้งอยู่มั่นดุจยอดภูเขา ตั้งอยู่มั่นดุจเลาะเนียด สภาวะ 7 กองเหล่านั้น ไม่หวั่นไหว ไม่แปรปรวน ไม่เบียดเบียนกันและกัน ไม่อาจให้เกิดสุขหรือทุกข์ หรือทั้งสุขและทุกข์แก่กันและกัน สภาวะ 7 กอง เป็นใจ กือกองดิน กองน้ำ กองไฟ กองลม สุข ทุกข์ ชีวะเป็นที่ 7 สภาวะ 7 กองนี้ ไม่มีใครทำ ไม่มีแบบอย่างอันใครทำ ไม่มีใครนิรmit ไม่มีใครให้นิรmit เป็นสภาพยังยืน ตั้งอยู่มั่นดุจ

ยอดภูเขา ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด สภาวด 7 กองเหล่านั้น ไม่หันให้ ไม่แปรปรวน ไม่เบิดเบียนกัน ไม่อาจให้เกิดสุขหรือทุกข์ หรือทั้งสุข ทั้งทุกข์แก่กันและกัน ผู้จากองค์ดี ผู้เชี่ยวชาญดี ผู้ได้ยินดี ผู้กล่าวให้ได้ยินดี ผู้เข้าใจความดี ผู้ทำให้เข้าใจความดี ไม่มีในสภาวด 7 กองนั้น เพราะว่าบุคคลจะเอกสารสถา อย่างคอมตัดศรีษะกัน ไม่เชื่อว่าใครๆ ผลงานใดๆ เป็นแต่ศาสตราจารย์ตามช่องแห่งสภาวด 7 กองเท่านั้น ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อทรงมีมณฑลที่เห็นประจักษ์ ครุภุทธกจจายนะ กลับเอารื่งอื่นมาพยากรณ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทรงมีมณฑลที่เห็นประจักษ์ ครุภุทธกจจายนะกลับเอารื่งอื่นมาพยากรณ์ เปรียบเหมือนเขากำถึงมะม่วง ตอบขันนุ่มสำมะลอก หรือเขากำถึงขันนุ่มสำมะลอก ตอบมะม่วง ฉะนั้น

ทรงมีความชำนาญ ใจร้าย ใจชั่ว ใจมุ่งรุกรานสมณะหรือพระมหาณ์ผู้อยู่ในราชอาณาเขต ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษาดีของครุภุทธกจจายนะ ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจา แสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่เลิ่จึงวaganนั้น ลูกจากที่นั่งหลักไป

ว่าทະของศาสตราจารย์บุตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์ ทรงมีมณฑลเข้าไปหาครุณิครณณานาภูตร ถึงที่อยู่ ... ได้กล่าวว่า ท่านอัคคิเวสนะ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง ... คนเหล่านั้น ยอมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขายอมบำรุงตน Mara Da Bida บุตร ภริยา มิตร สามาตรย์ ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณทางอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสัมพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันได้ ท่านอาจบัญญัติสามัญญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เพื่ออนอย่างนั้นได้หรือไม่

เมื่อทรงมีมณฑลกล่าวอย่างนี้ ครุณิครณณานาภูตร ได้กล่าวคำนี้ก่อนมณฑลว่า

ดุกรรมมหาพิตตร นิครณถในโลกนี้ เป็นผู้ลังการแล้วด้วยลังการ 4 ประการ นิครณถเป็นผู้ลังการแล้วด้วยลังการ 4 ประการ เป็นโฉน ดุกรรมมหาพิตตร นิครณถในโลกนี้เป็นผู้ห้ามน้ำทั้งปวง 1 เป็นผู้ประกอบด้วยน้ำทั้งปวง 1 เป็นผู้กำจัดด้วยน้ำทั้งปวง 1 เป็นผู้ประพรด้วยน้ำทั้งปวง 1 นิครณถเป็นผู้ลังการแล้วด้วยลังการ 4 ประการ อย่างนี้แล มหาพิตตร เพราะเหตุที่นิครณถเป็นผู้ลังการแล้วด้วยลังการ 4 ประการอย่างนี้ บัณฑิตจึงเรียกว่า เป็นผู้มีตนถึงที่สุดแล้ว มีตนลารวมแล้ว มีตนตั้งมั่นแล้ว ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อทรงมีมณฑลที่เห็นประจักษ์ ครุณิครณณานาภูตร กลับตอบถึงลังการ 4 ประการ ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทรงมีมณฑลที่เห็นประจักษ์ ครุณิครณณานาภูตร กลับตอบถึงลังการ 4 ประการ เปรียบเหมือนเขากำถึงมะม่วง ตอบขันนุ่มสำมะลอก หรือ

ເຫດຜົນສຳມະລອ ຕອບມະນ່ວງ ລະນັ້ນ

ໜ່ອມຈັນມີຄວາມຕໍ່ວິວ່າ ໄດນ ດາວກ່າງເຮົາ ຈະພຶງມຸ່ງຮູກຮານສມຄະຫຼວງ ພຣະມານາເຂົດ
ດັ່ງນີ້ ແລ້ວໄມ່ຍືນດີ ໂນດັບດັ່ງກຳນົດທີ່ ໄປ ເພື່ອໃຈ ແຕ່ກົມໄດ້ແປ່ງວາຈາ ແສດຄວາມໄໝພອໃຈ
ໄມ່ເຊື່ອຄືອ ໄນໄລ່ຈີ່ງວາຈານັ້ນ ລຸກຈາກທີ່ນັ່ງໜີກໄປ

ວາຫະຂອງສາສດາສັບປັດເວລັກສູບຕົກ

ຂ້າແຕ່ພຣະອົງຄູ່ເຈົ້າລູ່ ສມຍໜຶ່ງ ດນ ກຽມງານຄົດທີ່ນີ້ ໜ່ອມຈັນເຂົ້າໄປຫາຄຽມສັບປັດເວລັກສູບຕົກ ຕຶ້ງ
ທີ່ອູ່ ... ໄດ້ກ່າວວ່າ ທ່ານລົບປັດ ຄືລົບສາສຕ່ງເປັນອັນມາກເຫັນນີ້ ຄື ພລ້າງ ... ດາວເຫັນນີ້ ຍ່ອມອາຄີຍພລ
ແທ່ງຄືລົບສາສຕ່ງທີ່ເຫັນປະຈັກໜີ່ຢືນໃນປ່າຈຸບັນ ດ້ວຍພລແທ່ງຄືລົບສາສຕ່ງນີ້ ເຂຍ່ອມບໍາຮຸງທຸນ ມາຮາດີມາ
ບຸຕົກ ກວຽຍ ມີຕົກ ອຳມາຕົກ ໃຫ້ເປັນສຸຂອົມໜຳສໍາຮາມນຳເພົ່າທັກສາທານອັນມີພລອຍ່າງສູງ ເປັນໄປເພື່ອໃຫ້ໄດ້
ອາຮົມຄົດ ມີສຸຂະເປັນພລ ໃຫ້ເກີດໃນສວຣົກ ໃນສມຄພຣະມົນທັກຫລາຍ ຈັດໃດ ທ່ານອາຈບັນຫຼັດສາມັນຫຼັດ
ທີ່ເຫັນປະຈັກໜີ່ໃນປ່າຈຸບັນແນວອນຍ່າງນັ້ນໄດ້ຫຼືວ່າໄມ່

ເນື່ອໜ່ອມຈັນກ່າວວ່າຍ່າງນີ້ ຄຽມສັບປັດເວລັກສູບຕົກ ໄດ້ກ່າວວ່າຄຳນີ້ກະໜ່ອມຈັນວ່າ

ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມອາຕມກາພວ່າ ໂລກໜ້າມື່ອຍ່າຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລ
ຕອບວ່າມີ ຄວາມເຫັນອາຕມກາພວ່າຍ່າງນີ້ກົມໃໝ່ ຍ່ອຍ່າງນັ້ນກົມໃໝ່ ຍ່ອຍ່າງອື່ນກົມໃໝ່ ໄມໃໝ່ກົມໃໝ່ ມີໃໝ່ໄໝໃໝ່ກົມໃໝ່ ຄ້າ
ມາຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມອາຕມກາພວ່າ ໂລກໜ້າໄມ້ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າໄມ້ມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າໄມ້ມີ ...
ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ໂລກໜ້າມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າ ມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍ ກົຈະພຶງ
ຫຼຸລຕອບວ່າມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ໂລກໜ້າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມ
ເຫັນວ່າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ລັດວັນຍົກເດີຜຸດຂຶ້ນ
ມີຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າມີ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າລັດວັນຍົກເດີຜຸດຂຶ້ນໄມ້ມີ
ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າໄມ້ມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າໄມ້ມີ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ລັດວັນຍົກເດີຜຸດຂຶ້ນມີ
ດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍຫຼືວ່າ ... ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣ
ຕ້ວສຄາມວ່າ ລັດວັນຍົກເດີຜຸດຂຶ້ນມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ກົຈະພຶງຫຼຸ
ລຕອບວ່າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າພລວິບາກແທ່ງກຣມທີ່ທຳດີທຳໜ້ວມື້ອູ່ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພ
ມີຄວາມເຫັນວ່າມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າມີ...ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ພລວິບາກແທ່ງກຣມທີ່ທຳດີທຳໜ້ວໄມ້ມີຫຼືວ່າ ຄ້າ
ອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າໄມ້ມີ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າໄມ້ມີດ້ວຍໄມ້ມີດ້ວຍ ... ຄ້າ
ມາຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ພລວິບາກແທ່ງກຣມທີ່ທຳດີທຳໜ້ວມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ຫຼືວ່າ ຄ້າອາຕມກາພມີຄວາມເຫັນວ່າມີ
ກົມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ກົຈະພຶງຫຼຸລຕອບວ່າມົກມີໃໝ່ໄມ້ມົກມີໃໝ່ ... ຄ້າມຫາບພິຕຣຕ້ວສຄາມວ່າ ລັດວັນຍົກເດີ

อีกหรือ ถ้าอตามภาพมีความเห็นว่าเกิดอีก ก็จะพึงทูลตอบว่าเกิดอีก ... ถ้ามหากับพิตรตรัสสามาทว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไม่เกิดหรือ ถ้าอตามภาพมีความเห็นว่าไม่เกิด ก็จะพึงทูลตอบว่าไม่เกิด ... ถ้ามหากับพิตรตรัสสามาทว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายเกิดด้วยไม่เกิดด้วยหรือ ถ้าอตามภาพมีความเห็นว่าเกิดด้วยไม่เกิดด้วย ก็จะพึงทูลตอบว่าเกิดด้วยไม่เกิดด้วย ... ถ้ามหากับพิตรตรัสสามาทว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายเกิดก็มิใช่ไม่เกิดก็ มิใช่หรือ ถ้าอตามภาพมีความเห็นว่าเกิดก็มิใช่ไม่เกิดก็มิใช่ ก็จะพึงทูลตอบว่าเกิดก็มิใช่ไม่เกิดก็มิใช่ ... อตามภาพมีความเห็นว่าอย่างนี้ก็มิใช่ อย่างนั้นก็มิใช่ อย่างอื่นก็มิใช่ ไม่ใช่ก็มิใช่ มิใช่ไม่ใช่ก็มิใช่ ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ豁มั่นฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุลัญชัยเวลภูสุบรร กลับตอบส่ายไป ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ 豁มั่นฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุลัญชัยเวลภูสุบรรกลับตอบส่ายไป เปรียบเหมือนเข้าสามถึงมะม่วง ตอบขนุนลำมะลอก หรือเข้าสามถึงขนุนลำมะลอก ตอบมะม่วง ฉะนั้น

豁มั่นฉันมีความ darüberว่า บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านี้ ครุลัญชัยเวลภูสุบรร นี้ยิ่งกว่าเขาทั้งหมด งามมากกว่าเขาทั้งหมด เพราะเมื่อ豁มั่นฉันสามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ อย่างไร จึงกลับตอบส่ายไป 豁มั่นฉันมีความ darüberว่า ใจน คนอย่างเรา จะพึงมุ่งรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ ผู้อยู่ในราชอาณาเขต ดังนี้แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษาของครุลัญชัยเวลภูสุบรร ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจา แสดงความไม่พอใจไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงว่าจานั้น ลูกจากที่นั่งหลักไป

สันทิภูจิกสามัญผลปุจชา

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ 豁มั่นฉันขอถูลถามพระผู้มีพระภาคบ้างว่า ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือพลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู พนักงานเชียงธง พนักงานจัดขบวนทัพ พนักงานจัดส่งเสบียง พวงอุดคราชบุตร พลอลา ชุนพล พลกล้า พลสัมเกราะหนัง พวงบุตรทาล ช่างทำขนม ช่างกัลบก พนักงานเครื่องสรง พวงพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างหุก ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ นักนับคงแหนน หรือศิลปศาสตร์เป็นอันมาก แม้อย่างอื่นใดที่มีคติเหมือนอย่างนี้ คนเหล่านั้น ยอมมาศักยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์ เลี้ยงซึพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เข้าย้อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตร ภริยา มิตร อำเภอตย ให้เป็นสุขอิ่มหนำสำราญ บำเพ็ญทักษิณานาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในลัทธค ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันใด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เมื่อนอย่างนั้นได้หรือไม่ พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อาจอยู่ มหาบพิตร แต่ในข้อนี้ อตามภาพจะอย้อย่อนสามาทมหาบพิตร ก่อน โปรดตรัสตอบตามที่พอพระทัย มหาบพิตรจะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นเป็นใจ

สมมติว่า มหาบพิตร พึงมีบุรุษผู้เป็นทางกรรมการ มีปกติเด่นก่อนนอนทีหลัง คอยฟังพระบัญชาว่า

จะโปรดให้ทำอะไร ประพฤติถูกพระทัย กราบทูลให้พระ คอยฝ่าลังเกตพระพักตร์ เข้าจะมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า คติของบุญ วิบากของบุญ นำอัศจรรย์นัก ไม่เคยมีมา ความจริง พระเจ้าแผ่นดินมหพระนามว่า อชาตคัตธูเวเทหบุตรพระองค์นี้เป็นมนุษย์ แม้เรา ก็เป็นมนุษย์ แต่พระองค์ท่านทรงเอื้อมพรั่งพร้อม บำเรออยู่ด้วยเบญจกัมภีร์ คุณดุจเทพเจ้า ส่วนเราลิเป็นทาสรับใช้ของพระองค์ท่าน ต้องตื่นก่อนนอนทีหลัง ต้องคอยฟังพระบัญชาว่า โปรดให้ทำอะไร ต้องประพฤติให้ถูกพระทัย ต้องกราบทูลให้พระ ต้องคอยฝ่าลังเกตพระพักตร์ เราพึงทำบุญจะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ถ้ากระไร เรายังปลงผูและหนวด นุ่งห่มผ้า กาล่าพัสดุรืออกบัวช เป็นบรรพชิต

สมัยต่อมา เข้าปลงผูและหนวด นุ่งห่มผ้ากาล่าพัสดุรืออกบัวชเป็นบรรพชิต เมื่อบัวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่ง ในความลังด ถ้าพวกราชบุรุษพึงกราบทูลถึงพฤติกรรมของเขาว่ายังนี้ ขอเดชะ ขอพระองค์พึงทรงทราบเสิด บุรุษผู้เป็นทาสร่วมของพระองค์ตื่นก่อน นอนทีหลัง คอยฟังพระบัญชาว่าจะโปรดให้ทำอะไร ประพฤติถูกพระทัย กราบทูลให้พระ คอยฝ่าลังเกตพระพักตร์อยู่นั้น เข้าปลงผูและหนวดนุ่งผ้ากาล่าพัสดุรืออกบัวช เป็นบรรพชิต เมื่อบัวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหาร และผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความลังด มหาบพิตรจะพึงตรัสอย่างนี้เทียวหรือว่า เอี้ย คนนั้น จงมาสำหรับข้า จงมาเป็นทาสรและกรรมกรของข้า จงตื่นก่อนนอนทีหลัง จงคอยฟังบัญชาว่าจะให้ทำอะไร ประพฤติให้ถูกใจ พุดให้เรา คอยฝ่าลังเกตดูหน้าอีกตามเดิม

พระเจ้าอชาตคัตธูลว่า จะเป็นเช่นนั้นไม่ได้เลย พระเจ้าข้า อันที่จริงหมื่มฉันเลียอิก ควรจะให้ไวเข้า ควรจะลุกรับเข้า ควรจะเชือเชิญเข้าให้นั่ง ควรจะบำรุงเข้าด้วยจิวร บินทบาท เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเกล้าบริขาร ควรจะจัดการรักษาป้องกันคุ้มครองเขาว่ายังเป็นธรรม

มหาบพิตร จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นเป็นใจน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญญาณที่เห็นประจักษ์จะมีหรือไม่

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญญาณที่เห็นประจักษ์มีอยู่อย่างแน่แท้

ดุกรมหายาบพิตร นี้แหลมสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งอาทิตยภาพบัญญาติถาวร มหาบพิตร เป็นข้อแรก

สันทิภูมิสามัญญาณเทคโนโลยี

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญาติสามัญญาณที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันแม้ข้ออื่นให้เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่

อาจอยู่ มหาบพิตร แต่ในข้อนี้ อาทิตยภาพจะขออ้อนถณามหาบพิตรก่อน โปรดตรัสตอบตามที่

พอพระทัย มหาบพิตรจะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นเป็นไฉน

สมมติว่า มหาบพิตรพึงมีบุรุษเป็นชานา เป็นคหบดี ซึ่งเสียค่าอาการเพิ่มพูนพระราชนรรพย์อยู่คนหนึ่ง เขาจะมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า คติของบุญ วิบากของบุญ นำ้อศจรรย์นัก ไม่เคยมีมา ความจริงพระเจ้าแผ่นดินมคอธพระนามว่าอชาตคัตธูเวเทหิบุตรพระองค์นี้ เป็นมนุษย์ แม้เราก็เป็นมนุษย์ แต่พระองค์ท่านทรงอิ่มพรั่งพร้อมบำเรออยู่ด้วยเบญจกัมถุเทพเจ้า ส่วนเราลีเป็นชานา เป็นคหบดีต้องเสียค่าอาการเพิ่มพูนพระราชนรรพย์ เรายังทำบุญ จะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ถ้ากระไรเราพึงปลงผนและหนวดนุ่งห่มผ้ากาลาฟัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต

สมัยต่อมา เขาละกองโภคสมบัติน้อยใหญ่ ปลงผนและหนวด นุ่งห่มผ้ากาลาฟัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ อยู่สันโดษด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความลังดัด ถ้าพวกราชบุรุษพึงกราบทูลพญาติการณ์ของเขายังนี้ว่า ขอเดชะ ขอพระองค์พึงทรงทราบเกิด บุรุษผู้เป็นชานา เป็นคหบดี ซึ่งเสียค่าอาการเพิ่มพูน พระราชนรรพย์ของพระองค์อยู่นั้น เข้าปลงผนและหนวด นุ่งห่มผ้ากาลาฟัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เขายังเป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกาย เป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความลังดัด มหาบพิตรจะพึงตรัสอย่างนี้เที่ยวหรือว่า เฮี้ย เจ้านั้นเจ้างมา จะเป็นชานา เป็นคหบดีเสียค่าอาการเพิ่มพูนทรรพย์ตามเดิม

จะเป็นเช่นนี้ไม่ได้เลย พระเจ้าข้า อันที่จริงหม่อมฉันเลี้ยอิกควรจะให้ไว้เขา ควรจะลุกรับเข้า ควรจะเชือเชิญเข้าให่นั่ง ควรจะบำรุงเข้าด้วยลิ่ว บินทบำาต เลนาสนะ และคิลานปัลจัยเกลี้ชบริขาร ควรจะจัดการรักษาป้องกันคุ้มครองเขายังเป็นธรรม

มหาบพิตร จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นเป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญผลที่เห็นประจักษ์จะมีอะไรไม่

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญผลที่เห็นประจักษ์มีอยู่อย่างแน่แท้

ดูกرمมหาบพิตร นี้แหลมสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งอาทุมภาพบัญญัติความมหาบพิตร เป็นข้อที่สอง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันแม้ข้ออื่น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์เหล่านี้ได้หรือไม่

อาจอยู่ มหาบพิตร ถ้าอย่างนั้น มหาบพิตรจะคงอยู่สตั๊บ จนตั้งพระทัยให้ดี อาทุมภาพจักแสดง

ครั้นพระเจ้าแผ่นดินมคอธพระนามว่าอชาตคัตธูเวเทหิบุตร ทูลสนองพระพุทธพจน์แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า

ดุกรมหาบพิตร พระตถาคตแสดงจุบัตในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหนู่สัตว์พร้อมทั้งลัมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพระมหาธรรมรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ลึ้นเชิง

คุณบดี บุตรคุณบดี หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลได้ตระกูลหนึ่งย่อฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ยอมเห็นธรรมนักกว่า ชาวасคับแคนเป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชา เป็นทางปลดโปรดไปรัง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพระมหาธรรมรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์ โดยส่วนเดียว ดุลสังข์ขัด ไม่ใช่ทำได่ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์อกบัวะเป็นบรรพชิต

สมัยต่อมา เขาละกองโภคสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องญาติน้อยใหญ่ ปลงผม และหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ อกบัวะเป็นบรรพชิต เมื่อบัวะแล้ว สำรวมระวังในพระปฏิโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโศจร มีปรกติเห็นภัยในโภชเพียงเล็กน้อย สามารถศึกษาอยู่ในสิ่งทั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ

ถึงพร้อมด้วยศีล

จุลศีล

ดุกรมหาบพิตร อย่างไร ภิกษุจึงซื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล

1. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าลัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าลัตว์ วางทัณฑะ วางศาสดรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่ลัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของເຮືອປະການหนึ่ง
2. ເຮືອລະກາລັກທຽບໝໍ ເວັນขาดຈາກກາລັກທຽບໝໍ ຮັບແຕ່ຂອງທີ່ເຂົາໃຫ້ ຕ້ອງກາຣແຕ່ຂອງທີ່ເຂົາໃຫ້ ໄມປະພຸດຕິດເປັນຂໍໂມຍ ເປັນຜູ້ສະອາດອູ່ ແນ້ຂ້ອນື້ກີບເປັນศື່ສີລຂອງເຮືອປະການหนີ່ງ
3. ເຮືອລະກາຮົມເປັນຂ້າຄຶກແກ່ພຣມຈຣຍໍ ປະພຸດຕິພຣມຈຣຍໍ ປະພຸດຕິທ່າງໄກລ ເວັນขาดຈາກເມັຖຸນອັນເປັນກິຈຂອງໜ້ານຳ ແນ້ຂ້ອນື້ກີບເປັນສື່ສີລຂອງເຮືອປະການນີ່ງ
4. ເຮືອລະກາພຸດເທິຈ ເວັນขาดຈາກກາພຸດເທິຈ ພຸດແຕ່ຄໍາຈິງ ດຳຮັງຄໍາສັຕຍ ມີຄໍາຍຳຄໍາເປັນຫລັກຈຸນ ຄວາເຊື່ອໄດ້ ໄມພຸດລວງໂລກ ແນ້ຂ້ອນື້ກີບເປັນສື່ສີລຂອງເຮືອ ປະການນີ່ງ

5. เธอจะคำส่อเลี้ยด เว้นขาดจากคำส่อเลี้ยด พังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าวกัน หรือพังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมูโน้นแตกร้าวกัน สามารถที่แตกร้าวกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง

6. เธอจะคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราหมู ชวนให้รักจับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักครัว พ่อใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง

7. เธอจะคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุดอิงธรรม พุดอิงวินัย พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาลอันควร แม้ขอนี้ เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง

8. เธอเว้นจากการพากพิชความและภูตความ

9. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล

10. เธอเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและดุการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่กุศล

11. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตอบแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว

12. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่

13. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน

14. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ

15. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ

16. เธอเว้นขาดจากการรับสดรีและกุมารี

17. เธอเว้นขาดจากการรับทาลีและทาล

18. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ

19. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร

20. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา

21. เธอเว้นขาดจากการรับไรенаและที่ดิน

22. เธอเว้นขาดจากการประกอบทุตกรรมและการรับใช้

23. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย

24. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตรวจวัด

25. เอօเว็นขาดจากการรับสินบน การล่อหลวง และการตอบตະແລງ

26. เอօเว็นขาดจากการตัด การจำก การจองจำ การตีซิง การปล้น และกรโซก แม້ຂອນນີກເປັນ
គິດຂອງເວຼຸມສົນທະນີ

ນັ້ນຄົມສືບ

1. ກີກຊູເວັນขาดຈາກພຣາກພຶ້ມຄາມແລະກຸດຄາມ ເຊັ່ນຍ່າງທີ່ສມຜຣາຫມ່ນ ຜູ້ເຈົ້າຢູ່ບາງຈຳພວກ
ຈັນໂກຈະນະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄວັດຫາແລ້ວ ຍັງປະກອບພຣາກພຶ້ມຄາມແລະກຸດຄາມເຫັນປານນີ້ ຄືອ ພຶ້ມເກີດແຕ່ເຈົ່າ
ພຶ້ມເກີດແຕ່ລຳຕັ້ນ ພຶ້ມເກີດແຕ່ຜລ ພຶ້ມເກີດແຕ່ຍອດ ພຶ້ມເກີດແຕ່ເມັລົດເປັນທີ່ຄວບຫ້າ ແມ້ຂອນນີກເປັນគິດຂອງເວຼຸມ
ສົນທະນີ

2. ກີກຊູເວັນขาดຈາກບຣິໂຄນອງທີ່ທຳກາຮະສມໄວ້ ເຊັ່ນຍ່າງທີ່ສມຜຣາຫມ່ນ ຜູ້ເຈົ້າຢູ່ບາງຈຳພວກ
ຈັນໂກຈະນະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄວັດຫາແລ້ວ ຍັງປະກອບບຣິໂຄນອງທີ່ທຳກາຮະສມໄວ້ ເຫັນປານນີ້ ຄືອ ສະສມໜ້າວ
ສະສມນ້າ ສະສມຜ້າ ສະສມຍານ ສະສມທີ່ນອນ ສະສມເຄື່ອງປະເທືອຜິວ ສະສມຂອງທອມ ສະສມອາມີລ ແມ້ຂອນນີກເປັນ
គິດຂອງເວຼຸມສົນທະນີ

3. ກີກຊູເວັນขาดຈາກຄາດຖາມເລັ່ນອັນເປັນຂໍ້ຕົກແກ່ກຸຄລ ເຊັ່ນຍ່າງທີ່ສມຜຣາຫມ່ນ ຜູ້ເຈົ້າຢູ່ບາງຈຳພວກ
ຈັນໂກຈະນະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄວັດຫາແລ້ວ ຍັງຂວາງຫວາດຸກເລັ່ນອັນເປັນຂໍ້ຕົກແກ່ກຸຄລ ເຫັນປານນີ້ ຄືອ ການຝົ້ານ ການ
ຂັບຮັ້ອງ ການປະໂຄມທຣສພ ມີກາຣຈຳເປັນດັ່ນ ການເລ່ານິຍາຍ ການເລັ່ນປຽບມືອ ການເລັ່ນປຸລຸກຝີ ການເລັ່ນດີກລອງ
ຈາກກາພບ້ານເມືອງທີ່ສ່ວຍງາມ ການເລັ່ນຂອງຄົນຈັນທາລ ການເລັ່ນໄມ້ສູງ ການເລັ່ນໜ້າສົກ ຜັນຊ້າງ ຜັນມ້າ
ຜັນກະບົວອ ຜັນໂໂຄ ຜັນແພະ ຜັນແກະ ຜັນໄກ່ ຮັບນັກຮາທາ ລຳກະບົວປະບອງ ມວຍໜກ ມວຍປັ້ງ ການຮັບ
ການຕຽບພລ ການຈັດກະບວນທັພ ກອງທັພ ແມ້ຂອນນີກເປັນគິດຂອງເວຼຸມສົນທະນີ

4. ກີກຊູເວັນขาดຈາກການຂວາຍເລັ່ນການພັນອັນເປັນທີ່ຕັ້ງແຕ່ກວາມປະມາທ ເຊັ່ນຍ່າງທີ່ສມຜຣາຫມ່ນ
ຜູ້ເຈົ້າຢູ່ບາງຈຳພວກ ຈັນໂກຈະນະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄວັດຫາແລ້ວ ຍັງຂວາຍເລັ່ນການພັນອັນເປັນທີ່ຕັ້ງ
ແຕ່ກວາມປະມາທເຫັນປານນີ້ ຄືອ ເລັ່ນໜາກຮູກແວລະແປດຕາ ແກວລະສົບຕາ ເລັ່ນໜາກເກີບ ເລັ່ນດວດ ເລັ່ນ
ໜາກໄໜ່ວ ເລັ່ນໂຍນບ່ວງ ເລັ່ນໄມ້ທີ່ໆ ເລັ່ນກຳທາຍ ເລັ່ນສະກາ ເລັ່ນເປົ້າໃບໄມ້ ເລັ່ນໄລນ້ອຍໆ ເລັ່ນທັກະເມນ
ເລັ່ນກັ້ງຫັນ ເລັ່ນຕວງທຣາຍ ເລັ່ນຮັນໜ້ອຍໆ ເລັ່ນອົນໜ້ອຍໆ ເລັ່ນເຂື່ອນທາຍກັນ ເລັ່ນທາຍໄຈ ເລັ່ນເລື່ອນຄົນພິການ
ແມ້ຂອນນີກເປັນគິດຂອງເວຼຸມສົນທະນີ

5. ກີກຊູເວັນขาดຈາກການນັ້ນອັນບນທີ່ນັ້ນທີ່ນອນອັນສູງໃໝ່ ເຊັ່ນ ຍ່າງທີ່ສມຜຣາຫມ່ນ ຜູ້ເຈົ້າຢູ່
ບາງຈຳພວກ ຈັນໂກຈະນະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄວັດຫາແລ້ວ ຍັງນັ້ນອັນບນທີ່ນັ້ນທີ່ນອນອັນສູງໃໝ່ ເຫັນປານນີ້ ຄືອ ເຕີຍມີ
ເທົ່າເກີນປະມານເຕີຍມີເທົ່າທຳເປັນຮູບລັດວ້າຍັງຜ້າໂກເຫົວໜ້າວເຄື່ອງລາດທີ່ທຳດ້ວຍໜັກແກະວິຈິຕຣດ້ວຍລາດລາຍ
ເຄື່ອງລາດທີ່ທຳດ້ວຍໜັກສື້າວ ເຄື່ອງລາດທີ່ມີສັນຈຸນເປັນຊອດອກໄນ້ ເຄື່ອງລາດທີ່ຍັດນຸ່ນ ເຄື່ອງລາດໜັກ
ແກະວິຈິຕຣດ້ວຍຮູບລັດວ້າມີສື້າວແລະເລືອເປັນດັ່ນ ເຄື່ອງລາດໜັກແກະວິຈິຕຣດ້ວຍ ເຄື່ອງລາດໜັກແກະວິຈິຕຣດ້ວຍ

เครื่องลาดทองและเงินแกรมใหม่ เครื่องลาดใหม่ลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุางฟ้อน 16 คน เครื่องลาดหลังซ้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ซีอูชินะอันเมืองอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะمد เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็นศิลของເຮືອປະການ

6. ກິກຊູເວັ້ນຂາດຈາກກາປປະກອບກາປປະດັບຕາແຕ່ງຮ່າງກາຍອັນເປັນສູານແທ່ງກາຣແຕ່ງຕ້ວ ເຊັ່ນອ່າງທີ່ລມນພຣາມັນຜູ້ເຈີຣູນບາງຈຳພວກ ຜັນໂກໜະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄຣັກທຣາແລ້ວ ຍັງຂວ່າວຍປະກອບກາປປະດັບຕົບແຕ່ງຮ່າງກາຍອັນເປັນສູານແທ່ງກາຣແຕ່ງຕ້ວ ເທິນປານນີ້ ຄືວ ອົບຕ້ວໄຄລວ້ຍວະ ອາບນໍ້າໂຄນ ນວດ ລ່ອງກະຈກແຕ່ມັດ ທັດດອກໄມ້ ປະເທືອງຜົວ ພັດໜ້າ ທາປາກ ປະດັບຂ້ອມື້ວ ສວມເກີ້ວ ໃຊ້ໃນເທົ່າ ໃຊ້ກລັກຍາ ໃຊ້ດາບໃຊ້ຂຣົກ ໃຊ້ຮ່ມ ສວມຮອງເທົ່າປະດັບວິຈິຕຣ ຕິດກຣອບໜ້າ ປັກປິ່ນ ໃຊ້ພັດວາລົງຈີນ ນຸ່ງທີ່ມີຜ້າຂາວ ນຸ່ງທີ່ມີຜ້າມີ້ຍາ ແມ້ຂອນນີ້ກີ່ເປັນศິລຂອງເຮືອປະການ

7. ກິກຊູເວັ້ນຂາດຈາກຕິຈົຈານກາຕາ ເຊັ່ນອ່າງທີ່ລມນພຣາມັນຜູ້ເຈີຣູນບາງຈຳພວກ ຜັນໂກໜະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄຣັກທຣາແລ້ວ ຍັງປະກອບຕິຈົຈານກາຕາ ເທິນປານນີ້ ຄືວ ພູດເຮືອງພຣະຣາຊາ ເຮືອງໂຈຣ ເຮືອງມຫາວຳມາຕົມ ເຮືອງກອງທັພ ເຮືອງກັຍ ເຮືອງນົບ ເຮືອງໜ້າ ເຮືອງນໍ້າ ເຮືອງຝ້າ ເຮືອງທີ່ນອນ ເຮືອງດອກໄມ້ ເຮືອງຂອງທອນ ເຮືອງຄູາຕີ ເຮືອງຍານ ເຮືອງບ້ານ ເຮືອງນົມ ເຮືອງນົມ ເຮືອງໜົນບົດ ເຮືອງສຕຣີ ເຮືອງບຸຽຸ່ຊ ເຮືອງຄົນກລ້າຫາຍຸ ເຮືອງຕຣອກ ເຮືອງທ່ານໍ້າ ເຮືອງຄົນທີ່ລ່ວງລັບໄປແລ້ວ ເຮືອງເບີດເຕີລົດ ເຮືອງໂລກ ເຮືອງທະເລ ເຮືອງຄວາມເຈີຣູນ ແລະ ຄວາມເລື່ອມດ້ວຍປະການນີ້ນາ ແມ້ຂອນນີ້ກີ່ເປັນศິລຂອງເຮືອປະການ

8. ກິກຊູເວັ້ນຂາດຈາກກາກລ່າວຄ້ອຍຄໍາແກ່ງແຍ່ງກັນ ເຊັ່ນອ່າງທີ່ລມນພຣາມັນຜູ້ເຈີຣູນບາງຈຳພວກ ຜັນໂກໜະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄຣັກທຣາແລ້ວ ຍັງຂວ່າວຍກລ່າວຄ້ອຍຄໍາແກ່ງແຍ່ງກັນເທິນປານນີ້ ເຊັ່ນວ່າທ່ານໄມ້ຮູ້ທ່ວົງສຶກ ດຣມວິນຍັນນີ້ ຂ້າພເຈົ້າຮູ້ທ່ວົງສຶກ ທ່ານຮູ້ຈັກທ່ວົງສຶກດຣມວິນຍັນນີ້ໄດ້ອ່າງໄຣ ທ່ານປົງປັບຕິພົດ ຂ້າພເຈົ້າປົງປັບຕິຖຸກຄ້ອຍຄໍາ ຂອງຂ້າພເຈົ້າເປັນປະໂຍ່ຍົນ ຂອງທ່ານໄມ້ເປັນປະໂຍ່ຍົນ ຄຳທີ່ຄວະຈະກລ່າວກ່ອນ ທ່ານກລັບກລ່າວກາຍຫລັງ ຄຳທີ່ຄວະຈະກລ່າວກາຍຫລັງ ທ່ານກລັບກລ່າວກ່ອນ ຂ້ອທີ່ທ່ານເຄຍຫໍ່າສົ່ງມາຜັນແປຣໄປແລ້ວ ຂ້າພເຈົ້າຈັບຜິດວະທະຂອງທ່ານໄດ້ແລ້ວ ຂ້າພເຈົ້າຂ່າຍທ່ານໄດ້ແລ້ວ ທ່ານຈົງຄອນວາທະເສີຍ ມີຂະນັ້ນຈົງແກ້ໄຂເສີຍ ຄ້າສາມາຮັດ ແມ້ຂອນນີ້ກີ່ເປັນศິລຂອງເຮືອປະການ

9. ກິກຊູເວັ້ນຂາດຈາກກາປປະກອບຖຸຕຽມແລະກາຮັບໃໝ່ ເຊັ່ນອ່າງທີ່ລມນພຣາມັນຜູ້ເຈີຣູນບາງຈຳພວກ ຜັນໂກໜະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄຣັກທຣາແລ້ວ ຍັງຂວ່າວຍປະກອບຖຸຕຽມແລະກາຮັບໃໝ່ເທິນປານນີ້ ຄືວ ປັບເປັນຖຸຕຽມພຣະຣາຊາ ຮາຊມຫາວຳມາຕົມ ກົງຕົວຢີ ພຣາມັນ ຄຸຕົບທີ່ ແລະ ກຸມາຮວ່າ ທ່ານຈົງໄປໃນທີ່ນີ້ ທ່ານຈົງໄປໃນທີ່ໂນ້ນ ທ່ານຈົງນໍາເອົາລື່ງນີ້ໄປ ທ່ານຈົງນໍາເອົາລື່ງນີ້ໃນທີ່ໂນ້ນມາ ດັ່ງນີ້ ແມ້ຂອນນີ້ກີ່ເປັນศິລຂອງເຮືອປະການ

10. ກິກຊູເວັ້ນຂາດຈາກກາປພູດຫລອກລວງ ແລະກາປພູດເລີຍບເຕີງ ເຊັ່ນອ່າງທີ່ລມນພຣາມັນຜູ້ເຈີຣູນບາງຈຳພວກ ຜັນໂກໜະທີ່ເຂົາໃຫ້ດ້ວຍຄຣັກທຣາແລ້ວ ຍັງພູດຫລອກລວງ ພູດເລີຍບເຕີງ ພູດຫວ່ານລ້ອມ ພູດແລະເລີມ ແລ້ວຫາລາກດ້ວຍລາກ ແມ້ຂອນນີ້ກີ່ເປັນศິລຂອງເຮືອປະການ

มหาศีล

1. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างสมณพระมหาณผู้เจริญ บางจำพวก ฉันโภชนาที่เข้าให้ด้วยครั้ทราแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านี้ คือ ไทยอวัยวะ ไทยนิมิต ไทยอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธี เปิ่กแวนเวียนเทียน ทำพิธีชัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัดรำบูชาไฟ ทำพิธีชัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนย บูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเลกเป่าบูชาไฟ ทำพลิกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะ ที่บ้าน ดูลักษณะที่บ้าน เป็นหมอกลุกเลก เป็นหมອพิ เป็นหมอลงเหลยยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองุ เป็น หมอยาพิช เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอไทยเลียงนก เป็นหมอไทยเลียงกา เป็น หมอไทยอายุ เป็นหมอเลกกันลูกศร เป็นหมอไทยเลียงลัตว์ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเรอประการหนึ่ง

2. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันโภชนาที่เข้าให้ด้วยครัวทราแล้ว เลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านนี้ คือ ทาย
ลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร
ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตวี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมา ทายลักษณะกุมาเร
ทายลักษณะทาล ทายลักษณะทาลี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระเบื้อง ทายลักษณะโค-
อุสกะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกราบทา ทาย
ลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมตุค แม้ขอนึ้นเป็นศิลของເງກພະບານ

3. ภิกขุฯ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญ
บางจำพวกนั่นที่เข้าให้ด้วยครัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านนี้ คือ ดูถูกษ
ยาตราทพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชา
ภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย
พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย
พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นศิลของເຮືອປະກາຫນິ້ງ

4. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญ
บางจำพวกนั่นโภชนาที่เข้าให้ด้วยครัวเรือนแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เท็นปานนี้ คือ พยากรณ์
ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักชัตตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวง
อาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักชัตตรจักเดินถูกทาง ดาวนักชัตตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง
จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดาวนักชัตตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และ
ดาวนักชัตตรจักตก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวนักชัตตรจักมีหมอก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาว-
นักชัตตรจักรล่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักชัตตรคราสจักมีผลเป็น
อย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็น

อย่างนี้ ดาวนักชัตตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักชัตตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักชัตตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักชัตตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักชัตตรมวลของจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักชัตตรประจำจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นคีลของเรอประการหนึ่ง

5. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญบางจำพวกนั่นโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝันดี จักมีฝันแล้ง จักมีภิกษาหาได่ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความເກේມ จักมีภัย จักเกิดโรคจักมีความสำราญหาໂຮຄມได้ หรือนับคะแนนคำนวณ นับประมวลแต่งกາพຍ ໂລກາຍຄາສດ່ แม้ข้อนี้ก็เป็นคีลของเรอประการหนึ่ง

6. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญบางจำพวกนั่นโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านนี้ คือ ให้ฤกษ์อาหารมงคล ให้ฤกษ์วิหารมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาดุงครรภ์ ร้ายมนตร์ให้ลื้นกระด้าง ร้ายมนตร์ให้ค้างแข็ง ร้ายมนตร์ให้มือลั่น ร้ายมนตร์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจาด เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร้ายมนตร์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้ก็เป็นคีลของเรอประการหนึ่ง

7. ภิกขุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพระมหาณผู้เจริญบางจำพวกนั่นโภชนาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นป่านนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก็บบัน ร้ายมนตร์ขับภัย สอนมนตร์ป้องกันบ้านเรือน ทำกำเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กล้ายเป็นกำเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนตร์ รดน้ำมนตร์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโถงเบื้องบน ปรุงยาถ่ายโถงเมืองล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตฤศ្ស ปรุงยาทาภัต ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ไليسยา ชะแผล แม้ข้อนี้ก็เป็นคีลของเรอประการหนึ่ง

ดูรวมhabพิตร ภิกขุสมบูรณ์ด้วยคีลอย่างนี้ ย่อ้มไม่ประஸบภัยแต่ไหนๆ เลยเพระคีลสংวรรณนั้น เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มุรธาภิเษก กำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อ้มไม่ประஸบภัยแต่ไหนๆ เพระราชศัตรูนั้น ดูรวมhabพิตร ภิกขุก็ฉันนั้น สมบูรณ์ด้วยคีลอย่างนี้แล้วย่อ้มไม่ประஸบภัยแต่ไหนๆ เพระคีลสংวรรณนั้น ภิกขุสมบูรณ์ด้วยอธิคีลขันธนี้ ย่อ้มได้เลวยสุขอันปราศจากโภชในภายใต้

ดูรวมhabพิตร ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกขุชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคีล

ອິນທຣີຍສັງວົງ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ອຍ່າງໄຮ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ຄຸ້ມຄອງທວາຣໃນອິນທຣີຍທັ້ງໜາຍ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ກິກໝຸ້ໃນຮຽມວິນຍັນນີ້ ເຫັນຮູປດ້ວຍຈັກໝຸ້ແລ້ວ ໄມເຄືອນນິມິຕ ໄມເຄືອນໜຸ້ພຍ້ນູ້ຈະ ເຂອຍ່ອມ
ປົກົບຕີເພື່ອລໍາຮ່ວມຈັກຂຸນທຣີຍ ທີ່ເນື່ອໄມ່ລໍາຮ່ວມແລ້ວ ຈະເປັນເຫຼຸ້ຫຼຸກສຸລຮຽມອັນລາມກ ດືອກວິຊາແລະ
ໂທມນັສຄອບຈຳນັ້ນ ຂຶ້ວ່າວັກໝາຈັກຂຸນທຣີຍ ຂຶ້ວ່າສິ່ງຄວາມລໍາຮ່ວມໃນຈັກຂຸນທຣີຍ ກິກໝຸ້ຝັ້ງເລີຍດ້ວຍໂສຕ ...
ດົມກລິນດ້ວຍໝານະ ... ລື້ມຮສດ້ວຍໝົວຫາ ... ຖຸກຕ້ອງໂພງົງສູ້ພະດ້ວຍກາຍ...ຮູ້ແຈ້ງຮຽມມາມັດ້ວຍໄຈແລ້ວ
ໄມ່ເຄືອນນິມິຕ ໄມເຄືອນໜຸ້ພຍ້ນູ້ຈະ ເຂອຍ່ອມປົກົບຕີເພື່ອລໍາຮ່ວມນິນທຣີຍທີ່ເນື່ອໄມ່ລໍາຮ່ວມແລ້ວ ຈະເປັນເຫຼຸ້ຫຼຸກສຸລຮຽມອັນລາມກດືອກວິຊາແລະໂທມນັສຄອບຈຳນັ້ນ ຂຶ້ວ່າວັກໝາມນິນທຣີຍ ຂຶ້ວ່າສິ່ງຄວາມລໍາຮ່ວມໃນນິນທຣີຍ
ກິກໝຸ້ປະກອບດ້ວຍອິນທຣີຍສັງວົງອັນເປັນອົບຍະເໜັນນີ້ ຍ່ອມໄດ້ເສຍສຸຂອັນໄມ່ຮະຄົນດ້ວຍກິເລີລີໃນກາຍໃນ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ດ້ວຍປະກາດດັ່ງກ່າວມານີ້ແລ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ຄຸ້ມຄອງທວາຣໃນອິນທຣີຍທັ້ງໜາຍ

ສຕິສັ້ນປັ້ນປຸ້ນ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ອຍ່າງໄຮ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ປະກອບດ້ວຍສຕິລັ້ນປັ້ນປຸ້ນ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ກິກໝຸ້ໃນຮຽມວິນຍັນນີ້ ຍ່ອມທຳຄວາມຮູ້ສຶກຕົວໃນກາກ້າວ ໃນກາກ່ອຍ ໃນກາກແລ
ໃນກາກເໜີຍວ ໃນກາກຮູ້ເຂົ້າ ໃນກາກເຫີຍດອກ ໃນກາກທຽງສັງໝົງ ບາຕຣແລະຈິວ ໃນກາກຈັນ ກາດດື່ມ
ກາຣເຄີຍວ ກາຣລື້ມ ໃນກາກຄ່າຍອຸຈຈາກຮ່າສ່ວະ ຍ່ອມທຳຄວາມຮູ້ສຶກຕົວໃນກາດເດີນ ກາຣຢືນ ກາຣນັ້ນ ກາຣຫລັບ
ກາຣຕື່ນ ກາຣພຸດ ກາຣນິ່ງ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ດ້ວຍປະກາດດັ່ງກ່າວມານີ້ແລ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ປະກອບດ້ວຍສຕິລັ້ນປັ້ນປຸ້ນ

ສັນໂດະ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ອຍ່າງໄຮ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ລັ້ນໂດະ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ກິກໝຸ້ໃນຮຽມວິນຍັນນີ້ ເປັນຜູ້ລັ້ນໂດະດ້ວຍຈິວເປັນເຄືອງບຣິຫາກາຍ ດ້ວຍບິນທບາຕ
ເປັນເຄືອງບຣິຫາກທ້ອງ ເຂອຈະໄປທາງທີສາກາກໃດໆ ກົດໝື້ອໄປໄດ້ເອງ ດູກຮມໜາບພິຕຣ ນກມີປົກຈະບົນໄປທາງທີສາ
ກາກໃດໆ ກົດໝື້ອໄປກອງຕ້າວເປັນກາຮະບົນໄປຈັນໃດ ກິກໝຸ້ກົດໝື້ອໄປແລ ເປັນຜູ້ລັ້ນໂດະດ້ວຍຈິວເປັນເຄືອງບຣິຫາກາຍ
ດ້ວຍບິນທບາຕເປັນເຄືອງບຣິຫາກທ້ອງ ເຂອຈະໄປທາງທີສາກາກໃດໆ ກົດໝື້ອໄປໄດ້ເອງ

ດູກຮມໜາບພິຕຣ ດ້ວຍປະກາດດັ່ງກ່າວມານີ້ແລ ກິກໝຸ້ຊື່ວ່າເປັນຜູ້ລັ້ນໂດະ

ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลขันธ์ อินทรียลัง华尔 สถิตลัมปชัญญะและลั่นโดษอันเป็นอิริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเลเพสนาสนะ อันลังด์ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชี้วู ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังภัตธรรมอกลับจากบินทباتแล้ว นั่งคุ้บลัลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า เหอละความเพ่งเลึงในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเลึงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเลึงได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณาห่วงประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือพยาบาทได้ ละถั่นมิಥะแล้ว เป็นผู้ปราศจากถั่นมิಥะ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสถิตลัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถั่นมิಥะได้ละอุทธัจจกุกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ่มช่านมีจิตสงบ ณ ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกุจจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉาไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้

อุปมาณิวรรณ

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกู้หนี้ไปประกอบการงาน การงานของเขาก็จะพึงลำเร็วผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดลิน และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขาก็จะพึงมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขายังมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากู้หนี้ไปประกอบการงาน บัดนี้ การงานของเรามาเร็วแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดลินแล้ว และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขายังพึงได้ความปรามัย ถึงความโสมนัส มีความไม่มีหนี้นั้นเป็นเหตุ ฉันได้

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขายังหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้และมีกำลังกาย เขายังพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้ เรายายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้ และมีกำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขายังพึงได้ความปรามัย ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรคตนนั้น เป็นเหตุ ฉันได้

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขายังพั้นจากเรือนจำนั้น โดยสวัสดิไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย เขายังพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เรายังพั้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย ดังนี้ เขายังพึงได้ความปรามัย ถึงความโสมนัส มีการพั้นจากเรือนจำนั้นเป็นเหตุ ฉันได้.

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึงตัวเอง พึงผู้อื่น ไปไหแนตามความพอยใจ ไม่ได้ สมัยต่อมา เขายังพั้นจากความเป็นทาสนั้น พึงตัวเอง ไม่ต้องพึงผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหแนได้ตามความพอยใจ เขายังพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาสพึงตัวเองไม่ได้ต้องพึงผู้อื่นไปไหแนตามความพอยใจไม่ได้ บัดนี้ เรายังพั้นจากความเป็นทาสนั้นแล้ว พึงตัวเอง ไม่ต้องพึงผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหแนได้ตาม

ความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัล มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ ฉันใด

ดูกรมhabพิตร เปรียบเหมือนบุรุษ มีทรัพย์ มีโภคสมบัติ พึงเดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขายังข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้านอันเงาเมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติเดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลุถึงหมู่บ้านอันเงาเมป ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัล มีภูมิสถานอันเงาเมนั้นเป็นเหตุ ฉันใด

ดูกรมhabพิตร กิจชุพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตนเหมือนหนึ่ง เมื่อใน โรค เมื่อเรื่องจำ เมื่อความเป็นทาส เมื่อทางไกลกันดาร และเมื่อพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 ประการ ที่จะได้แล้วในตน เมื่อความไม่มีหนึ่ง เมื่อความไม่มีโรค เมื่อการพ้นจากเรื่องจำ เมื่อความเป็นไทยแก่ตน เมื่อภูมิสถานอันเงาเม ฉันนั้นแล

รูปมา 4

เมื่อเมื่อพิจารณาเห็นนิวรณ์ 5 เหล่านี้ ที่จะได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์แล้วย่อม เกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอเมียสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอสัจด จากการ สัจดจากอภุคธรรม บรรลุปฐมภาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่ไว้เวกอยู่ เธอทำกาย นี้แหล่ให้ชุมชนเอื้ออิ่มชาบช้านด้วยปีติและสุขเกิดแต่ไว้เวก ไม่มีเอกสารไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่ไว้เวกจะไม่ถูกต้อง ดูกรมhabพิตร เปรียบเหมือนพนักงานสรงสนาน หรือลูกมือพนักงาน สรงสนาน ผู้ผลลัพธ์จะพึงใส่จุรนลสตัวลงในภาชนะสำริด แล้วพร้อมด้วยน้ำ หมักไว้ ตกเวลาเย็นก่อนจุรนลสตัว ซึ่งยางซึมไปจับติดกันทั่วทั้งหมด ย่อมไม่กระเจาของ กันได้ กิจชุก็ฉันนั้นแล ทำกายนี้แหล่ให้ชุมชนเอื้ออิ่มชาบช้าน ด้วยปีติและสุขเกิดแต่ไว้เวก ไม่มีเอกสารไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ปีติและสุขเกิด แต่ไว้เวกจะไม่ถูกต้อง ดูกรมhabพิตร นี้แหล่สามัญญาณที่เห็นประจำชั้น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญญาณที่เห็นประจำชั้นก่อนๆ

ดูกรมhabพิตร อีกประการหนึ่ง กิจชุบรรลุทุติยภาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรม- เอกผุดขึ้น เพรา-วิตก วิจารสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร ไม่มีปีติและสุข เกิดแต่สมาริอยู่ เธอทำกายนี้แหล่ให้ชุมชนเอื้ออิ่มชาบช้าน ด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาริ ไม่มีเอกสารไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่สมาริจะไม่ถูกต้อง ดูกรมhabพิตร เปรียบเหมือนหัวงน้ำลึกน้ำปั่นป่วน ไม่มีทางที่น้ำจะไหล มาได้ ทั้งในด้านตะวันออก ด้านใต้ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ทั้งฝนก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็น พุขึ้นจากหัวงน้ำนั้นแล้ว จะพึงทำหัวงน้ำนั้นแหล่ให้ชุมชนเอื้ออาชีวะด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกสารไหนๆ แห่งหัวงน้ำนั้นทั้งหมด ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้องฉันได้ กิจชุก็ฉันนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหล่ ให้ชุมชนเอื้ออิ่ม

ชาบช้านด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาชิก ไม่มีเอกสารไหนๆ แห่งกากของເຮືອທົ່ວທັງຕົວ ທີ່ປີຕິແລະສຸຂະກິດແຕ່ສາມາຟີ ຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ ດູກຣມຫາບພິຕຣ ນີ້ແທລະສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າທີ່ຍິ່ງກວ່າ ທັ້ງປະນິຕກວ່າສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າຂ້ອກກ່ອນໆ

ດູກຣມຫາບພິຕຣ ອີກປະກາຮນິ່ງ ກິກຊຸມົງເບກຂາ ມີລົດ ມີລົມປັບປຸງຄູ່ ເລວຍສຸຂໍດ້ວຍນາມກາຍ ເພຣະປີຕິລິນໄປ ບຽບແນວຕິດິມານ ທີ່ພຣະອຣີຍະທີ່ໜ້າຫລາຍສຣເຣີຄູ່ວ່າຜູ້ໄດ້ມານີ້ ເປັນຜູ້ມົງເບກຂາ ມີລົດ ອູ້ເປັນສຸຂໍເຫຼືອທຳກາຍນີ້ໃຫ້ຊຸ່ມເຊື່ນເອີ້ນອື່ນໝາຍ້ານດ້ວຍສຸຂໍອັນປຣາຈາກປີຕິ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງກາຍຂອງເຮືອທົ່ວທັງຕົວ ທີ່ສຸຂໍປຣາຈາກປີຕິຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ ດູກຣມຫາບພິຕຣ ເປີຍບ່ອນໃນກອບວ້າຂາບ ໃນກອບວ້າຫລວງ ພຣີໂອໃນກອບວ້າຂາບ ດອກວ້າຂາບ ດອກວ້າຫລວງ ພຣີໂອດອກວ້າຂາວ ບາງເຫຼົາເຊື່ງເກີດໃນນ້ຳ ເຈີ້ນໃນນ້ຳ ຍັງໄມ່ພັນນ້ຳ ຈມອູ້ໃນນ້ຳ ນ້ຳ ທລອເລື້ອງໄວ້ ດອກວ້າຫລວງນັ້ນ ຊຸ່ມເຊື່ນເອີ້ນອື່ນໝາຍ້ານດ້ວຍນ້ຳເຢັນຕອດຍອດ ຕລອດເງິ່າ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງດອກວ້າຂາບ ດອກວ້າຫລວງ ພຣີໂອດອກວ້າຂາວ ທົ່ວທຸກລ່ວນ ທີ່ນ້ຳເຢັນຈະໄມ່ເພິ່ນຄູກຕ້ອງ ຂັ້ນໄດ້ ກິກຊຸມົງເບກຂາ ຢ່ອມທຳກາຍນີ້ແທລະໄຫ້ຊຸ່ມເຊື່ນເອີ້ນອື່ນໝາຍ້ານດ້ວຍສຸຂໍປຣາຈາກປີຕິ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງກາຍຂອງເຮືອທົ່ວທັງຕົວ ທີ່ສຸຂໍປຣາຈາກປີຕິຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ ດູກຣມຫາບພິຕຣ ນີ້ແທລະສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າທີ່ຍິ່ງກວ່າ ທັ້ງປະນິຕກວ່າສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າຂ້ອກກ່ອນໆ

ດູກຣມຫາບພິຕຣ ອີກປະກາຮນິ່ງ ກິກຊຸມົງຮຣຈຸຕຸຕຄານ ໄມໝີທຸກໆໆ ໄມໝີສຸຂໍ ເພຣະລະສຸຂະລະທຸກໆໆ ແລະ ດັບໂລມນັລໂທມນັລກ່ອນໆ ໄດ້ ມົງເບກຂາເປັນເຫດຸໃຫ້ລົດບຣິສຸທີ່ອູ້ ເຮອນັ້ນແພໄປທົ່ວກາຍນີ້ແທລະ ດ້ວຍໄຈອັນບຣິສຸທີ່ຝ່ອງແຜ້ວ່າ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງກາຍຂອງເຮືອທົ່ວທັງຕົວ ທີ່ໄຈອັນບຣິສຸທີ່ຝ່ອງແຜ້ວຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ ດູກຣມຫາບພິຕຣ ເປີຍບ່ອນບຸຮຸຈະເພິ່ນນັ້ນຄຸມຕົວຕອດຕີຣະດ້ວຍຜ້າຂາວ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງກາຍທຸກໆໆ ລ່ວນຂອງເຂາທີ່ຜ້າຂາວຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ ຂັ້ນໄດ້ ກິກຊຸມົງເບກຂາ ເຮອນັ້ນແພໄປທົ່ວກາຍນີ້ແທລະດ້ວຍໄຈອັນບຣິສຸທີ່ຝ່ອງແຜ້ວ ໄມໝີເອກເທັກໃໝ່ ແທ່ງກາຍຂອງເຮືອທົ່ວທັງຕົວ ທີ່ໄຈອັນບຣິສຸທີ່ຝ່ອງແຜ້ວຈະໄມ່ຄູກຕ້ອງ

ດູກຣມຫາບພິຕຣ ນີ້ແທລະສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າທີ່ຍິ່ງກວ່າ ທັ້ງປະນິຕກວ່າສາມັກຸພລທີ່ເຫັນປະຈັກໜ້າຂ້ອກກ່ອນໆ

1. ວິປໍສສນາງູນາ

ກິກຊຸນ້ນເມື່ອຈິຕເປັນສາມາຟີບຣິສຸທີ່ຝ່ອງແຜ້ວ ໄມໝີກິເລສ ປຣາຈາກອຸປິເລສອ່ອນ ຄວຣແກ່ກາຮງານ ຕັ້ງມັນ ໄມໝ່ວັນໄຫວອຍ່າງນີ້ ຍ່ອມໂນມນັ້ນອົມຈິຕໄປເພື່ອຄູານທີ່ສລະນະ ເຮຍ່ອມຮູ້ໜັດຍ່າງນີ້ວ່າ ກາຍຂອງເຮົານີ້ແລ້ ນີ້ຢູ່ປະກອບດ້ວຍມຫາກູ້ຕ 4 ເກີດແຕ່ນາຮາບິດາ ເຕີບໂຕຂຶ້ນດ້ວຍຂ້າວສຸກແລະຂົນສົດໄມ່ເຖິງ ຕ້ອງອົບ ຕ້ອງນັດພື້ນ ມີອັນທຳລາຍແລກຮະຈັດກະຈາຍເປັນອຣມາດແລະວິຖຸງຄູານຂອງເຮົານີ້ ກົກາຄ້ຍອູ້ໃນກາຍນີ້ ເນື່ອງຍ້ ໃນກາຍນີ້ ດູກຣມຫາບພິຕຣ ເປີຍບ່ອນແກ້ວໄພທຸຽບອັນຈາມ ເກີດເອງຍ່າງບຣິສຸທີ່ ແປດໜ້າຍ່າມ ນາຍຊ່າງເຈີຍຮະໃນ ດີແລ້ວ ສຸກໄສແວວວາສມ່ວນທຸກອຍ່າງ ມີດ້າຍເຂົ້າວ່າເລື້ອງແດງຂາວທີ່ວິນວລວ້ອຍຍູ້ໃນນັ້ນ ບຸຮຸຈະເຈີກຊຸມົງເປີງ

หยิบแก้วไฟทูร์ยนั่นวางไว้ในมือ แล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไฟทูร์นี้งาม เกิดเรื่อย่างบริสุทธิ์แปดเหลี่ยม นายช่างเจียระไนดีแล้ว สุกใส่แวงววา สมล่วนทุกอย่าง มีด้วยเขียวเหลืองแดง ขาวหรือนวลร้อยอยู่ใน แก้วไฟทูร์ยนั้น ฉันได้ กิกชักกิ้นนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องແಚ້ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อความทัศนะ เหอຍ່อมຮູ້ສັດ อย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูป ประกอบด้วยมหากູត 4 เกิดแต่มาตรดาบິດາ เติบโตด้วยข้าวสຸກและขنمลด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดฟัน มือันทำลายกระჯัดกระจาຍเป็นธรรมดາ และวิญญาณของเรานີກອາຄັຍ อยູໃນກາຍນີ້ ເນື່ອງອູໃນກາຍນີ້

ดູກຣມທາບພິຕຣ ນີ້ແຫລະສາມັກູ້ຜລທີ່ເຫັນປະຈັກໜີ້ ທັງດີຍິ່ງກວ່າ ທັງປະັດກວ່າສາມັກູ້ຜລທີ່ເຫັນປະຈັກໜີ້ຂ້ອກ່ອນໆ

2. ມໂນມີທີບານ

ກົກໜູ້ນັ້ນ ເມື່ອຈົດເປັນສາມັກູ້ຜລ ພົງແಚ້ ໄມ້ມີກິເລສ ປຣາສຈາກອຸປົກິເລສອ່ອນ ຄວາກ່າງກາງ ຕັ້ງມັນ ໄມ້ຫວັນໄຫວອຍງ່າງນີ້ ຍ່ອມໂນມນ້ອມຈົດໄປເພື່ອນິຮມິຕ ຮູ່ອັນເກີດແຕ່ໄຈ ຄືອນິຮມິຕກາຍອື່ນຈາກກາຍນີ້ ມີຮູປ ເກີດແຕ່ໄຈ ມີວ່າຍະນ້ອຍໃໝ່ຮູ້ຄຽບສ້າວນ ມີອິນທຣີຢີໄໝບກພ່ອງ ດູກຣມທາບພິຕຣ ເປີຍບ່ອມືອນບຸຮູຈະພຶ້ງຊັກໄລ້ ອອກຈາກຫຼັບປ້າລົ້ອງ ເຂຈະພຶ້ງຄົດເຫັນຍ່າງນີ້ວ່ານີ້ຫຼັບປ້າລົ້ອງ ນີ້ໄສ້ ຫຼັບປ້າລົ້ອງຍ່າງໜຶ່ງ ໄລ້ອຍ່າງໜຶ່ງ ກີແຕ່ ໄລ້້ອຊັກອອກຈາກຫຼັບປ້າລົ້ອງນັ້ນເອງ ອິກນັຍໜຶ່ງ ເປີຍບ່ອມືອນບຸຮູຈະພຶ້ງຊັກດາບອອກຈາກຝັກ ເຂຈະພຶ້ງຄົດເຫັນຍ່າງນີ້ວ່າ ນີ້ດາບ ນີ້ຝັກດາບຍ່າງໜຶ່ງ ຝັກຍ່າງໜຶ່ງ ກີແຕ່ດາບຊັກອອກຈາກຝັກນັ້ນເອງ ອິກນັຍໜຶ່ງ ເປີຍບ່ອມືອນບຸຮູຈະພຶ້ງຊັກງູ້ອອກຈາກຄຣາບ ເຂຈະພຶ້ງຄົດເຫັນຍ່າງນີ້ວ່າ ນີ້ງໆ ນີ້ຄຣາບ ສູ່ຍ່າງໜຶ່ງ ຄຣາບຍ່າງໜຶ່ງ ກີແຕ່ງໆ ຊັກອອກຈາກຄຣາບນັ້ນເອງ ຈັດໄດ້ ກົກໜູ້ນັ້ນແລ ເມື່ອຈົດເປັນສາມັກູ້ຜລ ພົງແচ້ ໄມ້ມີກິເລສ ປຣາສຈາກອຸປົກິເລສອ່ອນ ຄວາກ່າງກາງ ຕັ້ງມັນ ໄມ້ຫວັນໄຫວ ຍ່າງນີ້ ຍ່ອມໂນມນ້ອມຈົດໄປເພື່ອອິທີວິວິທີ ເຮອບຮ່ວມອິທີວິວິທີຫລາຍປະກາງ ຄືອ ດີຍ່າເປັນຫລາຍຄນົກໄດ້ ຫລາຍຄນເປັນຄນເຕີຍກົກໄດ້ ທຳໃຫ້ປຣາກກົກໄດ້ ທຳໃຫ້ຫາຍກົກໄດ້ ທະລຸຟາກຳແພັງ ກູ່ເຂາໄປໄດ້

3. ອິທີວິວິທີບານ

ກົກໜູ້ນັ້ນ ເມື່ອຈົດເປັນສາມັກູ້ຜລ ພົງແচ້ ໄມ້ມີກິເລສ ປຣາສຈາກອຸປົກິເລສອ່ອນ ຄວາກ່າງກາງ ຕັ້ງມັນ ໄມ້ຫວັນໄຫວ ຍ່າງນີ້ ຍ່ອມໂນມນ້ອມຈົດໄປເພື່ອອິທີວິວິທີ ເຮອບຮ່ວມອິທີວິວິທີຫລາຍປະກາງ ຄືອ ດີຍ່າເປັນຫລາຍຄນົກໄດ້ ຫລາຍຄນເປັນຄນເຕີຍກົກໄດ້ ທຳໃຫ້ປຣາກກົກໄດ້ ທຳໃຫ້ຫາຍກົກໄດ້ ທະລຸຟາກຳແພັງ ກູ່ເຂາໄປໄດ້

ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นคำลง แม้ในแต่เดินบันน้ำไม่แตกเหมือนเดินบัน แผ่นดินก็ได้ เหาไปในอากาศเหมือนก็ได้ ลูกค้าประจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจภาพมากด้วย ฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของ ช่างหม้อผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงานหรือลูกมือของช่างงานผู้ฉลาด เมื่อแต่งงานดีแล้ว ต้องการเครื่องงานชนิดใดๆ พึงทำ เครื่องงานชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อ หลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ ฉันได้ ภิกษุก็ ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป เพื่ออิทธิวิธี เรื่อบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็น หลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากម្ពីก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงไปได้ ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้น คำลงในแต่เดินบันน้ำไม่แตกเหมือนเดินบัน แผ่นดิน ก็ได้ เหาไปในอากาศเหมือนก็ได้ ลูกค้าประจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจภาพมากด้วยฝ่ามือ ก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้

ดูกรมหาบพิตร นี้แหลมมัณฑุผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญมัณฑุผลที่เห็น ประจักษ์ข้อก่อนๆ

4. ทิพย์โสตญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อทิพย์โสตธาตุ เนอย่อมได้ยินเสียง 2 ชนิด คือเสียงทิพย์และ เสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ใกล้และไกลด้วยทิพย์โสตธาตุ อันบริสุทธิ์ล่วงโลตของมนุษย์ ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือน บุรุษเดินทางไกล เขาวางพิงได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงลังขึ้นบ้าง เสียงบันเทาเว่บ้าง เสียง เปิงมาบ้าง เขาวางพิงเข้าใจว่า เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงลังขึ้นบ้าง เสียงบันเทาเว่ ดังนี้บ้าง เสียงเปิงมาดันนี้บ้าง ฉันได้ ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป เพื่อทิพย์โสต ธาตุ เนอย่อมได้ยินเสียง 2 ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ใกล้และไกลด้วยทิพย์โสตธาตุอัน บริสุทธิ์ล่วงโลตของมนุษย์

ดูกรม宏大พิตร นี้แหลมมัณฑุผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญมัณฑุผลที่เห็น ประจักษ์ข้อก่อนๆ

5. เจตપ्रิยญาณ

กิจธุนั้น เมื่อจิตเป็นสมารธิบริสุทธิ์ผ่องแพร้า ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจตપ्रิยญาณ เเรอย่ออมกำหนดตรีใจของลัตว์อื่น ของบุคคลอื่น ด้วยใจ คือจิตมีรากะ ก็รู้ว่าจิตมีรากะ หรือจิตปราศจากรากะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากรากะ จิตมีโถสะ ก็รู้ว่าจิต มีโถสะ หรือจิตปราศจากโถสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโถสะ จิตมีโมะ ก็รู้ว่าจิตมีโมะ หรือจิตปราศจากโมะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมะ จิตเหดหู่ ก็รู้ว่าจิตเหดหู่ หรือจิตฟุ่งช่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ่งช่าน จิตเป็นมหรรคต ก็รู้ว่าจิต เป็นมหรรคต หรือจิตไม่เป็นมหรรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่น ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมารธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมารธิ หรือจิตไม่เป็นสมารธิ ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมารธิ จิต หลุดพัน ก็รู้ว่าจิตหลุดพัน หรือจิตไม่หลุดพัน ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพัน ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนหญิงสาว ชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อลองดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส หน้า ไม่ไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่ไฟ หรือหน้าไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ ฉันได้ กิจธุกิจันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมารธิ บริสุทธิ์ผ่องแพร้าไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อม โน้มน้อมจิตไปเพื่อเจตપ्रิยญาณ เเรอย่ออมกำหนดตรีใจของลัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีรากะ ก็รู้ว่าจิตมีรากะ หรือจิตปราศจากรากะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากรากะ จิตมีโถสะ ก็รู้ว่าจิตมีโถสะ หรือจิตปราศ จากโถสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโถสะ จิตมีโมะ ก็รู้ว่าจิตมีโมะ หรือจิตปราศจากโมะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมะ จิตเหดหู่ ก็รู้ว่าจิตเหดหู่ หรือจิตฟุ่งช่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ่งช่าน จิตเป็นมหรรคต ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรรคต หรือจิต ไม่เป็นมหรรคต ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรรคต จิตมีจิตอื่น ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่ง กว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมารธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมารธิ หรือจิตไม่เป็นสมารธิ ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมารธิ จิต หลุดพัน ก็รู้ว่าจิตหลุดพัน หรือจิตไม่หลุดพัน ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพัน

ดูกรม宏大บพิตร นี้แหลมมัญญาผลที่เห็นประจักษ์ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญาผลที่เห็น ประจักษ์ข้อก่อนๆ

6. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ

กิจธุนั้น เมื่อจิตเป็นสมารธิบริสุทธิ์ผ่องแพร้า ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เเรอย่ออมระลึกชาติก่อนได้เป็น อันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบ ชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอด ลังวภูภกปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวภูภกปเป็นอันมากบ้าง ตลอดลังวภูภวภกปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชีวอย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาการอย่างนั้น เสวยลุขเสวยทุกข์อย่างนั้นฯ มี

กำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุดีจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่อย่างนั้น มีโคตroyอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุดีจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพนี้ เธอย่ออมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมากพร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้ง อุเทศ ด้วยประการจะนี้ ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น เราได้ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านแม่นั้นไปยังบ้านโน้น แม่ในบ้านนั้นเราก็ได้ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ ฉันได้ กิกขุกัณณัณและ เมื่อจิตเป็นสมารถบริสุทธิ์ผ่องแพร์ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสติญาณ เธอย่ออมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง และชาติบ้าง ตลอดลังวัฏภกปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏภกปเป็นอันมากบ้าง ตลอดลังวัฏภกปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่อย่างนั้น มีโคตroyอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น เสวยสุขทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุดีจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้นเราก็มีชื่อนั้น มีโคตroyอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุดีจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่ออมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการจะนี้

ดูกรมหาบพิตร นี้แหลมมัญญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญผลที่เห็นประจักษ์ขอก่อนๆ

7. จุตุปปاتญาณ

กิกขุนั้นมีจิตเป็นสมารถ บริสุทธิ์ผ่องแพร์ ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุติและอุบัติของลัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมูลัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ ของมนุษย์ ยอมรู้ชัดเชิงหมูลัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมว่า ลัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอวิริเจ้าเป็นมิจฉาทิภวัติ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิภวัติ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตกเข้ายื่นเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนลัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอวิริเจ้า เป็นลัมมาทิภวัติ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจลัมมาทิภวัติ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตกเข้ายื่นเข้าถึงสุคติโลกสรรค์ ดังนี้ เธอย่ออมเห็นหมูลัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติเลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ยอมรู้ชัดเชิง

หมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการจะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง 3 แพร่ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังลัญจรเป็นแควรอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง 3 แพร่ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือนเหล่านี้ลัญจรเป็นแควรอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง 3 แพร่ท่ามกลางพระนคร ฉันได้ กิจกุํญัณนั่นแล เมื่อจิตเป็นสมารธ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลสอ่อน ควรแก่ การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพย-จักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกาหยทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอวิริเจ้า เป็นมิจชาทิภูมิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจชาทิภูมิ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตก เขาย่อเมืองเข้าถึงอย่าง ทุกคติ วินิมาตา นรกร ล่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกาหยสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียน พระอวิริเจ้า เป็นลัมมาทิภูมิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจลัมมาทิภูมิ เปื้องหน้าแต่ตายเพราภัยแตก เขาย่อเมืองเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อเมืองหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณงาม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการจะนี้

ดูกรมหาปิตร นี้แหลมัญญาลีที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญญาลีที่เห็นประจักษ์ขอก่อนๆ

8. อาสวักขยญาณ

กามาสวะ แม้จากภาวะสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพันแล้ว ก็มีภานุว่าหลุดพันแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พระมหาธรรมอยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

ดุกรมหาบพิตร นี้แหลมสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็น ประจักษ์ขอก่อนๆ ดุกรมหาบพิตร ก้ามัญผลที่เห็นประจักษ์ขอก่อน ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผล ที่เห็นประจักษ์ขอนี้ ย่อมไม่มี

พระเจ้าอชาตศัต្រแสดงพระองค์เป็นอุบาสก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าแผ่นเดินมคอ พระนามว่า อชาตศัต្រเวเทหิบุตร ได้กราบทูลพระธรรมรัตน์แก่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญภาษิตของพระองค์แล้ว แจ้งนักข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญภาษิตของพระองค์แล้ว แจ้งนัก เปรียบเหมือนหมายของที่ค่าว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือล่องประทีปในที่มีด้วยคิดว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ฉันได้ พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกป्रิยา ฉันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันนี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสัมภเวชีเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป โทษได้ครอบงำหม่อมฉัน ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด หม่อมฉันได้ปลงพระชนมชีพระบิดา ผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรมเพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับทราบ ความผิดของหม่อมฉันโดยเป็นความผิดจริง เพื่อสำรวมต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า จริง จริง ความผิดได้ครอบงำมหาบพิตรซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนมชีพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ แต่พระมหาบพิตรทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริงแล้ว ทรงสารภาพตามเป็นจริง ฉะนั้น อาتمภาพ ขอรับทราบความผิดของมหาบพิตร ก้ามหัวใจให้หันความผิดโดยเป็นความผิดจริง แล้ว สารภาพตามเป็นจริง รับสั่งรต่อไป นี้เป็นความชอบในวินัยของพระอริยเจ้าแล

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท้าเวهوได้กราบทูลลาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น หม่อมฉันขอทูลลาไปในบัดนี้ หม่อมฉันมีกิจมาก มีกรณียะมาก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ขอมหาบพิตรทรงสำคัญเวลา ณ บัดนี้เกิด ครั้นนั้นแล พระเจ้าแผ่นเดินมคอ พระนามว่า อชาตศัต្រเวเทหิบุตร ทรงเพลิดเพลิน ยินดีภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จลูกจากอาสนะถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงกระทำประทักษิณ แล้วเสด็จไป เมื่อท้าเวهوเสด็จไปในนาน พระผู้มีพระภาคตรัสกะกิกขุทั้งหลายว่า ดูกกิกขุทั้งหลาย พระราชาพระองค์นี้ถูกชุดเลี่ยแล้ว พระราชาพระองค์นี้ถูกขัดเลี่ยแล้ว หากท้าเวหอจักไม่ปลงพระชนมชีพ พระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรมใช้รัชธรรมจักชุ่ ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน จักเกิดขึ้นแก่ ท้าเวهو ณ ที่ประทับนี้ที่เดียว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำเป็นไวยากรณ์นี้แล้ว กิกขุเหล่านั้นชื่นชมยินดี ภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้วแล

ภาคผนวก 2 อักษรย่อชื่อคัมภีร์

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

เรียงตามลำดับคัมภีร์

ท. ส.	ทีชนิกาย สีล欣ธารคุค
ม. อ.	มหาชนิกาย อุปริปณุณาก
ล. ส.	ล่ยตุตโนกาย ลศาสนวคุค
อ. ส. ต. ต. ก.	องคุตตูรนิกาย สตุตกนิปات
อ. อ. ภ. จ. ก	องคุตตูรนิกาย อภจกนิปات
ข. ม.	ขุทุทกนิกาย ธรรมบpath
ข. ส.	ขุทุทกนิกาย สุตตูนิปات
ข. เ. เ. ร.	ขุทุทกนิกาย เกรศาณา
ข. ช. ชา.	ขุทุทกนิกาย ชาติก
ท. อ.	ทีชนิกาย อภจกตा (สุเมธคลวิลาลินี)

อ้างอิง

- พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ พ.ศ. 2525 (เล่ม/ข้อ/หน้า)
- อรหานภาษาบาลีฉบับจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2532 (เล่ม/หน้า)
- ผู้ใช้พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ฉบับหลวง พึงถือเอกสารพะหม้ายเลข เล่ม และข้อ ซึ่งจะตรงกับฉบับภาษาบาลี

บรรณานุกรม

กนกบุญ. คำให้การของเทวทัต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533.

คึกฤทธิ์ ปราโมช (ม.ร.ว.). ธรรมแห่งอริยะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ลยามรัฐ, 2537.

ตวิล (บุญทรง) วัดraigul (อุบาลิกา). เரากือโครง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ กรุงเทพฯ, 2530.

ปืน มุทกันต์ (พ.อ.). แนวสอนธรรมะ, หลักสูตรนักธรรมดี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2514.

ปุ่ย แสงฉาย. พระไตรปิฎกมหาวิตรการนัย 5,000 กัณฑ์. พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์ ที่ 1 ทีมนิกราย
สีลขันธวรรณค. พระนคร: สำนักงาน ลูก ส.ธรรมภัคดี, 2504.

พระมงคลเพทมนุนี (สด จนทลโร). 功德ธรรม ของหลวงพ่อวัดปากน้ำ (พระมงคลเพทมนุนี) กรุงเทพฯ:
บ.อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537.

พระมงคลเพทมนุนี (สด จนทลโร). ทางมรคผลนิพพาน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์, 2525.

พระมงคลเพทมนุนี (สด จนทลโร). รวมพระธรรมเทศนาและวิเคราะห์การเจริญ สมถวิปัสสนารมฐาน
วิชาธรรมกาย. กรุงเทพฯ: ศุภวนิชการพิมพ์, 2532.

พระมงคลเพทมนุนี (สด จนทลโร). รวมพระธรรมเทศนา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทคนิค 19, 2527.

พุทธทาสภิกขุ. ตามรอยพระอรหันต์. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, 2534.

นามกุญแจราชวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุทธกนิกร อปทาน เล่มที่ 8 ภาคที่ 1,
พุทธปagan. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

ชุทธกนิกร คณาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

ชุทธกนิกร คณาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีมนิกร สีลขันธวรรณค. เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, สามัญผลสูตร.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

พระสูตรและอรรถกถาแปล สังยุตตนิกร นิทานวรรณค. เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับลังคายนา พระวินัยปิฎก เล่ม 4 มหาวรรณค ภาค 1,
อุโบสถขันธก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนा, 2530.

พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ พ.ศ. 2525

วศิน อินทสร. ทางแห่งความดี, ธรรมบท ชุด 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2529.

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. พุทธศาสนาสุภาษิต. กรุงเทพฯ: พระศิริการพิมพ์, 2532.

เลถียร โพธินันทน. ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2515.

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. พระไตรปิฎกสำหรับเยาวชน เล่ม 3 กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2536.

ลุเช็พ บุญญาณุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พระนคร: โรงพิมพ์มหากรุวราชวิทยาลัย, 2527.